

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 80 · 12. mai
Sesjonen 2019–2020

Møte tirsdag den 12. mai 2020 kl. 12

President: Tone Wilhelmsen Trøen

Dagsorden (nr. 80):

1. Redegjørelse av finansministeren om revidert nasjonalbudsjett
(Det vil bli debatt umiddelbart etter redegjørelsen)
2. Debatt om utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker
(Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 5. mai 2020)
3. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Audun Lysbakken, Arne Nævra og Solfrid Lerbrekk om krav om merking av varer som kommer fra områder okkupert av Israel
(Innst. 239 S (2019–2020), jf. Dokument 8:15 S (2019–2020))
4. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Digital transformasjon og utviklingspolitikken
(Innst. 191 S (2019–2020), jf. Meld. St. 11 (2019–2020))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om offentliggjøring av ugradert informasjon fra Riksrevisjonens undersøkelse av infrastruktur og støttefunksjoner for kampflyvåpens operative evne
(Innst. 241 S (2019–2020), jf. Dokument 8:60 S (2019–2020))
6. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Solfrid Lerbrekk, Audun Lysbakken, Karin Andersen, Freddy André Øvstegård og Nicholas Wilkinsson om å rette opp urettferdige velferdskutt
(Innst. 253 S (2019–2020), jf. Dokument 8:48 S (2019–2020))
7. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg og Gisle Meininger Saudland om etablering av Nav-ombud
(Innst. 254 S (2019–2020), jf. Dokument 8:56 S (2019–2020))
8. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i pasientskadeloven (forskriftsheimel om meinerstatning mv.)
(Innst. 248 L (2019–2020), jf. Prop. 36 L (2019–2020))
9. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Nasjonal helse- og sykehusplan 2020–2023
(Innst. 255 S (2019–2020), jf. Meld. St. 7 (2019–2020))
10. Innstilling fra valgkomiteen om endringer i de faste komiteers sammensetning
(Innst. 264 S (2019–2020))
11. Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (utvidet adgang til utvisning m.m.)
(Lovvedtak 86 (2019–2020), jf. Innst. 250 L (2019–2020) og Prop. 40 L (2019–2020))
12. Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (pålegg om DNA-testing, utestengelse av vertsfamilier fra au pair-ordningen mv.)
(Lovvedtak 87 (2019–2020), jf. Innst. 251 L (2019–2020) og Prop. 49 L (2019–2020))
13. Stortingets vedtak til lov om redaksjonell uavhengighet og ansvar i redaktørstyrte journalistiske medier (medieansvarsloven)
(Lovvedtak 88 (2019–2020), jf. Innst. 249 L (2019–2020) og Prop. 31 L (2019–2020))
14. Stortingets vedtak til lov om endringer i kringkastingsloven mv. (tiltak mot markedsføring av pengespill som ikke har tillatelse i Norge)
(Lovvedtak 89 (2019–2020), jf. Innst. 247 L (2019–2020) og Prop. 45 L (2019–2020))
15. Stortingets vedtak til lov om endringer i riksrevisjonsloven og EOS-kontrollloven
(Lovvedtak 90 (2019–2020), jf. Innst. 252 L (2019–2020))
16. Referat

Presidenten: Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Møre og Romsdal: Geir Inge *Lien*

For Sør-Trøndelag: Kristian *Torve*

Statsråd Jan Tore Sanner overbrakte 13 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Kjell-Børge Freiberg vil fremsette et representantforslag.

Kjell-Børge Freiberg (FrP) [12:02:35]: På vegne av representantene Bengt Rune Strifeldt, Sivert Bjørnstad, Per-Willy Amundsen og meg selv har jeg den glede å framsette forslag om innføring av rullerende gjennomsnittlig maksimal tillatt biomasse, MTB, for en mer fleksibel forvaltning av havbruksnæringen.

Presidenten: Representanten Petter Eide vil fremsette et representantforslag.

Petter Eide (SV) [12:03:11]: På vegne av representantene Karin Andersen, Freddy André Øvstegård og meg selv legger jeg fram et forslag om utsettelse av riving av Y-blokka til Oslo tingrett har behandlet saken.

Dette er en sak som haster og er av svært spesiell karakter, så vi ber også om at den saken hurtigbehandles etter forretningsordenens § 39 c.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Til behandling foreligger de saker som er oppført på endret dagsorden nr. 80, og presidenten vil informere om at endringen skyldes at interpellasjonen fra representanten Kari Henriksen til utenriksministeren er utsatt.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Presidenten vil informere om at sakene nr. 11–15 vil bli behandlet før sak nr. 1, og at de vil bli behandlet under ett.

Sak nr. 11 [12:04:08]

Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (utvidet adgang til utvisning m.m.) (Lovvedtak 86 (2019–2020), jf. Innst. 250 L (2019–2020) og Prop. 40 L (2019–2020))

Sak nr. 12 [12:04:10]

Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (pålegg om DNA-testing, utestengelse av vertsfamilier fra au pair-ordningen mv.) (Lovvedtak 87 (2019–2020), jf. Innst. 251 L (2019–2020) og Prop. 49 L (2019–2020))

Sak nr. 13 [12:04:11]

Stortingets vedtak til lov om redaksjonell uavhengighet og ansvar i redaktørstyrte journalistiske medier (medieansvarsloven) (Lovvedtak 88 (2019–2020), jf. Innst. 249 L (2019–2020) og Prop. 31 L (2019–2020))

Sak nr. 14 [12:04:12]

Stortingets vedtak til lov om endringer i kringkastingsloven mv. (tiltak mot markedsføring av pengespill som ikke har tillatelse i Norge) (Lovvedtak 89 (2019–2020), jf. Innst. 247 L (2019–2020) og Prop. 45 L (2019–2020))

Sak nr. 15 [12:04:13]

Stortingets vedtak til lov om endringer i riksrevisjonsloven og EOS-kontrollloven (Lovvedtak 90 (2019–2020), jf. Innst. 252 L (2019–2020))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 1 [12:04:20]

Redegjørelse av finansministeren om revidert nasjonalbudsjett (Det vil bli debatt umiddelbart etter redegjørelsen)

Statsråd Jan Tore Sanner [12:04:47]: La meg starte denne redegjørelsen med å sitere en av mine forgjengere, Per Berg Lund. Da han talte til Stortinget i forbindelse med budsjettbehandlingen i mars 1931, sa han følgende:

«Jeg tror dog det kan være nokså nyttig å minne om, at siden regjeringen i november måned satte opp sitt budgjettsforslag (...) er utvilsomt så vel den økonomiske som den finansielle stilling i dette land blitt svakere (...) derved at chansene og utsiktene for den nærmeste tid fremover er blitt mørkere.»

Da vi ønsket et nytt tiår velkommen for noen få måneder siden, var vi fullstendig uvitende om det som nå definerer det meste av alt vi gjør, og beslutningene vi tar – ikke minst det reviderte budsjettet som vi legger frem i dag.

Det er nøyaktig to måneder siden vi innførte de strengeste og mest inngripende tiltakene vi har hatt i fredstid i Norge – to måneder. I dag vet vi at vi kanskje må leve med smitte i samfunnet i to år. Selv med erfaringene vi har gjort de siste ukene, er det vanskelig å se akkurat hvordan det vil utvikle seg, og hvilke konsekvenser det vil få.

Koronakrisen er en global pandemi. Den rammer liv og helse og får store konsekvenser for økonomi og arbeidsplasser. Usikkerheten er det mest definerende for tiden vi lever i akkurat nå. For mange er det nettopp usikkerheten som er det tyngste å bære.

Det ligger i menneskets natur å lete etter svarene vi ikke har. I den situasjonen vi står i, vil det være tiden som gir oss svar på hvor lenge vi må leve slik, svar på hva som virker, hvilke utfordringer vi taklet bra – og hva vi kunne gjort bedre.

Samtidig vil usikkerheten bli en enda tyngre bær og konsekvensene av krisen mer alvorlige for hver dag som går, til verden igjen er slik vi kjenner den. Tiden er både vår beste venn og vår verste fiende.

Er det svar å finne i historien? I fredstid må vi helt tilbake til 1930-tallet for å finne et økonomisk sjokk i nærheten av det vi opplever nå. Viktigste lærdom fra den gang er at økonomisk politikk er et viktig og kraftfullt virkemiddel, som kan hjelpe folk og bedrifter i krise.

I nyere tid er det tilbakeslaget i 1987 som har satt dypest spor. Nedgangen førte til høy arbeidsledighet og bankkrisen på begynnelsen av 1990-tallet. Da lærte vi

bl.a. betydningen av solide banker, en erfaring som gjorde oss bedre rustet til å stå i stormen da finanskrisen rammet i 2008.

Finanskrisen, med utspring i USA og de globale finansmarkedene, ga også høy arbeidsledighet og resesjon i store deler av den vestlige verden. Og i hele det tiåret vi nettopp la bak oss, lå ettervirkningene som et tungt teppe over den økonomiske utviklingen, særlig i Europa.

Fra finanskrisen lærte vi at det er virkningsfullt å bruke den økonomiske politikken raskt og kraftig, og i tider som nå ser vi verdien av det internasjonale arbeidet som sprang ut av finanskrisen, innen tilsyn og regulering av finansmarkedene.

Også oljekrisen i 2014–2015 lærte oss noe, bl.a. hvor viktig det er at tiltakene er målrettede og midlertidige. Den gang bidro tiltakene til aktivitet og til at vi fikk stoppet det som kunne ha blitt en negativ spiral.

Hvor dyp denne krisen blir, vet vi ikke. Vi anslår at verdiskapingen i Fastlands-Norge avtar 4 pst. i år, men fallet kan også bli dypere. I mange næringer har aktiviteten stoppet helt eller delvis opp. En av syv personer i arbeidsstyrken er permittert eller arbeidsledig, enten helt eller delvis. Familier og lokalsamfunn er rammet. Denne krisen er annerledes enn de forrige, og den er både brattere og dypere.

For hver krise vi har gått gjennom, har vi utviklet nye virkemidler til verktøykassen vår. Så noen svar er det å finne i historien, men samtidig viser den tydelig at hver krise har sitt særpreg. Derfor holder det ikke bare å bygge på erfaringene og verktøyene vi har fra før. Vi må tenke selv, vi må tenke nytt, og vi må tenke høyt. Vi må utvikle nye virkemidler, og verktøyene vi har, må tilpasses bildet vi ser foran oss, ikke bak oss.

De strenge smitteverntiltakene var nødvendige for å få kontroll på smitten, men de ga umiddelbare og drastiske utslag i økonomien. Vi hadde dårlig tid. De første fire ukene fikk vi på plass nye krisetiltak hver uke. La meg få benytte anledningen til å takke dem som gjorde det mulig, og det er mange, blant dem Stortinget, partene i arbeidslivet, næringslivsorganisasjoner, departementene og direktoratene. Stortinget sikret rask behandling av sakene, men har også bidratt med nye forslag og forsterket regjeringens tiltak.

I disse ukene har vi virkelig kjent på verdien av tillit – og kraften av samarbeid: at det som synes nærmest umulig, blir mulig når vi drar i samme retning. Det blir til og med mulig fra et hjemmekontor i stua.

Den aller første, akutte fasen handlet i stor grad om å skape trygghet for arbeidstakere og bedrifter:

- Permitteringsregelverket ble endret slik at staten tar en større del av lønnsforpliktelsen, og permitterte får bedre inntektssikring.

- Skatteinnbetalingene ble utsatt – og avgifter redusert – for å gi bedrifter både på fastlandet og på sokelen bedre likviditet, i en krevende periode.
- Det ble etablert en ordning med statlig lånegaranti for små og mellomstore bedrifter.
- I rekordfart er det kommet på plass en bred og omfattende kompensasjonsordning for kriserammede bedrifter.

Vi har også iverksatt målrettede tiltak for bl.a. vekstelskaper, togselskaper, luftfart, kultur, frivillighet, idrett, bryggerier, prosessindustri, studenter og lærlinger.

I dag, i revidert nasjonalbudsjett, legger vi frem nye tiltak – tiltak som bidrar til aktivitet i hele landet, og trygghet og støtte til dem som trenger det:

- Sterke kommuner og fylkeskommuner er avgjørende for gode skoler, velferdstjenester og aktivitet i hele landet. Virusutbruddet har rammet også dem økonomisk. Inntektene har avtatt, og utgiftene har økt, spesielt til smittevern og helsetjeneste. Vi har allerede vedtatt ulike tiltak som kompenserer for dette, og i dag foreslår vi enda flere. Lavere forventet pris- og lønnsvekst vil også styrke kommunenes økonomi. Samlet sett innebærer det at kommunesektoren er kompensert utover virkningene av virusutbruddet, slik bildet ser ut nå – men bildet kan endre seg, og det kan bli behov for å gjøre mer. Regjeringen vil sette ned en arbeidsgruppe med KS, og gruppen skal kartlegge hvilke konsekvenser koronakrisen har fått for kommunesektoren.
- Vi foreslår en kompetansepakke på 500 mill. kr til studieplasser i høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning. Dette er en viktig investering i våre ungdommer og fremtidig kompetent arbeidskraft. Satsingen er første del av kompetansepakken «Utdanningsløftet 2020», som vil bli forsterket med flere tiltak om noen uker.
- De siste par månedene er det mange som har erfart hvilke muligheter det gir at skolen har digitale verktøy. Vi vil legge til rette for at digital undervisning kan ha en sentral plass i skolehverdagen også fremover, og foreslår derfor ytterligere 140 mill. kr til videre satsing på dette.
- Vi foreslår 400 mill. kr til en egen tiltakspakke for sårbare barn og unge, til tettere oppfølging av elever som har tapt verdifull undervisning og opplæring, og økt satsing på helsetjenester og aktivitetstiltak for dem med store behov. Samfunnet som brått stengte ned, må stå klart til å støtte barn og unge når det gradvis nå åpnes opp igjen.
- Vi foreslår å gi helseforetakene et økt handlingsrom på 6 mrd. kr, slik at bl.a. leger og sykepleiere kan fortsette den viktige jobben de gjør.

- Vi vil også øke rammene til Nav med 700 mill. kr, slik at bl.a. de som nå er permittert og arbeidsledige, får den inntektssikringen de trenger.
- For å kompensere for inntektstapet i kollektivtrafikken og Avinor foreslår vi 1,5 mrd. kr til fylkeskommunene og inntil 4,3 mrd. kr til Avinor.
- Vi følger opp Stortingets anmodningsvedtak om forslag på 920 mill. kr til kompensasjon av medier, frivillighet, ideelle organisasjoner og virksomheter innen bl.a. kultur og museumsdrift.
- Vi følger opp Stortingets vedtak om en midlertidig justering av bostøtteordningen. Endringen vil føre til at rundt 13 000 nye husstander får bostøtte, og at de som allerede er i ordningen, får mer.
- Stortingets vedtak om redusert arbeidsgiveravgift for mai og juni følger vi også opp. Tiltaket tilsvarer 8 mrd. kr.
- Og: Vi foreslår 300 mill. kr i økt kapital til Nysnø. Dette vil gi selskapet større mulighet til å investere i bedrifter med lovende klimateknologi.

Som tidligere varslet legger vi i dag også frem en egen melding om tiltak som vil bedre likviditeten i oljenæringen med opp mot 100 mrd. kr, for å dempe aktivitetsfallet som kan følge av lav oljepris.

Kombinert med skatteutsettelse og fallende inntekter fra sokkelen har alle disse tiltakene snudd årets statsfinanser på hodet. I høst budsjetterte vi med et overskudd på 255 mrd. kr, inkludert oljeinntektene og fondsinntekter. Nå kan vi få et underskudd på 124 mrd. kr.

Samtidig er det viktig å huske at alternativet til å bruke kraftige økonomiske virkemidler nå sannsynligvis ville ha ført til enda flere konkurser og enda høyere arbeidsledighet. Det ville ha vært en enda større pris å betale for oss som samfunn.

Men også i krisetid har vi et ansvar for å passe på pengebruken. Fremover kan ikke nye økonomiske tiltak bare komme på toppen av eksisterende. Noen tiltak må også trappes ned og fases ut, for det kan ta lang tid før den økonomiske aktiviteten tar seg skikkelig opp igjen.

Vi la ekstra til side i gode tider. Derfor kan vi også bruke mer når vi nå står i en alvorlig krise. Dette er helt i tråd med intensjonen i handlingsregelen. Men handlingsregelen sier også at når økonomien går tilbake til normalen, må pengebruken reduseres. Oljeinntektene skal komme flere generasjoner til gode. Norske statsfinanser er ingen Sareptas krukke.

Vi skulle gjerne hatt mer tid til å utrede de kostbare og omfattende ordningene som vi har iverksatt de siste ukene. Den tiden hadde vi ikke, for ingen var forberedt på hvor store de økonomiske konsekvensene ville bli – ikke vi, ikke næringslivet.

En bedrift sitter normalt ikke med store mengder oppsparte midler i tilfelle det kommer en pandemi. En bedrift investerer pengene i utstyr, i varer og vekst – vekst som skaper arbeidsplasser. Derfor kan ikke bedriftene overleve i måneder uten inntekt, kanskje ikke i uker engang.

Norsk næringsliv er mangfoldig, og hver bedrift er unik, enten det er

- fiskeoppdrett i nord
- leverandørbedrifter eller reiselivsbedrifter i vest
- prosessindustri i sør
- skogbruk i Innlandet, eller
- en frisør eller en byggmester i Oslo.

Det er ikke mulig å lage tiltaksordninger som treffer alle like godt. Derfor vil det være noen som får mindre støtte enn det de ideelt sett burde, og noen som får mer. Målet med ordningene vi har fått på plass, er at flest mulig av sunne og levedyktige bedrifter skal komme godt gjennom krisen.

Når jeg sammenligner ulike kriser, forsøker jeg å se det store bildet. Men i politikken vi fører, måten vi håndterer krisen på, må vi se på hvordan krisen rammer enkeltmennesker og enkelt næringer. Realiteten er at det er valgene til den enkelte – på egne vegne, eller på bedriftens vegne – som avgjør hvordan utviklingen blir fremover.

Folk har brukt mindre penger nå, og mange sparer mer. Forbruket vil nok ta seg opp etter hvert som butikker og restauranter åpner igjen. Men hvor mye de vil bruke, kommer an på hvordan de selv vurderer fremtiden for sin egen økonomi, hvor sterk usikkerheten føles. Det samme gjelder bedriftene.

Med all uforutsigbarheten som preger verden nå, er det grunn til å tro at mange vil utsette investeringer. Over tid vil økonomien omstille seg, men omstillingsfasen er krevende, og den blir mer krevende med tiden.

Hvor dyp nedgangen vil bli, og hvor lenge den vil vare, vil i stor grad avhenge av hvor lenge vi må opprettholde smitteverntiltak – ikke bare i Norge, men også internasjonalt. Det er positivt for norsk økonomi og arbeidsplasser at mange smitteverntiltak nå mykes opp. Men vi må forvente at aktiviteten kan bli lavere enn normalt over en lang periode. Det klarer vi ikke å unngå.

Vi er ikke bare avhengig av situasjonen i Norge. Det som skjer utenfor våre grenser, treffer i stor grad vår økonomi. Handelspartnerne våre vil samlet ha et fall i verdiskapingen på 6 pst. i år, ifølge IMF. Da er det lite drahjelp å få for de store og viktige eksportnæringene våre. Og så lenge oljeprisen ser ut til å bli liggende lavt, vil det tyngde oljeinvesteringene og dermed aktiviteten i leverandørnæringene, næringer som sysselsetter tusenvis av mennesker langs kysten, og som sitter på en kompetanse som er – og vil være – viktig for Norge.

Det hjelper ikke stort å slå ned viruset her hjemme hvis det fortsetter å bre seg utenfor våre grenser. Vi verken kan eller vil leve med stengte grenser for alltid. Og selv om vi kan myke opp våre egne smitteverntiltak, vil veien ut av krisen være preget av at store deler av næringslivet vårt er en del av internasjonale verdikjeder.

Vi kjemper en kamp mot en fiende som ikke kjenner landegrenser. Den kampen må vi kjempe i fellesskap. Vi er et lite land som har bygget verdiskaping og velferd på handel i en tett sammenvevd verden. Vi har oppdaget, utvunnet og solgt olje i et verdensmarked som er blitt stadig mer tilrettelagt for handel på tvers av nasjoner og regioner.

Vi har tatt del i en eventyrlig utvikling som har gitt bedre tilgang på varer, hender, kunnskap og kompetanse. Aldri før har mulighetene vært så store, for så mange. Men allerede før denne krisen så vi tendenser til handelsbarrierer, handelskrig og «først oss selv». Ja, krisen har avdekket sårbarheter ved det å være avhengig av vel fungerende verdenshandel. Sårbarhetene må vi ta tak i, og de må håndteres.

Likevel: Dette er ikke tiden for å risikere en reverse-ring av samarbeid som det har tatt tiår å bygge opp. Vi trenger en internasjonal dugnad, både for å håndtere pandemien og begrense de økonomiske konsekvensene, og for å forebygge nye pandemier.

Ekstra viktig er det at det internasjonale samfunnet ikke glemmer de mest sårbare. Lavinntektslandene rammes hardt. Derfor foreslår regjeringen at Norge bl.a. bidrar til katastrofefond og låneordninger for lavinntektsland, i regi av Verdensbanken og IMF. Dette kommer i tillegg til bidrag til FNs koronafond og til utvikling av vaksiner.

Historien har lært oss hvor kraftfull dynamikken i økonomisk samhandel er. Det er en sterk sammenheng mellom en politikk som fremmer økonomisk vekst og handel, og en politikk med fred, stabilitet og velferd som mål. Land som handler med hverandre, kriger mindre. Når de økonomiske båndene er tette, har land mye å tape på å komme i konflikt. I mellomkrigstiden falt markedet som følge av proteksjonistiske tiltak. Dette bidro til en dyp økonomisk nedgang.

Målet med frihandel er tilgang på varer og tjenester: import slik at vi kan kjøpe teknologi utviklet og produsert på andre kontinenter, mens folk i andre deler av verden får gleden av norsk fisk til middag. For å kunne importere må vi eksportere.

Vi er blitt et rikere land fordi vi kunne eksportere fisk, tømmer, skipsfartstjenester, olje og gass. I dag eksporterer vi 13 milliarder sjømatmåltider i året, til en verdi av omtrent 110 mrd. kr. Fisk er grunnlaget for noen av våre aller viktigste distriktsarbeidsplasser. Samtidig eksporterte vi i fjor olje og gass for hele 450 mrd. kr.

Men frihandel er ikke bare viktig for arbeidsplassene på sokkelen eller i kystdistriktene, frihandel er viktig for arbeidsplasser i hele landet vårt. Vi er avhengige av tilgang på råvarer, på teknologi, på arbeidskraft, og vi er avhengige av konkurranse, for å fortsette å forbedre oss slik at vi kan møte morgendagens marked.

Om globaliseringen nå skulle gå i revers, ville det være et tilbakeslag for den verdensordenen som gjennom hele etterkrigstiden har vist seg å bidra til omstilling og velferd over hele verden, som har løftet millioner av mennesker ut av fattigdom.

Vår egen historie, vår økonomi og vår samfunnsstruktur forplikter Norge til å ta ansvar for å bidra til samarbeid, handel og en regelbunden verdensorden. Det skylder vi våre medborgere og våre etterkommere.

Finansminister Lund fortsetter slik sin redegjørelse i 1931:

«Selv om man speider aldri så meget, så har det vært vanskelig egentlig å opdage de lyspunkter som skulde innvarsle en bedring – men jeg tenker nærmest på at utsiktene for den aller nærmeste fremtid her i landet utvilsomt er betydelig mørkere. (...) Vi må også være klar over at det i inneværende termin vil medføre en svekkelse av statens inntekter, som vil medføre et underskudd på budgettet, og vi vil også være klar over at følgene av en sådan situasjon vil kaste sine skygger langt inn i fremtiden (...)»

På samme måte som kraften i en krise er akkurat så rå og brutal som den treffer enkeltmennesket, vil veien ut av krisen være akkurat så kraftfull som summen av ambisjonene våre – nesten 5,5 millioner mennesker med individuelle mål, vilje og handlekraft. Sammen skal vi ta Norge gjennom denne krisen og til det som blir vår nye hverdag.

De økonomiske tiltakene som er iverksatt så langt, er i stor grad tilpasset en ganske kortvarig krise. De er målrettede og vil være midlertidige. Selv om vi har lettet litt på smitteverntiltakene de siste ukene, er det fortsatt enkelte former for aktivitet vi ikke ønsker, f.eks. at veldig mange mennesker samles på et begrenset område. Tiltakene som skal begrense aktivitet, må være førende for hvilke økonomiske tiltak vi setter inn fremover, og når de gjennomføres. I motsatt fall kan de økonomiske tiltakene motvirke effekten av smitteverntiltakene. Vi kan ikke trykke både på bremsen og gassen samtidig. Noen smitteverntiltak må vi antagelig leve med en stund.

I månedene som kommer, må vi derfor få hjulene i gang igjen, samtidig som vi har kontroll på smitten. Vi må fase ut noen av de økonomiske tiltakene vi har innført, og finne løsninger som bidrar til arbeidsplasser og aktivitet. Vi må unngå at arbeidsledigheten biter seg fast. Å falle utenfor arbeidslivet kan få konsekvenser for resten av livet. Og for hver person som faller utenfor,

mister også vi som samfunn verdifull kompetanse og arbeidskraft. Alle har noe å bidra med. Vårt bidrag må være å legge til rette for at bedriftene har sterke insentiver til å ansette, trygghet til å satse og rom til å vokse.

Om et par uker vil regjeringen komme tilbake til Stortinget med en proposisjon om veien ut av krisen. Den må handle om nye tiltak, som settes inn på riktig tidspunkt, har riktig omfang, virker raskt og støtter opp under grønn omstilling og vekst. Vi må også evne å tilpasse planene løpende; terrenget kan endre seg raskt. Da må også kartet justeres. Det har vi erfart de siste månedene, og den usikkerheten er fortsatt til stede.

Som en del av dette arbeidet har regjeringen utvidet mandatet til ekspertgruppen for samfunnsøkonomiske effekter av smitteverntiltak. Gruppen skal bl.a. vurdere hvordan de økonomiske tiltakene bør innrettes for å bidra til en god overgang ut av krisen.

At vi lykkes med å trappe ned krisetiltakene og legge til rette for vekst og sysselsetting, er helt avgjørende for at vi kan sikre bærekraftige velferdsordninger i årene som kommer. Utgiftene i offentlig forvaltning var på et høyt nivå allerede før denne krisen. Vi må unngå at de blir varig høyere når krisen er over, unngå at statlig kapital erstatter privat kapital. Folk skal tilbake til jobbene sine i privat næringsliv, ikke bli ansatt i offentlig sektor.

Uansett vil vi måtte håndtere ettervirkningene av krisen i lang tid fremover. Det vil gjøre utfordringene vi hadde før virusutbruddet, enda større når dette er over. Derfor må vi finne måter å komme oss gjennom denne krisen på, uten å miste de langsiktige perspektivene av syne.

Vi har lenge visst at vi ikke kan lene oss like mye på inntektene fra oljevirkksomheten fremover. Rommet for å øke oljepegebruken vil være mindre enn før. Heldigvis er det ikke oljerikdommen som er vår største formue. Det er menneskene som bor her, arbeidskraften.

Kunnskap og kompetanse er det aller mest verdifulle vi kan investere i. Behovet for mer kunnskap, økt kompetanse, handler ikke om alle andre, det handler om oss alle. Vi må bruke tiden fremover på en god måte. Vi vet at fremtiden vil kreve mer og ny kompetanse hos arbeidssøkere, ansatte og bedrifter. Derfor vil vi investere mer i utdanning og kompetanse. Vi vet at fremtiden krever grønn omstilling og kutt i utslipp. Derfor vil vi investere i ny teknologi som kan bidra til dette.

Nærmest daglig hører vi om yrker som forsvinner, at vi har et arbeidsliv i endring, og at automatiseringen kommer med stormskritt. Samtidig er den teknologiske utviklingen bare én av faktorene som gjør at norsk arbeidsliv står foran store forandringer. Alle store trender – demografisk utvikling, økende pensjonsutgifter, globalisering, klimaendringer og økt konkurranse, sammen med pandemien – forteller oss én ting: Ar-

beidslivet er i endring. Vi må ha arbeidskraft med god, og ikke minst riktig, kompetanse fremover.

La meg igjen gå tilbake til 1930-tallet. I 1931 skal Thomas Edison ha sagt til sin gode venn Henry Ford: Jeg ville ha satt pengene mine i solenergi. For en energikilde! Jeg håper vi ikke må vente helt til det er tomt for olje og kull før vi kommer dit.

Verdenssamfunnet står overfor en enorm utfordring med å redusere utslippene av klimagasser. Regjeringen har høye ambisjoner i klimapolitikken. Vi har iverksatt viktige tiltak. Det krever noe å omstille samfunnet i grønn retning, det koster en del å forebygge klimarisiko – men investeringen er vel verdt det, og med innovasjon og effektiv bruk av ressursene kan vi oppnå en økonomisk vekst som både er høy og grønn.

Vi er godt i gang med en plan for Norges vei ut av krisen. Samtidig må vi løfte blikket enda lenger frem. Vi trenger gode analyser om hvordan norsk og internasjonal økonomi blir påvirket av krisen. Derfor har vi i dag satt ned et utvalg med dyktige folk med ulik bakgrunn, praktisk og akademisk, og fra ulike deler av landet. Sammen skal de gi oss sin beste beskrivelse av Norge mot 2025, analyser og viktige innspill til det videre arbeidet med å legge til rette for morgendagens næringsliv og grønn omstilling, i lys av pandemiens konsekvenser, både i Norge og internasjonalt.

Vi har heldigvis fått smitteutbruddet under kontroll, men når det gjelder økonomien, kan de største prøvelsene fortsatt ligge foran oss. Det kommer til å bli krevende, for oss som samfunn, for enkeltmennesker og medmennesker. I vår levetid har norsk økonomi stort sett seilt i medvind. Nå har vinden snudd. Vi har fått slagside.

Når hele verdenssamfunnet må gjennom en dyp resesjon, er det lite drahjelp å hente ute. Mye står og faller derfor på oss selv denne gangen. Heldigvis har vi kanskje verdens beste utgangspunkt for å lykkes. Vi har fortsatt solide statsfinanser, en høyt utdannet befolkning, et omstillingsdyktig næringsliv, gode velferdsordninger og høy tillit til hverandre. Hvor godt vi lykkes, avhenger likevel av hvor flinke vi er til å velge riktige tiltak, og om vi makter å stå i omstillingen.

På vei mot den nye normalen vil noen bedrifter gå tapt. Andre vil kanskje holdes kunstig i live en stund, med hjelp fra staten. Noen vil overleve fordi de får hjelpen de trenger. Og nye bedrifter og næringer vil vokse frem, bl.a. de som tør å gripe mulighetene og fylle tomrommet som oppstår nå – nye markeder.

Det er i det private næringslivet omstillingen må skje og veksten må komme, slik mengder av små industribedrifter spiret frem under kriseårene på 1930-tallet og vokste seg livskraftige. Det var kanskje ikke så tydelig akkurat da det skjedde, men det ble veldig tydelig i etter-

kant hvordan nye ideer og nye arbeidsmetoder bidro til å løfte landet ut av det økonomiske uføret. Det er ending som legger grunnlaget for ny fremgang.

Hvis vi klarer å ta med oss det gode som vokser frem i denne krisen, kan vi komme styrket ut av dette: et betydelig skritt nærmere et mer mangfoldig, konkurranse-dyktig, digitalisert og grønnere samfunn som skaper mer, og som inkluderer flere.

Presidenten: Presidenten vil nå i henhold til Stortingets forretningsorden § 45 åpne for en kort kommentarrunde, begrenset til ett innlegg på inntil 5 minutter fra hver partigruppe og avsluttende innlegg fra statsråden.

Hadia Tajik (A) [12:38:13]: Først vil eg gjerne takka finansministeren for arbeidet gjennom to svært krevjande månader for landet vårt. Ingenting er viktigare enn at arbeidsfolk, familiar og bedrifter kjem best mogleg gjennom denne krisa. Det er ingen økonomisk politikk som kan forhindre koronautbrot. Det den økonomiske politikken kan gjera, er å dempa tilbakeslaget ved å halda hjula i økonomien i gang og ta vare på folk som treng det.

Viss livet til folk går i grus og ingen er der – ikkje noko sikkerhetsnett, ikkje noka velferdsordning, ikkje noka inntektssikring – då varer krisa lenger både for dei personleg og for oss som samfunn. Difor har Arbeidarpartiet vore særleg oppteke av å sikra sosial rettferd og arbeidsplassar i dei forhandlingane me har hatt om krisepakkar tidlegare. Det er òg noko av grunnen til at me vart litt overraska då arbeids- og sosialministeren i dag sa at «det å få veldig mange tilbake på jobb har lite for seg nå».

Dette lyder ganske passivt. Vår jobb som folkevalde no er å få økonomien på fote igjen og få folk tilbake i jobb. Arbeidarpartiet er bekymra for at denne krisa skal forsterka nokre farlege utviklingstrekk i samfunnet vårt som me allereie hadde sett i åra før: aukande økonomiske forskjellar mellom fattige og rike, og at mange ikkje hadde nokon jobb å gå til. Difor har me sett partipolitikken til side og hatt breie forhandlingar om krisetiltaka. Òg på vegen vidare vil Arbeidarpartiet samarbeida på tvers av partia om politiske initiativ når det er til det beste for landet.

Det er likevel ikkje sånn at partipolitiske ueinigheter ikkje lenger finst. Budsjettet ein no har lagt fram for revidering, la i fjor haust, etter sju år med underfinansiering av sjukehusa våre, opp til det strammaste kommuneopplegget på femten år. Kommunane er ein viktig del av sikkerhetsnettet til folk, og KS har anslått eit økonomisk behov som følgje av koronapandemien som svarar til opp mot 20 mrd. kr.

Ut dette året må me gjera det me kan for å beskytta våre eldre og helsepersonellet som skal gje god pleie og omsorg, og no når samfunnet gradvis skal opnast igjen, er dette ekstra viktig på grunn av faren for smittespreiing. Folka i frontlinja – legane, sjukepleiarane, helsearbeidarane – har fått mykje fortent applaus for jobben dei har gjort, men no må dei òg få dei arbeidsforholda og den grunnbemanninga dei fortener. Det går det an å gjera noko med no når nasjonalbudsjettet vert revidert.

Fleire hundre tusen er permitterte eller ledige, og framover vert arbeid til alle jobb nummer éin. Då er det klart at bedriftene må få hjelp til å overleva. Akkurat no er det særleg varehandelen og tenesteytande næringar som er utsette, men i tillegg veit me at olje-, gass- og leverandørindustrien er i ein veldig pressa situasjon. Arbeidarpartiet ser fram til å forhandla om løysingar for bransjen, med vekt på å sikra jobbar i Noreg, sikra inntekter til staten og gjera nødvendige klimavenlege investeringar.

Leverandørindustrien må i tillegg få forsikringar om at det vil koma store statleg initierte satsingar innanfor bl.a. elektrifisering, hydrogen, havvind og fangst og lagring av CO₂. Det er ikkje noko som kan skje om nokre år, det må skje no. Arbeidsfolka må vita at kontraktane kjem, og bedriftene må vita at dei sterkaste av norske tradisjonar, der fagrørsla, bransjen og myndighetene jobbar saman, vil takast vare på framover.

Uavhengig av bransje eller bedrift har det òg noko å seia kva slags jobbar folk går tilbake til. Er det faste, heile stillingar, eller er det midlertidige innleigekontraktar? Skal dei tilbake til eit arbeidsliv med høg organisasjonsgrad, eller til arbeidsplassar der fagforeiningane er svake eller fråverande? For Arbeidarpartiet er det i alle fall heilt klart at me er nøydd til å skapa eit meir rettferdig Noreg, der fleire får moglegheita til å jobba, der faste, heile stillingar er norma, der fagforeiningane er sterke, og der ingen står aleine. Det kjem me til å jobba for – det er saker som me kjem til å fremja.

Det er ei tid for alt. Det vil koma ei tid for evaluering. Den tida er ikkje no. Men det er no tid for å ha ein direkte og ærleg debatt om dei økonomiske prioriteringane me burde gjera, og revideringa av nasjonalbudsjettet er den naturlege plassen for å ta den diskusjonen. Det ønskjer Arbeidarpartiet velkome. Me ser fram til konstruktive debattar, der me kjem til å fremja løysingar for meir sosial rettferd og for jobbskaping for framtida.

Mudassar Kapur (H) [12:43:25] (komiteens leder): Norge og verden er i en helt spesiell situasjon – en helt spesiell og vanskelig situasjon. Det er en situasjon vi ikke har sett maken til i moderne tid. Smitteverntiltakene som er iverksatt i Norge, kombinert med et betydelig fall i internasjonal økonomi, sammen med et kraf-

tig oljeprisfall, har truffet oss hardt. Dette får store konsekvenser for norsk økonomi og rammer oss alle.

Regjeringen iverksatte den 12. mars de mest inngripende tiltakene i Norge i fredstid. Tiltakene ble iverksatt for å slå ned på spredningen av koronaviruset og for å få tid til å bygge opp tilstrekkelig kapasitet i helse- og omsorgstjenesten.

Sykehusene og kommunehelsetjenesten har vært spydspissen i kampen mot viruset. De siste ukene har norsk helsevesen vist seg fra sin aller beste side – og det koster. Derfor er jeg glad for at norsk helsevesen kompenseres med 6 mrd. kr. Det er også bra at helsemyndighetene våre, som har jobbet dag og natt for at vi skal være trygge, kompenseres.

Jeg er videre glad for at regjeringen prioriterer sårbare barn, som trenger ekstra oppfølging. 400 mill. kr, som skal gå til bedre helsetilbud til barna våre og de unge gjennom sommeren, og aktiviteter på skolen og i sommerferien, vil være viktig for de mest sårbare barna våre.

Nav kompenseres med 700 mill. kr. Innsatsen til Nav har vært avgjørende for å sikre inntekt til arbeidstakere i en urolig og usikker situasjon. Det gjør også at vi opprettholder noe av kjøpekraften i økonomien vår, men aller mest: Det opprettholder tryggheten for den enkelte og deres familie.

Jeg er svært imponert over den utrolige innsatsen norske kommuner har lagt ned de siste månedene. Alle som er rammet av krisen, bor i en kommune – men alle som treffes av tiltakene, bor også i en kommune. Det gjelder det lokale næringslivet, det gjelder familiene og den enkelte som bor i en kommune.

Noe av det aller første et samlet storting slo fast, var at kommunene skal kompenseres. Nå har kommunene blitt kompensert, og skal kompenseres, med til sammen opp mot 11 mrd. kr, hvis vi legger sammen det som har skjedd, og det som varsles. Selv om anslagene er usikre, er det viktig å gjøre dette allerede nå.

Verdiskapingen i norsk økonomi har falt kraftig. Store deler av næringslivet vårt er svært hardt rammet. Det er mange som kjenner på usikkerheten for om jobben eller livsverket fremdeles er der når krisen er over. Veien tilbake blir lang, men summen av tiltakene vi har iverksatt, og det som kommer i dag, er et skritt i riktig retning.

Utsetter av og kutt i skatter og avgifter har vært både viktig og riktig. Det har gitt bedriftene likviditet og forutsigbarhet. Det er nødvendig for at den enkelte også vet at han eller hun har en jobb å gå tilbake til. Det har vært nødvendig for at de skal vite at de kan komme over kneika og være med på å bygge opp landet igjen når dette er over.

De siste ukene har norsk politikk og kollegaer her på Stortinget vist seg på sitt beste. Vi har mange ganger stått sammen om viktige grep for å sikre tryggheten til enkeltmennesker og likviditet til norsk næringsliv. Denne innsatsen skal fortsette når vi nå skal starte arbeidet med å løfte norsk økonomi. Mange av tiltakene som har blitt gjort, og som skal gjøres, koster og kommer til å koste. Men hadde vi ikke gjort disse tiltakene, kunne fallet vært dypere. Ledigheten kunne vært større, konkursene flere og veien tilbake lengre.

Vi som sitter her, har følgende oppgaver: Vi skal holde smitten nede, få folk i jobb og ta hverdagen tilbake.

Sylvi Listhaug (FrP) [12:48:27]: Vi er utrolig privilegerte i Norge som i en sånn krisesituasjon kan bruke hundrevis av milliarder kroner uten å ta opp lån, fordi vi er så heldige å ha en næring som har brakt enorme inntekter til statskassen. Det som er bekymringen nå, er hva som skjer med oljenæringen framover med det forslaget regjeringen nå har lagt fram.

Dessverre bidrar ikke det forslaget til å redde tusenvis av arbeidsplasser rundt omkring i Norge. Det blir en av de viktigste sakene for Stortinget å ta tak i, nemlig å gjøre de endringene som nå er nødvendige for at vi skal få investeringene i Norges viktigste næring til å fortsette, slik at hjulene kan holdes i gang. Her bærer Arbeiderpartiet et stort ansvar for hva som blir utfallet av denne saken, og jeg håper virkelig at man vil bidra til et godt resultat. Det avhenger mange arbeidsplasser rundt omkring i landet av – på verftene i Stord, i Verdal og mange andre steder er man avhengig av hva som fattes av vedtak i denne sal i den saken.

Fremskrittspartiet registrerer at de anslagene som regjeringen legger til grunn her for økonomien, er noe mer optimistiske enn det vi ser at både Norges Bank og ledende økonomer har lagt til grunn. Da er bekymringen om man faktisk gir nok gass i den situasjonen landet står oppe i, men det vil vi endelig få svar på når fase 3 legges fram, som blir det viktigste, nemlig: Hvordan skal vi redde arbeidsplasser over denne kneika, hvordan skal vi redde bedrifter over denne kneika, sånn at folk flest har en arbeidsplass å gå tilbake til?

Det er mange som i diskusjonen om olje snakker om at det viktigste nå er at vi ikke konsentrerer oss om det, men at vi får på plass grønn satsing. Da er det grunn til å minne om at disse grønne prosjektene, enten det gjelder havvind eller karbonfangst og -lagring, er en dråpe i havet når det gjelder antall arbeidsplasser sammenlignet med det vi snakker om i oljenæringen. Derfor er vi avhengig av også å få til oljeprosjekt som holder hjulene i gang.

Fremskrittspartiet er også bekymret for konsekvensene for pasientene i Norge. Vi vet at i disse ukene som

er gått nå, er det tusenvis av personer som har fått utsatt undersøkelser, utsatt operasjoner, som kanskje ikke har gått til legen selv om de er bekymret for at det er et eller annet galt, for de vil ikke være til bry. Det er ekstremt viktig når vi nå ser den økningen som har vært i helsekøene, at vi nå er i stand til å sette inn støtet for å få opp behandlingsskapasiteten i helsevesenet. Da vil Fremskrittspartiet ta i bruk privat kapasitet som står der klar til å kunne brukes, men også sykehusene må nå sette i gang og ta unna og sørge for at folk får den hjelpen de skal ha, slik at vi ikke risikerer at folk dør av andre sykdommer fordi man ikke har fått den behandlingen man skulle ha i den tiden som nå har gått.

Fremskrittspartiet er alltid opptatt av sykehjemsplasser. Det handler rett og slett om at vi skal ta godt vare på våre eldre. Nå er det mulighet for å bygge ut tilbudet, men også for å igangsette hjulene i byggenæringen. Derfor ønsker vi å prioritere det.

Så registrerer vi at det er forslag her om ikke å sette ned eiendomsskatten. Det er vi sterkt uenig i – vi mener at avgiftslette er viktig nå for folk flest i en tid da mange folk og familier får dårligere råd fordi de har mistet jobben. Ser vi på grensehandelen, som nå er nesten ikke-eksisterende, viser det hvilken effekt det har når folk handler i Norge – med omsetning, arbeidsplasser osv. Derfor kommer Fremskrittspartiet i de kommende forhandlingene til å være opptatt av å gjøre noe med grensehandelen, se på de avgiftene, sørge for at arbeidsplasser blir igjen i Norge, for det trenger vi mer enn noen gang. Vi la igjen 19 mrd. kr i Sverige i fjor, som er et stort beløp.

Vi har ikke et mål om å bruke mest mulig penger, men vi skal bruke dem riktig. Målet må ikke være å øke antallet offentlig ansatte i et voldsomt tempo for å få ned arbeidsledigheten, men å skape arbeidsplasser i privat sektor, redde arbeidsplasser i privat sektor og sørge for at vi har inntekter i framtiden for å finansiere velferdsmodellen.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:53:51]: Når vi leser revidert nasjonalbudsjett i dag, bør alle vi som er folkevalgte og stortingsrepresentanter, begynne med en takk: Takk til alle dem som har hatt kjeledressen på – nå i et par generasjoner – og som gjør jobben den dag i dag, til alle de hjernene som har tenkt ut løsninger, og til all den industrien vi har langs kysten vår, som gjør at vi har mulighet til å bruke 420 mrd. kr. Vi kommer til å bruke enda mer, fordi det er nødvendig for å bygge landet videre. Takk til dem som har gjort jobben for oss, det har vært en enorm innsats, som gjør at vi har de verdiene vi har.

Og så til noe som er bekymringsfullt: Ved det forrige oljeprisfallet hadde vi investeringer i norsk fastlandsøkonomi på ca. 200 mrd. kr fra oljeindustrien. Så falt det

til 150 mrd. kr, et kraftfullt fall, men da var det en veldig vekst i investeringer i bolig og eiendom. Den veksten kommer ikke til å komme nå. Vi kan heller ikke bo oss til rikdom, vi kan ikke satse på toromsleiligheter som en forretningsidé for landet. Når det nå kommer et nytt fall, som det ser ut til, er det om å gjøre å dempe det mest mulig. De tallene vi nå har fått fra næringen, fra verftsindustrien, er at vi kan få et fall fra 150 mrd. kr til rundt 80 mrd. kr – altså 70 mrd. kr til – et voldsomt fall i norsk økonomi når vi vet at fastlandsindustrien totalt ellers investerer ca. 25 mrd. kr et gjennomsnittlig år.

Det er særdeles viktig at vi nå setter inn tiltak som gjør at vi sikrer denne industrien, sikrer industriarbeidsplassene, slik at de også kan begynne med nye typer prosjekter. Hvis vi nå avviker denne industrien, er det ikke mulig å ha visjoner og tanker om nye prosjekter i neste runde, for det blir så dyrt og så vanskelig å starte opp igjen. Vi trenger selvfølgelig olje og gass, vi trenger karbonfangst og -lagring, vi trenger havvind, og vi trenger elektrifisering. Det ligger enorme muligheter i den tunge industrien vi har langs hele kysten, men da må vi være villige til å satse på det – vi må være villige til å bruke ressurser på det. I regjeringens forslag skriver den selv at det vil gi ca. 14 mrd. kr i økte skatter. Det er viktig at en har det med seg, for det er så mange tall som har vært oppe, og det som har vært diskusjonen, er å se om vi kan bruke avskrivningsregelverket på en måte som gjør at vi får en mer jevn strøm i investeringene og sikrer de arbeidsplassene langs hele kysten vår. Det er viktig for landet, og det er viktig for oss alle.

Jeg begynte med å takke dem som hadde kjeledressen på. Vi må også takke alle helsearbeiderne som har stått i førstelinja de siste månedene. Der synes jeg at regjeringen ikke svarer godt nok med det opplegget som ligger her. Jeg synes heller ikke de svarer godt nok når det gjelder industriarbeideren. Jeg glemte å nevne at vi allerede nå burde ha klargjort at en skulle hatt mulighet for å permittere i 52 uker, for det hadde skapt mer forutsigbarhet og mer trygghet for industrien. En kunne satt inn ressurser for å drive med opplæring og videreutdanning, og det hadde skapt trygghet for dem som har de arbeidsplassene. Det hadde vært et klokt grep å gjøre allerede nå, det hadde skapt den tryggheten, skapt den forutsigbarheten, og gitt ressurser til arbeidsmarkedstiltak for å kunne videreutvikle folks muligheter til å komme tilbake i jobb. Så takk til helsearbeideren.

Men her er det også usikkerhet, siden det er så mye usikkerhet rundt tallene til norske kommuner. Det er enormt sprik mellom det kommunene selv sier, og det staten sier, og noe av det verste vi kan gjøre nå når vi ser at det går så mye ned i privat sektor, er å dempe også kommunal sektor. Én av fem personer i Norge jobber i kommunal sektor. Halvparten av all velferdsytelse fra

staten og det offentlige er det kommunal sektor som yter. Dette er store ord, men til sjuende og sist handler det om sykehjemsplassen til den gamle dama, det handler om ekstraundervisning til den unge eleven, det handler om hvorvidt man har barnehageplass i nærmiljøet – de grunnleggende tjenestene for oss alle.

Det er viktig at kommunene nå får ro, og at det vedtaket som Stortinget gjorde før i vinter om å bruke minst 4 mrd. kr til vedlikehold og oppussing – altså bygge nye arbeidsplasser – blir fulgt opp, og at pengene blir brukt nettopp til det når regjeringen kommer med dem i slutten av måneden. Det forutsetter jeg at de følger opp – at det altså minst kommer 4 mrd. kr til vedlikeholdsprosjekter rundt i norske kommuner i slutten av måneden. Men nå skapes det mye utrygghet og usikkerhet.

Så synes jeg det er forunderlig at regjeringen midt i året endrer regelverket når det gjelder inntektene fra oppdrettsnæringen. En har hatt den ordningen når det har vært gitt nye konsesjoner, at kystkommunene har fått 80 pst. av verdiene og staten 20 pst. Med de endringene det nå ligger an til, skal staten få 75 pst. og kommunene 25 pst., dvs. at kystkommunene, distriktskommunene, taper ca. 4 mrd. kr i år på den omleggingen. Vi hadde trengt at kystkommunene og distriktene hadde hatt de ressursene til å bygge arbeidsplasser og skape verdier nær der de bor, og det er også svært viktig for norsk oppdrettsnæring at en har forutsigbarhet rundt disse vilkårene. Og det er smålig – jeg velger å bruke det ordet – av regjeringen at de kutter den bevilgningen til Nord-Troms og Finnmark som stortingsflertallet vedtok, 250 mill. kr, til 168 mill. kr.

Men til sjuende og sist: Tusen takk til alle de som har gjort jobben, tusen takk til helsearbeiderne, tusen takk til industriarbeiderne! Vi er villige til å sette oss ned og diskutere, og håper å få til gode løsninger.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [12:59:16]: Landet står i en alvorlig økonomisk krise, det bekrefter også revidert budsjett og finansministeren, og vi står på mange måter fortsatt i startgropa av et maraton. Dette kommer til å bli langvarig. Erfaringene fra tidligere økonomiske kriser har gitt oss en pekepinn på hvordan vi bør møte denne. Vi vet at det er viktig at staten stiller opp for å få fart på økonomien og trygger og skaper arbeidsplasser for framtiden, slik vi kom ut av krisen i 2009. Vi vet også at det er de som har minst, som rammes hardest.

Tidligere økonomiske kriser har økt de økonomiske forskjellene i Norge og latt dem med lavest lønn være igjen. Gjennom den kombinasjonen vi nå ser, av økonomisk krise og helsekrise, vet vi også at vi trenger velferden mer enn noensinne. Dessverre er ikke dette budsjettet et budsjett som tar opp i seg disse lærdommene, og regjeringen viser igjen at den ikke fullt ut forstår alvoret

i denne krisen, alvoret for nettopp de enkeltmenneskene som står i frontlinjen i denne krisen i velferden vår.

Akkurat nå sitter kommunene og kutter i velferden, nå som vi trenger velferden mer enn noensinne. Regjeringens takk til lærere, til helsefagarbeidere, til barnehageansatte og til hjelpepleiere er kutt i budsjettene ute i kommunene, og befolkningen som har bidratt i dugnaden, får velferdskutt. Det er virkeligheten ute, på bakken, i kommunene – i Oslo, i Trysil, i Trondheim. De som jobber i velferden, var der for oss da vi trengte dem som mest, men regjeringen er ikke der for dem. SV har fremmet forslag om å øke bevilgningene til kommunene med 10 mrd. kr, og det trenger vi nå.

På mange måter er denne krisen et ideologisk veskille. Den viser at velferdsstaten også tjener dem i samfunnet som trodde de klarte seg uten den. I samfunnet stiller vi opp for hverandre og for alle – også de rikeste må bidra til å styrke dette samfunnet og velferdsstaten.

I kjølvannet av økonomiske kriser har vi sett at de økonomiske forskjellene øker. Fortsatt står inntektene til dem med lavest lønn stille, som de har gjort siden finanskrisen, mens de med de store formuene har kunnet trekke ifra. Vi vet at denne krisen treffer oss spesielt skjævt, og skal vi unngå de mest alvorlige konsekvensene på sikt, må vi handle nå. Derfor har SV vært opptatt av å få igjennom en pakke for sårbare barn, økt bostøtte og en mer sosial dagpengeordning. Og regjeringen følger opp Stortingets vedtak i revidert budsjett, men bare så vidt. Når det også kuttes i barnetrygden i stedet for å gi fattige barnefamilier litt mer, ser vi høyreregjeringens logikk.

Finansministeren sier at de tyngste prøvelsene kan ligge foran oss. Samtidig advares det – mellom linjene – mot for høy pengebruk. Det er et enormt paradoks at denne regjeringen har brukt oljepenger helt uten magemål i normale og gode tider, mens den har kuttet i skatene for de aller rikeste. Men når vi altså står i den største økonomiske krisen siden krigen, ja, da finner regjeringen det på sin plass å advare mot for høy oljepengebruk.

I møte med denne krisen må vi styrke velferden vår, og vi må omstille Norge for framtiden. Vi må trygge arbeidsplasser og skape nye. Regjeringens oljeskatteforslag er tilpasset Norge slik som det var, og ikke slik som Norge skal bli. I stedet bør vi sammen stille opp med tiltak som gir jobb og aktivitet her og nå, og som peker framover – innenfor grønn skipsfart, hydrogeninfrastruktur, karbonfangst, for å nevne noe.

Sammen har fellesskapet stilt opp for velferden og næringslivet, og det skal vi gjøre videre. Men hva slags politikk vi velger å føre nå, vil avgjøre om vi omstiller Norge i en grønnere retning og for framtiden, og om vi får ned de økonomiske forskjellene og sørger for at ingen blir stående igjen. Da er ikke dette budsjettet svaret.

Ola Elvestuen (V) [13:04:23]: Jeg vil begynne med å si at jeg er enig med representanten Slagsvold Vedum i at vi bør takke industriarbeiderne og alle som har bygget opp den velstanden vi har i dag, og vi bør også takke helsearbeiderne som har stått i situasjonen med koronakrisen nå de siste månedene.

Det er dramatiske tall finansministeren viser fram, både med fallet hos oss på 4 pst. i BNP og en reduksjon på 6 pst. i BNP hos våre handelspartnere. Det er viktig å huske på at dette treffer alle enkeltpersoner her og internasjonalt. Derfor er jeg også glad for at finansministeren legger så stor vekt på at vi skal opprettholde et internasjonalt samarbeid. Selv om vi skal lære av at vi kan ha sårbare verdikjeder som er knyttet til enkeltland, trenger vi likevel et samarbeid og en åpen verdenshandel, også framover, og vi trenger å bygge opp under den liberale verdensordenen som vi har.

Denne krisen er dyp, og den kommer til å vare. Det er mye som tyder på at med den arbeidsledigheten vi har, og med den situasjonen våre handelspartnere er i, så vil vi i framtiden måtte fordele bedre en mindre velferd.

Så er jeg glad for at man i dette forslaget fra regjeringen legger inn en ekstra innsats for sårbare barn, på 400 mill. kr, men dette må fortsette med en helt annen systematikk og i en helt annen størrelsesorden i den saken som kommer senere i vår, og også i budsjettene framover.

Vi står overfor en stor økonomisk krise, men vi står også overfor andre kriser. Vi er fortsatt midt i en klimakrise, og vi har en naturkrise med et stort og katastrofalt tap av natur, så den saken regjeringen skal legge fram senere, må inneholde en betydelig innsats for grønn omstilling.

Norge presenterte for FN i februar at vi skal redusere våre utslipp med 50 pst. fram mot 2030. Det er en forpliktelse. Men det handler ikke bare om å få til den reduksjonen, det handler også om å vise at vi skal få til en grønn vekst og en næringsutvikling med de klimatiltakene vi gjennomfører. Da er det bra at man i denne saken rydder opp i den situasjonen fylkene har kommet i, med 1,5 mrd. kr til kollektivtransport, slik at vi kan ha et like godt tilbud når vi går ut av krisen, som da vi gikk inn i den. Det er også bra med styrkingen på 250 mill. kr til grønn skipsfart, slik at fylkene kan fortsette satsingen på null- og lavutslippsferjer og skip. Jeg er også glad for økningen til Nysnø, som er oppe i 1 mrd. kr i år, slik at de kan investere i bedrifter som har et bra klimaavtrykk og kan tjene penger på den omstillingen både vi og andre skal igjennom. Vi har også klarlagt at testsenteret på Mongstad videreføres ut året.

Så det er bra anslag i revidert, men det må peke framover mot en større grønn omstilling i den saken som regjeringen skal komme tilbake til.

Finansministeren brukte flere sitater fra 1930-tallet og krisen den gangen, og den var dyp, og den var alvorlig. Men jeg vil også legge vekt på at vi ser på det presset mot demokratiene som krisen førte til på 1930-tallet, for vi må også stå opp for selve demokratiet, et samarbeid i Europa og i Europas nærområder, og vi må i fellesskap stå opp mot land og organisasjoner som aktivt jobber for å undergrave det systemet vi har, og den velstanden vi skal bygge opp.

Tore Storehaug (KrF) [13:09:26]: Heile verda står i ein alvorleg og veldig spesiell situasjon, og det ber jo òg innlegget til finansministeren preg av. Går ein tilbake til 1930-talet for å lage den historiske konteksten må ein vere klar over kva slags tid det var. I dei åra som følgde den talen som finansministeren her siterte frå, kom ekstreme politiske krefter til makta. Vi såg det i vårt eige land, vi såg òg nasjonalsosialistiske parti ta makta i enkelte land, og Stalin gjennomførte nokre av dei verste massedeportasjonane menneska har sett. Følgjene, dei økonomiske konsekvensane og det politiske svaret dei hadde på 1930-talet, er alvorlege.

Situasjonen vi står i no, er òg alvorleg. Budsjettet som blir lagt fram, inneheld nye makrotal. Dei er ikkje endelege, men dei gjev ei løypemelding om korleis den økonomiske situasjonen utviklar seg. I denne månaden har vi tal som viser at i vårt eige land er 260 000 permitterte frå jobbane sine. Vi ser at bruken av oljepengar stig, og at anslaga no ligg rundt 200 mrd. kr. Om vi legg til grunn ein handlingsregel på 3 pst., vil det seie 6 mrd. kr mindre i årleg handlingrom i åra som kjem. Men dette rammar ikkje berre dei store tala, det rammar folk, det rammar familiar, og det rammar bedrifter, og dette vil vere eit år som vil vere tungt for mange. Mange har ikkje ein jobb å gå til om morgonen, og endå fleire kjenner på ei uvisse om kva som kjem i framtida.

Revidert nasjonalbudsjett skal bidra til aktivitet i heile landet, til grønn omstilling og til vekst og kompetanse, som vi kjem til å trenge for å få Noreg vidare inn i den maratonen som denne krisehandteringa er. Aktivitet i heile landet blir fremja, og det gjer ein når ein sørgjer for auka låneramme inn mot den situasjonen som pakkereiseselskapa og norsk reiseliv står overfor, når ein kjem med tiltak til skogbruksnæringa og reindriftsnæringa, og når ein sørgjer for at det digitale løftet, som jamleg har blitt styrkt gjennom Stortingets forhandlingar, blir gjennomført både i skular og i kommunar, for å sørgje for at vi har både kompetansen og infrastrukturen som denne krisa har vist oss at vi er avhengige av for

å handtere ho på ein god måte i det digitale samfunnet som vi er.

I sånne kriser som vi står i no, blir alle ramma, og nokon blir ramma hardare enn andre. Difor er det gode signal når ein i revidert nasjonalbudsjett peikar framover på korleis inntektssikringstiltaka blir utvida til ut oktober, og ikkje minst når ein òg legg opp til 400 mill. kr til ungar som er i ein sårbar livssituasjon. Anten det handlar om tiltak som skal ta igjen tapt progresjon i skuletida, forskjellige grader av førebygging eller avlastings- og aktivitetstiltak – eller for den saks skuld peiker framover ved å styrkje ein del av dei fritidstilboda og ferieaktivitetane ein treng fram mot sommaren – så er dette pengar som er viktige, fordi dei handlar om å treffe dei som har blitt ramma aller hardest av krisa vi står i no.

Då eg hørde på innlegget til finansministeren, var noko av det eg syntest var det viktigaste perspektivet, at ein òg hevar blikket på kva denne krisa er. Det er ei krise for Noreg, og det er ei krise for heile verda. Det er ein pandemi, og det gjeld oss alle. Vi er avhengige av nabolanda våre, både korleis dei handterer denne krisa med sine smitteverntiltak, og kva marknader vi har å eksportere til.

Noreg er eit lite og ope land i ei stor verd. Difor har det aldri før vore viktigare å hegne om det samarbeidet vi har i Noreg, i Norden, i Europa og i heile verda. Svaret må vere at vi klarer å løfte oss ut av dette i lag, ikkje at ein berre set seg sjølv og sine egne først. Difor er eg stolt av at ein òg styrkjer både IMF og Verdsbanken gjennom låneordninga for låginntektsland, eller koronafondet eller utvikling av vaksine dei tinga som er viktige.

Partia på Stortinget har vist kvarandre stor tillit og har gjort mange viktige grep i dei rundane vi har hatt tidlegare i handteringa av den koronasituasjonen vi står oppe i. Det er eg glad for at vi gjer òg i denne runden.

Une Bastholm (MDG) [13:14:38]: I Norge har vi i stor grad stått samlet om håndteringen av koronapandemien. Det er en enorm styrke for demokratiet at vi sammen klarer å finne løsninger for å berge liv og helse og også sørge for grunnleggende trygghet og økonomisk sikring for folk. Det er en lettelse at Norge nå sakte åpnes opp igjen. Det er særlig viktig for de aller mest sårbare, de syke, enslige, ensomme, og for barn som trenger at skole, barnevern og idrettsklubber ser dem.

Kriser, når vi klarer å identifisere dem, forener oss. Det er et uttrykk for tillit. Men når samfunnet nå etter hvert skal tilbake til en slags normalsituasjon, vil vi også se de politiske forskjellene bli mer synlige igjen.

I tillegg til korona har Norge blitt rammet av oljeprisfall. Årets dramatiske prisfall er knyttet til pandemien, men vi vet at også overgangen til fornybar energi vil gi nye og mer permanente oljeprisfall, fordi etterspørselen

synker, akkurat som etterspørselen sank nå veldig plutselig på grunn av nedstengingen verden over. Det store spørsmålet er: Skal vi gjenoppbygge samfunnet og økonomien vi hadde før krisen, eller skal vi bygge noe nytt som er bedre tilpasset tiden vi lever i?

I dette reviderte nasjonalbudsjettet er det bare småpenger til klimatiltak og grønn omstilling. Mens vi venter på den grønne krisepakken som regjeringen har lovet, foreslår altså regjeringen i dag å gi enorme skattefordeler til oljenæringen. Det stilner kanskje kritikken fra bransjen, men det redder ikke jobbene.

Finansdepartementet advarer om at skattefordelene kan føre til flere svært ulønnsomme investeringer. Krisepakken har høy risiko for store økonomiske tap for fellesskapet fordi regjeringen har valgt å flytte risikoen for tap fra oljeselskapene og over på staten. Det gjør også at nasjonaløkonomien vår blir enda mer avhengig av en stadig mer uforutsigbar oljepris. Det er en enorm gambling – med arbeidsplasser, men også med norske skattepenger.

Det Norge trenger nå, er det diametralt motsatte. Vi må føre en politikk som gjør oss mindre avhengige av oljen og samtidig tar vare på arbeidsplassene i leverandøri industrien ved å sørge for ny etterspørsel fra elektrifisering av kysten, nullutslippsskipsbygging og ikke minst havvind og karbonlagring.

Norge er rikt. Fisken, skogen, havet og vinden – kombinert med fornuftig forvaltning av oljepengene – gir oss fantastiske muligheter til å gjennomføre en grønn omstilling uten å måtte rive ned velferdsstaten. Når oljebransjen ber om penger, sitter kronene løst. Men når skipsverftene, kollektivselskapene, miljøteknologibedriftene, solenergibransjen, fiskerinæringen, bøndene og skognæringen sliter, da mangler regjeringen både kreativitet og penger.

Stortinget er nødt til å vise seg bedre. Det er i alles interesse, og særlig dem som er unge i dag, at næringene vi skal leve av i framtiden, får like gode skattefordeler som oljebransjen. Gir vi havvindnæringen den samme ordningen som oljebransjen nå tilbys, kan vi sette fart i et nytt industrieventyr i Norge, og vi håper at vi kan få med oss Stortinget på en sånn skattefordel til havvind i arbeidet med revidert nasjonalbudsjett.

I dette budsjettet økes tilskuddet til kollektivselskapene til 2,5 mrd. kr. Det er under halvparten av det bransjen selv sier de trenger. Samtidig øker regjeringen bevilgningene til Avinor med 4,3 mrd. kr, bare for å sette det i sammenheng – og det til tross for at Ruter alene betjener sju ganger flere passasjerer fra kollektivreiser i storbyområdet hvert år enn det Avinor står for. Det er helt uakseptabelt, og det er livsfarlig i vår tid at kollektivselskapene får under halvparten av det de trenger for å kunne opprettholde tilbudet og hjelpe folk over hele

landet til å reise trygt og med avstand på buss, trikk, t-bane og ferje.

Kompensasjonsordningen til bedriftene som Stortinget vedtok, har heldigvis hindret norsk næringsliv fra kollaps. Dessverre ser vi at veldig mange små bedrifter har falt utenfor ordningen, bl.a. på grunn av krav om egenkapital. Vi vil derfor være opptatt av å revidere ordningen, sånn at en ikke mister de små bedriftene som er så viktige for innovasjon, utprøving og verdiskaping over hele landet.

Endringene i permitteringsreglene har også vært viktige for å unngå konkurser, men vi ser at ordningen er for lite fleksibel. Vi mener Stortinget må sørge for at permisjonspengene kan gjøres om til lønnstilskudd for en begrenset periode, og det vil vi jobbe videre med.

Bjørnar Moxnes (R) [13:20:01]: Revidert budsjett burde vært starten på et kriseprogram for å få folk i jobb, med kraftfulle tiltak langt utover det vanlige, men dessverre er regjeringens forslag altfor puslete. Vi er i en situasjon hvor vi har historisk høy ledighet, og hvor viktige industrier er i knestående. Da trengs det full krisemobilisering, men det får vi ikke. Det er riktignok store summer i forslagene fra regjeringen, men det er viktig å ikke la seg blende av tall med mange nuller. Dette ligger altså bare 2 promille over Stoltenbergs handlingsregel. Hvis regjeringen mener at dette er full krisemobilisering, viser det at de har misforstått alvoret i krisen.

Nå haster det å få i gang verdiskaping igjen. Derfor trengs det krisetiltak som gir norsk leverandørindustri konkrete oppdrag, og det trengs også storstilte investeringer i samfunnets infrastruktur. Bevilgningen på 150 mill. kr til lavutslippsferjer er et godt eksempel på hvor puslete dette er. Her gjelder det å sikre oppdrag til industrien, holde folk i arbeid, få ned utslippene og føre en aktiv distrikts- og næringspolitikk på én og samme tid, men det regjeringen kommer med, dekker ikke engang ferjebehovet i halve Vestland og står i sterk kontrast til å gi 5 mrd. kr til flyplasser.

Sanner sa noe klokt i redegjørelsen sin, nemlig:

«Å falle utenfor arbeidslivet kan få konsekvenser for resten av livet. Og for hver person som faller utenfor, mister også vi som samfunn verdifull kompetanse og arbeidskraft.»

Derfor er det trist at denne klokskapen ikke har satt større avtrykk på revideringen av budsjettet. Det holder ikke å peke på en krisepakke som skal komme i slutten av måneden og si: Bare vent, der kommer det tiltak for å få aktiviteten opp igjen og folk tilbake i jobb. Folk går arbeidsledige nå, og for hver uke som går, er det en stor belastning både for dem det rammer, og også for økonomien.

Rødt reagerer også på at forlengelsen av en rekke sosiale ytelser, som dagpenger, arbeidsavklaringspenger og permitteringslengde, bare gis varighet til 31. oktober, for mange vil være arbeidsledige også i november, desember og etter det. Og når regjeringen nå legger opp til å trekke vekk sikkerhetsnettet halvveis i budsjettperioden, holder ikke det. Det betyr i så fall at mange vil gå framtiden i møte med en klump i magen, usikre på hvor lenge de har økonomisk trygghet for seg selv og sine nærmeste. Det går ikke, mener vi.

Regjeringen burde brukt revidering av budsjettet til å gjøre to ting, til å si både takk og unnskyld – takk til alle som holder hjulene i gang, takk til alle som opplever smittefare for å ta vare på helsen til andre, takk til alle som har holdt barnehagene åpne, så de viktigste jobbene fortsatt ble gjort da Norge stengte ned. Krisen har vist oss at mange av de viktigste jobbene gjøres nettopp i førstelinjen i velferden vår. Vi burde takket dem med et skikkelig beredskapsløft i velferden med minst, etter vårt syn, 10 000 nye ansatte. De trenger kanskje ikke først og fremst mer applaus, men de trenger definitivt flere kollegaer. Så burde regjeringen også sagt unnskyld for at de har prioritert kortsiktige innsparinger og skatteuttak når vi heller burde rustet oss for å tåle en pandemi. De burde sagt takk og unnskyld, men gjør altså ingen av delene.

I stedet ligger det an til massive kutt i kommunene, kutt som regjeringen ser ut til å forsøke å trylle vekk med sin magiske kalkulator, for Sanner sier selv at «kommunesektoren er kompensert ut over virkningene av virusutbruddet». Jeg ville ha byttet ut batteriene på den kalkulatoren, for beskjedne fra kommunene selv er klar og tydelig: Vi styrer mot svære underskudd og massive velferdsuttak om ikke Stortinget kommer med mer penger.

Kort oppsummert: Regjeringens framlegg er et krisebudsjett i mange betydninger, men heldigvis har det ikke flertall. Vi i Rødt vil gjøre det vi kan for å trekke dette forslaget og budsjettet i riktig retning.

Statsråd Jan Tore Sanner [13:24:53]: Jeg valgte å ha flere referanser til 1930-tallet i min redegjørelse. Det er ikke tilfeldig, det er for å understreke noe av alvoret i den situasjonen vi nå er i. Det er det største tilbakeslaget vi har hatt i fredstid, og det er den høyeste ledigheten på 75 år. Men heldigvis er det også store forskjeller. Vi er i en helt annen tid, med et helt annet velferdsnivå, med en befolkning med et langt høyere utdanningsnivå. Vi har med andre ord et veldig godt utgangspunkt for å håndtere denne krisen på en god måte.

I responsen på revidert og på min redegjørelse var det noen ting som gikk igjen. Une Bastholm fra Miljøpartiet De Grønne la vekt på at vi hadde stått sammen i mange av krisepakkene. Hadia Tajik la vekt på viktig-

heten av direkte og ærlig debatt om økonomi og tiltak. Jeg er enig med begge. Jeg er enig i at det har vært en styrke at vi har stått sammen – det har skapt trygghet både for arbeidstakere og for bedrifter. Og jeg er enig i at vi trenger en åpen og ærlig debatt om økonomi og tiltak, nettopp fordi det kan få frem enda bedre løsninger i tiden som kommer.

Så er det flere som har etterlyst kraftigere tiltak for arbeidsplasser og for bedrifter. La meg da bare minne om at regjeringen i dialog med partilederne ble enige om at vi skulle dele behandlingen nå i to, med revidert nasjonalbudsjett lagt frem til ordinær tid, og at vi skulle komme tilbake med ny proposisjon til Stortinget i månedsskiftet mai–juni. Da kommer vi med nye tiltak for å bidra til at Norge kommer godt ut av krisen.

Jeg er enig i at det er behov for flere tiltak. Vi må sørge for at vi har et sterkt og mangfoldig næringsliv i hele landet når vi kommer ut av denne krisen. Vi må sørge for at vi holder sysselsettingen oppe og ledigheten nede. Og vi må unngå at det er de med svakest tilknytning til arbeidslivet som taper: ungdom som drømmer om en læreplass, studenter som ser etter en arbeidsplass, og andre med svak tilknytning til arbeidslivet. Vi må legge vekt på å skape mer, men også på at vi skal inkludere flere, for det er så avgjørende for bærekraften i velferdsordningene fremover.

Så har flere lagt vekt på viktigheten av kommunene. Det er ingen uenighet mellom regjering og storting, mellom opposisjon og posisjon om at kommunene skal kompenseres for merutgifter og lavere skatteinntekter som følger av koronakrisen. Regjeringen har lagt frem noen tall i dag, men som jeg understreket i redegjørelsen min: Det er slik vi vurderer situasjonen nå, men det bildet kan også endre seg. Derfor kommer vi til å følge situasjonen i kommunene fremover, fordi det er viktig for velferden både i barnehagene, til eldre og til aktivitet i hele landet, og derfor har vi også satt ned en gruppe hvor KS er med, og hvor vi skal diskutere dette.

Regjeringen vil legge vekt på når vi nå skal se på nye tiltak for å få Norge godt ut av krisen, at vi også klarer å håndtere en del av de utfordringene som vi diskuterte for et halvt år siden – de utfordringene som vi så at norsk økonomi og vi som samfunn sto overfor litt lenger frem i tid. Det handler om det grønne skiftet og at vi må få klimagassutslippene ned, det handler om bærekraft i velferdsordningene våre, det handler om sysselsetting og at vi inkluderer flere i arbeidslivet vårt, slik at flere kan bidra også til å bygge velferden fremover.

Så tillot jeg meg i redegjørelsen – og det ble påpekt fra flere – også å peke på at vi nå bruker veldig mye oljepenger. Jeg mener at det har vært viktig. Jeg mener at det har vært nødvendig. For alternativet ville vært høyere ledighet, flere konkurser og en lengre vei frem til hverda-

gen slik vi kjente den. Jeg ser også at vi kan komme til å bruke mer. Men vi må også i en krisetid ta ansvar for økonomien, for de pengene som vi bruker nå, er penger som også skulle ha kommet fremtidige generasjoner til gode.

Jeg takker for det gode samarbeidet vi har hatt så langt, og ser frem til både samarbeid og debatt i Stortinget frem mot sommerferien, som forhåpentligvis kommer på et tidspunkt, men først er det revidert nasjonalbudsjett, oljepakke og etter hvert også planen for Norges vei ut av krisen.

Presidenten: Dermed er debatten om redegjørelsen avsluttet.

Presidenten vil foreslå at finansministerens redegjørelse om revidert nasjonalbudsjett sendes finanskomiteen – det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [13:30:11]

Debatt om utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 5. mai 2020)

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: Arbeiderpartiet 15 minutter, Høyre 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Venstre 5 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Miljøpartiet De Grønne 5 minutter og Rødt 5 minutter.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Marianne Marthinsen (A) [13:31:07]: Først vil jeg benytte anledningen til å takke utenriksministeren for redegjørelsen. Den gir et godt utgangspunkt for en diskusjon om aktuelle EU- og EØS-saker her i salen, og dem har vi ikke for mange av tatt i betraktning hvor viktig tilknytningen til Europa faktisk er.

De siste måneders hendelser har på ganske brutalt vis illustrert hvor tett sammenvevd vi er, på både godt og vondt, og hvor avgjørende det er at vi klarer å få til en koordinert respons når krisen rammer. Vi har etter hvert blitt ganske vant til at disse redegjørelsene domineres av brexit som tema, men denne gangen handlet den naturlig nok mest av alt om virusutbruddet og situasjonen både vi og samtlige land i vår nærhet befinner oss i. Vi kan midlertidig stenge grenser og isolere oss, men i lengden kommer vi ikke utenom at dette er noe nasjonalstatene må takle i fellesskap.

I begynnelsen av april rykket lederne for 13 av EUs medlemsland ut med en sterk bekymring. I en felles uttalelse advarte de om at enkelte krisetiltak i forbindelse med koronaviruset kan sette demokrati og menneskerettigheter i fare. Ingen land ble spesifikt nevnt i dette oppropet, men man trenger ikke veldig inngående kjennskap til forholdene i et par av EUs medlemsland for å skjønne hva bekymringen handler om. Helsingforskomiteen er blant dem som har advart om at vi etter koronakrisen kan ha fått EUs første diktatur midt i hjertet av Europa.

Den nye kriseloven i Ungarn har fått mye oppmerksomhet, naturlig nok, og det er bra at den blir debattert. Den gir regjeringen mulighet til å styre ved dekret og setter parlamentet fullstendig til side. Den som sprer falske nyheter om koronapandemien – og det kan være så mangt, f.eks. kritikk av hvordan regjeringen håndterer den situasjonen – risikerer fengsel i fem år. Også de som bryter karanteneregler, risikerer fengsel, og det er mang en opposisjonell som har blitt satt i karantene den siste tiden. Men det aller mest bekymringsfulle er at denne kriseloven ikke har noen tidsbegrensning.

Det er ikke noe tvil om at det er vanskeligere å nå fram med kritikk av denne typen tiltak når vi selv vedtar kriselover som gir vår regjering utvidete fullmakter, eller når den norske staten utvikler en app som skal brukes til å overvåke smittespredning, og når statsministeren oppfordrer alle til å laste den ned. Det sier jeg selv om jeg har ment at dette har vært nødvendig, og det har vært helhjertet støtte fra både min og Arbeiderpartiets side til koronalovent slik som den ble. Jeg har stemt for den, jeg har også lastet ned Smittestopp på min egen telefon. Jeg mener også at det har vært viktig og riktig at NATO har pekt så tydelig på desinformasjon og spredning av falske nyheter som en destabiliserende kraft i denne situasjonen.

Jeg vil bare understreke, også i denne salen, at vi må være svært bevisste på hvordan våre egne grep kan misbrukes for å legitimere antidemokratiske tendenser i andre europeiske land. For vår stemme må være krysallklar. I går kunne vi lese at Norges ambassadør til Ungarn har vært kalt inn på teppet sammen med de andre nordiske ambassadørene på grunn av et bekymringsbrev til Europarådet – et brev som vår utenriksminister også har undertegnet og stilt seg bak. Det er noe bra med å se at kritikk som dette utenfra i alle fall trigger en eller annen form for reaksjon. Landets ledelse er ikke helt immun mot ytre press, og hva vi sier, blir registrert. Samtidig er det noe dypt bekymringsfullt i måten den ungarske utenriksministeren avfeier kritikken på, med henvisning til Ungarns mer enn tusenårige historie, som om den i seg selv innebærer en eller annen form for demokratisk garanti.

Den svenske utenriksministeren, Ann Linde, har vært tydelig i sine uttalelser etterpå om at kritikken er berettiget. Det samme har Jeppe Kofod, den danske utenriksministeren, som var den som tok initiativ til dette brevet, gjort. Jeg har foreløpig ikke sett den norske utenriksministeren kommentere denne sterke ungarske reaksjonen, men jeg er åpen for at jeg kan ha oversett noe. Jeg håper uansett at hun vil benytte anledningen her i salen i dag til å slå utvetydig fast at vi står ved kritikken uavhengig av Ungarns reaksjon. Det vil være et viktig signal, ikke bare overfor Ungarn, men også overfor andre europeiske land som nå beveger seg i feil retning hva gjelder demokrati og grunnleggende menneskerettigheter.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Michael Tetzschner (H) [13:36:07]: Jeg vil i likhet med forrige taler takke for redegjørelsen. Jeg vil i tillegg si at den var utmerket; den var konkret og poengtert.

Vi ser at de enkelte europeiske lands største nasjonale problemer gjennomgående er sammenfallende med naboenes, med regionens og ofte med verdensdelsproblemer, enten det er klima, migrasjon, forsvar eller generell samfunnssikkerhet.

Siden vi sist diskuterte EU-spørsmål, kan vi nå føye en ny trussel til listen, med sitt utspring i Asia: pandemien som har nådd oss. Og den har ikke uttømt sine virkninger. Det var debatten i forrige sak et eksempel på. Det er naturlig at pandemien får en bred omtale. Både i bekjempelsen av viruset og i den kommende økonomiske rehabiliteringen må vi stå sammen i et forpliktende europeisk samarbeid mellom EU og EØS-landene.

Utenriksministeren var inne på en rekke av de fora, fellesorganer og forhåndsavtalte prosedyrer som har satt EU/EØS-landene i stand til å møte et helt grenseoverskridende problem av hittil ukjent dimensjon. Samtidig er den helt riktige påpekingen av at det ikke var etablert fullstendige felleseuropeiske prosedyrer når det gjaldt helsevesenet, ikke en kritikk mot EU, ikke en kritikk mot integreringen, men for noen av oss er det en påminnelse om at integreringen og samarbeidet har kommet for kort på en rekke viktige områder.

Vi blir igjen minnet om at horisontale problemer på tvers av landegrensene løses dårligere av de som insisterer på å bekjempe dem hver for seg. Det er derfor også selvmotsigende at de som i disse dager fremfører forventninger og krav om en samordnet helse- og sykehusinnsats, ofte er de samme som betakker seg for ethvert nytt initiativ til samarbeid. Vi ser det stadig i klimapolitikken, i energipolitikken og i sikkerhetssamarbeidet.

Det europeiske Vesten må ta mer ansvar for sitt forhold til tredjeland og mellomfolkelige samarbeidsfora

når USA ser ut til å trekke seg tilbake som en ordnende kraft i regelskapende institusjoner. Vestens motstandere gnir seg i hendene over denne tilbaketrekningen og over at Europa ennå ikke er samordnet nok til å fylle dette tomrommet, og de gleder seg også – kan jeg si – over enhver annen form for splittelse mellom Europas stater, også innad i samfunn.

På tross av at – eller kanskje fordi – flere velgere erkjenner behovet for europeiske løsninger, kan vi nå konstatere at borgerne i Europa støtter opp om Europa-parlamentet og det institusjonelle samarbeidet som finner sted i EU.

Ved valgene for snart ett år siden valgte de europeiske borgere et nytt europaparlament. Det skjedde med klart større valgdeltakelse, som på EU-plan steg fra knapt 43 pst. ved valget i 2014 til over 50 pst. nå. Tradisjonelt har det vært slik at folk har vært mest interessert i sammensetningen av sine egne nasjonalforsamlinger, og det har jeg en viss forståelse for. Men allikevel: I våre naboland, som har den samme tradisjonen, ser vi at valgdeltakelsen i Danmark steg fra 56 pst. i 2014 til 66 pst. nå, og i Sverige fra 51 pst. i 2014 til 56 pst. nå.

Den økte valgdeltakelsen på tvers av Europa kan tolkes som en utålmodighet fra velgerne om at Europa skal engasjere seg og forholde seg til globale problemer, som man ser har blitt mer påtrengende for alle borgere i deres hverdag, f.eks. på migrasjons- og klimaområdet.

I tillegg kommer forholdet til Europas omgivelser, hvor det er viktig at man fremtrer enhetlig og med én stemme. Uten én stemme blir det en kakofoni av særinteresser, og ingen legger vekt på hva vår verdensdel måtte mene. Jeg kan nevne de nære forhold, til Russland, Ukraina og Tyrkia, og i et større bilde forholdet til Kina, Iran og Syria. Det gjelder også våre felles initiativ for klima, bærekraftige investeringer, arbeidet mot sosial dumping og skattlegging av digitale giganter. Det er nok å gripe fatt i.

Norges plass er selvsagt sammen med våre venner og alliansepartnere, men vi har så langt avstått fra en forpliktende deltakelse i det politiske samarbeidet. En feiloppfatning av nasjonal suverenitet som selvhevdelse til landegrensen og utenfor denne likegyldighet, eller i beste fall opportunistisk plukking av hva man kan være interessert i, har vært driveren i den norske EU-motstanden.

Selv om EØS-avtalen har gitt oss markedsadgang, ser vi at venstreopposisjonen stadig setter sitt preg også på Arbeiderpartiets politikk, i troen på at man kan velge de delene av samarbeidet som passer en, uten at det får betydning for at vi på områder kan bli stående helt alene når vi trenger det.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:41:24]: President og fraksjonskollega! La meg også først få takke utenriksministeren for hennes EU/EØS-redegjørelse, selv om jeg denne gangen mener utenriksministeren bommer med både premisser og konklusjoner. Denne gangen var det Norges uendelige bruk av penger som sto i fokus. Norge gir alltid mest til alt, mest i kroner og mest i forhold til innbyggertall – og ikke litt mer, gjerne dobbelt så mye som neste land på listen, motsatt av det finansminister Sanner påsto i forrige debatt. Internasjonalt bruker Norge penger som om kilden er en Sareptas krukke. Vel, det er ingen kunst å gi bort andres penger.

Giverkonferanser har blitt det nye moteordet for internasjonale sammenkomster. Man møtes for å vise hvem som er mest raus på andres vegne. Tallene som for gjennom luften under utenriksministerens redegjørelse, var så store at man nesten mistet pusten. Som i alle andre sammenhenger er Norge den mest gavmilde nasjonen på alle vis, også når det gjelder kampen for å utvikle en vaksine, medisiner og tester for å bekjempe covid-19. Og vi skal ta lederrollen nær sagt overalt, enten det gjelder Gavi, CEPI eller WHO.

Utenriksministeren sa helt korrekt i sin redegjørelse at pandemier ikke stopper ved landegrensene, men det er samtidig et faktum at det var nasjonalstatene som evnet å fatte tiltak som begrenset smitten. Så fokuset bør være på eget land og egne innbyggere, at man stengte grensene og ba nordmenn i utlendighet komme hjem. Man må gjerne hylle internasjonalt samarbeid, men sannheten er uansett at Verdens helseorganisasjon, med sine 7 000 helseeksperter, ikke har bidratt særlig mye i kampen mot covid-19, bortsett fra en del pressekonferanser.

Det er selvsagt helt korrekt at Norge skal bidra for å bekjempe covid-19, men hvorfor skal vi alltid gi mest? Er det fordi vi er de snilleste? De mest dumsnille? Er det for å imponere? Er det fordi vi er det landet med den høyeste moralen? Er det for å være en inspirasjon til de mer gjerrige landene? Er det fordi vi tar pandemien mest på alvor? Er det for å kjøpe oss høyt gasjerte lederstillinger i internasjonale organisasjoner? Er det for at det angivelig ikke får noen politiske konsekvenser på hjemmebane? Eller kanskje en kombinasjon? Ikke vet jeg.

Giverkonferansen innbrakte 80 mrd. kr. Norges bidrag var 13 mrd. kr. Det utgjør 18 pst. av totalen. 13 mrd. kr utgjør 2 600 kr per nordmann. Hadde de øvrige nasjonene gitt tilsvarende beløp, ville det totale beløpet vært – hold dere fast – 1 300 mrd. kr, litt i underkant av et norsk statsbudsjett. Mange i vårt eget land opplever sin livssituasjon som svært økonomisk krevende. Akkurat da demonstrerer regjeringen for all verden at pengene sitter løst til tiltak utenfor landets grenser.

I forrige uke gikk Norges eneste nobelprisvinner i fysikk, Ivar Giæver, inn i Klimarealistenes vitenskapelige råd. Siden enhver klimaskeptiker møter argumentet om at diskusjonen om temaet er avsluttet, ville det jo være interessant å vite hvorfor en vitenskapsmann som Giæver har trukket motsatt konklusjon av den politiske eliten og hele den etablerte pressen. For å formulere det med et spørsmål: Alle skal med, men hvem skal lede? Politikeren Al Gore, forretningsmannen Bill Gates, barneaktivisten Greta Thunberg, FN eller fysikeren Ivar Giæver? Jeg kan jo gjenta Giævers kloke utsagn når han blir spurt om hvorfor så mange er uenige med ham: Det er krevende for folk å innrømme at man har tatt feil, men vitenskap kan ikke avgjøres av demokratiske flertallsbeslutninger.

Utenriksministerens poengtering av at regjeringen ønsker å være en pådriver for en enda mer ambisiøs klimapolitikk, er imidlertid ikke overraskende. Som på de fleste andre områder vil Norge gå lenger eller betale mer enn alle de andre. Det er selvsagt regjeringens prerogativ, men å begrunne en slik ambisjon med at det fremmer ny teknologi og styrker vår konkurransekraft, er nok en noe dristig påstand – og kanskje også en ønsketenkning. Dersom det var tilfellet, ville naturlig nok også alle andre land valgt den samme strategien.

I redegjørelsen skryter utenriksministeren av at Norge tar imot flest kvoteflyktninger per innbygger i Europa. Ja, det er korrekt. Norge tar årlig imot ca. 3 000. I tillegg kommer familiegjennforening og henting av ektefeller. Anslagsvis vil det totale antall utgjøre 5 000–6 000 mennesker i året. I tillegg mottar Norge asylsøkere. Et slikt budskap gir kanskje utenriksministeren og statsministeren høy internasjonal anseelse, men det er greit å minne om at utenriksministeren i sin redegjørelse på Stortinget adresserer det norske folk. Ja, det er mange som lider i verden. Ja, antallet er økende. Ja, vi skal hjelpe. Jeg vil understreke det: Ja, vi skal hjelpe. Men tror virkelig utenriksministeren at Norges åpen dør-politikk vil gjøre verden til et bedre sted? Eller tror hun, som all erfaring viser, at mottak av flyktninger fører til ytterligere press på Europas grenser?

Et fellestrekk ved dem som hyller det rekordhøye mottaket av flyktninger, er at de nesten aldri trenger å forholde seg til flyktningene straks de er kommet til landet – bortsett fra i redegjørelser eller i avisspalter. Det er kun et spørsmål om økonomi. De engasjerte bor sjelden i nabolag som preges av mange flyktninger. De bor ikke på steder hvor fellesskapet forvitrer, hvor det i økende grad er utfordringer knyttet til språk, kultur, religion, kriminalitet og ikke minst utfordringer i skolen, hvor deres barn ikke går.

Mottak av rekordmange flyktninger ses ikke i sammenheng med de økende utfordringer stadig flere men-

nesker møter i sin hverdag, men det er de som betaler prisen for regjeringens globale generøsitet.

La meg legge til: I disse covid-19-tider snakker man om de sårbare barna. I hvert fall i Oslo er de sårbare barna i stor grad barn med innvandrerbakgrunn, og det er klart at driver man en naiv flyktning- og innvandringspolitikk, skaper man også flere sårbare barn. Det sier seg selv. Men det kommer altså ikke som en diskusjon. Man tar det når fakta er der; da skal man hjelpe sårbare barn. Og det vil alle. Men la oss ta diskusjonen i forkant, før barn blir sårbare barn.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:48:12]: Takk til utenriksministeren for ei fyldig utgreiing om EU- og EØS-relevante saker; ho var som vanleg ryddig, men òg som vanleg ein hyllest til EU.

Senterpartiet er ikkje samd med utanriksministeren i at EU skal rosast for å ha medverka vesentleg til Noregs handsaming av koronaepidemien. Er det éin ting koronakrisa har synleggjort for oss, er det at EU ikkje hadde ein samordna beredskapsplan som sette dei i stand til samla å takle ein global pandemi.

Det har vist seg at nasjonalstaten Noreg var den mest effektive ramma for å rigge effektive verkemiddel i møte med ei global krise – og det sjølv om beredskapen i Noreg var langt under tilfredsstillande nivå. Senterpartiet meiner at Noreg bør lære av denne krisa og innsjå at nasjonale beredskapslager på kritiske område, som mat og medisinar, er lurt – ettersom erfaringa no er at det slett ikkje er lurt å setje all si lit til internasjonal handel.

Senterpartiet deler uroa til utanriksministeren kring spreiding av desinformasjon under koronakrisa. At 50 pst. av oss nordmenn har lese såkalla «fake news» i denne tida, er svært urovekkjande. Det digitale rommet vert i aukande grad teke i bruk av statlege aktørar. Me ser at Kina og Russland i stadig større grad prøver å sverte og påverke vestlege land. Senterpartiet tek sjølvstilt avstand frå slik medviten bruk av nettet til å teikne eit negativt bilete av krisehandsaminga til EU. Men det er også viktig at såkalla «fake news» ikkje vert brukt som vern mot debatt og eit kritisk søkjelys på EUs handsaming av krisa, for det er òg ein uynskt konsekvens av desinformasjon.

Regjeringa har for vane å smørje godt på når dei snakkar om kor viktig EU og EØS er for Noreg. I utgreiinga for Stortinget 5. mai uttala utanriksministeren at opp mot 80 pst. av norsk eksport og utanlandsinvesteringar går til EU. Det stemmer ikkje heilt med eksporttala. EU utgjorde omkring 77 pst. av norsk eksport i 2018, men halvparten av dette er olje og gass, der mykje av olja går vidare ut på verdsmarknaden via lastebøyer i EU-land. Ut frå 2018-tala er EUs del av Noregs totale eksport på

58 pst., og ser ein bort frå olje og gass, er eksportandelen til EU 54 pst. Litt større edruelegheit er altså på sin plass.

Senterpartiet har hatt og har ei kritisk haldning til EUs oppbygging av eit eige forsvarssystem. Det er alt i ferd med å binde opp store ressursar. PESCO har til dømes meir enn 40 ulike prosjekt. Alle skal planleggjast, styrast og gjennomførast, og det er berre ein bit av det store forsvarssamarbeidet som Frankrike er den største pådrivaren for. President Macron har òg uttala at Frankrike er villig til å dele ressursane sine innanfor atomforsvar med andre land i Europa.

Senterpartiet er redd EUs parallelle løp innanfor forsvar ikkje vil styrkje tryggleiken i Europa. NATO er den mest suksessfulle forsvarsalliansen i verda, og for Noreg er det ikkje godt nytt dersom NATO vert svekt som fylgje av Frankrikes ynskje om ein allianse der dei sit i førarsetet. Noreg er avhengig av USA og Storbritannia som gode allierte. Vi har eit historisk samarbeid, og ingen av dei vil vere medlemmer i EU i nær framtid.

Senterpartiet vert ofte skulda for å vere mot internasjonalt samarbeid. Det er feil. Vi er sterkt for internasjonalt samarbeid. Multilaterale organisasjonar har betydd svært mykje for Noregs utvikling. Det me ynskjer mindre av, er overnasjonalt samarbeid. Det er ein vesentleg skilnad. Me meiner at det er viktig at det endelege ordet i avgjerder ligg i dei nasjonale parlamenta. Det er jo dei som er valde av folket, og som må stå direkte til ansvar for sine veljarar i val.

Noreg betalar dyrt for EØS-medlemskapen i form av EØS-midlar til likt og ulikt i mange EU-land. Det kan me sikkert ta ein heil diskusjon omkring, men det er altså ikkje slik at det er ein gratis lunsj med EØS-medlemskapen heller.

Audun Lysbakken (SV) [13:53:15]: Det er mange som for tiden er ivrige etter å tegne opp en ny hovedkonflikt i politikken – mellom såkalte globalister på den ene siden og tilhengere av nasjonalstaten på den andre. Innenfor en slik fortelling krangler man ivrig om det er riktig å bruke FN-pins eller ikke, eller man kan kanskje iblant høre at den norske EU-debatten blir dratt inn i følgende måte å forstå verden på: Er man for internasjonal solidaritet, må man være for EU-medlemskap og EØS. Men dette er en konfliktlinje som tilslører mer enn den forklarer.

Det går nemlig an å forsvare nasjonal selvråderett på noen områder og likevel jobbe for styrket globalt og internasjonalt samarbeid på andre. Det er det som er SVs posisjon. Vi ønsker å ta tilbake makt over økonomien – fra overnasjonale institusjoner, som EU og EØS – og begrense den frie flyten av kapital, som har skapt en ustabil verdensøkonomi og en voldsom vekst i forskjellene i mange land.

Samtidig ønsker vi å styrke det europeiske og internasjonale samarbeidet for å håndtere flyktningkrisen. Vi ønsker å styrke Parisavtalen, sånn at den kan lede til et virkelig globalt krafttak mot klimakrisen. Og vi ønsker at Norge skal gå foran i arbeidet med å fylle opp i WHO der USA trekker seg ut, og stille opp for resten av FN-systemet for å motvirke et farlig sammenbrudd i internasjonalt samarbeid. Det avgjørende for oss er ganske enkelt ikke om noe er nasjonalt eller internasjonalt, men hvem sine interesser det fremmer. De sosiale spørsmålene er de avgjørende. Spørsmålene om hvorvidt noe bidrar til å løse de store krisene vi står oppe i, eller tvert imot forsterker dem, er det avgjørende.

Jeg synes nok utenriksministerens redegjørelse var noe skjønnmalende når det gjelder EU-solidariteten vi for tiden ser i Europa. Krisen har jo på mange områder satt den på en prøve, som enda en gang ganske brutalt avslører det som er den grunnleggende, innebygde motsetningen i unionsprosjektet. Vi ser det veldig tydelig når det gjelder valutaunionen: En felles valuta uten en felles budsjett- og skattepolitikk er ikke bare et enestående eksperiment, men det er et eksperiment som er fryktelig vanskelig å få til å lykkes. Det skaper stor økonomisk ubalanse. Det gjør at de landene som er hardest rammet av krisen, står uten de virkemidlene som en egen valuta ville gitt for å kunne komme ut av krisen. Og vi ser at landene i nord ikke er villige til å stille felles garantier for den gjeldsoppbyggingen som nå kommer til å bli nødvendig for at de søreuropeiske landene skal komme ut. Så nå står euroen nok en gang på spill. Jeg tror vi skal være glad for at Norge ikke er en del av den økonomiske og monetære union.

Jeg vil også nevne, når det gjelder framhevelsen av helsesamarbeidet i EU, at EU, ved å anbefale nedskjærings- og privatiseringspolitikk i gjeldsbelastede land i Sør-Europa, jo har vært med på å presse fram det motsatte av en solidarisk helsepolitikk. Venstregruppen i EU-parlamentet har telt og har funnet at EU-kommisjonen siden 2011 63 ganger har anbefalt nedskjæringer i medlemslandenes offentlige helsevesen.

Jeg synes også det er viktig, når vi snakker om europeisk solidaritet, på nytt å ta opp med regjeringen hvordan Norge håndterer situasjonen rundt flyktningleirene i Hellas. Dette er også blitt satt opp som en konkurranse i god moral og andre rare ting som kommer opp når man skal diskutere disse tingene. Men i realiteten er det en diskusjon om hvordan vi håndterer et problem vi ikke slipper unna, nemlig at Hellas står overfor en utfordring de ikke klarer, og som resten av Europa vil måtte forholde seg til. Da er spørsmålet om Norge fortsatt skal komme etter eller være et av de landene som nå bidrar til at vi får en løsning – helst før epidemien begynner å spre seg i leirene i Hellas.

Til slutt har jeg lyst til å nevne at regjeringen nå varsler at EUs fjerde jernbanepakke blir framlagt for Stortinget. Jeg vil ganske enkelt spørre: Hvorfor det, egentlig? Jeg har respekt for at regjeringen er tilhenger av privatisering av jernbanen, men jeg har langt mindre forståelse for at den vil bruke EØS-avtalen til å hindre framtidige flertall som mener noe annet, i å gjøre det om. Nå er vi så nært et stortingsvalg at jeg synes folk skal få muligheten til å si hva de mener om privatisering av jernbanen. Så min og SVs klare oppfordring til regjeringspartiene er: Dere må gjerne mene privatisering av jernbane er riktig, men utsett jernbanepakken til etter valget, så folk får si sin mening.

Tina Shagufta Munir Kornmo (V) [13:58:36]: Jeg vil rette en takk til utenriksministeren, som i sin redegjørelse minte oss på hvor viktig europeisk samarbeid er for Norge. Koronapandemien har vist oss at det finnes noen utfordringer som vi ikke evner å løse alene. Enten det gjelder pandemi eller klimaendringer – nøkkelen ligger i forpliktende internasjonalt samarbeid.

I de umiddelbare smitteverntiltakene var det naturlig å bruke nasjonale grenser for å begrense smittespredning på tvers av landegrenser. Når samfunnene våre nå langsomt åpnes opp igjen, vil det også være naturlig å åpne grensene igjen. Det er viktig at en slik grenseåpning er koordinert på tvers av Europa, og at den er i tråd med faglige anbefalinger om smittevern. Det vil nå være et press på flere land om å gjenåpne grensene, men det må altså gjøres på en måte som ikke fører til nye smittebølger.

Inntil videre er det viktig at flyt av varer og tjenester ikke hindres. Det gjelder ikke minst medisinsk utstyr. Når noen representanter snakker om nasjonalstatens fortrefelighet i møte med pandemien, er det på sin plass å påpeke at EØS-samarbeidet har vært avgjørende for å sikre tilførsel av viktig medisinsk utstyr til å håndtere virusutbruddet.

Den norske medisinske kontingenten har gjort inntrykk på meg som norsk borger og som helsepersonell. Dette uttrykket for europeisk samarbeid er bare ett av mange som viser at vi tross alt står sammen i denne utfordringen.

Samtidig er det ikke til å stikke under stol at noen land har utnyttet pandemien for å undergrave demokrati og frihet nettopp i Europa. Det gir grunn til bekymring at vi nå har flere autokratier enn demokratier i verden, og at land som Ungarn og Polen er på god vei mot å undergrave grunnleggende europeiske rettsstatsprinsipper. Når vi sammen tar reisen ut av koronakrisen, må vi gjøre det på en måte som styrker, ikke svekker, grunnfjellet i våre frie og åpne samfunn.

Solidaritet mellom europeiske land er viktig. Vel så viktig er solidaritet med de svakeste og mest utsatte i denne pandemien. Den pressede helsesituasjonen i flyktningleirene på de greske øyene har alltid vært prekær. Faren for at koronasmitten brer seg i leirene, henger over oss som et damoklessverd. Hvis alle som kan, bidrar, vil vi kunne skape en bedre framtid for enslige mindreårige jenter og gutter som nå går en usikker framtid i møte. Vi i Venstre håper på en felleseuropeisk løsning, men hensynet til barna er så tungtveiende at vi er villige til å ta vårt ansvar uavhengig av det.

EØS-avtalen er inngangen til vårt viktigste eksportmarked. I årene som kommer, vil tilgangen til dette markedet være avgjørende for igjen å få fart på norsk økonomi.

EU har begynt omstillingen til en grønn framtid, drevet av fornybar energi. Vi må følge denne utviklingen og ligge i forkant av omstillingen. Vi må ta del i de europeiske forskningsprogrammene og bidra til omstilling og teknologiutvikling for fornybar energi.

Det økonomiske samarbeidet i EU vil bli viktigere for oss i årene som kommer, og veien ut av den økonomiske krisen går gjennom et felleseuropeisk samarbeid.

I denne krisen har EU vært en så viktig aktør at selv de som vil melde oss ut av EØS, har ropt etter mer handlekraft fra EU. Selv de ser at i krisetider er det viktig at vi løser grenseoverskridende utfordringer sammen. EØS-avtalen har vist oss hvor viktig dette samarbeidet er når vi står i kriser.

Europa er ikke bare et avtaleverk som regulerer samarbeid på tvers av landegrenser, det er et idéfellesskap som på sitt beste viser oss at det fremdeles er grunn til å tro på internasjonalt samarbeid. Europa er samtidig en påminnelse om hvor langt vi kan falle hvis vi ikke samarbeider.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [14:03:03]: Det var interessant og lærerikt å høre utenriksministeren gjøre rede for sider og aspekt ved EØS-avtalen og samarbeidet for Norge i Europa – på godt og ondt. Takk skal du ha.

For meg som i 1972 var nesten blåruss og for EF, men uten stemmerett – men desto mer kritisk i 1994 – er det bra å høre hva EØS-avtalen har oppnådd og betydningen den har for Norge. I denne saken har Kristelig Folkeparti alltid stått fast, men ikke stått stille, når det gjelder forbedringer. Etterkrigstidens stål- og kullunion mellom de tre største landene har utviklet seg i bredde og dybde, med all verdens feilskjær og svakheter, men likevel med resultater som viser hva fred, samarbeid og felles målsetting kan få til, 75 år etter krigens brann.

Kristelig Folkeparti mener at vår nåværende tilknytningsform er den beste løsningen for Norge. Vår avhen-

gighet av Europa gjennom handel og samarbeid er avgjørende for vårt velferdssamfunn. Gjennom EØS-avtalen sikres Norge tilgang til viktige utviklings- og samfunnsområder. Samtidig har vi nasjonal handlefrihet på sentrale felt. Jeg kan nevne forhold innen tollunionen og landbruks- og fiskeripolitikken, som hadde vært veldig utfordrende for vår distrikts- og næringspolitikk. Vi beholder også en større utenrikspolitisk handlefrihet.

Vi ser at EØS-avtalen også innebærer demokratiske utfordringer ved at det tas beslutninger i EU som gjøres gjeldende for EØS-området. Vi i Norge har dermed, med folket i ryggen, valgt en mindre grad av mulighet til å delta. Som medlem av den parlamentariske delegasjon til EFTA/EØS i forrige periode fikk jeg imidlertid innsyn i forhold og lærte at Norge likevel blir konsultert og lyttet til som en betydelig partner. På dette punkt er ikke minst et godt samarbeid og tillitsforhold med de øvrige nordiske landene, som hviler på solide nabotradisjoner og en mer felles kulturidentitet, svært viktig.

Kristelig Folkeparti er ikke villig til å sette norsk næringslivs interesser på spill ved å si nei til EØS. Vi mener det er lite realistisk å tro at vi kan få en bilateral handelsavtale som gir like gode muligheter til de europeiske markedene. Kristelig Folkeparti mener likevel at Norge fortsatt skal benytte mulighetene vi har til aktivt å begrense de demokratiske utfordringene i EØS-avtalen. Vi skal utnytte handlingsrom i EØS-avtalen og samtidig delta for å finne gode felleseuropeiske løsninger. Jeg kan nevne hva passfriheten betyr – og samarbeid om migrasjonsutfordringer og andre konsultasjonsordninger. Når det gjelder bruk av EØS-midler, ønsker Kristelig Folkeparti gjerne at prosjektene i større grad blir fulgt opp, kvalitetssikret og målrettet.

Dette året blir forhandlingene med Storbritannia etter brexit av stor interesse. Jeg er glad for at signalene så langt tyder på at Norge kan få beholde goder som vi trenger. Jeg mener at Norge med stor tyngde skal forhandle med mål om å etablere bilaterale avtaler som er minst like gode som med EU.

De to siste månedene med en grenseløs virusmitte har vist at ingen land kan takle krisen på egen hånd. Norge har samarbeidet om folkehelse spørsmål med EU siden oppstart i 1994. Det ble likevel praktiske utfordringer, og vi var redde for at landene skulle sikre egen interesser. Derfor sier jeg takk til statsrådene som sørget for at kommisjonen gjorde unntak for krav om eksportlisens, slik at vi fikk lastebiler med munnbind, masker og engangshansker. Jeg vil i tillegg takke det norske medisinske innsatsteamet som reiste til Nord-Italia. Nettopp det viser en solidaritet som alle kan tjene på.

Kristelig Folkeparti er fornøyd med at Norge deltok aktivt ved EUs oppstartsmøte for den internasjonale giverkonferansen for å samle politisk og økonomisk støtte

for å bekjempe covid-19 i alle land, ikke minst i utviklingsland. Norge og EU er enige om at et slikt initiativ må støtte opp om WHOs lederskap innen global helse.

Budsjettunderskudd og statsgjeld vil øke betydelig i alle EUs medlemsland, og det må settes i gang omfattende tiltak nå. I EU har man allerede blitt enig om å etablere et fond for gjenoppbygging av EUs økonomi. Nå må Norge som et lite land, men med store ressurser i denne krevende situasjonen, følge nøye med på hva våre handelspartnere gjør. På landnivå er det nemlig innført en rekke tiltak for å begrense tap og sikre kreditttilgang og likviditet for både folk og bedrifter. Vi må skaffe oss kunnskap om dette og sikre egne interesser for å fremme bærekraftig økonomisk aktivitet og vekst i årene som kommer. EØS-regelverket gir fleksibilitet i krisetider, ikke minst når det gjelder regelverk for offentlig støtte, og ESA har heldigvis respondert raskt. Vi er avhengig av at våre eksportmarkeder åpnes igjen for å sikre vårt velferdssamfunn og arbeidsplasser, og uten å fortere våre finansielle reserver.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:08:30]:

Takk for både gode innspill og tematikk som blir løftet fra representantene som respons på redegjørelsen. Jeg skal komme litt inn på noen av temaene.

La meg begynne med samarbeidet med EU, som etter min og åpenbart flertallet i salen sin mening har vært godt gjennom denne krisen. Vi har vært del av mange av EUs mekanismer, vi har fått tilgang til flere av møteformatene, bl.a. for helseministre og justisministre, og vi har jobbet sammen om f.eks. å repatriere våre borgere som har sittet fast på reise i Europa, der vi har tatt med europeiske borgere på våre fly som vi har satt opp, og vi har benyttet oss av EUs ordninger. I tillegg sitter vi som del av flere av byråene, både smittevernbyrå og legemiddelbyrå.

Samtidig er det viktig å understreke at helsepolitikken er nasjonal i EU, den er et nasjonalt ansvar, men denne krisen har for alvor vist behovet for bedre samordning. Noe av det EU har fokusert mye på, er f.eks. felles innkjøp av smittevernutstyr. Det er Norge også med på gjennom såkalt «joint procurement agreement».

Vi ser også at noe av det vi gjorde, bl.a. å sende et medisinsk helseteam til Italia, blir veldig høyt verdsatt, og vi ser at de italienske legene midt i den situasjonen de har stått i, brukte tid sammen med norske leger på å forklare om sine erfaringer med pandemien, noe som ga våre leger verdifull og nyttig innsikt.

Det er mye man kunne sagt til en del av de poengene som ble reist om EUs respons på krisen, men om man også leser en NUPI-rapport som kom ut nå i slutten av april, er en av konklusjonene der at for Norge er europeisk samarbeid viktig for medisinsk beredskap. Det ble

nevnt her, bl.a. fra representanten Toskedal, flere eksempler på hvordan vi har jobbet for å bidra til at vi får smittevernuttstyr, medisiner og legemidler inn i Norge.

Det er ingen motsetning mellom det å ha en sterk nasjonalstat og det å drive internasjonalt samarbeid. Snarere tvert imot er det en forutsetning for å kunne drive godt internasjonalt samarbeid, og det internasjonale samarbeidet er en forutsetning for at vi har sterke nasjonalstater. Vi er i den situasjonen at vi alltid, gjennom alle tider, har definert vårt utenrikspolitiske handlingsrom etter hvor gode vi er til å danne allianser og samarbeid for en liten nasjon.

Så over til Ungarn. Jeg er glad for at representanten Marthinsen tok opp det i sin innledning. Vi responderte selvfølgelig også på dette i går, men i tillegg til det var brevet et initiativ fra Norge. Jeg tok det initiativet da vi hadde felles nordisk utenriksministermøte 4. mai. Det var basert på et fellesinnlegg Norge skulle holdt på vegne av de nordiske landene i Europarådet, men i disse tider sviktet teknikken litt, og derfor fikk vi ikke gjort det. Da ønsket vi heller å sende brevet til generalsekretæren i Europarådet.

Vår ambassadør var sammen med de andre nordiske ambassadørene i ungarsk UD i går og framførte det som er kjente norske synspunkter for Ungarn. Vi ga også til kjenne det som er vår bekymring, knyttet til at lovene ikke har tidsbegrensning, at det nå er en tendens til større grad av splittelse i særlig det ungarske samfunnet, at de bidrar til den splittelsen, og at vi ikke ser noen positive utviklingstrekk nå, fordi Ungarn også synker på de fleste internasjonale rangeringer som gjøres. Dette er klare synspunkter som Norge har hatt i lang tid, og vi mener det er viktig å fortsette å formidle de synspunktene, for utviklingen går åpenbart i feil retning.

La meg bare helt avslutningsvis si noe om desinformasjon, som flere har vært inne på, og som jeg brukte en del tid på i redegjørelsen min. Jeg mener det er en veldig bekymringsfull situasjon at desinformasjon, villedende opplysninger, nå spres i stort tempo på sosiale medier. Noe av det plukkes også opp av etablerte medier.

Bekymringen min er for det første at dette bidrar til å undergrave demokratiske institusjoners håndtering av en krise. Våre åpne, demokratiske samfunn er også på mange måter mer sårbare for den typen desinformasjon. Vi ser at det brukes aktivt og målbevisst som et utenrikspolitisk virkemiddel, men vi ser også at det brukes til å spre usannheter om helse spørsmål, som altså kan koste liv. Dette er noe vi jobber mye med, EU og NATO jobber mye med det, og jeg er veldig glad for at det nå er bedre samarbeid på disse områdene mellom mange land, for dette er noe vi dessverre kommer til å se mer av framover.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [14:13:45]: Det ble spurt her tidligere om hvorfor Norge skulle stille opp for det internasjonale samfunn. Det henger vel sammen med at i norsk selvstendighet og handlefrihet i utenrikspolitikken har internasjonalt samarbeid tjent oss veldig godt. Vi har fått mer handlefrihet og selvstendighet på grunn av internasjonalt samarbeid.

Mitt spørsmål er knyttet til menneskerettigheter. Det var jo utenriksministeren inne på i forbindelse med Ungarn. Dette er et større spørsmål. Det viser seg nå at globale aktører blir mindre opptatt av å fremme menneskerettigheter på den internasjonale agendaen. Da blir samarbeid med EU viktigere for Norge enn før. Hvilke initiativ vil utenriksministeren ta for å styrke samarbeidet med EU for å fremme i sterkere grad menneskerettigheter i de land vi samarbeider med?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:14:30]: Vi skulle egentlig hatt en interpellasjon også litt senere i dag om menneskerettighetssituasjonen i verden i dag, og jeg hadde også tenkt å si en del om det. For det er helt riktig at vi ser en utvikling som går i negativ retning i mange land, og vi ser også at den utviklingen kommer nærmere oss. Det betyr at europeiske land har en god del utfordringer – dem har vi vært inne på her. Men vi ser også at vi i mange tilfeller kan samarbeide godt med europeiske land for å fremme denne type saker. Vi jobber tett sammen i Norden med dette. Det ser vi har en virkning både i Europa og overfor andre land. Vi deltar også aktivt i flere av de debattene EU reiser om dette, der vi har tilgang.

Det at vi jobber mye med menneskerettighetsspørsmål i en europeisk kontekst, er viktig for oss, for det er helt riktig som representanten Huitfeldt sier, at akkurat på det feltet, i likhet med mange andre felt, opplever vi at vi står sterkere sammen når vi fremmer de samme synpunktene som f.eks. andre europeiske land. Tilfellet Ungarn og Polen er veldig tydelige eksempler på det.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [14:15:52]: For første gang har jeg opplevd at en minister skryter av å ta imot flest mulige flyktninger til Norge. Det er mulig at det har kommet tidligere fra en sosialistisk regjering, men det er iallfall første gang fra en Høyre-statsråd. Mitt spørsmål er om utenriksministeren faktisk er stolt over å ta imot 3 000 kvoteflyktninger, totalt sett 6 000 flyktninger pluss asylsøkere til Norge, og hvorvidt utenriksministeren i sitt eget nabolag blant de omgangsvennene hun har, omgås disse flyktningene til daglig og opplever de utfordringene som finnes blant folk flest. Eller er det slik at det egentlig bare er i festtaler her i stortingssalen og andre steder at man ønsker å være in-

kluderende – og kanskje også få noen internasjonale stillinger ute, som nordmenn bekler med glede over hele verden?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:16:45]:

Her var det som vanlig mye forskjellig, men la meg begynne der representanten Tybring-Gjedde begynte. Jeg omtalte i min redegjørelse et faktum, nemlig at Norge tar imot ca. 3 000 kvoteflyktninger i året. Det er en politikk også Fremskrittspartiet har vært med på i regjering, og jeg har ikke opplevd at det har vært et problem for Fremskrittspartiet før nå. Men det er også delte meninger i Fremskrittspartiet om dette, har jeg etter hvert forstått.

Så mener jeg at det er viktig at et land som Norge bidrar til å hjelpe når vi kan – og det kan vi. Men vi setter samtidig klare begrensninger på antallet, og vi er opp-tatt av en aktiv returpolitikk, sånn at det er de som har behov for beskyttelse, som får komme til Norge.

Så kan jeg ikke annet enn å registrere at representanten Tybring-Gjedde og jeg bor i helt forskjellige bydeler. Jeg bor i bydel Gamle Oslo, som er en av de bydelene som har størst grad av minoritetsbefolkning. Jeg har ingen problemer med å bo i den bydelen – der har jeg bodd i over 20 år, og jeg trives veldig godt med det nærmiljøet jeg har. Representanten Tybring-Gjedde bor jo vest i byen og har sannsynligvis ikke like mange med minoritetsbakgrunn rundt seg.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [14:17:52]: Jeg kan forsikre utenriksministeren om at det er mange i Fremskrittspartiet som sliter med å bo i nabolag hvor det faktisk ikke er mulig å få en normal utdanning på barneskole eller på videregående skole, som sliter med veldig mange språk i klasserommet, som sliter med å ha et fellesskap og skape et felles godt miljø. Jeg antar at det at utenriksministeren har sittet på kafe, sikkert går bra for utenriksministeren, men det er ikke det problemstillingen dreier seg om.

Utenriksministeren sier videre at hun i redegjørelsen sa 3 000. Nei, i redegjørelsen sa hun ikke det, i redegjørelsen sa hun at vi tar imot «flest kvoteflyktninger per innbygger» i Europa. Det antar jeg er å skryte av det som regjeringen foretar seg.

Når det gjelder Fremskrittspartiets innsats i regjeringen, var det ett av punktene vi måtte gi oss på, som skaper stor uro i Fremskrittspartiet, og som ikke kommer til å gjenta seg – det kan jeg garantere – hvis Fremskrittspartiet skal holde sammen. Så bare for å si det til utenriksministeren: Det er ikke noe Fremskrittspartiet er stolt av; vi beklager at vi tar imot så mange kvoteflyktninger.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:18:54]:

Fremskrittspartiet satt jo i regjering i seks år og tok imot det samme antall kvoteflyktninger, men det er en debatt jeg skal la ligge. Den får Fremskrittspartiet ta internt.

Det at Norge tar imot flest kvoteflyktninger per innbygger, er et faktum. Det syns jeg det er greit å opplyse om i redegjørelsen. Og så er det ikke slik at jeg opplever min bydel først og fremst ved at jeg sitter på kafé. Det er slik at jeg går rundt i mitt nærmiljø, jeg snakker med mine naboer, jeg har kontakt med mennesker som bor i bydelen, og det er også mange med minoritetsbakgrunn på den skolen som ligger rett over gata for der jeg bor. Og det går faktisk helt fint, men det kan være fordi jeg har en litt annen innstilling til mennesker som kommer fra et annet sted, enn det representanten Tybring-Gjedde nå legger for dagen. Det fokuset representanten Tybring-Gjedde har, er ...

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [14:19:44]: Det vil jeg ha meg frabedt, faktisk.

(Representanten Christian Tybring-Gjedde gikk ned fra talerstolen.)

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:19:43]:

Jeg foreslår vel kanskje at representanten blir stående til jeg er ferdig med å svare.

Det problemfokuset representanten har, syns jeg kom tydelig fram i det han sa i sitt andre spørsmål. Det er et fokus jeg ikke har. Jeg underkjenner ikke at det fins utfordringer, men jeg mener samtidig at det er viktig at Norge bidrar til å hjelpe der det er mulig.

Presidenten: Presidenten vil anmode representanten om å bli stående til statsråden er ferdig med å gi sitt svar.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:20:24]: Helse er i utgangspunktet eit nasjonalt ansvar i EU, men pandemiar kjenner som kjent ingen grenser, og EU har jo gjort forsøk på å prøve å samordne seg. Dei har ikkje takla koronapandemien på ein spesielt god måte. Noreg har langt betre resultat, sjølv om det absolutt òg er manglar i vår beredskap.

Slike kriser vil oppstå igjen – eller liknande kriser: militære kriser, matmangel, sjukdom på dyr eller sjukdom på menneske i ulike variantar.

Ser statsråden kor viktig nasjonal beredskap er, og vil ho arbeide for at regjeringa, i staden for å stole blindt på internasjonal handel, vil støtte nasjonale beredskapslager for t.d. mat, medisinar og smittevernustyr?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:21:21]:

Av og til er det litt vanskelig å forstå kritikken fra Sen-

terpartiet, for på den ene sida går den på at EU ikke har gjort nok, men på den andre sida er det jo fra et parti som vil at EU skal gjøre mindre. Dermed kan det være litt vanskelig å få grep om hvor kritikken egentlig skal treffe.

Jeg mener at EU har hatt en god respons da en kom i gang. Det tok litt tid, og det sa jeg også noe om i min redegjørelse. Og det er jo primært, som representanten sier, fordi helsepolitikken er nasjonal. Men EU har også bidratt gjennom å samordne mye av politikken, slik at man f.eks. har vært i en situasjon hvor man gjør felles innkjøp av smittevernutstyr og medisiner. Vi fikk en felles samordnet politikk på dette med eksportforbud, slik at et land som Norge, og andre, ikke måtte forholde seg til politikk fra 27 forskjellige stater på dette området, som var i ferd med å utvikle seg. Da tok EU grep. Ikke minst har vi sett at solidariteten når det gjelder økonomiske pakker, også nå har blitt stadfestet. Det mener jeg er viktige sider ved det EU har gjort – og så er det alltid ting som kan gjøres bedre.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:22:26]: I dette tilfellet trur eg det er ganske mange ting som kan gjerast betre. Senterpartiet har ikkje eit ynske om at EU skal gjere meir, men me ser at dei har teke til seg makt på stadig fleire område der dei i utgangspunktet ikkje var meint å ha det. Det gjeld ikkje minst EØS-avtalen, der ein ser at område som egentleg skulle haldast utanfor EØS-avtalen, òg egentleg vert snikne inn bakvegen. Regjeringa har jo for vane, som eg sa i innlegget mitt, å ta godt i når ein snakkar om kor viktig EU og EØS er, jf. det eg sa i innlegget mitt om kor stor den norske eksporten til EU var i 2018. Så kanskje eg skal følgje opp med eit spørsmål til utanriksministeren om ho er samd i beskrivinga mi, og om ein kanskje burde vere litt meir edrueleg når ein snakkar om betydinga EØS-avtalen har for Noreg.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:23:21]: Jeg mener at jeg legger for dagen en edrueleg måte å se på betydningen av EØS-avtalen for Norge på. Vi har per i dag, før Storbritannia går ut, tilgang til et hjemmemarked på 500 millioner mennesker, og det er på like vilkår som EU-land. Det har enorm betydning for norsk økonomi i dag, og det kommer til å ha det også i framtida, spesielt når alle land skal forsøke å komme seg økonomisk etter den krisa vi står oppe i.

Vi utførte i 2019 varer til EU til en verdi av 306 mrd. kr, eller 65 pst. av samlet fastlandseksport, og med olje og gass er det 78,7 pst. Det er jo ikke sånn at vi ikke regner med olje og gass i andre sammenhenger der vi eksporterer, som f.eks. til Storbritannia, hvor gasseksporten utgjør en betydelig andel. Dette er inntekter for Norge. Denne eksporten betyr mye for norsk økonomi, og det at vi har de mulighetene vi har og den tilgangen

til det indre marked, er etter min oppfatning helt avgjørende for utvikling av norsk økonomi. Det har det vært de siste 25 årene, og det kommer det også til å være – minst – de 25 neste.

Audun Lysbakken (SV) [14:24:35]: Jeg synes kanskje utenriksministeren gikk litt lett forbi spørsmålet om eurosone i redegjørelsen sin. Vi står jo oppe i det som kan bli en veldig alvorlig situasjon for Den økonomiske og monetære union, hvor man får en voldsom gjeldsoppbygging i de søreuropeiske landene samtidig som de mangler de pengepolitiske virkemidlene som må til for å komme seg ut av krisen, og det mangler en solidaritet i EU knyttet til om andre euroland som over tid har tjent mer på den felles valutaen, er villige til å stille opp rundt en eller annen form for felles garanti-mekanisme for gjeldsopptak.

Hvis en ser noen år tilbake, var utenriksministerens parti ivrig tilhenger av at Norge burde være med i Den økonomiske og monetære union og innføre euro som valuta. Da er det jeg lurer på: Er utenriksministeren glad eller lei seg for at Høyre ikke fikk gjennomslag for det?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [14:25:34]: For det første mener jeg at premisset i Lysbakkens spørsmål, nemlig at det f.eks. ikke finnes europeisk solidaritet, eller at man nå kommer til å være i en situasjon der europeiske land ikke vil ta vare på hverandre, er feil. Jeg mener at de siste diskusjonene og vedtakene som har vært om bl.a. krisepakker, er viktige.

Så er det helt riktig som representanten Lysbakken sier, at det er svært mange land i Europa – i hele verden, vil jeg si – som kommer til å slite med betydelige gjeldsutfordringer, men selvfølgelig også med redusert og negativ vekst og vil ha utfordringer med komme seg opp igjen. Da er nettopp handel en av de viktigste tingene som kan bidra til å få økonomien på fote igjen.

Så er ikke diskusjonen om vi skal være med i euroen eller ikke, spesielt aktuell. Jeg konstaterer bare at det nære europeiske samarbeidet, som også blant enkelte land har blitt nærmere på grunn av euroen, er noe som også tjener Norge, fordi vi har den tilgangen vi har til et Europa som vi er opptatt av skal ha økonomisk vekst. Det er bra for Norge.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Svein Roald Hansen (A) [14:26:59]: Representanten Tybring-Gjedde spurte hvorfor Norge alltid skal gi mest til internasjonale organisasjoner. Det er få land som har tjent så mye økonomisk, politisk og sikkerhetspolitisk på internasjonale organisasjoner og samarbeid som Norge. Jeg kan bruke havretten som et stikkord.

Covid-19-pandemien har utløst en viktig debatt om sider ved globaliseringen og den avhengighet av hverandre som globale verdikjeder skaper. Må vi i kriser som denne stole mer på oss selv og mindre på hverandre?

Erfaringene fra tidligere kriser er ikke at landene trekker seg tilbake, tvert imot. I forrige uke feiret vi at det var 75 år siden frigjøringen i 1945. Fire år senere var vi med på å grunnlegge NATO. Vi søkte inn i det mest forpliktende samarbeid med andre land vi kan tenke oss. Vi søkte fellesskap framfor fortsatt bare å stole på egne krefter.

I 1960 gikk vi igjen sammen med andre land og dannet EFTA – om ikke ut fra en krise, så for å styrke norsk økonomi og norsk næringslivs eksportmuligheter. Jeg skal komme tilbake til EFTA.

I 2008 da finanskrisen rammet en hel verden, så vi det samme. EU-landene utvidet og fordypet samarbeidet for å styrke kontrollen og styringen med finansnæringen – et felles forsvar mot nye finanskriser og økonomiske tilbakeslag.

Erfaringene er altså at kriser som rammer på tvers av land, utløser et sterkere samarbeid og ofte nye eller forsterkede internasjonale organisasjoner, regelverk og institusjoner. Fordi de problemene som er skapt, eller truslene vi står overfor, er felles, kan de bare møtes gjennom samarbeid og felles innsats.

Det er, som også representanten Lysbakken pekte på, et blindspor å sette nasjonalstaten opp mot internasjonalt samarbeid. Internasjonale institusjoner og regelverk svekker ikke nasjonalstaten. De er til for å styrke nasjonalstatens evne til å løse problemer og utfordringer.

Våre muligheter til å løse klimakrisen og våre muligheter til å utvikle en vaksine mot covid-19 er bedre enn om alle hadde gjort som den amerikanske presidenten, som stoppet bevilgningene til WHO, og om vi bare skulle tenke på oss selv.

I lys av denne debatten har vi fått en diskusjon om jakkepins – flagget eller FNs bærekraftsmål. Jeg burde hatt på meg en EFTA-pin i dag i anledning at EFTA er 60 år. Det jubileet kunne fortjent litt pomp og prakt. EFTA har vært plattformen for Norges handelsavtaler med omverdenen, for EØS-avtalen og for 29 øvrige handelsavtaler med 40 land – avtaler som gir forutsigbarhet for eksportnæringen, og regler som skal sikre arbeidstakeres rettigheter og miljøhensyn.

Jeg mener EFTA også bør være et redskap for å forsterke vårt samarbeid med EU. Vi må forsikre oss om at EFTA-landene er innenfor den europeiske samarbeidskretsen når EU-landene i lys av erfaringene med covid-19-pandemien kommer til å styrke sitt beredskapssamarbeid på helsesektoren. Det er derfor både riktig og viktig at vi sluttet oss til EUs initiativ for felles anskaffelse

ved håndtering av alvorlige helsetrusler over landegrensene, og at vi deltar i Det europeiske legemiddelbyrået.

Men vi så da forsyningene ble stanset på Svinesund på grunn av EUs eksportforbud, at vi fort kan anses for å være utenfor. Derfor bør vi forsterke samarbeidet, og sammen med de øvrige EFTA-landene vil det kunne bli tydeligere og synligere.

Nå vil vi alle stå overfor en økonomisk gjenreisning. Bør EFTA-landene sammen vurdere om og hvordan vi kan gjøre den jobben lettere og raskere om vi samarbeider og samordner tiltakene med de EU-landene planlegger?

Og – EFTA må ha en tydelig stemme i den debatten som kommer om handel, verdikjeder og proteksjonisme internasjonalt. Det er tid for å styrke EFTA-samarbeidet. 60-årsjubileet bør brukes til en vitalisering – ikke en førtidspensjonering.

Til slutt noen ord om brexit-forhandlingene med Storbritannia som startet opp forrige uke: Det er bra, men signalene fra de forhandlingene som pågår mellom Storbritannia og EU, er ikke oppmuntrende, verken når det gjelder felles regelverk, fisk, som vil være viktig også for oss, eller grensen mellom Irland og Nord-Irland. Jeg tror det er klokt å hente fram igjen forberedelsene til en situasjon hvor vi passerer nyttår uten en avtale til erstatning for EØS-avtalen.

Ingjerd Schou (H) [14:32:17]: Jeg vil gjerne takke utenriksministeren for en konkret og offensiv redegjørelse og også for det initiativet som utenriksministeren har tatt sammen med sine nordiske kollegaer overfor Ukraina, og særlig overfor generalsekretæren i Europarådet. Jeg tør minne om at alle disse EU-landene er medlemmer blant de 47 landene, som rommer langt flere land som har det som oppgave særlig å se på rettsikkerhetsprinsippene, menneskerettigheter og demokratiutvikling. Det er på høy tid og helt nødvendig og prisverdig at det initiativet ble tatt.

Jeg vil gjerne rette oppmerksomheten mot EØS-avtalen. Vi ser stadig angrep på EØS-avtalen fra deler av fagbevegelsen, fra Senterpartiet og fra andre som i dag maner til proteksjonistiske tiltak. Det siste vi har kunnet se i media, er at Senterpartiet også vil si opp handelsavtaler – tenk det! Fra mange av disse kreftene hevdes det at koronapandemien har illustrert behovet for at vi skal isolere oss mer fra omverdenen. Da tør jeg minne om at man kanskje bør se på definisjonen av ordet «pandemi», og at vi skal være oss selv nok, for å si det med Peer Gynt. Dette presset skal vi ikke gi etter for. Nasjonalstaten er og skal forbli den grunnleggende utenrikspolitiske enheten. En pandemi og håndtering av den er ingen eksakt vitenskap. En pandemi er per definisjon verdensomspennende.

Det er oppsiktsvekkende at Senterpartiet i kjent stil uttrykker Norge alene, Norge for oss, Norge uten EØS og med størst mulig grad av avstand til EU, samtidig som de kritiserer EU for at de kommer for sent på banen og ikke opererer samlet – altså et Senterparti som etterlyser EU. Skjønn det, den som kan. For å tolke det i beste mening kan jeg si meg enig i at det er visse utfordringer nasjonalstatene ikke har som sin styrke, bl.a. det å håndtere globale pandemier. Virus kjenner ingen grenser, og dermed må tiltak også være med og bekjempe virus som krysser nettopp disse.

Håndtering av en pandemi er ingen eksakt vitenskap, og det samme gjelder økonomiene, som heller ikke begrenser seg til enkeltland. Vi handler og kjøper og samarbeider med andre land, og de tilsvarende med oss. I gjenoppbygging av økonomiene, som alle er rammet av smittetiltakene, vil vilkårene for norsk næringsliv stå helt sentralt, også for norske arbeidsplasser – de kortreiste, de langreiste – våre arbeidsplasser som gir skatteinntekter, og sikrer at vi har en velferd. Det er for meg helt åpenbart at norsk eksport vil være vårt viktigste marked. Det vil være helt avgjørende, og vi vil være helt avhengige av EØS-avtalen når vi skal sikre økonomisk vekst igjen.

Skal vi hegne om EØS-avtalen, må vi sørge for formidling av dens betydning. Det er i den sammenheng bekymringsfullt å høre utenriksministeren redegjøre for hvordan desinformasjon og falske nyheter knyttet til pandemien nå florerer på internett. Utenriksministeren kunne også fortelle at Norges eget medietilsyn har funnet at nær halvparten av alle nordmenn har lest falske nyheter om covid-19, og at Nasjonal sikkerhetsmyndighet har advart om spredningen av nettopp slike nyheter om viruset. Et narrativ som går igjen i disse falske nyhetene, er påstanden om at EU har mislykkes i å håndtere pandemien. Dette kombineres gjerne med at det er Russland og Kina som er de ansvarlige aktørene. Dette må vi bidra til å slå tilbake. For det første er det faktisk feil å felle en slik dom over EU, for det andre tjener det kun til å svekke det europeiske samarbeidet i en tid da vi er mer avhengige av dette samarbeidet og av at europeiske land står sammen.

Uten et tett samarbeid med våre europeiske partnere står hver og en av oss svakere tilbake. Dette samholdet er ikke noe som kun avgjøres gjennom ministermøter og annet samarbeid på toppnivå. Nei, det opprettholdes gjennom den tilliten alle land og alle lands befolkninger har til sine egne myndigheter og til det samarbeidet man har med andre land. Derfor er det vårt ansvar å styrke denne tilliten.

Jeg tror alle i denne salen er enige om at vi ikke skal slå politisk mynt på pandemien. For egen del innebærer dette også å stå opp for EØS-avtalen og for at det euro-

peiske samarbeidet skal komme sterkest mulig ut av denne krisen.

Espen Barth Eide (A) [14:37:23]: Jeg vil også begynne med å takke utenriksministeren for en grundig og god redegjørelse. Der var det svært mye man kan være enig i, og jeg vil også anerkjenne henne for gode og grundige svar på de utfordringene som kom her i salen fra hennes eget parlamentariske grunnlag for noen minutter siden.

Som mange har sagt i denne debatten, er det viktig å prøve å oppsummere hva EUs håndtering av den aktuelle krisen har gått ut på, og det er riktig både å gi anerkjennelse til enkelte ting og også å kritisere andre ting. Men det er viktig, som utenriksministeren også sa, at veldig mange av de som mener at EU ikke gjorde det godt nok – underforstått, man burde ikke hatt EU – egentlig ber om mer EU. Jeg vil si at der EU kom til kort, var det ganske systematisk der man hadde integrert for lite, eller var for lite flinke til å kaste seg rundt for å finne felles solidariske svar framfor det motsatte. Jeg tror det er en viktig lærdom her i dybden i internasjonalt samarbeid i slike kriser.

La meg også si noen ord om den store diskusjonen om staten – markedet og nasjonalstaten. Jeg tror vi alle erkjenner – i disse tider vi nå lever i – at når ting virkelig blir problematiske, trenger vi en sterk og effektiv stat. Det har også mange uttrykt her. Men det bekymrer meg når man forveksler det å ha en sterk og effektiv stat med at man skal slå ring om nasjonalstaten forstått som noe annet enn andre nasjonalstater, altså stat mot stat. For de sterkeste og mest effektive og mest velfungerende starter i verden er nettopp de statene som er flinkest til å samarbeide med andre effektive, sterke og velfungerende stater. Internasjonalt samarbeid gjør på mange måter en effektiv stat mulig. De som i størst grad lukker seg inne, blir ofte ikke spesielt effektive og må da ofte ty til mye hardere virkemidler for å få samlet befolkningen bak det man ønsker. Så den motsetningen er det viktig å ta tak i, og forstå forskjellen her – at staten trengs, særlig i kriser, men det betyr ikke staten mot andre stater, det betyr stater som samarbeider godt.

Et felt som blir viktig for oss framover, er den store klimaomstillingen, den store omstillingen av energi- og næringspolitikk som vi er midt oppe i. Den debatten som foregår parallelt i dag her i salen og i vandrehallen og i hele Norge om revidert nasjonalbudsjett, oljepakke og grønne krisetiltak, må også gis et tydelig internasjonalt tilsnitt, for dette er et område hvor EU samarbeider stadig tettere, stadig nærmere og stadig mer effektivt. Vi ser at det som heter Europas grønne deal, en idé som på mange måter ble importert fra den amerikanske sentrum-venstre-siden – hvor den av naturlige grunner

ikke har fått uttrykk ennå, siden de ikke sitter med makten i USA – nå har blitt gjennomført på tvers av det politiske spektrumet i Europa. Kommisjonspresident von der Leyen og sosialdemokraten visepresident Timmermans står tett sammen om å gjennomføre dette, og alle signaler så langt tyder på at EUs grønne deal bare skal forsterkes, også som veien ut av krisen.

Dette er viktig for oss, fordi det viktigste markedet for alt vi lager, produserer og alle tjenester og varer vi eksporterer, er nettopp EU. Det markedet vi skal åpne oss opp igjen til, vil se annerledes ut enn det gjorde da vi alle lukket oss inne, og da mye av økonomien ble stengt ned. Dette betyr bl.a. at EU nå kommer til å satse på en helt annen måte på det vi kaller sirkulærøkonomi. Det har kommet en veldig konkret og grundig plan for EUs innføring av sterke krav til sirkulærøkonomi. Den er usedvanlig tydelig, den har veldig klare og strenge mål, og den har også veldig tydelige virkemidler for hvordan man kommer dit.

Vi har en diskusjon nå om økende produksjon av hydrogen. Da er det viktig å vite at EU i løpet av det siste halve året – eller året – har løftet sitt fokus på hydrogen som en erstatning for naturgass. Det er kjempeviktig for et land som Norge, som både har store muligheter for å produsere såkalt blå hydrogen fra konvertert hydrogen-gass via karbonfangst og -lagring, og grønn hydrogen, som er fra elektrisitet.

Til slutt vil jeg si at disse temaene kommer til å bli stadig viktigere også i den globale internasjonale politikken framover. Det er helt åpenbart at de nærmeste allierte vi har for nettopp å fronte disse spørsmålene også på den globale arenaen, finner vi i EU-landene og i EU-kommisjonen, Europaparlamentet og Det europeiske råd. Dette står høyt på agendaen der, og det er utrolig viktig at vi klarer å koble sammen den debatten vi har i disse dager om Norges vei ut av krisen, med den store debatten som pågår i vårt aller viktigste marked, der våre mest nærstående land ligger, nemlig i EU.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Hårek Elvenes (H) [14:42:34]: Representanten Tybring-Gjedde holdt et gjenkjennelig innlegg med betydelig skepsis til internasjonalt samarbeid og liten forståelse for verdien for Norge av å delta i et slikt samarbeid. Nytt var det jo nå at han også framsto som en klimafornekter og viste til nobelprisvinner Giæver. Hvis den samme Giæver følger like dårlig med på sine eldre dager som han gjorde under sitt studium, tror jeg man skal ta med en klype salt det som kommer fra ham:

Jeg var ikke interessert i det jeg studerte. I stedet vant jeg turneringer i bridge, biljard og poker. Det var nesten pinlig hvordan jeg brukte min tid.

Vel, hvis noen høsten 2019 hadde foreslått at EU skulle utarbeide en felles helseplan, hadde det antagelig ikke blitt flertall for det. Det er jo interessant at de som nå kritiserer EU, egentlig roper på mer overnasjonal styring.

Det er ingen tvil om at covid-19-viruset oppsto i Kina. Det er heller ingen tvil om at Kina var for sen, og var for lite åpen overfor omverdenen om virussituasjonen i sitt eget land. Covid-19-viruset angriper menneskets immunforsvar, men covid-19-viruset angriper også samfunnets motstandsdyktighet. Vi ser at Russland og Kina utnytter denne situasjonen og ønsker å ramme folks tillit til de vestlige demokratiene for å berede grunnen – særlig Kina – for utbredelsen av sitt eget samfunnssystem. Hele registeret av hybride virkemidler blir tatt i bruk, og Russland praktiserer sin egen lærebok, skrevet av general Gerasimov, der krig føres på flere arenaer og nivåer samtidig, gjennom politiske, økonomiske og kulturelle virkemidler. Vi ser at Kina bruker «maskediplomatiet», også i kombinasjon med hybride midler.

Men også under denne krisen er det Sør-Europa som er blitt hardest rammet. Syretesten på EUs håndtering av dette blir EUs evne til å yte økonomisk hjelp, og her leverer EU. Vi ser at betydelige midler er omfordelt fra EUs naturskade-fond og regionale utviklingsfond, og betydelige midler er kommet i tillegg, til den store sum av 540 mrd. euro.

Det er grunn til å helle kaldt vann i blodet på dem som tror at økonomisk selvberging nå får en renessanse. Norge har en liten, åpen økonomi og har bidratt til stor utjevning gjennom det.

Til slutt: Jeg tror ordene til europeer og kansler Helmut Kohl vil stå seg også denne gangen. Han har sagt: Hundene bjeffer, men karavanen ruller videre.

Karin Andersen (SV) [14:45:42]: Mange land er nå rammet av koronakrisen, men noen land i Europa har vært rammet veldig lenge av en økonomisk krise, og et av dem er Hellas. I ti år har de vært rammet av en økonomisk krise, og de har også på grunn av sin beliggenhet fått ansvaret for en stor mengde asylsøkere som har kommet inn til Hellas.

Hva har da vært responsen på dette, også fra Norges side? Jo, Norge har gitt ganske mye penger over år, men over halvparten av de pengene har kommet tilbake, og det er fordi Hellas verken kan eller vil bruke dem opp. Senest før jul fikk Norge tilbake 600 mill. kr av EØS-midlene – ikke alle fra Hellas, men mange, også da.

I redegjørelsen sier statsråden at man er avhengig av et bredt økonomisk samarbeid for å løse dette. Ja, det er vi, for Norge er en del av Schengen- og Dublin-samarbeidet som påfører Hellas disse forpliktelsene. Norge har også støttet EU-Tyrkia-avtalen, som gjelder bare på øyene i Hellas, og derfor blir flyktningene sittende på øyene. Er det i Norges interesse at Hellas bryter sammen? De klarer jo ikke dette. Lokalbefolkningen er utslitte, sinte og slitne. De har vært utsatt for kutt i ti år, og nå opplever de at Europa vender ryggen til. Og Norge har ennå ikke klart å si ja til å være med på det tyske initiativet om å evakuere noen av de mest sårbare.

Vi venter fremdeles på regjeringens svar på dette – for det er andre som dukker opp, som melder seg og kommer på banen for å hjelpe lokalbefolkningen hvis ikke andre europeiske land gjør det, og det er de høyreekstremerne. De er der allerede og har jaget frivillige fra øyene. Dette er alvorlig. Det er et viktig signal nå at Norge er med blant de landene som sier ja til å strekke ut en hånd til Hellas og til lokalbefolkningen for å si at vi vil være med og hjelpe dere, at vi ser dere, og at vi ikke overlater denne arenaen til dem som er der nå – og ser ut som de interesserer seg – eller at takten og retningen på dette i Europa skal styres av Polen og Ungarn.

Norge må ha en opplyst egeninteresse av at Europa beveger seg i en solidarisk retning og ikke i en retning der vi lar de mest høyreekstremerne regimene få lov til å bestemme takten og retningen.

Det har vært snakket om menneskerettighetene her i dag, og jeg er glad for det. Det er mitt verdigrunnlag. Da må Norge stå på menneskerettighetene – også asylrettighetene – og ikke være med på den glideflukten som mange land er med på i dag.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [14:49:03]: Norge står i den mest alvorlige og dyptgripende økonomiske krisen på generasjoner. Vi har ikke sett høyere ledighetstall i Norge siden 1930-tallet. I den krisen som kom raskt på, har det vært helt avgjørende å sørge for inntektssikring for personer, sørge for at bedrifter overlever og sørge for kraftfulle tiltak. Det har vært helt avgjørende, og det har vært avgjørende å gjøre det raskt.

I det arbeidet, og jeg har selv sittet nært på det i finanskomiteen, har en sett hvordan vi støter på og butter imot EØS-avtalen på alle mulige bauger og kanter. Noe av det første vi tok tak i, var situasjonen for reiselivet, som ble truffet momentant og hardt av krisen. Da et enstemmig storting sa at vi vil redusere avgiftene og redusere momsen med tilbakevirkende kraft for reiselivet for å gi reiselivet en viktig håndrekning i en dramatisk situasjon, sa regjeringen: Vent litt, dette må vi sjekke med EU – vi må sjekke det med EØS-avtalens voktere i Brussel. Så kommer en tilbake og sier: Nei, beklager, ESA sier

at dette er trøblete med tanke på EØS-avtalen. Så sier Stortinget én gang til: Vi mener fortsatt at dette er viktig for å ivareta reiselivet i Norge, sikre arbeidsplasser og sikre aktiviteten i hele Norge. Man henvendte seg nok en gang til Brussel. Svaret fra ESA var nok en gang nei. Det norske storting må bøye nakken for EØS-avtalen.

Samtidig ser en at verft langs hele den norske kysten er i krise. Det er for få oppdrag, verft står i fare for å gå konkurs, arbeidsplasser står i fare for å gå tapt. Stortinget sier: Vi må gjøre det mer gunstig å investere i nye skip, vi må gjøre avskrivningsordningene bedre, vi må lage en ny avskrivningsordning for skip – som regjeringen skulle komme tilbake med i revidert nasjonalbudsjett. I dag ble revidert nasjonalbudsjett lagt fram. Hva kan vi lese der? Nei, det kan vi ikke gjøre på grunn av at EØS-avtalen setter en stopper for det.

Slik kan man gå på område etter område, enten det er snakk om å ivareta samfunnskritisk infrastruktur, luftfart, låneordning for små og mellomstore bedrifter eller en kompensasjonsordning for bedrifter som er i fare. Hver gang må en først sjekke med dem som sitter i Brussel. Det har blitt sånn at Stortinget har en mer forbedrende behandling, så skal vi aller nådigst få bruke noen få dager på det, og så kommer den endelige behandlingen i Brussel til slutt.

Vi er nødt til å gjenvinne nasjonal suverenitet, sånn at en i krisetid, men også i ordinære situasjoner, kan være herre i eget hus.

Michael Tetzschner (H) [14:52:20]: Til det siste innlegget: Det var et skoleeksempel på proteksjonistisk tenkning som gjør alle fattigere. Det har vi lang erfaring med, for den velstanden vi har nådd, er nådd av de samfunnene som har åpnet økonomien sin for et fornuftig og rasjonelt varebytte, og hvor det er kvaliteten på produktene og den rasjonelle fremstillingen som har gjort at man har fått markedsandeler og ikke blitt stengt ute fra viktige markeder. Så hvis man innbiller seg at man kan bruke opp alle ressursene i Norge, kan man selvfølgelig føre et resonnement som det representanten Gjelsvik nettopp gjorde seg til talsmann for.

Det som fikk meg til å ta ordet, var representanten Lysbakkens innlegg. Han er ofte kunnskapsrik og interessant, men her må jeg si jeg ble forvirret. Det jeg ble forvirret over, var hvilket forhold SV har til verden rundt seg – altså utenfor Norge. De snakker veldig mye om internasjonal solidaritet, og de er absolutt glade givere, stort sett uten betingelser, når det gjelder å rette opp i skjevheter i fjerntliggende områder av verden. Men å inngå mer gjensidig bebyrdende avtaler er visstnok veldig vanskelig. Vi har tidligere også hørt det i denne salen – jeg tror det var ved forrige anledning, hvor det ble gjort et utfall mot alle Bretton Woods-institusjonene som ble

etablert i den første etterkrigstiden. Verdensbanken var skurker, humanitære fond var skurker – alt som smaker av internasjonal regeldannelse, som nettopp gjør at man kan selge varer til hverandre på en trygg måte. I dag fikk vi også høre at det var en kjempefordel å ha egen valuta. Hvis folk ikke husker det, så var det en tid i Europa hvor man hadde konkurranse om å svekke hverandres økonomi gjennom valutamanipulasjoner, hyppige devalueringer og å eksportere arbeidsledige til hverandre. Dette er tilbakelagt.

Jeg ser at nye generasjoner tar den velstanden som vi har, for gitt, og ikke tenker over hvorfor vi har kommet dit.

Så må jeg gjøre oppmerksom på Karin Andersens innlegg. Der var det for lite forpliktelser til internasjonale avtaleverk, nemlig Schengen og Dublin. Det innlegget burde hun jo holdt engasjert i Europaparlamentet, hvor så mange av hennes etter hvert mer og mer europositive kolleger nå sitter. SV er helt ute av takt, både med internasjonal sosialistbevegelse og med realitetene i verden for øvrig.

Jon Engen-Helgheim (FrP) [14:55:33]: Jeg synes det var en veldig interessant debatt å følge – også redegjørelsen fra utenriksministeren. Den kom jo rett inn i en annen interessant debatt som vi har hatt gående noen dager her i Norge, og som går på nettopp internasjonalt samarbeid eller om man skal satse på nasjonalstaten. Det er veldig mange som prøver å si at den debatten er veldig uinteressant og malplassert, men det er også veldig mange av de samme representantene som drar den opp gang på gang nettopp fordi det er en interessant debatt å ta.

Debatten handler noe om hvilke signaler som gis, og hva man er mest opptatt av. Jeg mener faktisk at den i mindre grad handler om motforestillingene mellom nasjonalstat og internasjonalt samarbeid. Jeg tror ikke det er noen partier på Stortinget som hele tiden er imot internasjonalt samarbeid – heller ikke Fremskrittspartiet er det. Fremskrittspartiet er f.eks. veldig tilhenger av NATO og forsvarssamarbeidet der. Men det er grenser for hvor langt ethvert samarbeid skal gå, og hvor inngripende det skal være.

Det har vi fått mange eksempler på i norsk politikk. Gjennom koronakrisen og andre saker møter vi gang på gang oss selv i døren. Vi har også hatt utfordringer rundt Nav-skandalen, som egentlig er motsetninger mellom nasjonale interesser og EUs lovverk, som veldig mange helt sikkert kan være enig i har gått for langt, blitt for inngripende, og at det har blitt for vanskelig å følge opp de forpliktelsene man gradvis hele tiden slutter seg til. Derav får vi også en del misnøye.

Jeg registrerte at utenriksministeren kritiserte Ungarn og Polen for ikke å føye seg etter domstolene i EU og vedtakene som blir fattet der. Jeg tror den misnøyen kommer til å øke fordi dette har blitt for inngripende. Det har blitt en kollisjonskurs mellom de nasjonale interessene og det internasjonale samarbeidet, som selvfølgelig har all verdens gode intensjoner. Det har det alltid hatt. Det er veldig lite man kan sette seg ned og peke på og si at det og det målet er vi imot. Men når man får et så stort og tungt byråkrati som vi helt klart har fått på mange områder, blir det et problem.

Jeg mener også at utenriksministeren, Høyre og flere partier burde tatt den kritikken mer inn over seg – at det er økende misnøye med at vi som politikere, som nasjonalforsamling, stadig vekker møter oss selv i døren fordi vi har inngått så inngripende samarbeid at vi ikke klarer å føre den politikken vi egentlig ønsker, i alle sammenhenger.

Ola Elvestuen (V) [14:58:49]: For å møte både samtidens og framtidens største utfordringer trenger vi mer samarbeid i verden, og vi trenger mer samarbeid i Europa. Det gjelder for oss som EØS-medlem like fullt som for Sverige, Hellas eller Spania som medlemmer av EU. Situasjonen med koronapandemien viser – helt opplagt – at det er mange land som ikke har vært godt nok forberedt, og man trenger et sterkere europeisk samarbeid. Når vi skal møte framtidige pandemier, trenger vi et sterkere europeisk samarbeid – både for å ha verdikjeder som vi kan samarbeide om, så vi ikke er like avhengig av hva som skjer i andre deler av verden, og for hvordan vi i praksis skal møte det som måtte komme. – Mer samarbeid, ikke mindre.

Det andre store problemet verden står overfor, er klima- og miljøkrisen vi er midt oppe i. 2020 skulle vært superåret for klimatiltak. Det er helt avgjørende at vi nå samarbeider med Europa for å forsterke og bygge opp under den viljen vi trenger i resten av verden for å forsterke klimamålene, men vi må også jobbe aktivt inn mot EU, som utenriksministeren var inne på, for at de skal forsterke sitt mål til 50 pst. eller 55 pst., som vi også vil være en del av. Det samarbeidet vi har, øker nå ved at vi i fjor inngikk en felles målsetting om minst 50 pst. utslippskutt innen 2030. Vi må bygge opp under den europeiske «Green New Deal» og være en aktiv deltaker i det.

Jeg er litt forundret over hvordan man ser på EØS-avtalen som et problem for Norge. Som så mange her har også jeg sittet i kommunestyre tidligere, og der diskuterer man jo hvordan man skal nå krav når det gjelder luftforurensing, vanndirektiv, hvordan man skal håndtere avfallshåndtering – alt sammen basert på det som er felles europeiske regler. Alt sammen drives fram også for å få til bedre løsninger i Norge.

Vi trenger å være en del av et internasjonalt samarbeid for å stå opp for demokratiet. I 2006 hadde jeg privilegiet å stå på Oktoberplassen i Minsk og adressere 12 000 demonstranter og snakke om frihet, i det vi da trodde var Europas siste diktatur. Det viste det seg ikke å være, og i dag er det vi som er under press som demokratier. Det å stå opp mot dem som undergraver våre systemer – Kina, Russland – samarbeide i Europa og i våre nærområder etter hvert som vi har et USA som trekker seg tilbake, er helt avgjørende framover.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Jette F. Christensen (A) [15:02:12]: Jeg tar ordet for å svare på representanten Engen-Helgheims forsøk på å omtale sitt eget mediestunt om en pin som en interessant debatt. For å belyse det vil jeg sitere fra utenriksministerens redegjørelse. Der sier hun:

«Det er derfor bekymringsfullt at den omfattende innsatsen som gjøres innenfor rammen av det europeiske samarbeidet, er utsatt for feilinformasjon – både bevisst og ubevisst. Det er med på å undergrave folks tillit både til europeiske institusjoner og nasjonale regjeringer.»

Det legges ned en omfattende innsats også her til lands for å undergrave folks tillit til regjeringen i denne saken. Det gjøres ved å late som om den norske regjeringen ikke er på jobb for oss her i Norge fordi noen av dem går med FNs bærekraftsmål-pin – for Rødt og Fremskrittspartiet mener å vite at det er mange som ikke vet hva den betyr. Hele poenget med den buttonen er jo å spre informasjon og bevissthet om målene.

Koronaepidemien har blitt en stall der alle kan gre sine kjepphester, det er denne debatten også et godt eksempel på. Men det er også blitt den nye hesteskoen, der Rødt og Fremskrittspartiet møtes i enden, på toppen eller i bunnen – alt etter hvordan man snur den hesteskoen.

Representanten Engen-Helgheim nevnte Polen og Ungarn i sitt innlegg. Han sa at Polen og Ungarn reiser seg mot noe han mener er et altfor inngripende samarbeid. Det som skjer, er at Polens ledelse og Ungarns ledelse reagerer på at det internasjonale samfunnet ønsker å overholde menneskerettighetene. Det er selvfølgelig veldig irriterende for lands myndigheter som ønsker å bryte disse menneskerettighetene, men det er ikke en befolkning som reiser seg mot et internasjonalt samarbeid – tvert imot.

Heidi Nordby Lunde (H) [15:04:32]: Jeg gir full støtte til forrige taler, for det er mange som nå forsøker å skape en falsk motsetning mellom sterke nasjonalstater og internasjonalt samarbeid. Men et vellykket inter-

nasjonalt samarbeid forutsetter sterke nasjonalstater som tar nasjonalt ansvar for å løse egne utfordringer og samtidig bidrar til å løse grenseløse globale utfordringer. Deltakelse i NATO svekker ikke forsvarsevnen vår selv om det forplikter oss til å gjøre andre prioriteringer og investeringer enn om vi sto alene. NATO forutsetter nasjonal forsvarsevne som styrkes av at vi nettopp kan gjøre andre prioriteringer enn om vi måtte sørge for å få full kapasitet på alle områder selv.

Det er alltid interessant å se EU-motstandernes reaksjoner når EU ikke viser seg å være det de forsøker å fremstille det som, nemlig en overnasjonal inngripende overmakt som overstyrer nasjonalstaten og undergraver nasjonal suverenitet. Som en demokratisk institusjon verken kan eller skal EU handle som om de var en føderasjon med vide fullmakter over enkeltland. Tvert imot er EU avhengig av velfungerende nasjonalstater som tar ansvar for nasjonale anliggender som beredskap og helsevesen. Men både responstid og selve responsen på koronaepidemien synliggjør svakheter ved både nasjonalstatens evne til å håndtere kriser lokalt og internasjonale institusjoners handlekraft når kriser oppstår. EU har fått berettiget kritikk for å respondere for lite og for sent da epidemien traff Europa, men da de fikk styringsfart, sørget de effektivt for handelskorridorer gjennom stengte landegrenser, de hindret hamstring av utstyr og legemidler i enkelte EU-land og koordinerte innsatsen der den trengtes mest.

Internasjonalt samarbeid utfyller og forsterker det vi har, og sammen blir vi sterkere enn vi hadde vært hver for oss. Vi velger internasjonal handel og forpliktende samarbeid fordi det i stort tjener norske interesser og styrker nasjonalstaten.

I forrige uke feiret vi 8. mai, frigjøringsdagen i Norge og Europa. Noen av oss feiret også Europadagen 9. mai, som i år markerte 70-årsdagen for Schuman-erklæringen, grunnlaget for kull- og stålunionen, som var forløperen til EU. Grunnlagt på ruinen av to ødeleggende verdenskriger var dette i erkjennelse av at regulert handel og samhandling forebygger konflikter. Det europeiske fellesskapet har lagt grunnlaget for dyp fred i Norge og Europa siden.

Når vi snart skal heise flagget på nytt for å markere vår frihet, vårt demokrati og vår selvråderett på 17. mai, må det være i erkjennelsen av at vår frihet, vårt demokrati og vår selvråderett er nært knyttet til det samme i Europa og i resten av verden. Global handel, FNs bærekraftsmål og internasjonal samhandling styrker nasjonalstaten Norge. Vi er sterkere sammen.

Karin Andersen (SV) [15:07:35]: SV er for internasjonalt samarbeid og også for forpliktende avtaler. Vi er svært for at Norge skal holde sine forpliktelser når det

gjelder menneskerettighetene, som jeg har vært inne på. Vi er for samarbeid rundt klimaspørsmål. Vi er for handelsavtaler med andre land. Det vi er kritiske til, er avtaler som er abonnement på høyrepolitikk, og som tvinger oss til å drive høyrepolitikk, for det mener vi ikke er noen løsning på verken denne krisen eller andre kriser.

Da jeg i mitt innlegg nevnte f.eks. Dublinavtalen, som Norge er en del av, var det fordi den er viktig når vi skal se på krisen som har oppstått i Hellas nå. Norge er en del av Dublinavtalen, og SV har fremmet forslag i Stortinget mange ganger om at vi er nødt til å reforhandle den avtalen fordi den er så skjev. Den gir alt ansvaret for flyktninger til det landet der flyktningene kommer inn.

Hva skjedde i 2015? Jo, da sluttet Italia og Hellas å stemple passene til asylsøkerne fordi de visste at de kom til å sitte med ansvaret. Så ble grensene stengt, og nå sitter altså Hellas med et kjempestort ansvar for en avtale som Norge er en del av. Hvordan responderer vi på det? Det er mitt spørsmål til flertallet.

Hellas ber oss på sine knær om å hjelpe til med i hvert fall å avlaste med noen av de barna, som ikke har fått gå på skolen på flere år, der det ikke er helsetjeneste igjen. På tross av at norske myndigheter har kastet masse penger etter dette og til og med skryter av å ha vært med på å finansiere noen av de verste leirene som er der, noe av det verste jeg har sett, er det ikke et system der som det hjelper å kaste penger etter. Vi er nødt til å bistå på en annen måte.

Tyskland har tatt et slikt initiativ. Det er mange europeiske land, ti land, som har sagt at de vil være med. Norge nøler. Hvorfor i all verden gjør vi det i en situasjon der Hellas har vært økonomisk på knærne i ti år og nå sitter med denne alvorlige oppgaven de ikke klarer, og der det altså er høyreekstreme krefter som er der og tilbyr hjelp? Jeg hadde håpet vi kanskje hadde lært litt av det som har skjedd på Gaza. Når andre vender ryggen til, vender man seg til ganske ekstreme krefter som hjelper en med mat, som hjelper en ved at noen ser dem.

Det er min utfordring til regjeringen i dag. Hadde det ikke vært klokt å rekke ut en hånd, sånn at Hellas ikke blir et drivhus for høyreekstreme krefter nå – at vi hjalp til litt, fordi vi er en del av Schengen og Dublinavtalen? Vi kan diskutere den, men det er et faktum. Det er et faktum at den norske regjeringen har sagt at de støtter EU–Tyrkia-avtalen, som også legger dette store ansvaret på Hellas. Da burde vi bidra med det de ber oss om, ikke med mer penger som de ikke klarer å bruke fornuftig.

Hårek Elvenes (H) [15:10:59]: Dersom jeg hevder at representanten Helgheim har en forståelse for utviklingen i Ungarn, håper jeg at jeg tar feil. Hvis ikke er det

dypt alvorlig. Orbán har over ti år samlet mer og mer makt på sine hender. Ungarn står nå på kanten til å bli EUs første diktatur. Den nasjonsbyggingen som Orbán driver på med, følger en klassisk linje: 1. finne en ytre fiende, 2. definere staten etter det, 3. framstå som landets øverste beskytter. Dette har vi eksempler på i Europas historie hvor vil bære hen. Det er ingen grunn til å vise forståelse for en slik samfunnsutvikling i et europeisk land.

Det som gjør dette ekstra alvorlig, er at Orbán også ved hjelp av EU-midler har klart å bygge dette regimet. Norge må – og det vet jeg at Norge gjør – se kritisk på om EØS-midlene til Ungarn nå skal stilles i bero. Dette er en fullstendig uakseptabel utvikling, som i verste fall kan spre seg, og da har vi en meget dramatisk utvikling i Europa.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [15:12:46]: Jeg ønsker å adressere utenriksministeren direkte, rett og slett fordi man i denne salen skal diskutere politiske uenigheter, ikke person, og ikke beskyldte hverandre for holdninger. Det er svært sårende, og det gjorde at jeg måtte ut av salen her i 30 minutter fordi jeg var så oppskaket over å få en slik beskyldning fra en minister på Stortingets talerstol. Det er rett og slett urimelig.

Jeg vil helst ikke at utenriksministeren kommer opp og responderer på dette. Det vil jeg helst ikke. Jeg vil bare sitere hva jeg sa, og si hvordan jeg føler det. Hvis utenriksministeren ikke ønsker å akseptere at jeg føler det på den måten, og føler at hun må forsvare seg, synes jeg det er veldig, veldig svakt av utenriksministeren.

Det er faktisk slik at det er mange nabolag som sliter med integrering, og det er mange nabolag der fellesskapet forvitrer. Det er steder der de har utfordringer i skolen når det gjelder språk, kultur og religion, og der de har mye kriminalitet om kveldene og nettene. Det er sannheten, og det henger sammen med en veldig stor innvandrerbefolkning og et stort antall innvandrere som kommer til dette landet. Det er ikke det at det er hver enkelt innvandrer det er noe galt med, eller – som utenriksministeren mener – at jeg har et annet forhold til innvandrere enn det hun selv har, som hever seg over alle andre.

Jeg håper utenriksministeren kan ta det til etterretning, uten noe forsøk på å forsvare seg, men jeg ser at hun sitter og skriver, så det er vel det hun ønsker.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [15:14:36]: Jeg må si at det er noe underlig at en representant går opp på talerstolen og sier at i denne sal skal det foregå debatt. Det første som skjedde, var at representanten gikk midt under min svarreplik. Det andre var at representanten ba meg om ikke å ta ordet for å svare på det han sa. Og det tredje var at når jeg da skulle gi det

svaret, forlot han salen igjen. Det er vel ikke akkurat for-
enlig med debatt.

Det var ikke jeg som brakte spørsmålet om flyktninger på banen, det var det representanten Christian Tybring-Gjedde som gjorde, ved å gjengi fra redegjørelsen min noe som for så vidt ikke sto der, det var en faktisk opplysning om at Norge er det landet i Europa som tar imot flest kvoteflyktninger per capita. At det er noe representanten Christian Tybring-Gjedde er uenig i, har jeg ingen problemer med. Men i replikkene fortsatte han med både å beskyldte meg og andre for enten å skulle heve oss over andre eller ikke vite hvordan det var å bo i nabolag med en andel minoritetsbefolkning. Jeg bor i et nabolag med mange minoriteter. Jeg bor rett over gata for en skole med mange minoritetsbarn. Det går helt fint. Jeg sa samtidig, uten at representanten Tybring-Gjedde fikk det med seg, for da var han så rasende at han allerede hadde forlatt talerstolen, at det ikke er uten utfordringer. Jeg sa heller ikke noe annet enn at jeg mener at Christian Tybring-Gjedde åpenbart har en annen innfallsvinkel til mennesker med en annen bakgrunn – fordi han utelukkende hadde et problemfokus i den replikken han reiste.

Så kan ikke jeg gjøre annet enn å ta til etterretning at representanten Tybring-Gjedde ikke ønsket å høre mitt første svar, ikke ønsket at jeg skulle svare på det han beskyldte meg for, og heller ikke ønsket å være til stede i salen da det svaret kom.

Jeg mener faktisk at denne salen er til for en moden, god og voksen politisk debatt. Da kan man ikke storme ned fra talerstolen når man får et svar man ikke liker. Da kan man ikke be en statsråd om ikke å svare på et personangrep. Jeg legger vel til grunn at de holdningene ikke deles av andre i salen enn den ene representanten.

Presidenten: Representanten Michael Tetzschner har hatt ordet to ganger tidlegare i debatten og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Michael Tetzschner (H) [15:17:08]: Jeg følte behov for å svare på den voldsomme moralske indignasjonen som representanten Karin Andersen la for dagen fordi vi ut fra Schengen- og Dublin-regelverket angivelig ikke gjør nok, i tillegg til de 600 mill. kr norske skattebetalere har finansiert for mottaksleirer i Hellas. Saken er nemlig den at den internasjonale flyktningretten ikke har en direkte kobling til Schengen-samarbeidet, som fortsatt er et samarbeid mellom suverene stater, og hvor det er det internasjonale flyktningregelverket som regulerer. Grunnleggende sett betyr det at de som rømmer fra krigshandlinger og forfølgelse, får opphold i det første sikre landet, og de har ikke en umiddelbar rett til å reise videre. Så det må bero på helt andre mekanismer. I mangel av at EU har utviklet det, vil det være FN-

systemet og kvoteflyktningssystemet, som man kan kritisere, men som skal ta seg av det.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [15:18:22]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Audun Lysbakken, Arne Nævra og Solfrid Lerbrekk om krav om merking av varer som kommer fra områder okkupert av Israel (Innst. 239 S (2019–2020), jf. Dokument 8:15 S (2019–2020))

Presidenten: Etter ynske frå utanriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Marianne Marthinsen (A) [15:19:12] (ordfører for saken): Saken som vi nå har til behandling, dreier seg om et representantforslag om krav om merking av varer som kommer fra områder okkupert av Israel.

Debatten om hvordan vi skal forholde oss til israelskproduserte varer, og i særdeleshet varer fra okkupert område, er ikke ny, og meningene har til dels vært sterke. Det er fort gjort at man havner i gamle, innøvde spor når en sak som denne diskuteres. Jeg håper at vi unngår det i salen her i dag. Dette er ikke en debatt for eller mot boikott av Israel; det er en debatt om hvorvidt forbrukerne skal få lov til å ta informerte valg, ikke bare om helse, økonomi, miljø og sosiale forhold, men også hva gjelder etiske vurderinger og internasjonale rettslige forpliktelser.

Det som er nytt med dette forslaget, sammenlignet med forslag vi har diskutert før, er at det tar utgangspunkt i en dom i EU-domstolen fra 2019. Dommen innebærer en tolkning av matinformasjonsordningen om obligatorisk merking av næringsmidler og slår fast at produkter fra et territorium okkupert av Israel må merkes med både territoriell opprinnelse samt at produktet stammer fra en israelsk bosetting. EU-domstolens avgjørelse er i tråd med EU-kommisjonens tolkningsuttalelse fra 2015 knyttet til eksisterende regelverk for opprinnelsesmerking og praktisering av regelverket for varer fra israelske bosettinger i områder utenfor grensene fra 1967.

Komiteen er klar over at praksis fra EU-domstolen ikke er formelt bindende for Norge, men utenriksministeren skriver til komiteen i brev av 17. februar 2019 at slik praksis likevel tillegges stor vekt. I merkna-dene til saken viser komiteen enstemmig til utenriks-ministerens uttalelse:

«En formålsbasert tolkning av EØS-avtalen, samt lojalitetsplikten, tilsier normalt at man etterstreber en ensartet tolkning og anvendelse av regle-ne.»

Dette er en sak som har ligget til behandling i Stor-tinget lenge, og som saksordfører synes jeg det er på sin plass å påpeke at det tok svært lang tid før vi fikk regje-ringens vurdering av dette forslaget. Det kunne jo ha vært forståelig om det var slik at regjeringen brukte ti-den på å gjøre en skikkelig vurdering av relevansen av denne dommen for norsk rett, slik at Stortinget uten noe mer om og men kunne vedtatt dette forslaget med regjeringens støtte. Jeg trodde ærlig talt at det var det som var årsaken til den lange behandlingstiden. I stedet fikk vi etter flere måneder et halvannen side langt brev med beskjed om at spørsmålet foreligger til be-handling i regjeringen.

EFTA har en frihandelsavtale med Israel fra 1992, og det følger av artikkel 32 i avtalen at den gjelder for avta-lepartenes territorier. Med hensyn til hva som regnes som israelsk territorium, tas det utgangspunkt i Israels internasjonalt anerkjente grenser. Det betyr det territo-rium som var under israelsk kontroll før 4. juni 1967. Det er altså ikke sånn at merking av varer fra okkupert område innebærer noen som helst form for boikott eller brudd med frihandelsavtalen fra 1992.

Det er i det hele tatt ganske oppsiktsvekkende at regjeringens partiene velger å bruke begrepet «eksportert fra Israel med opphav på Vestbredden» uten overhodet å nevne at Vestbredden ikke er en del av Israel, men pa-lestinske områder okkupert av Israel i strid med folke-retten og en rekke resolusjoner fra FNs sikkerhetsråd. Den tilnærmingen blir særlig underlig når vi leser Gra-navolden-plattformen og regjeringens uttrykte ambi-sjon om en balansert tilnærming til Midtøsten-konflik-ten. Dersom Norge havner i utakt med resten av Europa i spørsmålet om merking av varer fra okkuperte områ-der, vil det etter Arbeiderpartiets mening framstå svært ubalansert.

I 2014 ble daværende utenriksminister Børge Bren-de intervjuet av NRK Dagsrevyen om en merkeordning for varer fra områder okkupert av Israel. Han uttalte:

«For noen uker siden tok jeg initiativet til en utredning i Utenriksdepartementet for å se på en mulig innføring. Det er komplekst, men samtidig viktig å sende signaler om at vi ikke aksepterer ok-kupasjonen på Vestbredden. Og jeg må også legge

til at den frihandelsavtalen som ble nevnt, den gjel-der ikke okkuperte områder.»

Han uttalte videre:

«Jeg kan love at den utredningen ikke kommer til ta åtte år.»

Nå har det gått seks år. Det er ikke åtte, men seks år er også lang tid. EU-domstolen har gjort sin avklaring av sitt regelverk, og saken er overmoden.

Jeg tar med dette opp mindretallets forslag.

Presidenten: Representanten Marianne Marthin-sen har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Michael Tetzschner (H) [15:24:24]: Saksordføreren begynte med å si at dette var en sak som fulgte vanlige spor. Jeg kan jo i noen grad si meg enig, men den inne-holder også et par betenkelige nyvinninger. En av dem er at Arbeiderpartiet har gjort SV til sin åndelige fører i Midtøsten-spørsmål. Det har fått dem til å innta et standpunkt de tidligere ikke har hatt.

Nå går jeg med på at det kan være opportunt i oppo-sisjon å være litt skarpere, strengere og mer prinsipiell enn man er når man besitter regjeringmakten. Men her er det altså ganske viktige prinsipper som Norge har holdt seg til hittil – og det er at man ikke har villet gå inn på en enkel aksjonistisk sak mot, eller handling rettet mot, en av partene.

Det tør være kjent at Norge ønsker å spille en rolle i Midtøsten. Å gå inn i et klima hvor man tar ut en aksjon og gjør den til Norges offisielle politikk, eller har ønske om å gjøre det, vil svekke Norges troverdighet som en balansert part med egenskap til å se tingene fra begge si-der.

Hvis man går inn i selve saken, er den ikke så enkel som den blir fremstilt som. Det foreligger for det første ikke noen dom fra EU-domstolen. Det foreligger en utenrettslig uttalelse på forespørsel, riktignok fra noen som var interessert i saken i Frankrike, og som stilte spørsmålstegn ved hvorvidt de franske merkemyndig-hetene kunne innføre en slik ordning, som beskrevet.

Domstolen har uttrykt seg positivt i den retningen, men derfra til å si at dette er et pålegg fra EU-domstolen og videre at dette skal ha fullt innslag i norsk rett eller norsk politikk ut fra EØS-regelverket, er det altfor tidlig å si. Det som er viktig, er at man i disse spørsmål orien-terer seg om de eventuelle forhandlinger som er. Jeg legger ikke skjul på at den innenrikspolitiske utviklingen i Isra-el, og man kan kanskje også si i USA, har brakt partene lenger fra hverandre. Men det er fortsatt ingen grunn til at vi skal gi opp et synspunkt som går ut på at forhand-lingsveien som åpner for varig fred og varig statsdannel-se, er det endelige, store og gode svaret på disse spørsmå-lene.

Så får vi registrere at Arbeiderpartiet ønsker å markere seg under ledelse av SV, som jo vanligvis ikke har noe balansert forhold til Midtøsten – det er alltid den ene parten som er skyld i det meste. Det er den parten som tilfeldigvis har valg – noen vil si de har litt for mange valg – mens den andre siden, som de skal forhandle med, opptrer jo ikke forbilledlig hvis man tenker på borgernes medvirkning, og de er også selv splittet. Det er også en del av det som er bildet.

Når det så sies så nyansefritt at vi står overfor okkupert territorium, og man jevnfører dette med okkupasjonen av Krim-halvøya, er det etter mitt skjønn ganske haltende. Hele løsningen i Midtøsten og statsdannelsen av Israel bygde jo på et folkerettslig grunnlag, laget av FN i de tidlige etterkrigsår, da Israel måtte forsvare seg mot to angrepskriger, først i 1948 og senere i 1967. Det er klart at deres syn på grensespørsmålene har vært preget av det som også er viktig for enhver suveren stat, og det er sikkerhetsspørsmålene.

På den andre siden har det ikke vært etablert en selvstendig palestinsk stat, og det er også noe av ulykken, for det skulle vært gjort samtidig – med anerkjente grenser under internasjonal kontroll – fra dag én. De mulighetene er selvfølgelig forspilt. Det behøver jo ikke en varig fredsløsning være. Det må også være den norske holdningen for utviklingen videre.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [15:29:38]: For venstresiden, og også for enkelte på høyresiden – ikke sistnevnte taler – er kampen mot Israel drivkraften i all politikk i Midtøsten. Det bekymrer meg. Det bekymrer meg at venstresiden overser hvordan palestinerne radikaliseres, indoktrineres og bruker religiøs fanatisme og fundamentalisme. Det bekymrer meg at sosialistene velger å rettferdiggjøre alt hatet som formidles av palestinske ledere og religiøse ledere, og all antisemittisme som formidles i palestinske lærebøker. La meg legge til: Tror virkelig venstresiden at Palestinas suksess som samfunn avhenger av at landterritoriet blir litt større? Er det det som er det avgjørende? Er det den historiske erfaringen, og som Israel har måttet leve med?

Så til representantforslaget fra Sosialistisk Venstreparti. Fremskrittspartiet støtter intensjonen om at forbrukerne skal gjøres i stand til å ta informerte valg om varen eller tjenesten de vurderer å kjøpe. Forslaget fra SV er ikke et slikt forslag. Forslaget er en del av SV og Arbeiderpartiets utrettelige kamp mot Israel, og det føyer seg inn i rekken av ufordragelige forsøk på å gjøre Israel til jordklodens største banditt. Og SV og Arbeiderpartiet er ikke alene. LO har også på forunderlig vis funnet ut at kampen – ikke for noe, men mot noen, nemlig ved boikott av Israel – er noe som bør engasjere norske arbeidsfolk. Man kaller det internasjonal solidaritet. Men når

ble internasjonal solidaritet synonymt med å lede arbeidstakere ut i arbeidsledighet?

Israels lovgivende forsamling har nedfelt følgende ambisjoner: Fred, sameksistens, nærmere samarbeid mellom Israel og palestinere, flere arbeidsplasser og mindre fattigdom, et moderne samfunn som er økonomisk sammenvevd, og hvor alle har rettigheter. Ikke minst ønsker Israel å skape en atmosfære av tillit. SVs forslag vil oppnå det motsatt av dette.

Handel har alltid vært en døråpner for samarbeid. Norge har sprøytet milliarder av kroner inn i det palestinske samfunnet, men vi har aldri klart å skape en eneste lønnsom privat arbeidsplass. Da må palestinerne ty til Israel, og det gjør de i tusentall. Israelske bedrifter på Vestbredden gjør hverdagen til titusenvis av palestinere bedre. Israelske investeringer sikrer palestinerne arbeid – arbeid som palestinske myndigheter ikke evner å gi dem. Dersom Stortinget skulle følge SV og Arbeiderpartiets linje om merking av varer, ville det potensielt gjøre tusenvis av palestinske arbeidstakere arbeidsløse.

La meg vise til ett av flere eksempler: Bedriften SodaStream hadde tidligere sin produksjon på Vestbredden. Der sysselsatte bedriften flere hundre palestinere. På grunn av den internasjonale boikottaksjonen mot Israel, BDS, valgte bedriften å flytte virksomheten til Sør-Israel. I SodaStream, i likhet med ansatte i andre israelske bedrifter, ble palestinske arbeidstakere betalt tre til fem ganger så høy lønn som den lokale gjennomsnittslønnen. Palestinere som arbeider i israelske bedrifter i området, raser. Bedriftsleder i SodaStream, Nabil Basharat, uttaler: BDS har tatt fra meg sikkerheten og min inntekt.

Totalt sysselsetter israelske bedrifter 35 000 palestinere. Alle disse, og deres familier, har fått et bedre liv på alle vis. Det er disse sosialistene ønsker å frata jobben på grunn av et prinsipp som de som omfattes, selv er imot – bortsett fra lederskapet. En økonomi som samhandler, blir gjensidig avhengig. Det skaper tillit. Det er den tilliten Europas sosialister forsøker å rive ned.

La meg avslutningsvis minne om at i 2012 mottok Israel 81 pst. av all eksport fra palestinerne. Og importen fra Israel utgjorde 70 pst. av all import – altså 27 pst. av GDP.

Jeg tror forslagsstillerne gjør best i å stemme mot sitt eget forslag. Hvis de ønsker palestinerne det beste – og nå snakker jeg ikke om de palestinske lederne, men om de som bor i området, og som jobber for sin lønn og skal brødfø sin familie – så vær så snill og stem ned eget forslag, eller ikke frem det. Det vil være det aller beste for både Israel, palestinerne og freden i Midtøsten.

Liv Signe Navarsete (Sp) [15:34:07]: Israel–Palestina-konflikten har gått føre seg heilt sidan mandatområdet Palestina vart delt som følgje av at staten Israel vart oppretta. Palestina av i dag består av Vestbreidda inkludert Aust-Jerusalem og Gaza.

Det bur 600 000 til 800 000 busetjarar på Vestbreidda og i Aust-Jerusalem. Tallause FN-resolusjonar har sagt at busetnadene er ulovlege og i strid med internasjonal rett. Mellom anna i juni 2018 stemde Noreg for FN-resolusjonen om Palestina. Vedtaket gjekk ut på å beskytte sivilbefolkninga i Palestina, inkludert Gaza. Utanriksminister Ine Eriksen Søreide uttala då at resolusjonen i sin heilskap var i tråd med Noregs langvarige engasjement for å bidra til å løyse konflikten mellom Israel og Palestina, og med arbeidet vårt for å få på plass ei forhandla tostatsløyning.

For oss som er opptekne av at lokal matproduksjon er grunnleggjande beredskap og ei naudsynt næring i eitkvart land, er det lett å forstå at manglande matsuverenitet for det palestinske området legg avgrensingar på ein framtidig palestinsk stat. Eg reiste sjølv rundt og såg på kvifor palestinsk næringsliv ikkje kan byggje store og solide arbeidsplassar, og kvifor ein heller ikkje kan produsere mat. Så til representanten Tybring-Gjedde vil eg føreslå ein studietur, så kanskje han får svar på nokre av spørsmåla sine.

FN slår fast at eitkvart land har rett og plikt til å brødfø eigen folkesetnad. Bruk av eigne naturressursar er grunnleggjande i all nasjonsbygging. Det er vanskeleg å sjå føre seg ei framtid for Palestina utan matsuverenitet og moglegheiter til å skape arbeidsplassar på eigne naturressursar, slik me har gjort i Noreg når me har bygt landet vårt.

Når dette er sagt: Kvifor vil likevel Senterpartiet røyste imot framlegget frå SV og Arbeidarpartiet i salen i dag? Det er fyrst og fremst fordi me ikkje heilt ser konsekvensane av korleis vedtaket skal implementarast, korleis det skal organiserast og gjennomførast. Det er ein prosess i gang i EU, men eg støttar representanten Tybring-Gjedde si tolking av det – eller var det kanskje Tetzschner, unnskyld: at det så langt ikkje er gjort noko bindande vedtak. No er ikkje Senterpartiet av dei som meiner at me nødvendigvis skal vente på EU og følgje dei i eitt og alt, men når det gjeld å utvikle eit slikt system for korleis dette skal gjerast, vil iallfall vår gruppe gjerne ha litt meir kjøp på beinet før ein eventuelt er med og støttar eit slikt forslag.

Så må det òg seiast at dette er eit spørsmål der alle i Senterpartiet ikkje nødvendigvis er heilt einige, det er sterke syn på begge sider. Det ber kanskje òg mitt innlegg preg av, og hadde det stått ein annan representant her, kunne nok innlegget hatt ei anna vinkling.

Senterpartiet er tilhengjar av folkestyre. Me støttar både Israels og palestinarane sin rett til eigen stat, og det hastar med å finne ei løysing viss det framleis skal vere mogleg. I mine dagar i området såg eg busetjarane og busetnadene som utvida seg, og det skjer frå veke til veke og frå månad til månad. Skal det vere igjen område til å byggje ein palestinsk stat, hastar det. Det er mi melding til utanriksministeren: at ho hevdar det i dei foruma ho er i – og det har eg ingen grunn til å tvile på at ho gjer.

Noreg må saman med resten av verdssamfunnet intensivere innsatsen for å finne ei varig løysing på konflikten som har ført til så store lidningar for sivilbefolkninga, ikkje minst i dei palestinske områda.

Petter Eide (SV) [15:38:54]: Aller først: Tusen takk til saksordføreren, som hadde en veldig fin, ordentlig og saklig presentasjon av saken. Det er jeg som har lagt fram dette og laget det, og jeg setter pris på at Arbeiderpartiet blir med på det. Tusen takk til Michael Tetzschner, som kaller undertegnede for en åndelig leder som har påvirket Arbeiderpartiet til å være med på dette. Jeg tviler på at de tidligere utenriksministrene Jonas Gahr Støre og Espen Barth Eide og andre vil mene at jeg har så stor innflytelse på dem, men takk for anerkjennelsen, det er veldig hyggelig å høre.

Til saken: Det har de siste årene vært et økende press mot Israel knyttet til et krav om at de skal respektere folkeretten, at de skal avstå fra okkupasjon og definitivt ikke tjene penger på okkupasjon. Det er det siste dette faktisk handler om. Det handler om at man ikke skal tjene penger på okkupasjon.

Forslaget som nå er fremmet for det norske storting, tar utgangspunkt i en avgjørelse i EU-domstolen hvor man mener at varer ulovlig produsert, i strid med Genèvekonvensjonen, skal merkes slik at forbrukerne har anledning til å velge om de vil kjøpe disse varene eller ikke. Det er altså ikke snakk om å lage et forbud, det er kun snakk om å lage en merkeordning, slik at forbrukerne kan ta etiske, bevisste og politiske valg. Det er det dette forslaget handler om. Kravet til hvem som skal merke, knyttes til importøren. Det er altså de som importerer varene, som vil få merkekravet, men det ligger også i forslaget at detaljer rundt hvem og ansvar for merkeordningen ønsker vi at regjeringen skal se nærmere på.

Det er altså ikke snakk om en boikott, for det skal fortsatt være handel med disse varene. Mange som er opptatt av disse spørsmålene, vil nok mene at man kanskje burde gått lenger, kanskje med et forbud, men jeg har valgt ikke å fremme det for det norske storting. Nå er det kun å følge opp det som EU her har lagt opp til.

Det er heller ikke ufordragelig, som det kom fram fra en av representantene i salen her i stad, fra Tybring-

Gjedde. Det er et stort flertall for dette i EU, og det er altså EU-domstolen som har ment dette. Da å hevde at alle disse fatter ufordragelige vedtak, er ganske underlig. Det er heller ikke framført nødvendigvis bare av sosialister, det er ganske bred politisk støtte til dette.

Det er viktig at Norge opptrer i takt med de krefter som ønsker å styrke internasjonal folkerett, og her er det faktisk EU som viser vei. Jeg kan si det, som også mener at Norge ikke bør være medlem av EU, men akkurat her viser faktisk EU vei. Det er underlig at motforestillinger kommer fra partier i Norge som er sterke tilhengere av EU, og at heller ikke de ønsker å følge EU i dette spørsmålet.

Jeg registrerer at de reservasjonene som kommer opp i merknadene fra regjeringspartiene, i all hovedsak handler om litt sånn formaljuss, om at Norge ikke er forpliktet til å følge dette vedtaket fra EU-domstolen, og i liten grad legger vekt på de politiske forholdene som faktisk er det som er beveggrunnen for dette.

Det handler faktisk om at situasjonen i Midtøsten har eskalert til det verre. Statsminister Netanyahu tar nå til orde for en annektering av Vestbredden. Det er altså en forsterking av en okkupasjonssituasjon. Dette får støtte fra USA. Det at Israel, med støtte fra USA, ikke respekterer folkeretten, er det helt legitimt for verdenssamfunnet å protestere mot og også iverksette smarte sanksjoner mot, på samme måte som verdenssamfunnet, EU og Norge var med på å innføre smarte sanksjoner mot Russland etter annekteringen av Krim. Det er altså helt legitimt, og jeg støtter det å komme med smarte sanksjoner mot et land som grunnleggende bryter folkeretten.

Det er et mantra at folkeretten er Norges viktigste forsvar. Skal Norges suverenitet og sikkerhet styrkes og ivaretas, må avtaler mellom land respekteres. De som da ser gjennom fingrene med Israels brudd på folkeretten her, svekker ikke bare palestinerne sak, men de svekker altså også Norges sak, fordi folkeretten og å styrke den er avgjørende viktig i en stor og bred sammenheng.

Ola Elvestuen (V) [15:44:10]: Det er viktig og riktig at regjeringen har en balansert tilnærming til denne konflikten i Midtøsten, som de har både i Jeløya- og Granavolden-plattformen, at de holder fast ved målet og jobber systematisk for en tostatsløsning, er tydelig på at Israels okkupasjon av Vestbredden er i strid med folkeretten, og også jobber målrettet for å bidra til en mer demokratisk utvikling i de palestinske områdene, der det ikke har vært valg siden 2006.

Jeg er helt uenig i det forrige innlegget fra forslagsstilleren om at dette forslaget er et slags ledd i en sanksjon mot Israel. Jeg mener at det i denne saken kun må handle om forbrukeres rett til å vite hvor varene de kjø-

per, kommer fra – noe også saksordføreren påpekte. Jeg tror det er med den tilnærmingen man kan finne fram til en løsning. I Norge er dette regulert i matinformasjonsforskriften.

Men det har jo vist seg, som også denne domsavgjørelsen, eller denne prejudisielle foreleggelsen, i en fransk domstol som ba om en klargjøring fra EU-domstolen, viser, at det har vært vanskelig å finne en løsning på dette også i land i Europa. Løsninger rundt merkeordninger praktiseres ulikt på tvers av Europa. Det finnes i dag ingen åpenbar og forenlig modell for dette.

Jeg håper fra Venstres side at EU-kjennelsen representantforslaget peker på, kan bidra til å få fram en slik felles europeisk løsning. Jeg legger også vekt på at utenriksministeren i sitt brev både peker på at man skal tilstrebe en ensartet tolkning og anvendelse av reglene, og at man løpende vil vurdere spørsmålet fra regjeringens side.

Jeg tror at dette representantforslaget, slik det er utformet, ikke vil løse den komplekse materien det er å innføre en merkeordning. Jeg tror det er riktig av regjeringen å følge med på hvilken effekt denne domsavgjørelsen har, hvordan reaksjonene ellers i Europa vil være. Jeg tror også vi kan finne fram til en løsning for en merkeordning, men da er det viktig at det er nettopp det som diskuteres – at dette handler om forbrukeres rett til å vite hvor varene de kjøper, kommer fra, og ikke om en posisjonering i en veldig komplisert konflikt i Midtøsten.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [15:47:30]: La meg først takke saksordføreren, Marianne Marthinsen, for hennes arbeid med innstillingen og utenriksministeren for departementets skriftlige orientering om forhold knyttet til representantforslaget fra SV.

Innstillingen viser at de tre forslagene fra SV bare får støtte fra mindretallet i komiteen, altså fra SV, som støtter seg til en EU-sak, og fra Arbeiderpartiet. Og så venter vi på at Senterpartiet blir ferdig med å vente på EU.

Kristelig Folkeparti vil ikke stemme for forslagene som SV fremmer i sitt forslag, og det er gode grunner til å avvise forslagene. De spørsmål som representantforslaget omhandler, er til behandling i regjeringen som en del av Norges samlede politikk overfor partene i konflikten mellom Israel og palestinerne, herunder arbeidet for en tostatsløsning bygd på en fredsavtale mellom Israel og palestinerne. For oss er det ikke aktuelt å foregripe regjeringens forhandlinger.

Norge har under skiftende regjeringer aldri funnet det hensiktsmessig å gå inn på slike endringer, men tvert imot ha en balansert tilnærming til konflikten i Midtøsten. Mange vil nok også sette dette og andre krav fra SV og Rødt om restriksjoner mot Israel i sammen-

heng med den internasjonale BDS-bevegelsen, som krever boikott, desinvesteringer og sanksjoner mot Israel. Det er en ensidig kampanje mot Israel. Den oppleves av mange som et forsøk på stigmatisering av både akademisk, kulturelt og økonomisk samkvem med staten Israel, dens institusjoner og dens borgere.

Ja, det finnes helt klart forhold å kritisere i Israel, som i andre stater – for ikke å nevne i de palestinske områdene. Når det gjelder demokrati, rettsstatlige prinsipper og vern om menneskerettigheter, er Israel likevel ikke verst, men snarere best, i regionen. Skulle noen boikottes, står andre land mer lagelig til for hogg, ikke minst i Midtøsten, men det forutsetter selvsagt at man vil bruke samme målestokk på alle.

Effekten av ensidige boikottkrav mot Israel er helst at konflikten blir mer polarisert, og blant taperne blir de som jobber for fred og forsoning. Jeg tror ikke ensidige boikottvedtak vil virke konstruktivt for Norge i området, og slett ikke i arbeidet for å fremme fred i konflikten.

Dessverre er det mange hindringer i veien for en fredsløsning. De finnes hos flere parter. Blant de viktigste er at Hamas, Islamsk Jihad og andre militante palestinske grupper ikke vil godta at staten Israel skal få bestå. Etter at Hamas-militsen i 2005 tok makten på Gazastripen, ble de palestinske områdene i realiteten delt både politisk og geografisk. Palestinske selvstyremyndigheter har styrt på Vestbredden, mens Hamas har styrt på Gazastripen, og Hamas vil verken la seg avvæpne eller ha fred med Israel.

Med denne rivaliseringen om makten på palestinsk side er det ikke lett for de mer moderate å inngå kompromisser, som må til i en fredsavtale. Og mange i Israel har spurt om de lenger har noen partner for fred, for hvem kan egentlig gjøre avtaler som forplikter på vegne av palestinerne?

Jeg har selv opplevd flere studieturer til Israel og sammen med partiet alltid besøkt begge parter, både palestinske og israelske myndigheter, besøkt konfliktområdene og fått møte frykten, tankene og følelsene på begge sider.

Kristelig Folkepartis syn på Midtøsten-konflikten er kjent, og det er fulgt opp av oss videre både i regjeringsposisjon og i opposisjon. Vi ønsker å fremme rettferdig fred og forsoning, og har i flere tiår støttet arbeidet for en fredsavtale, slik Israel klarte i forhold til to av sine arabiske nabostater, Egypt og Jordan.

Ensidige tiltak løser ikke konflikten, det trengs en fredsavtale. Det krever smertefulle kompromisser. President Clinton tilrettela for det alt rundt århundreskiftet, og andre har prøvd senere. En løsning krever godt og sterkt lederskap på begge sider, med myndigheter som kan gjøre forpliktende avtaler som blir fulgt opp og respektert. Det er dette som gjør at alle, både israelere og

palestinere, jøder så vel som kristne og muslimer, kan sikres respekt for sine rettigheter, og at deres barn kan få leve i fred og samarbeid. Det målet må ikke gå tapt i et kortsiktig spill om oppmerksomhet, politisk makt, rivalisering og ekstremisters uforsonlighet.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [15:52:50]:

Jeg synes innleggene så langt i debatten på en god måte belyser den kompleksiteten som er knyttet til denne saken. Norske myndigheter har i flere år og under skiftende regjeringer lagt til grunn en balansert holdning til Israel–Palestina-konflikten. Grunnposisjonene våre bygger på en bred, tverrpolitisk enighet. Hovedlinjene i den norske engasjementspolitikken ligger fast, også under denne regjeringa. Det er bare en forhandlet tostatsløsning som kan skape varig fred mellom partene.

Regjeringa anser de israelske bosettingene på okkupert område som folkerettsstridige, og det gir vi uttrykk for med jevne mellomrom. De utgjør et hinder for en framforhandlet tostatsløsning. Det norske standpunktet er forankret i resolusjoner fra FNs sikkerhetsråd og i vurderingen fra Den internasjonale domstolen i Haag.

FNs sikkerhetsråd har bedt FNs medlemsstater om å avstå fra å yte assistanse til Israel i forbindelse med de israelske bosettingene. Den internasjonale domstolen i Haag har slått fast at tredjestater har en forpliktelse til å unnlate å støtte opp under bosettingene. For Norge innebærer dette en forpliktelse til ikke sjøl å iverksette støttende tiltak og til å motvirke aktiviteter som støtter opp under de ulovlige bosettingene. Denne forpliktelsen er fulgt opp fra norsk side på flere måter, bl.a. gjennom avgrensning av det geografiske anvendelsesområdet for EFTAs frihandelsavtale med Israel, som flere har vært inne på.

Samtidig har verken denne eller tidligere regjeringer funnet det formålstjenlig å innføre obligatorisk forbrukerrettet merking av varer fra de israelske bosettingene. Som forslagsstillerne sjøl peker på, har en sånn merkeordning vært gjenstand for debatt i flere år. Forslag om det har blitt nedstemt i Stortinget i flere omganger den siste tida – i desember 2017 og senest i juni 2019. Det er et uttrykk for den kompleksiteten som er knyttet til saken.

Norge har nære, langvarige og vennskapelige forbindelser med både israelere og palestinere. Partene oppfatter oss som upartiske og konsistente. Vi har høyt tillit fra sentrale aktører i konflikten. Det at Norge anses som en forutsigbar partner, har vært avgjørende for å kunne bidra i det overordnede arbeidet for en fredsavtale og en tostatsløsning.

Et bredt kontaktnett og nært samarbeid med partene har understøttet vårt mangeårige lederskap av giverlandsgruppa for Palestina, AHLIC. Gjennom giverlands-

gruppa jobber vi for å styrke det institusjonelle og økonomiske grunnlaget for tostatsløsningen. Det er det eneste organet hvor partene, sammen med giverne, EU, USA og andre, møtes regelmessig, to ganger i året. Det er også der vi legger grunnlaget for å løse utfordringer mellom partene mellom møtene. Det betyr ikke at Norge holder tilbake kritikk som er berettiget.

I vår kontakt med israelske og palestinske myndigheter er vi tydelige på at folkeretten må respekteres. Israel er godt kjent med norske synspunkter på bosettningene. En mulig konsekvens av representantforslaget vil kunne være at vår balanserte tilnærming blir trukket i tvil. Restriktive tiltak rettet mot én part kan tolkes som at vi velger side i konflikten. Hvis det skjer, vil det kunne redusere våre påvirkningsmuligheter overfor partene og gjøre forhandlingsspolet enda mer krevende.

Det er redegjort godt, både fra saksordføreren og andre, for innholdet i det EU-domstolen kom med av uttalelser i november. Jeg skal ikke gjenta for mye av det som står i svarbrevet jeg sendte til Stortinget, men, som jeg skrev i svaret, er de ulike sidene i denne saken til vurdering i regjeringa. Den vurderingsprosessen inneholder også å ta stilling til om det foreligger særnorske hensyn som tilsier at norsk regelverk bør fravike fra tilsvarende regelverk i EU i denne aktuelle saken.

I møtet med den skiftende konteksten på bakken må vi stadig foreta vanskelige avveininger. I konfliktsituasjoner som dette er det ofte en krevende balansegang der ulike tiltak og virkemidler for å legge press på partene må vurderes opp mot hverandre. Regjeringa jobber for å få partene tilbake til forhandlingsbordet. Det er den overordnede målsettingen med arbeidet vårt, særlig i AHLC.

Det ble sagt fra representanten Petter Eide at man i liten grad la vekt på de politiske forholdene. Jeg mener at det tvert imot er det vi gjør. Vi legger stor vekt på de politiske forholdene og den helt spesielle og unike rollen Norge har, som kan bidra positivt i situasjonen.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Marianne Marthinsen (A) [15:57:59]: Aller først har jeg nødig lyst til å frata representanten Petter Eide hans nye status som åndelig leder for Arbeiderpartiet, men det er på sin plass å minne om at Arbeiderpartiet gjorde et vedtak allerede i 2014 om at vi ønsket en merkeordning for varer fra okkupert område.

Så har jeg to korte spørsmål til utenriksministeren.

Det ene er rett og slett: Når kan vi forvente at regjeringen har ferdigbehandlet denne saken? Dette har jo ligget til vurdering lenge.

Det andre er dette spørsmålet om balansert tilnærming. Dersom det blir slik at Norge velger en helt annen tilnærming til dette spørsmålet enn resten av Europa,

mener utenriksministeren da at man har ivaretatt en balansert tilnærming – at det er det signalet Norge da sender?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [15:58:52]:

For det første er jo dette en del av de vurderingene regjeringa gjør. Jeg kan ikke nå si når vi er ferdig med den vurderingen, men som representanten Ola Elvestuen også var inne på, er det jo foreløpig ikke noen ensartet praksis i EU heller rundt dette, og det tror jeg nok heller ikke vi kan forvente å få i nærmeste framtid. Men dette er som sagt deler av vårt vurderingsgrunnlag, og det er også andre ting som inngår i det.

Så synes jeg det er interessant å legge merke til at daværende komitéleder Anniken Huitfeldt i VG i juli 2014 skrev at hun vedgikk at dette ikke var noen enkel sak, og at så lenge det pågikk seriøse forsøk på å få til politiske forhandlinger om en tostatsløsning, hadde den forrige regjeringa unnlatt å fremme et slikt forslag. Det mener jeg er et uttrykk for nettopp den kompleksiteten saken reiser. Det er jo ikke det å være balansert overfor EU som er spørsmålet her, det er å være balansert overfor partene.

Marianne Marthinsen (A) [15:59:54]: Takk til utenriksministeren for svaret. Jeg tror vi er helt enige om at det er signaleffekten overfor partene i konflikten som er poenget her, men det vil jo også være et signal overfor partene om man skulle velge en helt annen tilnærming enn resten av Europa. Så jeg følger opp med et par nye kjappe spørsmål.

Det ene er det utenriksministeren nevnte i sitt innlegg om særnorske forhold. Hvilken type særnorske forhold er det egentlig hun ser for seg som skulle tilsi at vi velger en annen tilnærming enn resten av Europa?

Det andre er et argument som har dukket opp både her i salen i dag og fra f.eks. utenriksministerens partifelle Tetzschner i Dagsnytt 18 i forrige uke, et argument om at man ikke ønsker en merkeordning av hensyn til palestinske arbeidere, altså at det å opprettholde grunnlaget for okkupasjonen vil være i de okkupertes interesse. Er det et standpunkt som utenriksministeren deler?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [16:01:00]:

Jeg tror det er greit å spole tilbake til det som er utgangspunktet for denne diskusjonen, og det handler i bunn og grunn om hvordan vi skal forholde oss med den rollen vi har, og som vi har hatt i lang, lang tid etter Oslo-avtalen. Målsettingen for det engasjementet er at vi skal bidra til å få partene tilbake til forhandlingsbordet. Det er noe som jeg og regjeringa mener er et viktig argument for at vi kan se på et særnorsk forhold, at vi har en helt unik rolle sammenlignet med andre land, f.eks. EU-land. Vi har forvaltet den rollen gjennom

vekslende regjeringer på en slik måte at vi kan fortsette å spille en rolle og trekke ting i positiv retning i det som er en utrolig kompleks, langvarig og ødeleggende konflikt. I nettopp det perspektivet er det mulig å legge vekt på særnorske forhold i det som normalt sett ville være et ønske om å ha en så ensartet tilnærming som mulig.

Marianne Marthinsen (A) [16:02:12]: Takk igjen til utenriksministeren for svaret. Hun svarte så pass utførlig på det første spørsmålet at hun rakk ikke å svare på det andre, så jeg tar en ny replikk for å gi henne en ny sjanse.

Argumentet om at det er i palestinerne egen interesse at vi unngår en slik type merkeordning, er det et argument som utenriksministeren deler?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [16:02:32]: Det er ingen tvil om at det er mange palestinere som har arbeid i disse områdene. Det er det ikke noen tvil om. Vårt hovedargument har dreid seg om den rollen vi spiller – det at vi opptrer på en balansert måte, det at vi oppfattes av partene å kunne spille en rolle og ha en positiv innvirkning på det som er en usedvanlig fastlåst konflikt. Det er blant de tingene vi selvfølgelig kommer til å legge mye vekt på når vi gjør våre vurderinger.

Petter Eide (SV) [16:03:14]: Jeg står her med svarbrevet fra utenriksministeren til komiteen, og jeg må innrømme at ved første gangs lesing av det var jeg ganske positiv, for i svarbrevet anerkjennes denne bestemmelsen i EU-domstolen som gyldig og relevant, og det er bra. Jeg opplever også at man til en viss grad strekker seg noen skritt mot det forslaget. Jeg leser følgende:

«En formålsbasert tolkning av EØS-avtalen, samt lojalitetsplikten, tilsier normalt at man etterstreber en ensartet tolkning og anvendelse av reglene.»

Med andre ord: Man etterstreber en norsk anvendelse også av disse reglene som blir fattet i EU. Så hva er det da som er unormalt med denne saken? Hva er det som gjør at man ikke i denne saken kan følge EU-domstolen?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [16:04:08]: Som jeg har gjentatt i et par av svarene, er denne saken til vurdering i regjeringa, og det framkommer også i svarbrevet.

Den første delen av det avsnittet som representanten Eide nå leste opp, fortjener også å høre med til setningen:

«Praksis fra EU-domstolen etter 2. mai 1992 er ikke formelt bindende for Norge i henhold til EØS-avtalen, men slik senere praksis vil likevel tillegges stor vekt.»

Det står først i avsnittet.

Som jeg svarte på spørsmålet fra Marianne Marthinsen, er det jo nettopp vår rolle i å forsøke å få partene tilbake til forhandlingsbordet, forsøke å holde en fredsprosess gående, som etter vår oppfatning også er et mulig særnorsk hensyn som kan rettferdiggjøre at man da ikke følger det som heller ikke vil være bindende for Norge rent juridisk sett.

Petter Eide (SV) [16:05:00]: Jeg spør om dette fordi jeg prøver å forstå hva som er utenriksministerens og Utenriksdepartementets forståelse. Normalt er det sånn at Norge vil strekke seg langt for å følge det som blir bestemt i EU-domstolen – slik leser jeg svarbrevet. Men så er det da et eller annet i dette som gjør at man her ikke velger å gjøre det. Jeg prøver å få tak i hva det er i dette forslaget, i EU-domstolen, som gjør at Norge, mot normalt, ikke vil følge det.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [16:05:30]: For det første er det jo, med referanse til den forrige debatten vi hadde, alltid rørende å høre SV snakke for at vi skal følge flere av EU-domstolens beslutninger. Men la nå det være, det er en annen diskusjon og en annen debatt.

Jeg skal nå prøve en tredje gang å forklare hva jeg mener med særnorske forhold. Det er bl.a. den rollen vi har i å bidra til en framforhandlet tostatsløsning – en rolle som vekslende regjeringer har tatt på seg, som Norge har stått ved i svært lang tid, og som jeg mener er viktig, fordi det ikke er mange som per nå klarer å spille en konstruktiv rolle i det som er en veldig fastlåst konflikt.

Man kan jo snu det på hodet og spørre om representanten Eide mener at Norge ikke skal ha en sånn rolle, for når vi har en sånn rolle, følger det også noe med det. Det betyr at vi har en veldig god dialog med begge parter. Det er et sterkt ønske fra begge parter om at vi skal opprettholde rollen som leder av giverlandsgruppa, og vi mener at det er den beste muligheten vi har per nå til å bygge institusjoner som på sikt kan gjøre en tostatsløsning mulig.

Petter Eide (SV) [16:06:37]: Ja, selvfølgelig skal begge parter som bryter folkeretten eller utøver menneskerettighetsbrudd, kritiseres. Det skal være en balansert kritikk mot dem som gjør dette. Selvfølgelig skal det være slik. Det skal jeg også si i mitt neste innlegg. Men tilbake til dette: Det står her at denne saken er gjenstand for vurderinger i regjeringen. Er det mulig for utenriksministeren å være noe mer konkret? Hvilke konkrete initiativer er det som nå vurderes? Og hva er det som skal til? Hva slags ny informasjon eller annen type initiativ er det som skal til for at regjeringen ønsker å gå denne veien?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [16:07:15]:

På samme måte som i den regjeringa SV satt i, fra 2005 til 2013, blir det også i denne regjeringa gjort vurderinger. Da SV satt i regjering, var den vurderingen som ble gjort, at man unnlot å fremme et sånt forslag fordi man mente det var gode grunner til å være varsom. Det er det fortsatt. Det er også en av årsakene til at vi nå med bakgrunn i den prejudisielle kjennelsen som kom fra EU-domstolen, skal gjøre vår vurdering. Men argumentene som Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet brukte den gangen for å la være å gå inn på en merkeordning, er også gyldige i dag. Og jeg nevner det bare for å trekke fram den kompleksiteten som saken reiser.

Presidenten: Replikskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Ingjerd Schou (H) [16:08:14]: Det er litt uparlamentarisk, kanskje, men jeg er «ille fornøyd» med at dette representantforslaget blir stemt ned i dag, og at vi har et flertall som kommer til å støtte det. Det er også i tråd med regjeringsplattformen, som sier at vi skal «legge til grunn en balansert holdning til Midtøsten-konflikten», og som jeg synes utenriksministeren på en utmerket måte har redegjort for fem eller seks ganger i salen nå, i tur og orden i innlegget og i replikkskiftet.

Dette forslaget er helt i tråd med det som ligger i regjeringsplattformen, altså at vi ikke støtter det. Det er derimot en tydelig bevegelse i Stortinget i holdningen til Midtøsten. Det er bare å konstatere at Israel har stadig færre venner i norsk politikk. Overraskende nok har også Arbeiderpartiet føyd seg inn i den kretsen. Det er ingen overraskelse at Sosialistisk Venstreparti går inn for å ramme Israel, partiet har aldri lagt skjul på sin linje i disse spørsmålene. Det som derimot er bemerkelsesverdig, er jo nettopp at Arbeiderpartiet støtter forslaget. Det er ikke lenger et parti som er til å kjenne igjen når det gjelder sin tilnærming til Midtøsten. Det å ha en balansert tilnærming blir på denne måten forlatt. Når Arbeiderpartiet står sammen med Sosialistisk Venstreparti i samtlige forslag som fremmes for å merke varer fra Vestbredden, så er det tydelig. Målet er å ramme Israel økonomisk, akkurat som ulike boikottforslag som er kjent fra andre aktører.

Selv om dette forslaget har sitt utspring et helt annet sted, i en prejudisiell foreleggelse fra EU-retten, er det ikke EUs øvrige merkeordning forslagsstillerne og deres støttespillere er interessert i. Det er kun muligheten til å ramme Israel økonomisk som er interessen. Sosialistisk Venstreparti er ikke kjent som en ivrig EU-tilhenger, men kaster seg like fullt opportunistisk på når anledningen byr seg. Jeg har uttrykt det andre steder i forbindelse med denne saken, at når man er imot Israel, er alt lov.

Vi ønsker fra Høyres side å forholde oss til den norske matinformasjonsforskriften slik den er, og dersom det gjennom EØS-avtalen vil komme pålegg om endringer, skal vi forholde oss til dette når det i så fall blir aktuelt. Men per i dag sier Stortinget nei til en slik opportunistisk, antiisraelsk politikk.

Åsmund Aukrust (A) [16:10:49]: Jeg vil starte med å vise til en litt parallell debatt. I debatten om Vest-Sahara vil jeg gi utenriksministeren ros for å være veldig klar – for å ha klare holdninger, men også for at Norge har klare offisielle råd. Det ser vi har effekt. Forrige uke ble det avslørt at Equinor har fraktet gass til Vest-Sahara. Da sa de at det skulle de aldri ha gjort, og det skal de heller aldri gjøre igjen. Det viser at våre virkemidler i utenrikspolitikken fungerer.

Derfor mener jeg det er uforståelig at ikke utenriksministeren vil bruke de samme virkemidlene overfor okkupasjonen av Vestbredden, og at hun heller ikke sier at hun vil være med på en merking av israelske bosettervarer, så norske forbrukere har muligheten til å ta selvstendige valg.

Vi hører i hennes innlegg og i innleggene fra Høyres representanter at de er veldig redd for å være partiske. Vel, da er det uforståelig at Israel er det eneste landet i verden som har fått positiv omtale i den regjeringserklæringen som de styrer etter. Det er en klapp på skulderen til Netanyahu og den mest høyreorienterte regjeringen Israel noen gang har hatt. For det er med et dystert bakteppe vi diskuterer denne saken. Valget i Israel og deres nye regjering har gitt en situasjon hvor drømmen om en tostatsløsning kan svinne hen. Det er først og fremst partene som blir satt i en helt ny situasjon, men også verdenssamfunnet blir det. Da må vi tenke nytt, sånn som vi alltid har gjort.

Det blir snakket veldig mye om Arbeiderpartiet fra Høyres representanter. Vel, Arbeiderpartiet har alltid tenkt nytt i disse spørsmålene – fra da norske politikere på 1980-tallet begynte å møte PLO, til man hadde fredsinitiativer på 1990-tallet, og til den rød-grønne regjeringen, som med utenriksministrene Jonas Gahr Støre og Espen Barth Eide var den eneste som anerkjente samlingsregjeringen på palestinsk side og gikk bort fra å snakke om begrepet palestinske områder til å snakke om Palestina.

Når ser vi at det er Sverige og andre europeiske land som går foran. Det er ikke lenger en debatt om Norge skal kunne gå foran, spørsmålet er hvor langt vi skal henge etter. Det Stortinget i dag sier nei til, er å si nei til det veldig mange andre EU-land gjør i praksis.

Ingjerd Schou brukte sin taletid på å si at dette var antiisraelsk politikk. Vel, det er det resten av de europeiske landene gjør. Til Michael Tetzschner, som mente

at dette var helt ny politikk: Vel, da følger han veldig dårlig med. Dette har vært Arbeiderpartiets politikk siden 2014, og vi har fått ny politikk på bakken – i møte med en stadig mer brutal okkupasjon må man også kunne endre politikk. Jeg mener at håndteringen av denne saken viser at denne regjeringen i veldig liten grad er klar for å gjøre nettopp det.

Michael Tetzschner og Ingjerd Schou var i sine innlegg mest opptatt av å vri og vrenge på alt det Arbeiderpartiet mener, mens Fremskrittspartiets innlegg og det vi hørte fra Christian Tybring-Gjedde, ikke ble nevnt med et eneste ord. Jeg mener det forteller mest om den vandringen representantene Michael Tetzschner og Ingjerd Schou har gjort i politikken.

Petter Eide (SV) [16:14:00]: Jeg tenkte å fange opp noen av de motforestillingene som har kommet opp, så jeg benytter anledningen til det.

Først til Ola Elvestuen, som mener at vi i all hovedsak bør forholde oss i denne saken til forbrukernes muligheter – med andre ord ikke til en politisk kontekst, men mer til det å kunne gi forbrukerne en mulighet til å ta etiske og politiske valg. Jeg synes det er viktig, men jeg synes ikke det er tilstrekkelig. Denne saken kommer opp nettopp fordi det er en veldig alvorlig politisk kontekst knyttet til den. Det er en økende konflikt i området. Det er en aggressiv okkupasjonspolitikk. Det har vært tatt en tilnærming at det er en annekasjon av områdene. Det er menneskerettighetsbrudd fra begge sider. Senest i går fikk vi høre at Israel hadde bombet en familiebolig som en respons på at et familiemedlem hadde bistått i en terrorhandling. Familien ble med andre ord straffet. Det var en kollektiv avstraffelse.

Det er en økende konflikt, og det er helt klart at EU hadde ikke tatt den diskusjonen og fattet det vedtaket hvis det hadde vært uavhengig av nettopp det. Dette handler ikke om en boikott. Toskedal nevnte ordet «boikott» åtte ganger, så vidt jeg kunne telle. Kanskje var det flere. Det er å sette opp en stråmann å si at dette er et boikottforslag. Jeg er mot boikott av Israel. Jeg mener det er helt avgjørende at et land hvor det er store folkerettslige og menneskerettslige utfordringer, skal ikke boikottes, nettopp fordi det er viktig å holde dem ansvarlig. Et land som blir isolert gjennom boikott, vil melde seg ut av verdenssamfunnet, og da er det helt umulig å holde dem ansvarlig for inngåtte internasjonale avtaler. Det er det motsatte av hva vi skal gjøre. Vi skal ikke boikotte Israel. Vi skal ha tett, nær dialog, og vi skal ha diplomatisk samarbeid med dem, men vi skal sanksjonere dem smart, slik at de oppfatter at verdenssamfunnet reagerer på det de gjør galt politisk.

Så slutt å kalle dette for boikott, for det er det ikke. Jeg er mot boikott, både av Israel og andre land. Det er å sette opp en stråmann, som blir helt feil.

Så brukes det mot SV mange ganger – jeg er nødt til å si det, for Ingjerd Schou og Tetzschner har sagt det flere ganger i tidligere debatter, og utenriksministeren kom også inn på det – at det er underlig at SV vil følge EU når SV er så veldig motstander av EU. Nei, det har aldri vært sånn at SV sier fy, fy til alt det EU gjør. Det er veldig mye i EU som er bra, veldig mye er bra, og vi applauderer klimatiltakene i EU og også en del av EUs utenrikspolitikk. Det er ikke derfor vi er imot EU. Det er veldig mye som er bra. Dette forslaget i EUs domstoler er veldig bra. Det er billig retorikk å bruke vår EU-motstand mot oss i denne saken, så det vil jeg også si at vi vil ha oss frabedt.

Steinar Reiten (KrF) [16:17:16]: Som representanten Toskedal var inne på, har det for Kristelig Folkeparti helt siden opprettelsen av staten Israel i 1948 vært viktig å ha et godt og vennskapelig forhold til den staten. Derfor er det en glede å se at Israels ambassadør til Norge, Hans eksellense Alon Roth, er til stede i salen i dag og følger forhandlingene.

Er det noe historien kan lære oss, er det at restriksjoner og inngrep mot fri handel er en av de viktigste årsakene til konflikt og krig. Konflikten om grenseområdet mellom Tyskland og Frankrike, det ressursrike Alsace-Lorraine, har vært en årsak til tre kriger i Europa de siste 150 årene. Den underliggende årsaken til Japans angrepskrig i Stillehavet i krigsårene var også en frykt for å bli avskåret fra råvarer for et land som er veldig fattig på de råvarene som trengs.

Derfor er det fredsskapende arbeid å bidra til at handel mellom land fungerer så godt og knirkefritt som mulig. Derfor var det kjekt å få være med på et møte like før jul mellom den israelske ambassaden, Norsk-Israelsk Handelskammer og foreningen Israels Venner her på Stortinget, der temaet nettopp var hvordan en kan få til mer handel og samkvem om forskning og utvikling mellom våre to land.

Satt inn i en slik større sammenheng er det forstemmende å se at SV, som er et parti som i andre sammenhenger er svært opptatt av fredsskapende arbeid og fredelig samkvem mellom stater, velger å ty til et virkemiddel som bidrar til det stikk motsatte. Jeg mener det kan være grunn til å spørre SV og Arbeiderpartiet om hva konsekvensen blir dersom en først legger seg på en slik linje. Det finnes mange eksempler å ty til da. Jeg kan nøye meg med å nevne Kinas okkupasjon av Tibet i 1951. Hvis en legger seg på en slik linje som Arbeiderpartiet og SV gjør nå, skal det også være slik at varer som kommer fra Tibet, blir merket på samme måte? Vi i Kristelig Folkeparti tror ikke at det vil bidra til å løse noen

problemer, i like liten grad som det vil løse et problem å merke et utvalg varer fra Israel.

Michael Tetzschner (H) [16:20:22]: Jeg la merke til at representanten Aukrust hadde en visitt til undertegnede og min gode kollega Schou i forbindelse med om dette var en nyskapning i Arbeiderpartiets Midtøstenportefølje, og så viste det seg at dette er et standpunkt de har hatt siden 2014. Det har jo fått noen av oss til å nære det håp at dårlige standpunkter – de utannonseres som kjent sjelden – forsvinner. Når dette da dukker opp etter seks år, må vi likevel si at det er en ny vri, selv om man har vært inne på lignende tanker tidligere. Det gjør det selvfølgelig ikke verre eller bedre.

Jeg vil også nevne, igjen for å forebygge misforståelser, siden det ble referert til en radiodebatt – hvor representanten Marthinsen ønsket å konstruere en nyanseforskjell mellom undertegnede og utenriksministeren: Hvis man hadde hørt velvillig på den debatten, som vi selvfølgelig alltid gjør når vi hører Dagsnytt 18, ville man forstått av sammenhengen at dette ikke var en hovedbegrunnelse for det ene eller det andre, hvordan en eventuell boikottlignende sanksjon skulle virke på bedriftsnivå. Men jeg synes man, når man driver med utenrikspolitikk, skal tenke gjennom alle sider ved en sanksjon eller boikottlignende aksjon mot et annet land – også for å se om det har utilsiktede virkninger overfor nettopp de befolkningsgrupper man ellers sier man vil støtte.

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [16:22:27]: Jeg tror det kan være greit med noen nyanser i dette bildet.

Representanten Åsmund Aukrust var opptatt av at han mente det var helt uforståelig at regjeringa hadde inntatt det standpunktet at vi nå gjennomfører en vurdering av dette, og ikke hadde sagt ja til merking. Da er det fristende å spørre tilbake om hva som gjorde at Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet med flertall i åtte år ikke innførte en merkeordning – hvis det var sånn at dette var det eneste eller det riktigste og beste virkemiddelet for å håndtere denne situasjonen.

Jeg la også merke til at det var en forskyvning i argumentasjonen fra Marianne Marthinsens saksordførerinnlegg, der dette var et forbrukerspørsmål, til Åsmund Aukrusts innlegg, der dette ble symbolpolitikk eller symbolspørsmål.

Det er ingen tvil om at Norge, gjennom vekslende regjeringer, har gitt begge parter kritikk for kritikkverdige forhold, enten det har vært okkupasjon eller menneskerettighetsbrudd. Noe av det som gir vår kritikk tyngde, er nettopp at vi har den relasjonen vi har til begge parter, at vi spiller den rollen vi gjør, at begge parter ønsker at vi skal spille den rollen, og ikke minst at vi jenen

nom AHLC og det som skjer mellom AHLC-møtene, bidrar til å løse konkrete problemstillinger og utfordringer. Jeg har også gitt begge parter ros for at de i situasjonen vi nå er i med pandemien, har klart å samarbeide godt for å hindre smittespredning. Det mener jeg det er viktig å gi partene ros for, når de evner å samarbeide om denne typen viktige spørsmål.

I Midtøsten-sammenheng kan man alltid si at de neste tre månedene blir avgjørende. Det tror jeg mange både i og utenfor denne sal har hørt. Men det er en realitet også denne gangen. Det vi nå ser, er at de partene som kan ha positiv innflytelse, eller de landene som kan ha positiv innflytelse på partene, de som kan bidra til et godt resultat for både israelere og palestinere, nå bør bruke den tiden effektivt. Det gjør Norge, og vårt mål er som sagt å få partene tilbake til forhandlingsbordet for å bidra til en tostatsløsning, som er den eneste farbare vei og bærekraftige løsning på denne veldig langtrukne og veldig komplekse konflikten.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [16:25:08]: Forslaget vi behandler i dag, går inn for merking av varer produsert på israelskontrollerte områder på Vestbredden og Golanhøydene. Hensikten er tydelig, en ønsker å begrense eller forby økonomiske relasjoner med israelskontrollerte områder fordi man bl.a. hevder at handelen med israelske bosettinger kan være et brudd på folkeretten.

Professor Kantorovitz ved Northwestern University School of Law har vurdert grundig disse spørsmålene opp mot folkerettsperspektivet. Han viser til at det har vært vanlig praksis at stater praktiserer full åpning for økonomisk kontakt med områder under langvarig okkupasjon eller ulovlig annekasjon. Ingen land er forpliktet til å blokkere den typen aktivitet, kreve spesiell merking av varer eller hindre utenlandsk bistand til slike områder ut fra folkeretten. Man har frihet til å innføre en boikott av varer produsert i hvilke som helst områder dersom det ikke bryter med frihandelsavtaler eller andre handelsregler. Men da er det av diplomatiske eller politiske grunner, ikke av juridiske.

Vi kan også merke oss en domsavsigelse fra 2014 fra høyesterett i England som slo fast at israelsk økonomisk aktivitet på Vestbredden ikke bryter internasjonal humanitærrett, og om den skulle gjøre det, vil likevel eksport av relevante produkter være lovlig etter folkeretten ifølge høyesterett i England.

Grupeer i Frankrike hevder at SodaStream merket sine produkter falskt med merkelappen «Made in Israel» når deler av brusmaskinen var produsert i en israelsk næringspark på Vestbredden. Dette ble avvist av en fransk domstol. Det er derfor viktig å merke seg at når en foreslår boikott av Israel, gjør man ikke dette av juridiske grunner, men av politiske eller andre grunner.

Så er det ingen grunn til å legge skjul på at Israel har klare forbedringspunkter når det gjelder håndheving av menneskerettighetene. Israel er langt fra noen perfekt nasjon, men landet har mekanismer for å styrke menneskerettighetene, funksjoner som ikke eksisterer i andre nasjoner i Midtøsten.

Merking av varer som i neste omgang vil kunne føre til boikott av varer fra Vestbredden og Golanhøydene, vil dessuten først og fremst ramme palestinere. Mange palestinere er helt avhengig av å kunne jobbe i bedrifter eid av israelske selskaper for å kunne tjene til livets opphold. Det er faktisk realitetene i dag.

Kristelig Folkeparti arbeider for en tostatsløsning som kan skape en ny framtid for palestinerne og trygge grenser for Israel. Etter vårt syn er det ikke veien å gå å iverksette tiltak som det foreslås i dag, noe som fort heller vil styrke hat og uforsonlighet til den nasjonen palestinerne skal ha som nærmeste nabo.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [16:28:21]: Det var Petter Eide som sa at jeg hadde brukt ordet «boikott» åtte ganger, og da måtte jeg finne manuset mitt og lese. Jeg kan berolige Petter Eide med at jeg kan ha brukt det fire ganger, så omtrent halvparten er et utgangspunkt.

Den første gangen jeg nevnte det, var det fordi det blir begrunnet med at BDS-bevegelsen står bak mye. Det betyr jo «boycott», «divestment» og «sanctions». Og så brukte jeg ordet tre ganger etterpå i forlengelsen av det. Det var min begrunnelse for å være med, og det angrer jeg ikke på, fordi det var opprinnelig et ønske om å boikotte Israel totalt – så gikk ikke det. Så ville man boikotte varer fra Israel – så gikk ikke det. Nå er det altså merkingen, det er ikke snakk om boikott. Men representanten Eide pyntet på sin innledning og sa at det bare var merking denne gangen, så hvorfor kunne ikke Stortinget være med på det? Men når jeg leser forslag nr. 3, fra SV og Arbeiderpartiet, er det i sosialistisk ånd å innføre både kontrollmekanismer og sanksjoner.

Åsmund Aukrust (A) [16:29:40]: Debatten begynner å bli lang når utenriksministeren er nødt til å ty til det veldig utvannede begrepet «i åtte rød-grønne år». Hvis vi i debatter om utenrikspolitikk bare skulle diskutere hva som skjedde for seks år siden, ville det ikke bli noen debatter å ha i dette storting, for verden forandrer seg. Det kan ikke brukes som et argument fra utenriksministeren at grep som man ikke tok for seks-sju år siden, kan man heller ikke ta i dag. Jeg tror tvert imot at utenriksministeren egentlig er helt enig med oss, at hun gjerne skulle kvittert ut denne saken. Jeg tror ikke det er noen stor motsetning mellom Ine Eriksen Søreide og de fleste andre utenriksministre i Europa. Jeg tror heller ikke at utenriksministeren er enig i at Israel bør være det eneste landet som positivt bør trekkes fram i den

norske regjeringserklæringen. Jeg tror hun er uenig i det, men har måttet gjøre det for å blidgjøre de kreftene i Kristelig Folkeparti, i Fremskrittspartiet og et par også i Høyre som vi har fått høre i denne debatten.

Vi fikk høre fra Michael Tetzschner at Arbeiderpartiet var nyskapende. Vel, i utenrikspolitikken skal man være nyskapende, man skal tenke nytt. Jeg vil aldri bruke det som et argument mot noen, men det var jo virkelig nyskapende da Michael Tetzschner snakket om at det ikke er nyansefritt å snakke om okkupasjon. Vel, jeg mener at det er nyansefritt ut fra folkeretten. Det er en tydelig okkupasjon, og det er en veldig glidning i Høyres argumentasjon i denne saken.

Så hørte vi at utenriksministeren også prøvde å skape en helt falsk motsetning mellom meg og det glitrende innlegget fra saksordfører Marianne Marthinsen. Vi sa akkurat det samme. Dette gir norske forbrukere muligheten til å si nei til å handle varer som er laget på ulovlig okkupert jord.

Vi hører at man i veldig mange av innleggene snakker om boikott. Vel, det er ikke snakk om noen boikott av Israel. Det er ingen som har tatt til orde for det. Tvert imot er dette en veldig avgrenset politikk mot det vi vil livs, nemlig okkupasjonen.

Til slutt vil jeg si at der strekket har vært veldig stort, er på regjeringssiden, og jeg synes Ola Elvestuen holdt et godt innlegg om hvorfor det var gode grunner til å gå inn for dette. Vi har hørt flere av representantene si at dette er til vurdering i regjeringen, mens andre altså sier at det er anti-israelsk og styrker hat i regionen. Vel, man kan ikke mene begge deler samtidig. Man kan ikke både mene at det er anti-israelsk, og at regjeringen skal vurdere dette videre.

Om Kristelig Folkeparti i denne debatten ikke lytter til Arbeiderpartiet, bør de lytte til mange av de kirkelige organisasjonene. I går var det et stort opprop fra Changemaker, en kristelig studentorganisasjon, og KFUK-KFUM som nettopp tok til orde for alt det som Arbeiderpartiet har gjort i denne saken. Jeg håper de ikke mener at de kreftene også er anti-israelske og bidrar til mer hat i regionen.

Presidenten: Representanten Petter Eide har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Petter Eide (SV) [16:32:34]: Nei da, vi skal ikke drive med telling. Jeg skal sjekke etterpå hvor mange ganger han sa «boikott».

Mitt poeng er som følger: Verdenssamfunnet leter etter muligheter for å korrigere land som enten bryter folkeretten, f.eks. gjennom okkupasjon, eller helt bevisst står for grove brudd på menneskerettighetene. Det gjelder i denne saken både på den palestinske siden og for

Israel. Vi må finne mekanismer for å kritisere de landene og de aktørene som gjør dette. Internasjonal folkerett og menneskerettigheter er nettopp basert på at man skal finne instrumenter for både overvåking og kritikk av hverandre. Hvis man ikke kritiserer disse bruddene og ikke overvåker hverandre, faller dette helt bort. Da blir det nesten meningsløst å ha internasjonale avtaler.

Så må vi slutte å kalle dette for et boikottforslag eller et boikottlignende forslag, som representanten Tetzschner kalte det, for det handler altså ikke om det. Det handler om en merkeordning for å ivareta Genèvekonvensjonens forpliktelse (presidenten klubber) om at man ikke skal tjene penger på okkupasjon. (Presidenten klubber igjen.)

Presidenten: Tida er ute.

Steinar Reiten (KrF) [16:33:41]: I mitt første innlegg understreket jeg at Kristelig Folkeparti historisk sett har hatt et godt og vennskapelig forhold til Israel. Samtidig er det en viktig del av vår utenrikspolitikk at vi ønsker å bidra til fred og til fredelig sameksistens mellom folkegrupper. Det er ikke slik at retten til fred, frihet og velstand er forbeholdt enkelte folkegrupper, verken i Midtøsten eller andre plasser.

Jeg kan forsikre representanten Petter Eide om at hvis han tar seg litt tid til å bla i Kristelig Folkepartis program for inneværende stortingsperiode, vil han bli overrasket over å se hvor balansert tilnærmingen til Midtøsten-spørsmålet er.

Så konstaterer jeg bare – før jeg går ned – at verken Arbeiderpartiet eller SV har benyttet anledningen til å svare på mitt spørsmål i mitt første innlegg. Hvis en først legger seg på en slik linje at produkter fra gitte regioner skal merkes, hva er da logikken i at en ikke merker produkter fra Tibet?

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [16:35:14]: Jeg har ikke noe stort ønske om å forlenge debatten, men jeg føler at det er viktig med en liten visitt til det siste innlegget til representanten Aukrust. Han sier at man i dag ikke kan diskutere grep man lot være å ta for seks år siden. Jo, det mener jeg faktisk at man kan, for det er noe med styrken i framføringen av kritikken mot regjeringspartiene i denne saken fordi vi har den til vurdering.

Representanten Anniken Huitfeldt skrev i 2014 om kompleksiteten i saken, at det ikke er noen enkel sak. Det som overrasker meg, er at ikke representanten Aukrust eller andre representanter fra Arbeiderpartiet og SV i dag erkjenner den samme kompleksiteten som man åpenbart så da. Og ikke bare det: Den gangen tok man aktivt et valg om å unnlate å fremme en merkeord-

ning, nettopp fordi det var så komplisert. Akkurat de samme argumentene er jo der i dag.

Når vi gjør vurderinger i regjeringa, er det klart at det er blant de tingene vi vurderer. Vi vurderer hvordan det vil påvirke mulighetene til å nå det jeg oppfatter det er full enighet om her i salen, nemlig en tostatsløsning. Vi vil selvfølgelig også vurdere om det er Norges rolle å være i spissen for saker som på både palestinsk og israelsk side kan oppfattes som tunge symbolsaker, eller om vår rolle er en annen.

Alle disse vurderingene og disse refleksjonene gjør vi, men jeg syns det er veldig rart at ikke representanten Aukrust kan erkjenne – og anerkjenne – at de samme komplekse vurderingene og det samme som gjorde at Arbeiderpartiet aktivt unnlot å fremme en merkeordning da de satt i regjering, også er til stede i dag.

Så konstaterer jeg at det nå for tredje gang på to og et halvt år er et forslag som blir nedstemt, og at det kun er Arbeiderpartiet og SV, eventuelt med støtte fra Rødt, som nå kommer til å stemme for forslaget.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [16:37:25]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Digital transformasjon og utviklingspolitikken (Innst. 191 S (2019–2020), jf. Meld. St. 11 (2019–2020))

Presidenten: Etter ynske frå utanriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Tina Shagufta Munir Kornmo (V) [16:38:07]: På vegne av min kollega i Venstre, representanten Elvestuen, som var saksordfører for denne saken, vil jeg takke alle partiene for en god behandling av Meld. St. 11 for 2019–2020 i komiteen.

Da regjeringens melding om digitalisering i norsk utviklingspolitikk ble lagt fram, sto vi i en veldig annerledes situasjon internasjonalt enn i dag. Dagens mest aktuelle utfordring er å bekjempe spredningen av koronaviruset. Viruset har i løpet av kort tid spredt seg på tvers av landegrenser og utgjør nå en global trussel mot liv, helse og økonomi. Bekjempelsen av utbruddet har vært en prøvelse – for vårt eget land og for andre land. Pandemien har utfordret noen av våre helt grunnleg-

gende frihetsbegreper, vår definisjon av hva et fritt samfunn skal være. Dette er en kamp vi vil merke både i vårt eget land og andre steder i verden.

I denne tiden har vi sett hvor viktig digitalisering har vært for å sikre vårt demokratiske samfunn, som har kommet seg gjennom dette på en god måte. Vi har holdt digitale høringer, folkemøter og innspillsrunder. Vi har opprettholdt kontakten mellom det politiske, sivilsamfunnet og næringslivet. Dette hadde ikke vært mulig i like stor grad uten digitale virkemidler. Vi ville vært et mer lukket samfunn.

Et skrikende behov for digitalisering har ikke bare gjort seg gjeldende i vårt eget samfunn. Den meldingen vi diskuterer i dag, viser med all tydelighet verdien av digitalisering i utviklingssamfunn. Vi har sett det frigjørende potensialet i digitalisering, som frihet fra kjønnsdiskriminering, korrupsjon, miljøkatastrofer og byråkrati. Dette er bare noen eksempler som trekkes fram i meldingen. Eksempelene viser hvordan digitalisering kan bidra til å styrke frihetens vilkår i verden.

Men det er heller ikke uten utfordringer. Personvern, internettkriminalitet, samfunnssikkerhet – på alle disse områdene gir digitalisering i utviklingspolitikken oss nye utfordringer. Vi skal ikke ta lett på disse, men vi skal heller ikke skygge unna digitalisering fordi vi er redde for de nye utfordringene som følger med teknologien. Likesom i vårt eget samfunn vil digitalisering i det store ha en positiv effekt også på andre samfunn. Vår oppgave som politikere er å sikre de beste rammevilkårene som gjør at teknologien bidrar til og ikke reduserer folks frihetsfølelse.

Da Venstre først gikk inn i Solberg-regjeringen, var det en enighet om at digitalisering i norsk bistandsstøtte skulle prioriteres sterkere. Det handlet om å bruke mer penger på en mer fornuftig måte. Vi vet at digitalisering berører nesten alle samfunnssektorer. Slik er det også innenfor utviklingspolitikken. Dette helhetsspektivet og denne bevisstheten trenger vi når vi skal utforme vår videre bistandspolitik.

Jeg håper at lærdommen fra denne digitaliseringsmeldingen reflekteres i framtidige budsjettproposisjoner. Når vi satser på digitalisering, skal vi ha som målsetting at det vi gjør, skal bidra til å skape frie og åpne samfunn som kan klare seg selv. Koronasmitten sprer seg langs ruter brukt på forretnings- og feriereiser. Det er derfor ikke overraskende at noen av de fattigste landene ikke har følt effekten av pandemien ennå. Likevel er det et tankekors at manglende medisinsk kapasitet, svake offentlige institusjoner og lav grad av tillit mellom befolkning og regjering gjør det vanskelig å få bukt med viruset. Vi vet at kapasiteten er spesielt lav i Afrika sør for Sahara. De digitale erfaringene vi har gjort oss gjennom denne meldingen, og erfaringene i bekjempelsen av vi-

ruset her hjemme, har vist at digitale virkemidler er blant de mest effektive vi har.

Jeg merker meg at opposisjonen i behandlingen av denne meldingen har fokusert på utfordringene knyttet til digitalisering. Jeg håper at opposisjonen også vil legge vekt på mulighetene som kommer med ny teknologi.

Koronapandemien har holdt oss fra hverandre. Samtidig har den brakt oss nærmere hverandre som nasjon. Jeg håper at denne nye nærheten gjør at vi kan droppe partipolitikken i et så viktig tema og isteden stå sammen om at digitalisering er et av de viktigste satsingsområdene i utviklingspolitikken i årene som kommer.

Ingjerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Morten Wold (FrP) [16:43:15]: Digitalisering er ikke et mål i seg selv. Meldingen skisserer hvordan digitalisering skal løse utfordringene ved regjeringens prioriterte satsingsområder innen utviklingspolitikken. Blant annet skal digitalisering bidra til jobbskaping og bedre konkurransekraft i utviklingsland, og øke investeringene i grunnleggende infrastruktur. Dette skal gjøres i samarbeid med private aktører.

Det er positivt at det i denne meldingen legges vekt på rollen til det private næringslivet – både hva det kan bidra med, og viktigheten av å bygge lokalt næringsliv og lokale arbeidsplasser. Digitalisering kan bidra til å bygge ut banktjenester, som vil gi mulighet til sparing, forsikring og kreditt. Dette er viktige tilbud hvis man ønsker å starte opp eller utvide en bedrift.

Digitale verktøy kan hjelpe bønder til å forbedre avlingene sine betydelig, f.eks. gjennom opplæring i bedre bruk av gjødsel, vanning og frø, og gi bedre informasjon om markedstilgang og priser. Yara og IBM har sammen laget en digital landbruksplattform for å hjelpe bondene i fattige land til å øke avlingene, få bedre kvalitet og bedre inntekter. Ikke minst gir digitalisering nye muligheter for unge gründere i utviklingsland. Det er positivt at regjeringen utreder en tilskuddsordning for tech-bedrifter med forretningsideer som vil kunne bidra til næringsutvikling, teknologioverføring og jobbskaping.

Men digitaliseringen har også en mørk side: Cyberkriminalitet, overvåking og spredning av farlige og destruktive ideer er også noe som følger av økt digitalisering. Vi er alle kjent med at det foregår overgrep mot barn, overgrep som streames over nettet. Overgriperne kan sitte foran skjermen i sin egen stue og bestille grusomheter mot barn i andre land. Derfor er merknaden om overgrep mot barn over internett, som resten av opposisjonen tok initiativ til, svært viktig. Fremskrittspartiet støtter denne merknaden helligjert.

Det fryktes at stadig bedre tilgang til internett i den fattige delen av verden vil kunne føre til økt forekomst av videooverførte overgrep mot barn der også. Men i mange utviklingsland mangler man ressurser og kompetanse til å etterforske og avdekke denne type saker.

I mars i år flyttet den første Kripos-liaisonen fra Norge til Manila på Filippinene for å jobbe med overgrepssaker. I et skriftlig spørsmål i mars i fjor spurte representanten Per-Willy Amundsen fra Fremskrittspartiet utviklingsministeren om Kripos kan få midler over utviklingsbudsjettet til arbeid mot videooverførte overgrep mot barn i utviklingsland. Fremskrittspartiet mener at det vil være vel anvendte norske bistandspenger, og oppfordrer utviklingsministeren til å prioritere dette.

Jeg vil til sist benytte anledningen til å knytte noen kommentarer til de mye omtalte bærekraftsmålene, de som gjerne kalles en «global dugnad», der alle land, rike som fattige, skal bidra til å utrydde fattigdom i verden.

I til sammen 17 hovedmål og 169 delmål er alle land blitt enige om hvordan vi skal gjøre dette. Målene tar for seg temaer som sult, helse, utdanning, likestilling, vann og sanitær, energi, arbeid, infrastruktur, økonomisk ulikhet, urbanisering, forbruk og produksjon, klimendringer, hav, skog og ørken, og rettsvern.

Dette er edle formål som jeg tror alle mer eller mindre kan slutte seg til. Problemet er at det kanskje er for mye. Er det ett eneste godt formål som ikke er med? Bortsett fra styrking av demokratiet – demokrati er interessant nok ikke nevnt i det hele tatt – tror jeg de fleste gode formål er dekket.

Målene er til tider svært vage og spenner svært vidt. Det er nesten slik at finansiering av ethvert tiltak kan begrunnes med et bærekraftsmål. Hvis vi ikke prioriterer, blir det dyrt. I tiden fremover må vi bli flinkere til å prioritere hva vi bruker penger på. Vi må ta inn over oss at vi har mindre penger i kassa nå. Vi kan derfor ikke spre skattebetalernes penger ut over alt som er hjemlet i FNs bærekraftsmål, selv om vi er aldri så enig i intensjonen bak målet som er satt.

Fremskrittspartiet mener at vi nå går inn i en tid da vi må prioritere mer i tråd med nasjonale interesser. Vi kan ikke lenger være alt for alle – alltid.

Liv Signe Navarsete (Sp) [16:47:50]: Verda er inne i ein digital revolusjon som fundamentalt endrar måten me lever og arbeider på, og måten me forholdt oss til kvarandre på. Land som har klart å henge med i den digitale utviklinga, har oppnådd akselerert vekst, utvida moglegheiter og betre tenesteleveransar. Fattige land som ikkje klarar å utnytte digitale moglegheiter, heng stadig lenger etter. Fråvær av infrastruktur, avgrensa tilgang på stabil elektrisk kraft, manglande lese- og skriveferdigheiter og låg digital kompetanse er utfordringar

mange stader. Nettopp difor er dette ei viktig satsing innan norsk utviklingspolitikk.

For Senterpartiet er det eit viktig mål at norske bistandsmidlar skal nyttast på ein effektiv måte, slik at me kan hjelpe flest mogleg. Både nasjonalt og internasjonalt skjer det mykje innan utnytting av ny teknologi og digitalisering, men innsatsane er ofte fragmenterte og lite koordinerte. Det er difor trong for ei meir systematisk og heilskapleg tilnærming til korleis digital transformasjon kan gi større effekt av norsk utviklingspolitikk.

Sikker tilgang på mat er ein grunnleggjande menneskerett. Senterpartiet er difor glad for at meldinga fokuserer på berekraftig landbruksutvikling og mattryggleik. Digitalisering innanfor dette feltet har eit stort potensial for å sikre mattryggleik og sjølvforsyning i mange utviklingsland. Eg vil trekkje fram tilgangen til vèrvarslingsstenester som t.d. yr.no som ein sær sær nyttig reiskap for småbønder, som gjer dei betre rusta til å verne avlingane sine mot ekstremvêr.

I dag har 70 pst. av verdas befolkning ein smarttelefon. Smarttelefonen har potensial til å medverke til å auke både kvalitet og volum på avlinga til småbønder. Tilgangen til nitrogenmåling gjennom bruk av app, ekspertise og sjukdomsoppdaging kan gjere kvardagen til bøndene mykje lettare. Ein kan disponere gjødsel, frø og vatning endå betre med denne kunnskapen tilgjengeleg. Det er sær viktig med norsk satsing innan utviklingspolitikken på dette feltet, ettersom tilgang på mat og auka sjølvforsyning er berebjelken i alle samfunn.

Ei norsk satsing innan teknologi og digitalisering skal ikkje berre underbygge etablerte skeive maktstrukturar. Satsinga skal medverke til å utjamne ulikskapar mellom kvinner og menn. Senterpartiet meiner at Noreg i større grad må bidra til å sikre jenter relevant digital kompetanse i skule og opplæringsprogram og tilgang til teknologirelaterte fag på lik linje med gutar. Senterpartiet vil understreke kor viktig likestilling er innan digitalisering, ettersom det kan gi kvinner nye moglegheiter og forbetra levekår. Nettopp difor må Noreg ha ei medviten merksemd på dette området.

Noreg bør òg støtte opp under universelt utforma utdanningsteknologiske løysingar, med mål om læring for dei mest sårbare. Me må evne å minske det digitale gapet mellom land og mellom grupper i land. Å inkludere og leggje til rette for eldre i digitaliseringsprosessar bør òg leggjast vekt på. Denne gruppa er ofte utsett for å hamne på utsida i eit digitalisert samfunn.

Senterpartiet ynskjer at Noreg skal ha kontroll over sin eigen digitale infrastruktur. Me må òg leggje til rette for at andre land skal ha den same moglegheita. Fokus på sjølvråderett og nasjonalt eigarskap under digitaliseringsprosessar er viktig, med tanke på både suverenitet

og nasjonal tryggleik for utviklingslanda. Ein må sikre at prosessane ikkje fører til at landa mistar nasjonal kontroll. Det må stillast tydelege krav til utbyggjarar av infrastruktur og til aktørar som leverer digitale tenester. Nasjonale lovverk som omfattar eigarskap til infrastruktur og data, må på plass.

Me veit at teknologisk utvikling òg kan ha negative sider. Høgteknologiske løysingar kan støtte opp under ulike former for sosial og politisk kontroll. Kinas sosialkreditering av innbyggjarane er eit døme på dette. Avvikande åtferd kan straffast med svartelisting, som igjen får følgjer for tilgang til stillingar, varer og tenester. Innbyggjarar i land med svake strukturar og låg rettstryggleik er særleg utsette med tanke på dette.

Det er viktig å sjå alle moglegheitene teknologisk og digital utvikling gir. Som dei fleste i Noreg har erfart, gjer det kvardagen vår både lettare og meir føreseieleg – gitt tilgang til nett og naudsynt verktøy, sjølvst. For å gi menneske i langt fattigare kår enn nordmenn tilgang til slike gode må det prioriterast innan norsk utviklingspolitikk, men me må være ærlege på utfordringar som kan oppstå som konsekvens av eit meir digitalisert samfunn, og særleg der eit robust rettsvesen og styresett er fråverande. Difor er det viktig at me gjennom heile prosessen er opptekne av at marginaliserte grupper ikkje vert skadelidande.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [16:53:09]: Det er både et privilegium og et ansvar å bo i et utviklet velferdssamfunn i en omskiftelig verden der godene er ujevnt og ofte urettferdig fordelt.

Etter det første sjokket nå i koronatiden har vi surfet på digitale bølger i vår velstand og ser hvilke fordeler dette gir oss på omtrent alle felt. Det er derfor gledelig at denne meldingen kommer nå, og ekstra greit at det er såpass stor politisk enighet om betydningen. Måtte meldingen føre til innsats og framgang videre, for her har Norge noe å bidra med.

Meldingen definerer og gir en strategisk retning for digitalisering i utviklingspolitikken, følger anbefalingene fra FNs høynivåpanel for digitalt samarbeid og er i tråd med bærekraftsmålene. Ja, meldingen sier at det ikke er mulig å nå 2030-målene uten en digital revolusjon innenfor digitale hjelpemidler. Innføring av digitale verktøy og metoder vil effektivisere prosesser og endre hele samfunn. Kristelig Folkeparti er derfor glad for og ønsker med dette at Norge skal ha en systematisk og helhetlig tilnærming til teknologibruk i utviklingspolitikken. Sammen med våre partnere innenfor bistand og samarbeid har Norge anledning til å legge forholdene til rette for digitalisering bl.a. i form av fornybar energi, nettilgang og læringsressurser.

Norge har også erfaring innenfor offentlige brukerorienterte IKT-tjenester, som kan være til stor nytte for innbyggerne. En økt digitalisering kan også være et hjelpemiddel til økt informasjonsflyt, medvirkning, demokrati og åpenhet.

Hovedsatsinger innenfor utviklingspolitikken er helse, utdanning, klima, hav, næring og landbruk, fornybar energi, menneskerettigheter og kamp mot moderne slaveri. På alle disse feltene vil digital teknologi kunne transformere stater, slik den allerede på mange måter har gjort i vår norske hverdag. I dette arbeidet skal menneskerettigheter, klima og miljø, likestilling og bekjempelse av korrupsjon og «fake news» inngå.

Meldingen nevner at det er spesielt viktig å nå de mest marginaliserte. Dette kan være personer med funksjonsnedsettelse, religiøse og seksuelle minoriteter og barn som er forhindret fra å gå på skole. Vår innsats skal nå så langt som mulig, og ingen skal utelates.

I dag er det et stort gap mellom status og ønsket mål. Store deler av verdens befolkning har ikke tilgang til internett, og andre bruker bare en brøkdel av mulighetene. Det kan skyldes inntekt, tekniske muligheter, utdanning, kjønn eller helse. Det er ofte de fattigste og mest isolerte som lider. Den viktigste barrieren for mobil internettbruk for både kvinner og menn er begrensede leseferdigheter og digitale ferdigheter. Det er en ekstra utfordring at det er de mest sårbare gruppene som er vanskeligst å nå. Et annet forhold er at tiltak må ta hensyn til demografiske, kulturelle og etniske forhold. I motsatt fall kan digitalisering føre til ekskludering. I noen land har etniske minoriteter blitt ekskludert, og meldingen rapporterer at mer enn 75 pst. av verdens statsløse tilhører en minoritetsgruppe.

Kristelig Folkeparti er tilfreds med at regjeringen etablerer en tilskuddsordning for bedriftsstøtte til næringslivsutvikling i utviklingsland rettet mot nyetableringer. Ordningen skal ha som mål å gi tilskudd til tech-bedrifter med forretningsideer som vil kunne bidra til næringsutvikling, teknologioverføring og jobbskaping i utviklingslandene. Det skal være en åpen ordning for både norske og utenlandske søkere.

Meldingen forteller om en rekke konkrete prosjekter og kompetansemiljøer og henviser til viktige erfaringer. Land som Norge og andre land som er kjent med digitale plattformer, har gjennomgått en utvikling som har gitt oss betydelig kompetanse. Dette må nå samles, koordineres og bringes til kunnskap for land som har en lengre vei å gå for at de skal unngå elementære feilgrep. I så måte ønsker Kristelig Folkeparti og jeg at det norske kompetansemiljøet og den politiske viljen viser seg fra sin raueste side, slik at dette kommer fattigere land til gode i overskuelig framtid.

Så er det viktig å huske på at teknologi alene ikke løser alle utfordringer, men ved rett bruk er det ett av flere avgjørende hjelpemidler for å skape et bedre samfunn.

Statsråd Dag-Inge Ulstein [16:58:19]: Jeg har lyst til å innlede med å takke komiteen for en grundig og god innstilling og for konstruktive merknader.

Vi står midt oppe i en vanskelig situasjon, ja, nærmest en uvirkelig virkelighet. Akkurat idet vi skal til å sette inn et ekstra støt i arbeidet for å utrydde fattigdom og strekke oss etter alle de andre bærekraftsmålene, og akkurat idet vi legger fram økt digitalisering som et viktig virkemiddel for å nå disse målene, inntreffer koronapandemien. Det gjør jobben vanskeligere og digitalisering bare enda viktigere.

Under pandemien som nå herjer verden rundt, tar vi alle i bruk digitale verktøy i et helt annet omfang enn tidligere. Verdens fattige har ikke den samme muligheten som oss til å møtes uten å møtes, eller til å drive viktige samfunnsaktiviteter videre fra hjemmekontor. Derfor er jeg særlig glad for komiteens kommentar om at ingen skal utelates, om at vi skal jobbe for å hindre ekskludering og for å minske gapet mellom dem som har tilgang og muligheter, og dem som ikke har det. Det er dette som skal gjennomsyre utviklingspolitikken vår.

Det ligger enorme muligheter i digitalisering. Vi vet det her hjemme, og jeg vet det fra mitt møte med ulike grupper og ulike prosjekter som vi har, bl.a. med bøndene i Nepal som fikk tjuedoblet omsetningen da de ble utstyrt med en app som ga dem både tilgang til værmeldingen, med Yr – representanter har vært inne på dette allerede – og også tilgang til kundene. Mellom to og tre milliarder mennesker mangler fortsatt tilgang til internett eller digitale verktøy, og de står i fare for å bli bare enda mer ekskludert enn de allerede er. Det betyr at vi må handle raskere, styrke det vi allerede gjør, og reagere på initiativer fra våre samarbeidspartnere, bidra til økt tilgang, større digitale ferdigheter og innhold av høyere kvalitet innen alt fra helse og landbruk til læring, jobbskaping, gründervirksomhet og klima- og miljøovervåking.

Vi har gått i bresjen for å bygge en allianse av land, organisasjoner og bedrifter som sammen med FN skal sikre digitale, globale fellesgoder av høy kvalitet, som skal ligge tilgjengelig på en åpen, reklamefri, kvalitets-sikret plattform.

Blant de digitale fellesgodene vi har gjort tilgjengelig for verden, vil jeg nevne det norske flaggskipet Det globale digitale bibliotek. Bøkene kan leses digitalt eller skrives ut. Der det ikke er digital infrastruktur, kan bøkene avspilles over lokalradio. Til nå har Det globale digitale bibliotek fått bøker på 42 språk. En jobber med å utvide det ytterligere fram mot sommeren.

Norge har også utviklet en gratis mobilapplikasjon for språk- og skriveopplæring i flyktningleirer. Applikasjonen Feed The Monster er tilgjengelig på 45 språk, og en evaluering av mobillæringsspill i en flyktningleir i Jordan viser at barn kan styrke sine leseevner med 50 pst. 50 pst. – det er fantastiske resultater!

Sammen med sine partnere har Universitetet i Oslo utviklet et helseinformasjonssystem som er tatt i bruk i over 65 land, og som anslås å nå ut til mer enn to milliarder mennesker. Med norsk finansiering svarte de samme aktørene umiddelbart på koronapandemien ved å levere en datapakke for å monitorere og kartlegge virusets utbredelse i flere utviklingsland.

Tilgang er avgjørende for å ta i bruk digitale løsninger. Her samarbeider vi med Verdensbanken gjennom flergiverfondet Digital Development Partnership og fokuserer bl.a. på Afrika. Vi vurderer også samarbeid med UNICEF og Den internasjonale telekommunikasjonsunion, ITU, for å sikre at fattige får tilgang. Det er jo aktualisert mer enn noen gang – digitale fellesgoder til elever og til lærere.

Norge støtter også Afrikabankens satsing på jobbskaping, som har som mål å sikre 50 millioner ungdommer jobbrelatert opplæring og skape 25 millioner arbeidsplasser innen 2025.

Tiden vi er inne i, skaper dessverre også nye utfordringer knyttet til overvåking og myndigheters sosiale kontroll med befolkningen og til nettovergrep mot barn. Vi ser regimer som benytter sjansen til å stramme grepet. Styrking av rettsstatens prinsipper og rettssikkerhet i det digitale rom står helt sentralt i regjeringens strategi for digitalisering, på samme måte som menneskerettighetene utgjør fundamentet for alt vi gjør i utviklingspolitikken.

Trygg digitalisering er viktigere enn noen gang. I kappløpet for å nå bærekraftsmålene skal vi imøtegå de iboende farene og snu alle steiner for å utnytte mulighetene og nå enda flere av de aller mest sårbare. Eller som representanten Kornmo sa det innledningsvis: Vi skal ikke ta lett på utfordringene, men heller ikke skygge unna mulighetene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [17:03:36]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om offentliggjøring av ugradert informasjon fra Riksrevisjonens undersøkelse av infrastruktur og støttefunksjoner for kampflyvåpenets operative evne (Innst. 241 S (2019–2020), jf. Dokument 8:60 S (2019–2020))

Presidenten: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til saksordføreren, 3 minutter til hver av de andre partigruppene og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Dag Terje Andersen (A) [17:04:40] (komiteens leder og ordfører for saken): Vi har, som presidenten sa, til behandling Dokument 8:60 S for 2019–2020, et representantforslag fra representanten Bjørnar Moxnes. Bakgrunnen for forslaget er at vi har behandlet i Stortinget Riksrevisjonens rapport Dokument 3:11 for 2018–2019, Riksrevisjonens undersøkelse av infrastruktur og støttefunksjoner for kampflyvåpenets operative evne.

Da vi behandlet den saken, var den i sin helhet hemmelig, delvis gradert Begrenset og delvis – selve rapporten – gradert Konfidensielt, altså med enda strengere sikkerhet. Ved den behandlingen prøvde vi fra kontroll- og konstitusjonskomiteens side å legge opp til en så åpen og demokratisk behandling som mulig, gitt at dokumentene ikke kunne offentliggjøres. Vi startet prosessen med å snakke med alle de parlamentariske lederne for å prøve å finne et behandlingsopplegg på Stortinget i en så spesiell sak, som skulle ivareta muligheten for alle representanter til å få innsyn i og gjøre seg kjent med sakens dokumenter. Vi fikk avtale med Riksrevisoren, som sa seg villig til – om nødvendig – å møte i den utvidede utenriks- og forsvarskomiteen. Det betyr jo at alle de parlamentariske lederne i så fall ville kunne være til stede og stille spørsmål til Riksrevisoren.

Så tror jeg ikke det er farlig å si fra den lukkede høringen vi hadde, at vi selvfølgelig også der spurte om muligheten for mer åpenhet. Det gjorde vi på vegne av – tror jeg – alle partier.

Det blir nevnt at denne saken minner litt om en tidligere sak, der Riksrevisjonen ønsket å offentliggjøre en rapport om objektsikring – da refererer jeg til objektsikringssaken fra forrige stortingsperiode, ikke den vi har behandlet i denne perioden – men der var det uenighet mellom Riksrevisjonen og Forsvaret. I denne saken er det enighet mellom Riksrevisjonen og Forsvaret om at den rapporten ikke kunne offentliggjøres.

Så er det slik at vi i kontrollkomiteen er opptatt av mer åpenhet. Som jeg sa, spurte vi om det i høringen. I tillegg viser jeg til innstillinga, der det står – enstemmig:

«Derfor bør det etter komiteens syn etterstreb-
es offentlighet rundt Riksrevisjonens undersøkel-
ser i så stor grad som mulig.»

I det siste har jeg lest i noen medier at Stortinget, på bakgrunn av innstillinga for behandlingen av denne saken, hemmeligholder dokumenter. Det er helt feil. Det gjelder altså dokumenteier – det er informasjonen fra Forsvarsdepartementet og rapporten fra Riksrevisjonen som er hemmelig. Så Stortinget behandler en hemmelig rapport. Det betyr ikke at Stortinget hemmeligholder.

Det er i forslaget også vist til åpenheten om F-35 i den amerikanske riksrevisjonen. Ja, vi behøver ikke gå så langt. Vi kan gå til Danmark og se på med hvilken åpenhet de i Folketinget behandler sitt forsvars forsvarsevne, på bakgrunn av de rapporter som den danske riksrevisjonen leverer. Jeg synes det er et godt eksempel på at det er mulig å få til mer åpenhet enn det vi har, og det mener altså komiteen at det er viktig å etterstrebe.

Jeg er veldig opptatt av – enten det har gjeldt opp gjennom tidene med annet sikkerhetsarbeid, eller i dette tilfellet Forsvarets ansvar for sikkerheten – at vi må sørge for at det under påskudd av sikkerhet aldri skjules noe av politisk bekvemmelighet. Det har vi et felles ansvar for å holde tak i.

Når vi anbefaler slik vi gjør – bortsett fra Sosialistisk Venstreparti, som sikkert selv vil begrunne sitt forslag om at Stortinget skal be regjeringa i samråd med Riksrevisjonen sikre at det utgis en rapport om Riksrevisjonens undersøkelse av det nevnte temaet – er det fordi vi har spurt om det. Og ikke bare det: Spørsmålet er gjen- tatt i forbindelse med behandlingen av denne saken, og svaret fra forsvarsministeren ligger trykt ved. Så det er altså ikke noe vi kan offentliggjøre. Derfor foreslår vi altså at forslaget ikke vedtas.

Siden det er blitt kjent i dag at representanten Moxnes har lagt fram to tilleggsforslag – to løse forslag – kan jeg signalisere at dersom Moxnes velger å omformulere dem slik at de går til Stortingets presidentskap, som i så fall er riktig adressat, vil han få Arbeiderpartiets støtte til det.

Svein Harberg (H) [17:10:01]: Takk til saksordføreren for en ryddig gjennomgang av den saken som har vært til behandling.

Grunnen til at jeg tar ordet, er at den saken som har vært – det har for så vidt Dag Terje Andersen svart godt på – har vært, og den kan vi ikke gjøre noe med. Men vi vil bare signalisere at vi har stor forståelse for intensjonen som vi oppfatter i de løse forslagene som Moxnes har fremmet i dag, og at vi får en debatt om hvordan vi på best mulig måte kan håndtere slike forslag for framtiden. Det er en nyttig debatt å ta, og det synes vi er bra.

Så synes nok også jeg at formen er litt underlig, at Stortinget pålegger et utvalg nedsatt av presidentskapet, der mandatet er gitt fra presidentskapet, en ny oppgave. Så vi synes det kunne være greit å støtte de forslagene hvis de gjøres om til at det oversendes til presidentskapet for oppfølging, slik at de som mandatgiver kan gå videre med det til utvalget som ser på Stortingets kontrollfunksjoner, for at også disse tingene kan ses på. Det håper jeg vi kan få til, og da vil vi i så tilfelle støtte det.

Freddy André Øvstegård (SV) [17:11:42]: Anskaffelsen av de nye kampflyene er den største enkeltstående offentlige anskaffelsen i norsk historie. Selv nå som Stortinget bevilger mange milliarder i kampen mot koronakrisen, er prislappen for disse flyene svimlende – beregnet levetidskostnad på 276 mrd. kr, det snakker for seg selv. Og den svimlende prisen, bl.a., påvirker hele forsvaret vårt; det er klart at prisen for en så stor anskaffelse må tas andre steder i Forsvaret. Vi har gjort oss veldig avhengig av dette kampflyvåpenet. Derfor blir den rapporten som Stortinget har behandlet, veldig viktig. Og siden det er snakk om en sak som er så usedvanlig viktig for landet, har SV, sammen med de andre i kontrollkomiteen, hele komiteen, i behandlingen ønsket så mye åpenhet som mulig om innholdet, fordi vi mener at offentligheten har en rett til å vite hva slags funn Riksrevisjonen har gjort om kampflyanskaffelsen, innenfor det som er mulig med tanke på sikkerhet.

Selv etter at Riksrevisjonens rapport er ferdigbehandlet, mener SV at offentligheten har en klar interesse av å vite mer om hva som står der, for videre valg og diskusjon rundt et så viktig prosjekt. Men det har jo ikke vist seg lett. De som altså eier informasjonen, har motsatt seg dette, de har stilt spørsmål ved om det er mulig, og det har det visst ikke vært. Betraktninger om det er riktig eller ikke, om det er noe i rapporten som kunne vært offentlig, er det jo umulig å si noe om her – for et åpent storting – så det vil jeg heller ikke prøve å gjøre.

Men SV fremmer iallfall forslaget i saken, om å be regjeringen i samråd med Riksrevisjonen sikre at det utgis en ny rapport om innholdet i de undersøkelsene, der så mye informasjon som forsvarlig gjøres offentlig. Det er godt mulig at det hadde blitt en rapport så preget av sladding at det ikke hadde gitt særlig mening å lese den, men det ville i hvert fall gitt en tydelig bestilling og en intensjon om mer åpenhet i en viktig sak fra denne salen.

Og når SV må velge, da velger vi mer åpenhet, for det er verdt å strebe etter, selv når det er vanskelig, ja, kanskje spesielt når det er vanskelig. Så selv om ikke de andre partiene er med på det forslaget, er jeg iallfall glad for at hele komiteen understreker behovet for mer åpenhet framover, og det skal vi huske å holde alle partier ansvarlige for ved neste korsvei.

Så har det kommet to løse forslag fra Rødt, som også SV deler intensjonen med, og vi håper at representanten Moxnes vil si noe mer om formen på de forslagene.

Presidenten: Representanten Freddy André Øvstegård har tatt opp det forslaget han refererte til.

Bjørnar Moxnes (R) [17:15:02]: Riksrevisjonen har gjort en undersøkelse av infrastruktur og støttefunksjoner for kampflyvåpenets operative evne, som konkluderer med alvorlig kritikk.

Dette kjøpet er det største enkeltstående offentlige innkjøpet i Norge noen gang, og det har store økonomiske konsekvenser, ikke minst for Forsvaret. Beregnet levetidskostnad for kampflyene er på 276 mrd. kr, men med de feilene som er avdekket i den amerikanske riksrevisjonsrapporten, pluss dollarkursen, kan tallet bli betydelig større enn dette. Det er bakgrunnen for at Rødt har foreslått at saken må diskuteres og behandles åpent på Stortinget så langt det er forsvarlig av sikkerhetsmessige hensyn.

Den amerikanske riksrevisjonens rapport, som er offentliggjort i flere runder, avdekker alvorlige mangler ved kampflyet og dets støttefunksjoner. Det kom en redegjørelse for dette i en åpen kongresshøring i USA om disse manglene. Blant de manglene er det deler som går i stykker fortere enn lovet, et vedlikeholdssystem som fungerer så dårlig at flyene ikke kan ta av, og at kanonene ikke kan klare å skyte rett.

Så er spørsmålet: Hvorfor skal norske innbyggere få mindre informasjon fra våre myndigheter enn det amerikanerne får av sine? Det er jo innbyggerne som betaler for disse flyene, ikke vi på Stortinget. Det er også bakgrunnen for at Rødt mener at vi burde få en rapport med ugradert informasjon – som visstnok finnes, ifølge statsråden – og at den skal offentliggjøres. Det vil også være i tråd med reglene som følger av Nasjonal sikkerhetsmyndighets veileder, om at sikkerhetsgradering ikke skal gjøres i større utstrekning enn nødvendig, og at det er fullt mulig også, jf. samme veileder, å vise hvilke deler av en rapport som har hvilken gradering eller ingen gradering. Det er hensiktsmessig for å sikre at mest mulig informasjon blir tilgjengelig. Det er også presedens for dette, jf. det som skjedde i forbindelse med kontrollsaken på Stortinget om objektsikring i 2018.

Tillit er noe politikere ikke kan kreve, men noe vi fortjener, og det å hemmeligholde rapporter er noe som nok undergraver tilliten, ikke minst når det gjelder en sak som har såpass stort omfang i kostnader og konsekvenser for hele forsvaret vårt.

Rødt har etter oppfordring og forslag fra SV endret ordlyden i de to løse forslagene, slik at vi nå ber presidentskapet om å endre mandatet til det såkalte Har-

berg-utvalget, og vi håper vi kan få enstemmighet i Stortinget rundt de to forslagene i det minste.

Presidenten: Representanten Bjørnar Moxnes har tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Frank Bakke-Jensen [17:18:07]: La meg innledningsvis starte med å si at informasjon om Forsvarets operative evne vil kunne skade nasjonale sikkerhetsinteresser dersom den blir kjent for uvedkommende. Det vil generelt være behov for å gradere hele eller deler av dokumenter og rapporter fra Riksrevisjonen som gjelder Forsvarets operative evne, og behandlingen i Stortinget vil også måtte skjermes. Stortinget og dets kontrollorganer har selvfølgelig tilgang til all informasjon, både gradert og ugradert, selv om ikke alt kan offentliggjøres.

Det har vært gjennomført mange revisjoner i Forsvaret, og flere pågående revisjoner berører Forsvarets operative evne. I sum gir dette et omfattende bilde av Forsvarets sårbarheter, som kan skade nasjonale sikkerhetsinteresser om det blir kjent for uvedkommende. Forsvarssjefen har også vært tydelig overfor meg med sin bekymring om dette temaet.

I dette tilfellet peker Riksrevisjonens rapport på sårbarheter som innvirker på kampflyvåpenets operative evne. Den peker samtidig på behov for å vurdere ytterligere tiltak. Setninger og avsnitt kan hver for seg være ugradert, men sammenstillingen og vurderingen i sin helhet tilsier at dokumentene er gradert. Det er altså summen av opplysninger som tilsier at denne undersøkelsen må være gradert Begrenset.

Den amerikanske revisjonsrapporten stortingsrepresentanten Moxnes viser til, representerer en revisjon av status for det flernasjonale logistikksystemet til F-35, herunder Norges behov for understøttelse. Dette er ikke en rapport som direkte kan sammenlignes med den norske. Rapporten er offentlig og omtaler allerede kjente forhold, som partnerskapet har iverksatt tiltak for å korrigere. For eksempel har partnerskapet kontrahert anskaffelse av reservedeler til en verdi av over 2 mrd. dollar for å kompensere mangelen på reservedeler. Anskaffelser i denne størrelsesordenen er offentlig informasjon.

Jeg vil bemerke at det amerikanske forsvaret består av en rekke komplementære våpensystem, noe som gjør det mindre sårbart ved svakheter i ett enkelt system. Det norske forsvaret har ett kampflyvåpen, og det er derfor i større grad behov for å beskytte opplysninger om sårbarheter knyttet til det.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Dag Terje Andersen (A) [17:20:44]: Jeg skal selvfølgelig ikke referere noe fra den saken som vi ikke skal referere noe fra, men det er jo en kjent sak – og det er en offentlig del av saken – at det var veldig sterk kritikk av situasjonen i Riksrevisjonens rapport.

Så har vi også diskutert denne saken i lukket storting. Statsråden refererte nå til den amerikanske rapporten.

Jeg kunne tenke meg å spørre statsråden: Ser statsråden at vi kunne ha noe å tjene på med tanke på offentligheten, tilliten – at ingen skal tro at ting blir holdt skjult av politiske bekvemmelighetshensyn – noe mer åpenhet rundt denne type spørsmål, sånn som f.eks. den danske riksrevisjonen praktiserer overfor Folketinget?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [17:21:41]: Ja, jeg har både stor forståelse for og er helt enig i at vi skal ha så stor åpenhet som mulig. Og så skal vi strekke åpenheten så langt det er forsvarlig av sikkerhetsmessige hensyn. Men med det forsvaret vi har, med en lang rekke revisjoner, er det helt åpenbart at vi ikke kan kle helt av oss. Det er altså nødvendig å skjerme noen av de rapportene, behandle dem skjermet i Stortinget.

Så handler det om tillit. Jeg mener at vi ved å være åpne om hvorfor vi gjør det, og hvilke prosesser vi har, bygger tillit hos innbyggerne til at vi har hatt en grundig gjennomgang av disse rapportene. Ja, graden av kritikk, den offentlige, rangerer fra «kritikkverdig» til «alvorlig», og det er også blitt svart for det under prosessen i Stortinget. Det mener jeg har vært en god prosess, som også bygger tillit overfor innbyggerne.

Dag Terje Andersen (A) [17:22:47]: Jeg tror det gikk fram av både mitt innlegg og mitt spørsmål at det ikke er snakk om fullstendig avkleddning eller blotting. Men her er det jo snakk om fullstendig tildekning. Jeg har lest i danske revisjonsrapporter om stridsvogner, bemanning på stridsvogner – ja, til og med hvordan statusen er på de danske båtene til marinen i forhold til de norske.

Så jeg gjentar spørsmålet mitt: Ser statsråden at vi kunne ha noe å tjene på å ha noe større grad av åpenhet enn den 100 pst. tildekning som var tilfellet i denne saken?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [17:23:28]: Når jeg sier at vi praktiserer åpenhet så langt vi mener det er forsvarlig av sikkerhetshensyn, er det den vurderingen vi gjør. Vi har veldig mange rapporter, og sammenkoblingen av all den informasjonen vil øke sårbarheten til Forsvaret og sårbarheten til nasjonen. Når vi har gjort de avveiningene vi har gjort knyttet til begrensninger her, ligger det grundige vurderinger bak.

Vi tar åpenhetsdebatten på alvor. Vi tar også debatten rundt det med tillit på alvor. Men vi har så langt vurdert disse sakene slik at den begrensningen vi har lagt, mener vi er den som må være der.

Dag Terje Andersen (A) [17:24:11]: Da må jeg stille spørsmålet på en annen måte, for jeg går ut fra at også statsråden ser sine kollegaers rapporter i Danmark, et nært alliert land: Ser statsråden at en del områder som ikke er omtalt i åpenhet i Norge, blir omtalt i de danske riksrevisjonsrapportene? Ser statsråden den forskjellen?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [17:24:35]: Det kan godt hende at det er forskjell på temaer i rapporten fra den danske riksrevisjonen og i rapporter som den norske riksrevisjonen har gjort. Men vi har altså gjort vår vurdering av hva som er nødvendig. Det er en vurdering som er gjort i samråd med forsvarssjefen, som er den fagmilitære rådgiveren til forsvarsministeren. Vi mener vi har lagt oss på et nødvendig nivå når det gjelder det.

Bjørnar Moxnes (R) [17:25:18]: Det er en litt absurd debatt på én måte, fordi det vi kan debattere, kommer fra USA, fra landet hvor flyene produseres, og fra den amerikanske riksrevisjonens funn, som bl.a. avslører at i 30 pst. av tiden er det ikke mulig å bruke disse ekstremt dyre kampflyene. Det skyldes, ifølge den amerikanske riksrevisjonen, både at det er mangel på reserverdeler, at delene som er i flyet, for raskt går i stykker, og i tillegg at verkstedkapasiteten er altfor begrenset. Det i sum gir altså en ganske stor nedetid for disse kampflyene.

Mitt spørsmål er om statsråden kan garantere at den norske regjeringen ikke hemmeligholder noe som den amerikanske riksrevisjonen allerede har offentliggjort om disse flyene.

Statsråd Frank Bakke-Jensen [17:26:15]: En revisjon er en undersøkelse i ettertid. Vi har for mange av de temaene som ble tatt opp i den amerikanske riksrevisjonens rapport, vist til at kampflyprogrammet har tatt grep. De har tidligere identifisert svakhetene og har tatt grep for å rette på de tingene.

Så er det slik at dette var en revisjon av vårt kampflyprogram, vår implementering av F-35 i Norge, en grundig revisjon, der vi også på mange områder var enige med Riksrevisjonen i det som var avdekket, og tar grep for å bygge et bedre forsvar. Så kan det godt hende at det er punkt i den amerikanske riksrevisjonen som vi har gradert i vår rapport, men det er helheten i dokument-samlingen og i det antallet revisjoner som Riksrevisjonen har gjort for det norske forsvar, som gjør at vi har

sett det nødvendig å ha det nivået på begrensning som vi har.

Bjørnar Moxnes (R) [17:27:24]: Vi snakker vel om de samme flyene – de som er produsert av samme produsent, Lockheed Martin i USA. Det spesielle er at dette er norgeshistoriens aller dyreste innkjøp noen gang, og at vi baserer veldig mye av forsvarsevnen vår i framtiden på dette ekstremt dyre innkjøpet. Da har befolkningen, etter vårt syn, rett til å få innsyn i de mangler som er avdekket. Vi vet at mange av støttefunksjonene er felles, at programmet for deler og vedlikehold også er felles. Dette handler jo om å gi befolkningen et korrekt inntrykk av hvilken forsvarsevne vi kan forvente når vi har kjøpt inn disse flyene. Det er bakgrunnen for at vi kommer med vårt forslag. Jeg går ut fra at også de som ikke skal få kjennskap til det som er hemmelig, kan lese engelsk, så med det som bakgrunn lurer jeg på hvorfor man ikke kunne gjort det som Riksrevisjonen ba om: å få en avgradert variant av rapporten som nå er framlagt.

Statsråd Frank Bakke-Jensen [17:28:27]: Det er ikke Riksrevisjonen som avgjør om dette er opplysningsmateriale som er sensitive, som bør begrenses – det er informasjonseier, som er Forsvarsdepartementet.

Jeg er veldig glad for at det var mulig å rigge en god prosess for å få en debatt rundt Riksrevisjonens rapport. Jeg er veldig glad for at vi i Stortinget kan ha en lukket høring, kan ha en lukket debatt, om tema som ved å åpne det helt kan stille oss sårbare nasjonalt og sikkerhetsmessig. Jeg mener at vi i denne prosessen har vist at vi tar både innbyggernes og landets sikkerhet på alvor når vi evner å ta på alvor de advarslene som kommer fra bl.a. forsvarssjefen, og det helhetsbildet vi beskriver om hvordan sårbarheten kan være. Det er fullt mulig å finne ut at en mutter var dårlig i en amerikansk rapport, men det er helheten i de revisjonene vi har gjort, som gjør at vi legger lokk på saken og sier at av hensyn til nasjonens sikkerhet er det best at dette behandles Begrenset.

Bjørnar Moxnes (R) [17:29:47]: Statsråden sa to litt motstridende ting. Han sa for det første at vi har rigget en god prosess for å få en debatt om rapporten. Det har vært en viss debatt inne på Stortinget i hemmelige møter, men det har ikke vært noen debatt som har vært opplysende for offentligheten og for dem som betaler for dette, nemlig innbyggerne og deres skattepenger. I tillegg er det helt korrekt – det er noe som ble veldig presist sagt – lagt lokk på dette fra regjeringens side.

Det jeg lurer på, som jeg gjerne vil få et ordentlig svar på – og som egentlig var det opprinnelige spørsmålet – er om det er slik at regjeringen som informasjonseier har hemmeligholdt noe som det er offentlighet om i

USA. Hvis det er slik, er det litt rart å holde det hemmelig, for vi får anta at de som ikke skal ha tak i rapporten, kan engelsk og da har lest om dette i den amerikanske versjonen. Så er det slik at det er informasjon som er hemmeligholdt, som er offentliggjort i USA, eller er det ikke slik?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [17:30:45]: Jeg svarte på det. Jeg sa at det kan godt hende det er fragmenter i den norske Riksrevisjonens rapport som også treffer det den amerikanske riksrevisjonen har sett på, men av hensyn til nasjonens sikkerhet har vi valgt å begrense denne informasjonen. Det bør ikke være ukjent – heller ikke for representanter fra Rødt – at vi opererer med hemmeligholdt i Norge, av hensyn til nasjonens sikkerhet. Vi opererer med sikkerhetsklassifiseringer, og vi opererer med begrensninger på dokumenter, og konfidensialitet.

Jeg vil si at jeg er veldig glad for at vi i Stortinget kunne ha en så bra prosess, som gjorde det mulig å ha en grundig gjennomgang av Riksrevisjonens rapport. Da har Stortinget fått den informasjonen de hadde behov for, for å behandle denne rapporten. Kontroll- og konstitusjonskomiteen har fått gjort sin kontroll av en viktig rapport. Jeg er helt enig med representanten i at dette er et stort og kostbart innkjøpsprosjekt, og det er viktig at vi følger det i de rette organene vi har.

Eva Kristin Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.
Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [17:31:57]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Solfrid Lerbrekk, Audun Lysbakken, Karin Andersen, Freddy André Øvstegård og Nicholas Wilkinson om å rette opp urettferdige velferdsnett (Innst. 253 S (2019–2020), jf. Dokument 8:48 S (2019–2020))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordne debatten på følgende måte: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Heidi Nordby Lunde (H) [17:32:49] (ordfører for saken): Da komiteen ikke står samlet om verken virke-

lighetsbeskrivelsen eller løsninger, blir merknadene på vegne av komiteen korte. Forslagene i denne innstillingen har vært behandlet opptil flere ganger av Stortinget tidligere. Det er, som forslagsstillernes overskrift antyder, forslag til reversering av endringer i velferdsordninger, noen helt tilbake til 2011, da en av forslagsstillerne selv satt i regjering. Derfor kommenterer jeg ikke alle sakene, men først vil jeg korrigere en inkurie.

Der det vises til budsjettforliket av 2018 om å heve taket på barnetillegg fra 95 pst. til 99 pst., medfører det ikke riktighet at det er gjort for innværende budsjettår.

Det norske velferdssamfunnet er til enhver tid mer enn summen av offentlige ytelser. Det er muligheten til å lære gjennom lek i barnehage, sørge for muligheter til alle gjennom en god offentlig skole, ha et anstendig og inkluderende arbeidsliv, et godt helsevesen og selvsagt en velferdspolitik som tar vare på oss når vi av ulike grunner ikke kan dette selv.

Verdien av velferdsstaten ser vi ikke minst nå, når vi står midt i en krise som rammer både liv, helse, vår egen og felles økonomi. Men velferdspolitikken dilemma er både å sørge for et sosialt sikkerhetsnett som holder når vi faller, men ikke holder oss fast. Når Høyre snakker om en bærekraftig velferdsstat, handler det om velferdsstatens evne til å bære de som trenger det i de periodene de trenger det, også i framtiden.

Da er det litt forstemmende at alle debatter, alle endringer, all systemkritikk ikke bare blir stemplet som usosiale, men også forsøkt framstilt som om kritikerne mener dette skyldes enkeltpersonene selv. Det siste er selvsagt feil. Det første hindrer en konstruktiv debatt om å forbedre det komplekse systemet av velmente ytelser og ordninger vi har i Norge.

Da regjeringen Solberg tiltrådte i 2013, var arven fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti lengre helsekøer og 15 000 flere fattige barn enn da de tre nevnte partiene tiltrådte. I 2013 var også nærmere 70 000 mottakere av arbeidsavklaringspenger i ferd med å dette ut av ordningen fordi den ikke fungerte etter hensikten. Så noe av det første regjeringen Solberg måtte gjøre, var å forlenge ytelsene mens vi forsøkte å finne svar på hva som var galt, og hva som måtte gjøres.

Da ordningen ble evaluert, sa en arbeidslivsforsker ved Frischsenteret, Simen Markussen:

«AAP er et rullebånd ut av arbeidslivet, der det gis aksept for at du ikke kan jobbe og der folk låses inne i utenforskapet».

Siden har det vært gjort flere endringer i ordningen, som innstramming i hva som skal til for å kvalifisere, og utvidelse av muligheten for å forsøke seg i arbeid uten å miste retten til ytelsen – begge deler for å målrette ordningen og ikke låse folk inne i fattigdom. Etter endringene har vi sett en økning på noen flere som går

over på sosialhjelp enn tidligere, i tillegg til raskere avklaring til uføretrygd for dem som har rett til dette, og flere tilbake i aktivitet og arbeid, men vi har ikke vært i nærheten av å sende 70 000 mennesker ut i usikkerhet, som det var i 2013. Det er ikke usosialt å gjøre nødvendige endringer i ordninger som fungerer som et rullebånd ut av arbeidslivet. Tvert imot, det er usosialt å la være.

Det samme gjelder endringer i uførereformen som ble vedtatt i 2011 og gjennomført i 2015. Vi vet at mange står utenfor arbeidslivet til tross for både arbeidsvilje og arbeidsevne. Derfor må ytelser og ordninger utformes slik at det ikke blir økonomiske barrierer for arbeidsdeltakelse. Endringene har gjort det enklere å kombinere arbeid og trygd, blitt mer rettferdige og har gitt netto høyere trygd for flertallet. Jeg mener det er usosialt å reversere endringene.

Jeg kan godt forstå at det kan virke urimelig når det gjøres endringer i våre mange velferdsytelser. Noen velferdsordninger kan ha vært riktige å innføre da de kom, men virker ikke lenger etter hensikten eller er utdaterte. Da kvinner ikke hadde høy arbeidsdeltakelse, kan det ha vært riktig med rause og lange overgangsordninger, slik at de som har vært forsørget av partneren, kunne omstille seg etter et brudd. Men i 2020 må vi kunne endre på og fase ut slike ordninger, selv om det virker urettferdig for dem som mottar dem.

Med Høyre i regjering har barnehager og SFO blitt billigere for dem som trenger det mest. Flere barn kan delta på fritidsaktiviteter, og barnetrygden er økt. Fram til nå har det vært nedgang i helsekøene. Køene til hjelp for folk i rus er redusert, og kanskje den største sosiale reformen i nyere tid er vedtatt, nemlig rusreformen. Når samfunnet endrer seg, må også innretningen av offentlig velferd endres. Og igjen – summen av det norske velferdssamfunnet er større enn summen av de sosiale ytelsene, heldigvis.

Lise Christoffersen (A) [17:37:56]: Takk til saksordføreren for en grei gjennomgang. Takk også til forslagsstillerne. De tar opp urettferdige velferdsutt, som lett kan drukne i covid-19-situasjonen. Derfor berømmer jeg SV for å reise denne saken nå.

Stortinget har de siste to månedene brukt sin tid på ekstraordinære tiltak, der regjeringa har fremmet forslag som stortingsflertallet, med Arbeiderpartiet i front, har endret, særlig med tanke på en mer rettferdig fordeling av de store midlene som er bevilget.

I den perioden som er gått siden Solberg-regjeringa overtok i 2013, har vi opplevd en sammenhengende periode med urettferdige kutt i velferd fra det ene statsbudsjettet til det andre. Noe av det aller første Erna Solberg gjorde, allerede i 2015, med hallelujarop fra Fremskrittspartiet og støttepartiene Kristelig Folkeparti og Venstre,

var å ta feriepengene fra arbeidsledige og skattlegge sluttvederlag for folk som mistet jobben. Det ga 2 mrd. kr i kutt i velferdsytelser som gikk rett i lomma på de rikeste, som hvert eneste år siden Solberg-regjeringa tiltrådte, har fått skatteutt på skatteutt. Vi ser hvordan høyresida i norsk politikk konsekvent velger side – de rike framfor vanlige folk.

Stortinget har i covid-19-situasjonen vedtatt gunstiger regler for dagpenger under permittering. Det var både riktig og rettferdig, men det som foreløpig ikke har vært et tema, er at alle de som nå har fått dagpenger etter disse gunstiger permitteringsreglene, likevel kommer til å tape, ikke bare i inntekt, men også i feriepengene. Det vil de merke neste år. Det er ikke rettferdig. Arbeiderpartiet stemte i 2015 imot å ta feriepengene fra arbeidsledige, men det ble nedstemt.

Forslagsstillerne i denne saken lister opp en lang rekke stønader der høyreregjeringa systematisk har kuttet i velferden til folk flest – kutt i stønader til uføre, herunder også barnetillegg og leveraldersjustering, redusert kjøpekraft for pensjonister, kutt i arbeidsavklaringspenger, kutt i stønad til enslige forsørgere, brillettøtte til barn og bilstøtteordning for funksjonshemmede. Mange andre kutt i velferdsordninger kunne vært lagt til, f.eks. det hjerteskjærende kuttet i supplerende stønad for personer med kort botid i Norge, der f.eks. personer i 80-årene, som hadde hatt slik stønad i ti år eller mer, mistet stønaden fra den ene dagen til den andre.

Vi har diskutert regjeringas urettferdige kutt i velferden tidligere. Høyreregjeringa står hver gang på sitt – de svakeste skal betale for de rikeste. I statsbudsjettet for 2020, før jul i 2019, viste Arbeiderpartiet til alle kutt høyreregjeringa og støttepartiene i Stortinget har stått for gjennom sju statsbudsjett. Regjeringa bruker ofte og gjerne velferdsstatens bærekraft som argument for sine kutt. Det er i utgangspunktet et flott begrep om kvaliteter i det norske samfunnet. Ifølge folketrygdens formålsparagraf handler det bl.a. om å gi økonomisk trygghet ved arbeidsløshet, aleneomsorg for barn, sykdom og skade, uførhet og alderdom, hjelp til selvhjelp og utjevning av inntekt mellom grupper. Summen av Solberg-regjeringas sju budsjetter er en annen. For dem betyr velferdsstatens bærekraft at de med de laveste inntektene skal sakke akterut. Høyresida omfordeler ikke fra dem med høye til dem med lave inntekter, men omvendt. Som vi påpekte i Arbeiderpartiets alternative budsjett: Summen av regjeringas politikk har gjort det vanskeligere for vanlige folk å leve livet sitt. De sosiale forskjellene øker.

Arbeiderpartiet har sitt eget forslag i denne saken. Vi ber regjeringa fremme en oversikt til Stortinget om konsekvenser for levekår og økte sosiale forskjeller av alle velferdsutt som høyreregjeringa har gjort siden

Erna Solberg overtok som statsminister. Vi er ikke uenige i det som fremmes av forslagstillerne, men regjeringas kutt til de svakeste har pågått uhemmet i sju år, sammen med skattekutt i milliardklassen til de rikeste. Arbeiderpartiet innser at det dessverre vil ta mer enn ett statsbudsjett å rette opp i de usosiale kuttene fra høyre-regjeringa og stortingsflertallet ved Høyre og Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti. Jeg tar her ved opp Arbeiderpartiets forslag i saken.

Presidenten: Da har representanten Lise Christoffersen tatt opp det forslaget hun refererte til.

Gisle Meininger Saudland (FrP) [17:42:32]: Vi behandler i dag et Dokument 8-forslag fra SV som saksordføreren redegjorde for på en god måte. Jeg vil også takke representanten Nordby Lunde som saksordfører og resten av komiteen for arbeidet og samarbeidet i saken.

Mange av temaene som tas opp i forslaget, har en lang historie. Noen av reformene som forslagsstillerne vil reversere, har partiet de representerer, også vært med på å fremme og vedta. Jeg skal likevel ikke dvele ved det i denne talen.

Et gode i norsk politikk er at det ikke er tradisjon for å forkaste alle reformer som tidligere regjeringer har gjort, midt i et budsjettår. Det er nettopp for at man skal kunne ha et bærekraftig og langsiktig perspektiv. Det betyr at noen ganger lar vi reformer virke uten å ta en omkamp hver gang det byr seg en mulighet. Det betyr ikke at alle sakene som blir omtalt, er fredet for alltid. La meg gjøre det klart at Fremskrittspartiet er klar til å ta en debatt om velferdsgoder og bærekraften i velferdsgodene, men å endre politikk noen få måneder etter at noe er vedtatt, midt i et budsjettår, ønsker vi ikke. Fremskrittspartiet har likevel klargjort en del av sin primærpolitikk i merknadene som foreligger i saken, og jeg kommer til å kommentere noen av dem.

Til forslag nr. 1 vil jeg minne om at det var SV og de andre partiene som sto bak vedtaket om uførereform i 2011. Fremskrittspartiet hadde da en rekke alternative forslag som bl.a. ville ha sikret høyere minstetrygd til flere. Den rød-grønne regjeringen ga riktignok en overgangsordning i 2012, som Fremskrittsparti-statsråden i 2015 utvidet, slik at man gikk lenger enn den forrige regjeringen.

Når det gjelder forslag nr. 3, om å gi uføre skjerming mot såkalt levealdersjustering, var dette fordi man trodde at pensjonsreformen skulle gi en vesentlig høyere avgangsalder. Det ble altså innført en skjerming for noe som ikke oppsto. Hvis det viser seg at det er behov for å skjerme nye årskull i framtiden, er Fremskrittspartiet åpen for å diskutere det ved en senere anledning, hvis det skulle inntreffe.

Når det kommer til saken om å øke kjøpekraft til alderspensjonister, støtter Fremskrittspartiet at man gjør det, og vi har også et eget forslag. Men kjøpekraften til alderspensjonistene påvirkes av mer enn reguleringsmodellen som Stortinget minus Fremskrittspartiet har innført gjennom pensjonsreformen. Vi var imot pensjonsreformen og dermed også underreguleringen, som eneste parti, og vi ber i dag igjen regjeringen om å iverksette tiltak som bidrar til at effekten av den årlige underreguleringen fjernes.

Med dette i tillegg til sterk skattelette og redusert avkortning av grunnpensjonen er det ingen tvil om at Fremskrittspartiet er pensjonistenes parti. Vi ser videre fram til evaluering av pensjonsreformen, og vi ber også om at en evaluering forelegges til debatt i Stortinget så raskt det lar seg gjennomføre.

I forslag nr. 7, om brillestøtte, er det viktig å se at det finnes to ordninger. Det er viktig for Fremskrittspartiet å poengtere at barn som har behov for briller, får briller. Det er vi opptatt av. Vi er også glad for at statsråden har avklart det ved flere anledninger.

Når det gjelder det siste forslaget, som omhandler bostøtte, er ikke det at færre får bostøtte, ensbetydende med at flere husstander som skulle hatt bostøtte, ikke får det. Jeg vil også minne om at bostøtten er utvidet for bedre å treffe store barnefamilier, og at beløpet nå reguleres regelmessig.

Jeg vil avslutte i forlengelsen av der jeg startet. Som et relativt nytt medlem i arbeids- og sosialkomiteen har jeg respekt for avgjørelser som har blitt fattet ved tidligere anledninger. Samtidig er vi rede til å ta en debatt om velferdsytelser, velferdsstatens bærekraft og hvordan disse kan innrettes på en bedre måte. Vi mener riktignok at mange av de sakene og punktene som har blitt fremmet, egner seg bedre til å bli løftet i et statsbudsjett framfor i et Dokument 8-forslag. Mange av sakene har også en tidshorisont som gjør at det vil være urimelig å endre dem uten at de har fått virke. Det betyr ikke at alle reformer og vedtak som har blitt gjort, er fredet for alltid, men at det i mange av sakene vil være naturlig å løfte det i en budsjettprosess, eller se på det i et lengre perspektiv.

Med det tar jeg opp forslaget som Fremskrittspartiet står bak.

Presidenten: Da har representanten Gisle Meininger Saudland tatt opp det forslaget han refererte til.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [17:47:24]: Senterpartiets ledestjerne er Samholds-Norge, ikke Forskjells-Norge – et velorganisert arbeidsliv som forutsetning for et trygt familieliv, altså trygghet for inntekt og arbeid. Senterpartiet stiller opp for folk som bor ytterst, enten det er

geografisk eller det er sosialt. Økonomisk trygghet for et anstendig liv står sentralt for oss.

Jeg vil takke SV for nok en gang å reise debatt om viktige sosialpolitiske spørsmål, og Senterpartiet har konkrete merknader til alle de ti forslagene fra SV. Senterpartiet er enig med regjeringspartiene i at skal velferdsstaten være mye for dem som trenger det mest, kan den ikke være alt for alle. Det betyr at vi må prioritere, som ellers i livet.

Forslag nr. 11 gjelder å reversere kutt i uføretrygden. Senterpartiet sto bak vedtakene som resulterte i omlegging av uførepensjon til uføretrygd under den rød-grønne regjeringa. Det er ikke korrekt som Arbeiderpartiet skriver i innstillinga, at ingen skulle tape på omleggingen. Det har vi diskutert mange ganger. Alle kunne ikke få bedring, det vet alle i denne sal. Det har vært en rekke forbedringer og overgangsordninger som skulle skjerme dem som ble mest negativt berørt utover noen få tusen kroner – altså et beskjedent beløp.

Forslag nr. 9 er å reversere kutt i uføres barnetillegg. Senterpartiet er helt enig. Vi foreslår å oppheve taket på summen av uføretrygd og barnetillegg tilsvarende 99 pst. av inntekt før uførhet. Vi er lei for at Kristelig Folkeparti ikke har kommet lenger i den saken, for vi er her i en situasjon hvor det er en del mennesker som har lave inntekter, blir uføretrygdet og har mange unger. Det er et faktum, og for å leve anstendig vil uføretrygd og barnetillegget bli over det en hadde av inntekt på et tidligere tidspunkt. Dette er en rettferdighetssak.

Forslag nr. 3 er om å skjerme uføre mot levealdersjustering. Senterpartiet er helt enig i at en fortsatt må skjerme utføre mot levealdersjustering, fordi uføretrygdene har små muligheter til å skaffe seg inntektsbringende arbeid i tillegg til uføretrygden.

Forslag nr. 13 gjelder å rette opp siste års kutt i kjøpekraft for mange alderspensjonister. Vi er imot å se bakover i spørsmålet om alderspensjonistenes pensjoner, men Senterpartiet har gjennom mange år fremmet forslag om å regulere løpende pensjoner med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten – altså et prioritert krav fra pensjonistorganisasjonene. Vi har gått inn for en prioritering av minstepensjonen, og det er en viktig fordelingssak.

Det fjerde forslaget fra SV er forhandlingsrett for organisasjonene som deltar i trygdeoppgjøret. For oss er det sjølsagt, vi har fremmet det en rekke ganger. Organisasjonene som deltar i trygdeoppgjøret, må få forhandlingsrett. Så blir det et forhandlingsresultat som er å se på som en forberedelse til Stortingets vedtak, som så legges fram på våren på samme tidspunkt som vi har LO-NHO-oppgjøret, f.eks. er pensjon en politisk prioritering, og den må finne sin avklaring her i salen.

Å reversere kutt i arbeidsavklaringspengene er det fjortende forslaget. Senterpartiet støtter ikke det generelt, samtidig som jeg vil ta sterk avstand fra det representanten Heidi Nordby Lunde sa om at arbeidsavklaringsordningen nærmest har vært som et rullebånd ut av arbeidslivet. Det er en uærbødighet som jeg må si er sterkt å høre, når vi kjenner livssituasjonen til de mange som går på arbeidsavklaringspenger. For Senterpartiet er det viktig at unntaksvilkårene for å få forlenget stønad i arbeidsavklaringspenger utover tre år, blir endret, for de er for strenge. Senterpartiet er imot reduksjon i minsteutbetalingene for arbeidsavklaringspenger for mottakere under 25 år. Det skjedde der en reduksjon på 66 000 kr, slik at de nå har bare 133 000 kr å leve for. Det er en altfor beskjeden pensjon gjennom arbeidsavklaringspengene. Senterpartiet foreslår også at en skal beholde arbeidsavklaringspengene til vedkommende faktisk er avklart for arbeid eller andre ytelser. Det er jo et helt sjølsagt poeng – her må Nav skjerpe seg.

Forslag nr. 15 gjelder å reversere kutt i overgangsstønden for enslige forsørgere. Senterpartiet er imot det, fordi formålet er at stønadsmottakerne skal bli i stand til å forsørge seg sjøl ved eget arbeid. Her har det vært endringer over tid i takt med samfunnsutviklingen, og jeg har en sterk forståelse av at det er endringer som er forstått av alle parter i samfunnet.

Senterpartiet er enig i forslagene nr. 7 og nr. 8 – å reversere kutt i brillestøtten til barn og reversere kutt i bilstøtteordningen for personer som trenger bil i gruppe 1, er vi helt enig i.

Vi er innforstått med at det er viktig å følge opp bostøtten gjennom statsbudsjettene.

Jeg tar opp Senterpartiets forslag samt de forslagene vi har sammen med SV.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Solfrid Lerbrekk (SV) [17:52:34]: Sidan regjeringsskiftet i 2013 har Velferds-Noreg vorte ganske annleis. Mange ordningar er gjorde radikalt om på eller tekne vekk, noko som i det store og heile spelar ei stor rolle for veldig mange enkeltpersonar, ofte enkeltpersonar som er i den nedre delen på inntektsskalaen. Det å gjera livet vanskelegare for folk som har det vanskeleg frå før, har aldri vore politikken til SV. Men på dette området er det samla sett mange forskjellige syn i komiteen på dei enkelte forslaga – frå dei forskjellige representantane. No, etter sju år med Høgre i statsministerposten og den fjerde varianten av høgeregjering, vil me i SV gje dagens regjeringsskifte ein sjanse til å retta opp igjen nokre av dei kuttane som har vorte gjennomførte dei siste åra. Dette har diverre ikkje nådd fram, det ser ikkje ut som om nokon av dei kuttane som er lista opp i

denne saka, har vore Framstegspartiet sine kjepphestar i regjering. Det ser derimot ut til at Venstre, Kristeleg Folkeparti og Høgre står like støtt på denne totalt sett kraftige slankinga av velferdsstaten, sjølv om det ikkje alltid har vore mitt inntrykk når eg har høyrte Kristeleg Folkeparti omtala f.eks. brillestøtte til barn.

Eg hadde eit lite håp om at det no skulle vera mogleg å få gjort om nokre av dei kutta som er lista opp i denne saka, f.eks. stønad til einslege forsørgjarar eller barnetillegg til uføre. Så det er synd.

Eg vil òg bruka anledninga til å seia at velferd og offentlege ytingar til enkeltpersonar er svært gode verk-tøy, kanskje dei beste me har, for å hindra auka forskjellar, for å halda eit godt tillitsnivå i befolkninga og for å halda eit høgt utdanningsnivå og høg deltaking i arbeidslivet. Kutta som me snakkar om i dag, er ikkje berre småplukk, det er viktige kroner for folk som har lite. Det kan mange gonger avgjera om dei har råd til ny vinterdress til poden i staden for å måtta bruka ein litt for liten vinterdress ein sesong til.

Det er viktig at me ser velferdsytingane i samanheng, kva dette har å seia i det praktiske dagleglivet for folk, og kva livssituasjon som gjer det enklare å delta i arbeidslivet med den evna ein har – dersom det er mogleg. Og her er det éin ting som eg ofte får ein følelse av at ikkje vert teken med i vurderinga av livssituasjonen til folk, og det er nettopp korleis sjukdom i samanheng med fattigdom forsterkar kvarandre og ofte kan gjera situasjonen betydeleg mykje verre enn han hadde trengt å vera.

Til slutt vil eg påpeika noko som representanten frå Framstegspartiet sa for eit par innlegg sidan, om at Framstegspartiet var det einaste partiet som stod imot pensjonsreforma då ho for nokre år sidan, før SV gjekk inn i regjering, vart forhandla fram. Det stemmer ikkje, SV stemte òg imot pensjonsreforma, men me måtte gå med på ho som eit kompromiss då me gjekk inn i regjering, akkurat som Framstegspartiet måtte då dei gjekk inn i regjering.

Eg vil gjerne ta opp dei forslaga SV står bak.

Presidenten: Da har representanten Solfrid Lerbrekk tatt opp de forslagene hun refererte til.

Torill Selsvold Nyborg (KrF) [17:57:15]: Takk til saksordføraren, takk for godt arbeid i komiteen, og takk til statsråden, som har svara på alle ti spørsmåla på ein klargjerande måte.

Noreg er og skal vera eit velferdssamfunn, men velferdssamfunnet vårt er meir enn berre staten, sjølv om det ofte er det offentlege det er fokusert på, slik vi ser det i dette Dokument 8-framlegget. Dilemmaet til velferdspolitikken er å sørgja for eit sosialt sikkerhetsnett som tek vare på dei som av ulike grunnar i kortare eller

lengre tidsrom ikkje kan delta i arbeidslivet, samstundes som vi er avhengige av at flest mogleg faktisk deltek i arbeidslivet for å kunna sørgja for nettopp dette sikkerhetsnettet.

Kristeleg Folkeparti er samd med Senterpartiet, som refererte til at velferdsstaten skal vera mykje for dei som treng det mest, men han skal ikkje vera alt for alle. Dette kan opplevast krevjande for mange, og det har vi i Kristeleg Folkeparti den største forståinga for, men vi kjem ikkje ifrå at det er naudsynt å gjera prioriteringar for å få mest mogleg ut av dei offentlege ressursane.

Representantforslaget inneheld saker som har vore handsama tidlegare, og som har kome som følge av at det har vore gjort politiske prioriteringar og tilpassingar over tid. Det har gjort at nokon har fått mindre, medan andre har fått meir. Endringar i velferdsytingar er noko ein regulerer i statsbudsjettet, regjeringa har ei fortløpande oversikt over korleis endringane slår ut både dei som aukar, og dei som vert reduserte. Eg er overtydd om at regjeringa også i år kjem til å gjera ein grundig jobb med dette opp mot budsjettet for 2021. Eg går difor ikkje inn på sakene her, slik dei var nummererte, men Kristeleg Folkeparti kjem til å røysta for fleirtalsframlegget frå Høgre, Framstegspartiet og oss sjølve.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:59:54]: Kanskje særlig i disse dager ser vi veldig godt illustrert hvor viktig jobb er. Det å jobbe og det å ha en jobb er det beste virkemiddelet mot utenforskap og mot langvarig fattigdom. Derfor har det vært en lang tradisjon i arbeids- og sosialpolitikken i Norge – ikke uten uenighet eller diskusjon, selvfølgelig – at ytelsene i folketrygden og hele velferdssystemet vårt skal være innrettet slik at de stimulerer til arbeid. De skal med andre ord både hjelpe folk som trenger det i en periode eller lengre tid, og samtidig stimulere til arbeid. Derfor er det viktig å inkludere flere i arbeidsmarkedet. Da må vi ha tiltak både for å ruste folk opp på skole-, kompetanse- og utdanningssiden, vi må selvfølgelig ha tiltak som gjør at det blir attraktivt å starte og å skape nye arbeidsplasser – ikke minst blir det viktig etter koronakrisen – men vi må også ha tiltak som gjør at det i størst mulig grad lønner seg å jobbe.

For øvrig er det satt ned et sysselsettingsutvalg som delvis har levert noen innspill, men som jobber med disse tingene.

Det er også viktig at mottakere av ytelser ikke går passive eller går lenger enn nødvendig på ordninger som skal være midlertidige. Samtidig er det slik at de som helt eller delvis ikke kan delta i arbeidslivet, skal sikres en forsvarlig inntekt.

Jeg skal heller ikke gå inn på hvert enkelt forslag, for det har jeg gjort i svarbrevet mitt til komiteen, men jeg

kan nevne at minstepensjonene er økt i flere omganger, og at engangsstønaden – en unnlattessynd jeg må innrømme at Høyre i regjering lenge lot være, til Kristelig Folkeparti kom inn – er økt ved adopsjon og fødsel. Vi har hatt en klar og helhetlig prioritering av utsatte unge. Det er bevilget midler til f.eks. en bred ungdomsinnsats i Nav. Barnetrygden er økt for første gang på 20 år. Fra 1. september 2020 økes barnetrygden ytterligere.

Noen av forslagene gjelder endringer vi har gjort i forskjellige hjelpemiddelordninger. Tilskudd til hjelpemidler er ment å kompensere for merutgifter som personer med nedsatt funksjonsevne har sammenlignet med andre. Noen ganger kommer det gode eksempler på endringer som bør gjøres, slik at noen kanskje burde få flere hjelpemidler, men også her er vi nødt til å prioritere. Endringene som er gjennomført, er i all hovedsak for å tilpasse nivået på støtten til de faktiske merutgiftene for brukerne.

Flere har kommentert at uførereformen ble innført i 2015, men forslaget kom fra Stoltenberg II-regjeringen. Det husker jeg godt. Jeg satt selv på Stortinget da, i arbeids- og sosialkomiteen, og var med i forhandlinger med Stoltenberg-regjeringen om det. Reformen ble ikke innført for å spare penger. Tvert imot ble den beregnet å være noe dyrere sammenlignet med den tidligere uførepensjonsordningen. Hensikten var både å tilpasse uføretrygden til pensjonsreformen og at det skulle bli lettere å kombinere arbeid og uføretrygd.

Vi har fulgt effektene av uførereformen og også iverksatt flere tiltak der det har vært behov for justeringer. Det ble bl.a. innført en overgangsordning med skattefradrag for uføretrygdete som etter reformen fikk nedgang i inntekt som følge av lavere skatteverdi av fradrag, og fordi man gikk over fra brutto til netto, måtte man gjøre endringer i bostøtten som følge av økt bruttoinntekt etter reformen. Det ble innført en varig kompensasjonsordning.

Jeg kunne sagt noe om flere av disse forslagene, men det er det ikke tid til. Som komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti påpeker, vil det å reversere bl.a. uførereformen også kunne bety redusert trygd for mange. For øvrig er det – selvfølgelig, det er slik det er når opposisjonen fremmer Dokument 8-forslag – påfallende at man her ønsker å skape oppmerksomhet bare rundt kuttene, for det har vært kutt, og det har vært endringer, men alle økningene, fra barnetrygd, yrkesfagløft og moderasjonsordninger i barnehager til engangsstønad til minstepensjonister, ønsker man ikke å si noe om. Arbeiderpartiet ber til og med regjeringen om å komme tilbake med en liste over kun én del av sin politikk. Den listen har Stortinget fått til behandling hvert eneste år gjennom de årlige statsbudsjettene.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Lise Christoffersen (A) [18:04:58]: Som statsråden sa: Vi kunne snakket om mange ytelser. Jeg har lyst til å ta opp tråden igjen fra innlegget mitt i stad.

Vi bruker penger som aldri før i disse koronatider, og det har vært riktig. Men et tankekors er hvor mye vi bruker på bedrifter kontra det vi bruker på arbeidstakere. Til dels er det to sider av samme sak – det ser jeg – men ikke helt. Det nærmer seg nå ferietid. Hva har statsråden gjort for å sikre at bedrifter som får støtte fra kompensasjonsordningen til dekning av nødvendige utgifter, faktisk setter av nødvendige midler til å utbetale feriepengene til de ansatte?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [18:05:42]: Feriepenger er lovpålagt – det er det første. Det er en fordring som hver enkelt arbeidstaker har på sin bedrift. Med andre ord er det bare greit å understreke klart og tydelig: Det er ikke valgfritt for bedriften å betale ut feriepenge, og det er heller ikke valgfritt for bedriften å synliggjøre i regnskapet at man har satt av penger til det.

I en helt ekstrem situasjon som nå har det vært fremme i mediene – jeg antar det er det representanten viser til – at i en spørreundersøkelse fra NHO var det 10–11 pst., uten at vi vet noe mer om det, som sier at de er usikre på om de kunne betale feriepenge. Det går et brev fra Arbeids- og sosialdepartementet til partene om dette i dag. Men det er sånn at vi har ordninger i dag for at den ansatte skal kunne kreve feriepengene sine, fordi det er en fordring, det er noe bedriften skylder dem. I verste fall, hvis bedriften ikke er i stand til å betale utgiftene sine selv etter å ha fått støtteordninger, vil bedriften ikke kunne fortsette å eksistere, altså gå konkurs.

Lise Christoffersen (A) [18:06:43]: Jeg takker for svaret, og det er bra at statsråden vil ta dette opp med partene. En kunne kanskje stilt noe større betingelser til de pengene som utbetales nå gjennom kompensasjonsordningen, men det er jo mulig at det skyldes at Høyre egentlig ikke er så veldig opptatt av feriepenge til arbeidsledige. For som jeg nevnte: I 2015 tok jo høyrreregjeringa feriepengene fra de arbeidsledige. Det betyr at det spøker for hele eller deler av feriepengene til neste år for dem som på grunn av korona har vært eller er permittert i år. Jeg lurar på om statsråden har noen planer om å sørge for at denne urettferdigheten blir rettet opp i den langsiktige planen for å gjenreise økonomien vår.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [18:07:33]: Det er jo to helt forskjellige spørsmål. Ett spørsmål er hvilke feriepengeordninger man har for dem som er ledige. Et helt annet spørsmål er – som var det første spørsmålet –

hvilke feriepengeordninger man har for dem som er ansatt i en virksomhet i Norge. De som er ansatt i en virksomhet, har rett på feriepenger. Det er det ingen regjering – i hvert fall ikke denne – som har forsøkt å gjøre noe med.

Vi har ingen planer om å foreslå noen endringer i feriepengeregelverket for ledige eller de på dagpenger. Den endringen ble gjort i 2015, og vi står for den.

Lise Christoffersen (A) [18:08:06]: Jeg takker for et oppklarende svar.

Ja, det var to helt forskjellige spørsmål. Det var derfor det var formulert som spørsmål 1 og spørsmål 2, og nå kommer jeg med spørsmål 3: Da konkluderer jeg med – men jeg spør for sikkerhets skyld – at statsråden faktisk er enig med sin forgjenger, Fremskrittspartiets Robert Eriksson, i at det både er rett og rimelig at arbeidsledige ikke skal ha rett på feriepenger på samme måte som yrkesaktive.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [18:08:40]: Robert Eriksson har sagt mye. Han får si det på sin måte, og jeg får si det på min måte og med mine ord, og det er at denne endringen ble gjennomført i 2015. Hvis Arbeiderpartiet går til valg på å garantere at vi skal gjeninnføre dette, er det selvfølgelig helt rettferdig og rimelig. Det må de gjerne love og garantere alle ved valget. Det hadde vært interessant å høre om de vil gjøre det. Men det er ingen planer fra regjeringen om å gå tilbake på det som var endringen i 2015. Og så får daværende statsråd beskrive det på sin måte.

Takk for ryddig oppstilling av spørsmålene!

Per Olaf Lundteigen (Sp) [18:09:34]: Saksordføreren, Heidi Nordby Lunde, kommenterte arbeidsavklaringspenger, eller AAP-ordningen, som et rullebånd ut av arbeidslivet. Det er rimelig respektløst, må jeg si. Men først og fremst er det kritikk av det statlige Nav.

Arbeidsavklaringsordningen gjelder for syke personer, den angår over 100 000 mennesker, og det er mennesker som det er viktig å få avklart om har arbeidsevne, eller om de har rett på andre ytelser.

Statsråden sa at det er viktig at en ikke går for lenge på Nav-ordninger, og det er jeg helt enig i. Arbeidsavklaringspenger er en ordning hvor det er for sen og for dårlig avklaring for mange folk som får en vanskeligere livssituasjon i forholdet til Nav.

Mitt spørsmål er: Er statsråden enig i at Navs arbeid når det gjelder arbeidsavklaringspenger, er for dårlig, og hva gjøres for å følge opp f.eks. kvalitetshevingen som ble lovet da man gikk fra fire til tre år i arbeidsavklaringsperiode?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [18:10:39]: Først er det viktig å si at akkurat nå er det en unntakssituasjon også i Nav. Det betyr at de som er på arbeidsavklaringspenger nå, har fått forlenget sin stønad, nettopp av den grunn at Nav, akkurat nå, ikke har kapasitet til å drive oppfølging på den måten de skal.

Regjeringen har styrket Navs budsjetter til oppfølging av denne gruppen konkret – 119 mill. kr, hvis jeg ikke husker feil. Og igjen vil jeg gjerne velge mine egne ord, og da vil jeg kanskje ikke si «for dårlig», men fordi oppfølgingen måtte bli bedre. Vi kommer til å følge opp Navs oppfølging, for å si det på den måten. Det er en klar forventning at når Nav får større ressurser, og Nav er også veldig opptatt av dette selv, skal oppfølgingen bli tettere og bedre.

Det har vært gjennomført flere større endringer i arbeidsavklaringsordningen. Det er for øvrig ikke sånn at alle på arbeidsavklaringspenger – selv om mange har helseproblemer – automatisk er så syke at de skal ha uføretrygd, men vi kommer til å følge med på hvordan de endringene fungerer.

Solfrid Lerbrekk (SV) [18:11:51]: Som ei oppfølging av den førre replikanten: Inntrykket mitt er at det framleis ikkje er heilt eintydig i Nav at forlenginga av arbeidsavklaringspengane gjeld alle. Oppmodinga mi til statsråden er at han rett og slett må gje ein marsjordre som er veldig tydeleg, for det er framleis noko knirking som ikkje skulle vore der viss ein ser på det skriftlege svaret frå statsråden til meg for eit par veker sidan.

Så til spørsmålet mitt. I revidert nasjonalbudsjett, som kom i dag, ser me at brillestøtte til barn no vil kosta endå mindre enn det som tidlegare var anslått då endringa i ordninga vart innført. Kan statsråden i dag stå her og garantera det som vart lova: at ingen barn får dårligare kvalitet på synskorrigeringa enn det som augelegen meiner trengst, og til den tida som er anbefalt?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [18:12:54]: Jeg kan stå her og si det som også forrige statsråd sa, og som var klart og tydelig også i statsbudsjettet: Det kommer nå en ny beregning av kostnader – det er for øvrig ikke uvanlig, det er en av grunnene til at vi har et revidert budsjett. Vi får nå en ordning som er klarere, mer målrettet, og som for øvrig også har bedre kostnadskontroll. Det er viktig, for, som flere har sagt, er vi nødt til å prioritere med fellesskapets penger, særlig når det gjelder arbeids- og sosialbudsjettet, hvor vi må prioritere dem som trenger det mest. Samtidig har vi også ryddet opp for å gjøre ordningene mer forståelige og klarere knyttet til medisinske diagnoser. Men det er ingen endringer i dette sammenlignet med det som ble lagt frem tidligere – eller retningslinjene har jo kommet,

men det er ingen endringer i det bildet som ble lagt frem i budsjettet som ble vedtatt i fjor.

Presidenten: Da er replikkordskiftet omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Bjørnar Laabak (FrP) [18:14:13]: Dette er en av de første sakene jeg har fått gleden av å være med i komiteen og behandle helt frem. Jeg må først si at jeg er imponert over nivået. Jeg synes det er kjempehyggelig å være sammen med så flinke mennesker. Det er ikke alltid man er det i kommunene, der jeg stort sett driver politikk.

Jeg synes også disse ti forslagene i representantforslaget er veldig interessante, og jeg syntes det var veldig fint. Jeg vil berømme statsråden for svarbrevet, som er særdeles informativt, og jeg opplever å være oppdatert på hva som faktisk gjelder. Jeg skal ikke lese opp de punktene som statsråden selv gikk igjennom, om de ytelsene som faktisk er innført og forbedret de siste årene, men jeg har lyst til å si noe om AAP, og så har jeg lyst til å si noe om bostøtteordningen.

Vi bor alle sammen i en kommune. Vi lever livet vårt i kommunene rundt i hele landet, og når det gjelder AAP-ordningen, kjenner vi sikkert alle noen som er innenfor den ordningen. Jeg tenker at det som har vært det viktigste med å redusere fra fire til tre år, har blitt fremstilt som at det er en dårligere utgave av AAP-ordningen, men det er jo snarere tvert imot. Det er slik at for den enkelte som trenger arbeidsavklaring, skal Nav jobbe raskere og bedre og strukturert for at de faktisk kommer i arbeid, utdanning eller får annen ytelse i etterkant, eller går over og får innvilget sin uførestønad. Det er veldig viktig å holde tunga rett i munnen, for dette er ikke en varig ytelse, det er rett og slett en avklaring av hva som er til det beste for hele samfunnet og for den enkelte.

Så til bostøtten: Den er jo endret de siste årene. Man har fått en innretning som gjør at den fanger opp og trefter de store barnefamiliene mer enn tidligere, da man kunne få bostøtte hvis man var uføretrygdet, ung ufør e.l. Jeg husker tilbake til begynnelsen av 2000-tallet, da kommunene gikk inn og beregnet gjengs leie på utleieboliger, fordi det de økte leiene med, ble dekket av bostøtten. Sånn er det ikke lenger. Det er viktig å si når det gjelder dem som leier bolig, at kommunene har kanskje stor mangel på boligsosiale planer, men det finnes tilskuddsordninger, det finnes husbankordninger, og det finnes låneordninger som kommunen tar på vegne av folk som ikke kan skaffe penger selv. Kommunen kan også ha en kommunal bostøtteordning.

Karin Andersen (SV) [18:17:24]: Denne saken handler om de menneskene som har vært i permanent krise lenge, og de fleste av dem er syke i tillegg og har økonomiske problemer. Og når vi nå opplever at mange kommer i krise, ser stortingsflertallet at de reglene vi har, ikke rekker for dem, men de rekker visst for dem som har vært i permanent krise. Jeg forundrer meg over de representantene som går opp her og sier at velferdsstaten ikke kan være alt for alle. Nei, nå snakker vi om de mest vanskeligstilte, de som er syke, de som har fått kutt i AAP. Hvordan er virkeligheten nå da – får folk raskere helsebehandling nå i koronakrisa enn det de fikk før? Dette er jo folk som ikke har fått helseavklaring før de blir kastet ut av AAP. Blir det bedre da liksom, når de blir kastet ut og får karantene på et helt år uten inntekt? Selvfølgelig blir de fattigere, de blir sykere, de blir mer utstøtt. Er det noen i denne salen som tror at arbeidsmarkedet nå er slik at dette er mennesker som får jobb nå? Skulle vi da kanskje sikre dem inntekt i denne tida som er så vanskelig, der mange spreke folk uten helseproblemer og med lang utdanning står først i køen? Nei, ikke engang da vil regjeringen være med på dette.

Dere hører sikkert at jeg er ganske sint, og det er jeg på dette. For regjeringen nøler ikke med å bruke milliarder på de aller rikeste, de som arver millioner, de som har svære formuer. Da er det bare et knips, så er pengene der. Men hvis du er syk, da skal det letes med lys og lykte etter noe å stramme inn på, for man tror – antakeligvis – at det motiverer folk på en eller annen måte. Og jeg kan fortelle at jeg har jobbet med dette i mange år. Dette ødelegger livet til folk, og det er helt unødvendig. Hva skulle vi gjøre? Jo, vi må følge opp folk bedre. Og er det sånn at Nav nå følger opp folk bedre med det som faktisk kan få folk i jobb, nemlig kvalifisering? Svaret er dessverre nei.

Riksrevisjonen har laget en stor rapport som viser at vi kaster bort milliarder på tiltak som ikke virker. Jeg hadde håpet at regjeringen hadde vist litt mer interesse for det og sørget for at flere kunne ta kompetanseheving, lengre opplæring for å komme seg på beina og komme i jobb, for jeg vet at sosialt arbeid nytter, kvalifisering nytter. Men nå skal alt ta så kort tid, så kort tid at det nytter ikke. Vi er faktisk nødt til å kvalifisere folk mye bedre enn det vi gjør i dag, og vi er nødt til å gi dem den helseoppfølgingen de trenger. Da kan vi regne med at flere kommer i jobb.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [18:20:39]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg og Gisle Meininger Saudland om etablering av Nav-ombud (Innst. 254 S (2019–2020), jf. Dokument 8:56 S (2019–2020))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordne debatten på følgende måte: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Kristian Tonning Riise (H) [18:21:25] (ordfører for saken): Jeg vil begynne med å takke forslagsstillerne for saken og komiteen for godt samarbeid.

Det har fra starten av vært et bredt flertall for at man ønsker en ordning med et Nav-ombud, men litt ulike oppfatninger om hva et ombud innebærer, og hva slags innretning det bør ha. Det er ikke så rart, ettersom det ikke er noen entydig definisjon av hva et ombud er, noe også høringene bekreftet er tilfellet i denne sammenhengen. Jeg skal derfor forsøke å gjøre rede for hva flertallet, bestående av regjeringspartiene og Fremskrittspartiet, har lagt vekt på i denne saken.

Det er viktig for tilliten til velferdsordningene at brukernes rettssikkerhet og mulighet til å klage på vedtak og service ivaretas. Det eksisterer allerede lovfestede rettssikkerhetsordninger i forvaltningen av Nav, og for oss har det vært viktig å sørge for at en ordning med et Nav-ombud blir en reell styrking av rettssikkerheten til brukeren og ikke bare enda et organ man skal forholde seg til, som ytterligere kompliserer situasjonen til brukeren og oppleves som en ny flaskehals. Det er også viktig å påpeke at etableringen av et Nav-ombud ikke kan og ikke skal være løsningen på alle utfordringer i Nav. Flere av høringsinstansene erfarte eksempelvis at Navs veiledningsplikt ikke overholdes, og at det er et betydelig behov for at denne forbedres. Det er viktig at disse signalene tas på alvor i Nav, og at dagens lovverk, som allerede legger opp til god veiledning fra forvaltningens side og flere klagemuligheter, overholdes.

For oss har det derfor vært viktig å påpeke at det ikke er meningen at et Nav-ombud skal overta veiledningsplikten eller andre plikter etter forvaltningsloven som påhviler Nav og Trygderetten. Det kunne fort virket mot sin hensikt og uthullet eksisterende rettigheter og virket mer byråkratiserende. Det er viktig at ombudet blir en ubyråkratisk og brukervennlig ordning, og at det funge-

rer som en rettssikkerhetsgaranti som kontrollerer at brukerne mottar riktig tjeneste til riktig tid.

Vi har derfor konkludert med at et ombud best kan fungere som en ordning under Stortingets ombudsmann for forvaltningen, Sivilombudsmannen. Ombudsmannen behandler allerede en rekke saker fra arbeids- og velferdsforvaltningen og har gode systemer for kontakt med Navs brukere og personer som har behov for veiledning ved klage. Vurderinger fra Sivilombudsmannen har også høy faglig kvalitet og regnes som objektive og upartiske. I tillegg nyter ombudsmannen autoritet i forvaltningen og stor respekt i befolkningen. Ved å samle ombudsfunksjonene for Nav hos Sivilombudsmannen unngår man også at ansvaret for kontroll og oppfølging splittes mellom ulike ombud, tilsyn og ordninger.

Det er også viktig å påpeke at en forutsetning for at ombudet med denne innretningen skal fungere etter hensikten, er at det tilføres tilstrekkelig kompetanse og kapasitet til å kunne føre en reell kontroll.

Med det tar jeg opp våre forslag i saken, men jeg vil presisere at i forslag nr. 1 skal henvisningen lyde:

«Stortinget ber presidentskapet om å endre mandatet for utvalget som utreder Stortingets kontrollfunksjoner (Harberg-utvalget) slik at utvalget vurderer og kommer med forslag til etableringen av et Nav-ombud i tråd med merknadene fra stortingsflertallet i Innst. 254 S for 2019–2020.»

Presidenten: Representanten Kristian Tonning Riise har tatt opp de forslagene han refererte til, også det nå endrede forslaget.

Lise Christoffersen (A) [18:25:45]: Takk til saksordføreren og takk til forslagsstillerne. Spørsmålet om et Nav-ombud er en viktig sak, særlig sett i lys av Nav-skandalen, som regjeringa selv har valgt å kalle det.

Den 5. mars i år behandlet Stortinget saken fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om den redegjørelsen arbeids- og sosialministeren ga i Stortinget 5. november 2019 om feilpraktiseringen av EUs trygdeforordning. Statsråden sa selv i den debatten at flere spørsmål burde ha vært reist tidligere. Arbeids- og sosialdepartementet var ikke fornøyd. Feilen hadde pågått i mange år. Statsråden sa videre at Nav burde fanget opp feilen tidligere, men ingen fanget altså opp feilen før Trygderetten begynte å se på dette i 2017. Og enda fortsatte den feilaktige praksisen i flere år. Folk fikk urettmessige tilbakebetalingsvedtak mot seg. Folk ble anmeldt og domfelt for noe de ikke skulle vært anmeldt og domfelt for.

Som flere var inne på i debatten 5. mars, er et viktig kjennetegn ved det norske samfunnet en høy grad av tillit mellom befolkning og myndigheter. Den tilliten har ikke kommet av seg selv, men er bygd stein på stein gjen-

nom politiske vedtak i utviklingen av rettsstaten og det norske velferdssamfunnet gjennom mer enn 100 år. Den tilliten er det vårt ansvar som folkevalgte å ta vare på. Det er akkurat det bakteppet som gjør Nav-skandalen så alvorlig. Det er nå helt nødvendig at vi greier å gjenreise tilliten til Nav.

Arbeiderpartiet støtter derfor opprettelsen av et Nav-ombud, men vi tror ikke det alene er nok. Det må kraftigere lut til enn som så, men det kan være ett av flere bidrag i riktig retning.

Det er ikke første gangen Stortinget behandler sak om å opprette et Nav-ombud. Det har vært flere forslag fra flere partier på begge sider av skillet mellom dagens posisjon og opposisjon. Men det som har vært et gjennomgående trekk til nå, har vært at forslagene har vært fremmet fra opposisjonen og blitt nedstemt av posisjonen. Slik var det også da Stortinget behandlet saken i forbindelse med SVs representantforslag i desember 2014. Da ble også et forslag fra Arbeiderpartiet om å be regjeringa snarest mulig vurdere opprettelse av et Nav-ombud, nedstemt, bl.a. av Fremskrittspartiet, som står bak det forslaget vi behandler i dag.

Alle partiene i komiteen vil nå ha et ombud. Det er bra. Men vi har samtidig litt ulike syn på måten et ombud skal organiseres og virke på. Regjeringspartiene og Fremskrittspartiet har bestemt seg. De ønsker ordningen lagt til Sivilombudsmannen. Det er Arbeiderpartiet skeptisk til, for, som også statsråden påpeker i sitt brev til komiteen, en stor andel av Sivilombudsmannens portefølje dreier seg om saker som gjelder nettopp arbeids- og velferdsforvaltningen. Vi mener det derfor lett kan oppstå en sammenblanding av funksjoner. Vi mener dessuten at det er gode argumenter for å hevde at én sentral instans lett kan bli mindre tilgjengelig for folk som har saker gående i Nav, og som allerede nå opplever at det er vanskelig å nå fram. Vi ønsker derfor en grundig vurdering av hva som er den beste måten å gjøre dette på. Vi heller i retning av fylkesvise ombud, kanskje også flere i noen av de største fylkene, både i folketall og i areal. For noe av poenget med et ombud må jo være at det er tilgjengelig for dem som trenger bistand derfra. SV ønsker en organisering etter modell av Pasient- og brukerombudet, og Arbeiderpartiet ser at det kan være gode grunner for det. Senterpartiet holder dette foreløpig mer åpent, slik vi også gjør.

Avslutningsvis må det være lov å bemerke at saken framstår litt underlig. Flertallet – jeg forutsetter da at Venstre i denne saken stemmer sammen med Fremskrittspartiet og de andre regjeringspartiene – har, på tross av at statsråden sier han vil utrede saken, slik det står i Granavolden-erklæringen, i realiteten tatt saken ut av regjeringas hender og lagt den til Stortinget. Det som også virker litt underlig, er at Fremskrittspartiet ikke be-

nyttet anledningen til å få fremmet sak om Nav-ombud mens de fortsatt satt i regjering, men så fremmer forslag i Stortinget bare to uker etter at de valgte å forlate regjeringa. Det virker som om det har vært en viss form for tautrekking enten internt i regjeringa eller mellom regjeringa og regjeringspartiene i Stortinget i denne saken. Nå har vi ikke lenger en flertallsregjering, og det er kanskje det som redder saken og gjør at vi får et flertall for ombud denne gangen?

Jeg tar herved opp det forslaget Arbeiderpartiet har fremmet i saken.

Presidenten: Representanten Lise Christoffersen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Gisle Meininger Saudland (FrP) [18:30:38]: Først en takk både til saksordføreren og til de andre partiene i komiteen for imøtekommenhet og en god behandling av saken.

Det er elleve år siden Fremskrittspartiet første gang fremmet forslag om å opprette et Nav-ombud. Også mange andre forslag fra Fremskrittspartiet har blitt kritisert før de ble vedtatt, men så ender det opp med at de fleste til slutt er for forslagene likevel. Opprettelsen av et Nav-ombud er jo en sak som alle har blitt for etter at Fremskrittspartiet har foreslått det.

Det at det finnes kontrollmekanismer i samfunnet, og at noen kan tale på vegne av brukerne, er et viktig prinsipp. På samme måte som vi har et eldreombud eller et pasient- og brukerombud, er det viktig at vi har et ombud for dem som møter et ansiktsløst maskinbyråkrati.

Nav-skandalen i fjor viste at systemet ikke er perfekt. Selv om det for alle dem som ble urettmessig dømt, er en mager trøst at man nå skal ha et ombud for å sikre brukernes rettigheter, vil vi være bedre rustet for at såne ting ikke skjer i framtiden. Jeg mener at et Nav-ombud, som skal gå byråkratiet etter i sømmene, og som taler brukernes sak og sikrer dem de rettighetene de har, er overmodent for å bli vedtatt.

Som det har blitt pekt på tidligere, har saken vært på høring, og så å si alle høringsinstansene uttalte seg positivt til opprettelsen av ombudet – det var forskjellige meninger om hvordan det skal opprettes, riktignok. Det viste seg også at det er et stort behov for og et stort ønske i befolkningen om et ombud som kan tale deres sak, og aktuelle interesseorganisasjoner går aktivt ut og støtter opprettelsen av ombudet. Det er positivt, og det styrker min tro på at det er riktig å opprette et Nav-ombud.

Ombudet er ment å være et ubyråkratisk og brukervennlig ombud. Det skal ikke bygges opp en veldig stor organisasjon, og den skal ikke overta saksbehandlingen til Nav. Den skal heller ikke overta saker på vegne av Trygderetten.

Jeg mener det er viktig at ombudet får ansvar for både den kommunale og den statlige delen av Nav. Det er for at det ikke skal bli oppstykket og delt. Det er viktig at et Nav-ombud er et ombud for alle på Nav, og at det ikke skilles mellom hvem som betaler for velferdsgodene. For brukerne av Nav er det også irrelevant; de ønsker bare den tjenesten de har krav på.

Ombudet vil så klart være uavhengig og upartisk. Det betyr at det ikke er den organisasjonen man klager på, som også er den man klager til. Brukerne kan dermed være sikre på at de blir møtt av noen som ikke har en forutinntatt og kanskje negativ tilnærming, og at saken deres blir behandlet på riktig måte. På den bakgrunnen og som beskrevet i merknadene i saken mener vi, Fremskrittspartiet, i samarbeid med regjeringspartiene at et Nav-ombud best lar seg opprette som en ordning under Stortingets ombudsmann for forvaltningen, Sivilombudsmannen.

Jeg er glad for at det på Stortinget er vilje til å opprette et Nav-ombud, selv om jeg ser at flere partier vil utrede og på den måten dermed også utsette saken. Min ambisjon er at ombudet opprettes neste år, og at regjeringen sjekker ut eventuelle lovtekniske saker så raskt det lar seg gjøre. Jeg legger til grunn at regjeringen vil jobbe raskt med denne saken og opprette ombudet så raskt det lar seg praktisk gjennomføre.

Til slutt vil jeg igjen takke både regjeringspartiene og de andre partiene i salen for deres imøtekommenhet og samarbeid i denne saken.

Magne Rommetveit hadde her teke over presidentplassen.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [18:34:53]: Jeg takker saksordfører Tonning Riise for en greit utført jobb. Det er en viktig sak, men det er et meget lettvtint formulert forslag fra Fremskrittspartiet – jeg er såpass uærbødig at jeg må si det.

Det er viktig å få utredet dette, og det som Senterpartiet sier i innstillinga, er en sterk argumentasjon for et ombud på et felt som veldig, veldig mange mennesker er svært misfornøyd med. Jeg kan nesten ikke sterkt nok understreke de store svakheter som Nav har i dag, ved at de som virkelig trenger det mest, får en så dårlig behandling som vi erfarer. Det er noe av hovedbakgrunnen for kravet om et Nav-ombud, som jeg forstår veldig godt.

Senterpartiet vil understreke at dersom det skal opprettes et Nav-ombud, skal et sånt Nav-ombud ikke innebære endring i eller komme til erstatning for de lovfestede rettssikkerhetsordninger eller Sivilombudsmannens ansvarsområde. Det er for oss viktig. Nav-ombudet kan heller ikke få ansvar for å ha en mening om Navs organisering, budsjett eller de ulike regelverk som administreres av den statlige eller kommunale delen av

Nav. Et Nav-ombud må derfor være som en tillitsperson for den enkelte bruker av Nav som har erfart, eller erfarer, at vedkommende ikke får den bistand eller behandling som han eller hun mener er rett eller nødvendig. Et sånt Nav-ombud vil dermed påvirke de ansvarlige i Nav, og det gjelder både kvaliteten i den enkelte sak og endringer som kan forbedre forholdene for de mange.

Som jeg nevnte, er forslaget fra Fremskrittspartiet svært overfladisk – jeg vil si sjeldent overfladisk. Det inneholder ingen premisser, beskrivelse av mandat eller avgrensning av ombudet, og derfor er ikke denne saken grunnlag for å fatte noe annet vedtak enn en anmodning til regjeringa om å utrede et Nav-ombud. Det er i realiteten også enstemmig fra komiteen, men sagt med litt ulike ord.

Senterpartiet mener at en utredning av et Nav-ombud bør ta stilling til hvordan et Nav-ombud er organisert, og vi ser da hen imot pasient- og brukerombudene, og om ombudet da vil bygges opp for å håndtere mange enkelthenvendelser, samtidig som det skal kunne bidra til å øke kvaliteten i Navs organisasjonsarbeid.

Utredningen bør altså omfatte ulike modeller, inklusiv kostnader for organisering av et Nav-ombud, samt lokalisering rundt i landet. Fra Senterpartiets side vil jeg si at det å ha et Nav-ombud som er lokalisert til Sivilombudsmannen, vil være et altfor sentralisert system når vi kjenner de personene som virkelig kommer i vanskeligheter i møte med Nav. De må ha en nærhet på en helt annen måte enn det Sivilombudsmannen har mulighet til å kunne gjennomføre.

Senterpartiet fremmer derfor forslag om en utredning som tar opp i seg de forholdene som jeg nå har nevnt.

For øvrig vil jeg si at det er viktig at en i Nav nå frigjør ressurser til bedre veiledning og oppfølging av den enkelte. Det har vi snakket om hele den tida jeg har sittet i arbeids- og sosialkomiteen. Det skulle frigjøres ressurser til å bedre kvaliteten, bedre møtet mellom rådgiver og de personer som sliter. Det ser ikke ut til å bli bedre, snarere tvert imot.

Derfor er det viktig, det en enstemmig komité nå har sagt i forbindelse med Innst. 197 S for 2019–2020 og Prop. 52 S for 2019–2020, som vi behandlet nylig, nemlig at det nå må gis myndighet til de lokale Nav-kontorene, enten de er kommunale eller i bydeler, til å ta avgjørelser knyttet til midlertidige ytelser. Det er et poeng som statsråden nå har fått beskjed om å følge opp, og jeg forventer da at statsråden her gir de nødvendige beskjeder til Nav, gir de nødvendige ressurser til førstelinja, noe som da naturlig nok vil måtte gå på bekostning av spesialavdelingene – spesialavdelingene som ikke var en del av den tiltenkte løsningen på hele Nav-reformen, nemlig «én dør inn».

Jeg fremmer Senterpartiets forslag.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har teke opp det forslaget han refererte til.

Solfrid Lerbrekk (SV) [18:40:07]: Eg vil òg begynna med å takka forslagsstillarane for eit godt representantforslag. Nav-ombod er noko me i SV lenge har sett behov for. Me har fleire gonger føreslege å oppretta Nav-ombod, òg i budsjettssamanheng. Eg må seia at det er verdt å leggja merke til at regjeringa no går inn for dette, og at det fyrst skjer når dei ser at opposisjonen i realiteten har fleirtal på Stortinget. Me skal framleis venta og sjå kva regjeringa vil gjera etter at Harberg-utvalet har gjort sine vurderingar, men alt i alt er det viktigaste at me kjem vidare i denne saka.

I merknadene til denne saka går det fram at det er ein viss forskjell mellom partia i korleis ein ser føre seg eit Nav-ombod organisert. SV sitt primære standpunkt her er at ombodet bør etablerast etter same modell som pasient- og brukarombodet. Når det er sagt, vil eit ombod uansett måtta ha si rolle, og for å kunna vareta ho best mogeleg, må det vera eit uavhengig ombod.

Nav er ein stor og viktig aktør i mange folk sitt liv. Nokre av dei som Nav skal vareta, har relativt store utfordringar, og då kan det vera utfordrande for både enkeltpersonar og dei tilsette i Nav å skulla halda seg til eit svært rigid og tungrodd system.

Dei siste åra har me sett mange større utfordringar i Nav-systemet, både den veldig store saka om EØS som førte til at folk vart feilaktig dømde og fengsla, dei nye konfliktfylte reglane rundt ordninga med arbeidsavklaringspengar, men òg mange einskilde saker der det har vore eit stort konfliktnivå, og der det etter mi meining har vore ein David mot Goliat-tendens i saksgangen til enkeltpersonar. Det er med bakgrunn i alle desse tilfella me lenge har kjempa for å få på plass eit Nav-ombod.

Eit Nav-ombod vil derimot ikkje kunna føra til eit perfekt fungerande Nav. Der må det nok andre ting til. Eit Nav-ombod vil måtta halda seg til dei reglane og den politikken som til kvar tid gjeld, og det vil vera grenser for kor mykje kritikk av den gjeldande politikken dette ombodet kan koma med.

For eit betre fungerande Nav på generelt grunnlag meiner SV at det må mange fleire saksbehandlarar til for å kunna ha meir ressursar til å hjelpa enkeltpersonar som har store utfordringar, eller som står langt unna arbeidsmarknaden, og det må vera større rom for avgjerder tekne i fyrstelinja.

Eg tek opp forslaget frå SV.

Presidenten: Representanten Solfrid Lerbrekk har teke opp det forslaget ho refererte til.

Torill Selsvold Nyborg (KrF) [18:43:47]: Takk til saksordføraren, takk til komiteen og takk til alle som deltok på høyringa. Ho var veldig opplysnande.

Som saka viser, er vi i komiteen i hovudsak samde om eit Nav-ombod. Vi er usamde om innretninga på ombodsfunksjonen og kvar han skal plasserast. Det kom fram i høyringa at møte med arbeids- og velferdsforvaltinga kan vera veldig krevjande og opplevast slik av mange, når det gjeld både den juridiske terminologien og språket, som kan opplevast vanskeleg. Det er difor av stor betydning at rettleiinga og kommunikasjonen vert formidla på ein god og forståeleg måte. Feil i sakshandsaminga kan få store konsekvensar for dei som vert ramma.

Sjølv om det allereie vert arbeidd målretta for å forbedra rutinar og sakshandsaming, kan ei ombodssordning for dette området både ta vare på brukarane og bidra til nødvendige forbedringar. Kristeleg Folkeparti meiner difor det er bra at det kjem på plass ei ordning med Nav-ombod.

Det er viktig at det vert ei reell styrking av rettssikkerheita til brukaren og ikkje ei ytterlegare byråkratiserande ordning som vert opplevd som ein ny flaskehals. Det må difor leggjast vekt på i utforminga av ordninga korleis ombodsfunksjonen skal arbeida i samspel med eksisterande ombods-, tilsyns- og klageordningar og det regelverket som ligg til grunn.

Dagens lovverk legg allereie opp til ei god rettleiing frå forvaltinga si side og fleire klagemoglegheiter. Utfordringa er difor å handheva dei rettane brukarane har, på ein god og kvalifisert måte. Det er difor viktig at det vert lagt vekt på at Nav-ombodet skal vera ubyråkratisk, brukarvennleg, fagleg uavhengig og upartisk. Ombodet skal vera ein garanti for rettstryggleik og kontrollera at brukarane får riktige tenester til riktig tid. Nav-ombodet skal ikkje overta saks- eller klagehandsaminga på vegner av Nav eller Trygderetten, heller ikkje overta rettleiingsplikta eller andre plikter etter forvaltingslova som kviler på Nav og Trygderetten.

Ombodet må kunna handsama saker frå både Nav og Trygderetten, uttala seg om avgjerder frå desse forvaltingsorgana og samstundes ha tilstrekkeleg kompetanse og kapasitet til å kunna føra ein reell kontroll med arbeids- og velferdsforvaltinga. Ein naturleg konsekvens av dette er at Nav-ombodet best vil fungera som ei ordning under Stortingets ombodsmann for forvaltinga, altså Sivilombodsmannen, og vi i Kristeleg Folkeparti ser fram til at ordninga kjem i gang.

Heilt til slutt takkar eg Framstegspartiet, som har fremja saka.

Presidenten: I tråd med den annonserte dagsordnen vert det no ein pause i debatten for votering.

Det ville ikkje vera så bra å ha innlegget til statsråden før voteringa og så opna for replikkar som ville koma, etter voteringa. Difor gjer me det på denne måten.

Stortinget tok pause i forhandlingane kl. 18.47.

Stortinget tok opp att forhandlingane kl. 18.58.

President: Magne Rommetveit

Votering

Etter at det var ringt til votering, sa

presidenten: Då går Stortinget til votering over sakene nr. 1–5 og sakene nr. 11–15 på dagens kart.

Før Stortinget går tilbake til debatten i sak nr. 7, vil presidenten også ta til behandling sak nr. 16, Referat.

Stortinget voterer først over sakene nr. 11–15, som vart behandla først.

Votering i sakene nr. 11-15, debattert 12. mai 2020

Presidenten: Sakene er andre gongs behandling av lover og gjeld lovvedtaka 86 til og med 90.

Det ligg ikkje føre noko forslag til merknader. Stortingets lovvedtak er dermed vedtekne ved andre gongs behandling og vert å senda Kongen i samsvar med Grunnlova.

Sak nr. 1 var ei utgreiing.

Votering i sak nr. 2, debattert 12. mai 2020

Debatt om utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 5. mai 2020)

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utgreiinga frå utanriksministeren om viktige EU- og EØS-saker vert lagd ved møteboka.

Votering:

Forslaget frå presidenten vart samrøystes vedteke.

Votering i sak nr. 3, debattert 12. mai 2020

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Audun Lysbakken, Arne Nævra og Solfrid Lerbrekk om krav om merking av varer som kommer fra områder okkupert av Israel (Innst. 239 S (2019–2020), jf. Dokument 8:15 S (2019–2020))

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt tre forslag. Det er forslaga nr. 1–3, frå Marianne Marthinsen på vegner av Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en merkeordning for varer, slik at varer som kommer fra områder okkupert av Israel, må merkes med opprinnelsesområde etter mal av EU-domstolens vedtak om en slik merking.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen klargjøre ansvar for merking av varer som kommer fra områder okkupert av Israel, før de når norske forbrukere.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede kontrollmekanismer og eventuelle sanksjoner mot ansvarlige aktører som bryter ny bestemmelse om merkeordning for varer som kommer fra områder okkupert av Israel.»

Det vert votert alternativt mellom desse forslaga og tilrådinga frå komiteen.

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaga.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 8:15 S (2019–2020) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Audun Lysbakken, Arne Nævra og Solfrid Lerbrekk om krav om merking av varer som kommer fra områder okkupert av Israel – vedtas ikke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga frå Arbeiderpartiet og SV vart tilrådinga vedteken med 55 mot 32 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 18.59.39)

Votering i sak nr. 4, debattert 12. mai 2020

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Digital transformasjon og utviklingspolitikken (Innst. 191 S (2019–2020), jf. Meld. St. 11 (2019–2020))

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Meld. St. 11 (2019–2020) – Digital transformasjon og utviklingspolitikken – vedlegges protokollen.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 5, debattert 12. mai 2020

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om offentliggjøring av ugradert informasjon fra Riksrevisjonens undersøkelse av infrastruktur og støttefunksjoner for kampflyvåpenets operative evne (Innst. 241 S (2019–2020), jf. Dokument 8:60 S (2019–2020))

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Freddy André Øvstegård på vegner av Sosialistisk Venstreparti
- forslaga nr. 2 og 3, frå Bjørnar Moxnes på vegner av Raudt

Forslag nr. 2 er i løpet av debatten vorte endra og lyder no:

«Stortinget ber presidentskapet om å endre mandatet for utvalget som utreder Stortingets kontrollfunksjoner (Harberg-utvalget) slik at utvalget vurderer og kommer med forslag som muliggjør offentlig innsyn og debatt rundt Riksrevisjonens undersøkelser.»

Forslag nr. 3 er også endra og lyder no:

«Stortinget ber presidentskapet om å endre mandatet for utvalget som utreder Stortingets kontrollfunksjoner (Harberg-utvalget), slik at utvalget vurderer og kommer med forslag til prosedyrer for å sikre Stortingets medvirkning og kontroll med norsk utenriks- og forsvarspolitik.

Det vert votert over forslaga nr. 2 og 3. Presidenten forstår det slik at alle vil røysta for desse forslaga.

Votering:

Forslaga frå Raudt – med dei føretekte endringane – vart samrøystes vedtekte.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 8:60 S (2019–2020) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om offentliggjøring av ugradert informasjon fra Riksrevisjonens undersøkelse av infrastruktur og støttefunksjoner for kampflyvåpenets operative evne – vedtas ikke.

Presidenten: Det vert votert alternativt mellom tilrådinga og forslag nr. 1, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samråd med Riksrevisjonen sikre at det utgis en rapport om Riksrevisjonens undersøkelse av infrastruktur og støttefunksjoner for kampflyvåpenets operative evne, der så mye informasjon som forsvarlig gjøres offentlig.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Sosialistisk Venstreparti vart tilrådinga vedteken med 81 mot 7 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 19.03.16)

Sak nr. 16 [19:03:35]

Referat

1. (314) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om medisinsk utstyr (Lovvedtak 79 (2019–2020))
 2. midlertidig lov om rekonstruksjon for å avhjelpe økonomiske problemer som følge av utbrudd av covid-19 (rekonstruksjonsloven) (Lovvedtak 84 (2019–2020))
 3. lov om endringer i vegfraktloven mv. (elektroniske fraktbrev) (Lovvedtak 66 (2019–2020))
 4. lov om tilrettelegging for utbygging av høyhastighetsnett for elektronisk kommunikasjon (bredbåndsutbyggingsloven) (Lovvedtak 63 (2019–2020))
 5. – er sanksjonert under 7. mai 2020
2. (315) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om informasjonstilgang mv. for Kommisjonen for å granske fornorskingspolitikk og urett overfor samer, kvener og norskfinnere (Lovvedtak 45 (2019–2020))
 2. – er sanksjonert under 12. mai 2020
3. (316) Meddelelse fra statsministerens kontor, datert 8. mai 2020, om forskrifter fastsatt i medhold av smittevernloven § 7-12, jf. beredskapsloven § 3 Samr.: Nr. 1–3 vert lagde ved møteboka.
4. (317) Endringer i vannressursloven og energiloven mv. (administrative reaksjoner og sanksjoner) (Prop. 100 L (2019–2020))
Samr.: Vert send energi- og miljøkomiteen.
5. (318) Lov om språk (språkløva) (Prop. 108 L (2019–2020))
6. (319) Midlertidig lov om tilpasninger i regelverket for barnevernet og fylkesnemnda for å avhjelpe konsekvenser av utbruddet av covid-19 (Prop. 112 L (2019–2020))
Samr.: Nr. 5 og 6 vert sende familie- og kulturkomiteen.

teen.

7. (320) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2020 (Prop. 117 S (2019–2020))
8. (321) Revidert nasjonalbudsjett 2020 (Meld. St. 2 (2019–2020))
9. (322) Endringer i skatte-, avgifts- og tollavgivninga (Prop. 107 LS (2019–2020))
10. (323) Midlertidige endringer i petroleumsskatteloven (Prop. 113 L (2019–2020))
Samr.: Nr. 7–10 vert sende finanskomiteen.
11. (324) Lindrende behandling og omsorg – Vi skal alle dø en dag. Men alle andre dager skal vi leve (Meld. St. 24 (2019–2020))
12. (325) Midlertidige endringer i helseberedskapsloven (endringer for å avhjelpe negative konsekvenser av utbrudd av covid-19) (Prop. 104 L (2019–2020))
Samr.: Nr. 11 og 12 vert sende helse- og omsorgskomiteen.
13. (326) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trygve Slagsvold Vedum, Marit Arnstad, Liv Signe Navarsete, Jenny Klinge og Willfred Nordlund om å sette ned en totalberedskapskommisjon (Dokument 8:104 S (2019–2020))
Samr.: Vert send justiskomiteen, som legg fram sitt utkast til tilråding for utanriks- og forsvarskomiteen til fråsegn før tilrådinga vert lagd fram.
14. (327) Midlertidige endringer i straffegjennomføringsloven (tiltak for å avhjelpe negative konsekvenser av covid-19) (Prop. 111 L (2019–2020))
Samr.: Vert send justiskomiteen.
15. (328) Kommuneproposisjonen 2021 (Prop. 105 S (2019–2020))
16. (329) Midlertidige endringer i plan- og bygningsloven (tiltak for å avhjelpe konsekvenser av covid-19) (Prop. 109 L (2019–2020))
17. (330) Midlertidige endringer i utlendingsloven (tilpasninger som følge av utbruddet av covid-19) (Prop. 110 L (2019–2020))
Enst.: Nr. 15–17 vert sende kommunal- og forvaltningskomiteen.
18. (331) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Karin Andersen, Mona Fagerås og Audun Lysbakken om behovet for raskt å øke ekstrabevilgninger til kommunesektoren under koronakrisen (Dokument 8:103 S (2019–2020))
19. (332) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Karin Andersen og Freddy André Øvstegård om utsettelse av riving av Y-blokka til Oslo tingrett har behandlet saken (Dokument 8:106 S (2019–2020))

Presidenten: Presidenten føreslår at referatpunktta 331 og 332 vert sende kommunal- og forvaltningskomiteen.

Karin Andersen har bedt om ordet.

Karin Andersen (SV) [19:04:42]: Det gjelder 331 og 332. Når det gjelder 331, er det en del av krisepakken som finanskomiteen nå behandler. Det handler om kommuneøkonomi. Den hører helt naturlig hjemme i finanskomiteen og bør behandles der. Det er finanskomiteen som nå sitter med fullmaktene til å forhandle fram enighet mellom partiene om krisepakken.

Når det gjelder 332, ba vi ved møtets start i dag, da det forslaget ble fremmet – det handler om riving av Y-blokka – om at det blir behandlet etter forretningsordenens § 39 c, altså legges ut til offentlig innsyn og behandles direkte i Stortinget innen 48 timer. Det er fordi det haster.

Derfor foreslår vi at dette er de behandlingsmetodene som vil være mest hensiktsmessig for disse to forslagene.

Presidenten: Stortinget går då først til votering over behandlingsmåten når det gjeld Dokument 8:103 S for 2019–2020.

Presidenten har føreslått at det vert sendt til kommunal- og forvaltningskomiteen, mens representanten Karin Andersen har føreslått at det vert sendt til finanskomiteen.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom forslaget frå presidenten og forslaget frå Karin Andersen vart forslaget frå presidenten vedteke med 79 mot 7 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 19.06.15)

Presidenten: Då går me til votering over behandlingsmåten når det gjeld Dokument 8:106 S for 2019–2020.

Presidenten har føreslått at det vert sendt til kommunal- og forvaltningskomiteen, mens representanten Karin Andersen har føreslått at det vert behandla etter forretningsordenens § 39 c.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom forslaget frå presidenten og forslaget frå Karin Andersen vart forslaget frå presidenten vedteke med 80 mot 7 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 19.06.53)

Vidare vart referert:

20. (333) Riksrevisjonens årsrapport for 2019 (Dokument 2 (2019–2020))

Samr.: Vert send kontroll- og konstitusjonskomiteen.

21. (334) Endringer i tjenesteloven (geoblokking) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 311/2019 av 13. desember 2019 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2019/302 (Prop. 91 LS (2019–2020))

Samr.: Vert send næringskomiteen, bortsett frå B, som vert send næringskomiteen, som legg fram sitt utkast til tilråding for utanriks- og forsvarskomiteen til fråsegn før tilrådinga vert lagd fram.

22. (335) Endringer i statsbudsjettet 2020 under Landbruks- og matdepartementet (Reindriftsavtalen 2020/2021) (Prop. 99 S (2019–2020))

23. (336) Midlertidig lov om unntak fra krav til fysisk møte mv. i foretakslovgivningen for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av covid-19 (Prop. 115 L (2019–2020))

Samr.: Nr. 22 og 23 vert sende næringskomiteen.

24. (337) Endringer i jernbaneloven mv. (fjerde jernbanepakke) og samtykke til deltakelse i to beslutninger i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2012/34/EU om et felles europeisk jernbaneområde og rettsaktene som utgjør fjerde jernbanepakke (Prop. 101 LS (2019–2020))

Samr.: Vert send transport- og kommunikasjonskomiteen, bortsett frå B, som vert send transport- og kommunikasjonskomiteen, som legg fram sitt utkast til tilråding for utanriks- og forsvarskomiteen til fråsegn før tilrådinga vert lagd fram.

25. (338) Endringer i lov om endringer i yrkestransportlova (oppheving av behovsprøvingen for drosje mv. – utsatt iverksettelse) (Prop. 106 L (2019–2020))

26. (339) Midlertidig lov om billettering på ferje som følge av utbrudd av covid-19 (Prop. 114 L (2019–2020))

Samr.: Nr. 25 og 26 vert sende transport- og kommunikasjonskomiteen.

Ein heldt fram med handlinga av

sak nr. 7 [19:08:10]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg og Gisle Meininger Saudland om etablering av Nav-ombud (Innst. 254 S (2019–2020), jf. Dokument 8:56 S (2019–2020))

Presidenten: Me går tilbake til debatten i sak nr. 7.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [19:08:18]: Som flere har påpekt, er dette en diskusjon som har gått i flere år. I og for seg går diskusjonen fortsatt, for alle synes å

være enige om at det kan være en god idé å ha et Nav-ombud og utrede videre et Nav-ombud, det står det også i regjeringsplattformen. Men så har det vært diskusjon om hvordan, og på hvilken måte.

La meg bare slå fast først som sist at det at vi har rettssikkerhet og mulighet til å klage på både vedtak og service, er veldig viktig for tilliten til velferdsordningene våre. Bakgrunnen for forslaget om et Nav-ombud er et ønske om å styrke brukernes rettssikkerhet og samtidig bidra til en mer brukervennlig forvaltning og etablere en forsterket mulighet til å påpeke svikt eller mangler i systemet. I forbindelse med EØS-saken er spørsmålet naturlig nok aktualisert, fordi det er kommet helt betimelige spørsmål om hvordan brukernes interesser og rettssikkerhet ivaretas innenfor dagens systemer og ordninger.

Som en samlet komité peker på, er det et klart flertall blant dem som er hørt i denne saken, som støtter forslaget om et eget Nav-ombud. Det er imidlertid, som jeg nevnte, verdt å merke seg at det er veldig mange ulike oppfatninger om hva et Nav-ombud skal være, hvordan det skal organiseres, og hva slags mandat det skal ha.

Det som er viktig å si, er at det er bred enighet om at et Nav-ombud ikke skal være en erstatning for de lovfestede rettssikkerhetsordningene som arbeids- og velferdsforvaltningen har. Brukerne skal fortsatt i første rekke benytte de formelle klageordningene.

Når det gjelder statlige ytelser og tjenester, har man en klagemulighet til Nav klageinstans, med ankemulighet til Trygderetten. Klager over sosialtjenestens vedtak skal fortsatt få en uavhengig behandling hos Fylkesmannen. Dessuten er det mulig å bringe saken inn for domstolen etter at de nevnte klage- og ankemuligheter er uttømt.

Det skal fortsatt også være slik at brukerne skal benytte den serviceklageordningen som er opprettet i Nav, dit brukerne kan rette klager på tjenesten de har fått, og der forvaltningen behandler og svarer på de klagenes på service som er kommet inn.

Brukernes rettssikkerhet ivaretas først og fremst gjennom en effektiv og velfungerende forvaltning. Så har vi også, som et uavhengig kontrollorgan utenfor forvaltningen, Sivilombudsmannen. De mottar klager fra dem som mener seg å være utsatt for urett eller feil i forvaltningen, og de behandler klager som gjelder både statlig, fylkeskommunal og kommunal forvaltning. Av den totale mengden saker utgjør saker som dreier seg om arbeids- og velferdsforvaltningen, en betydelig andel. Så må jeg skynde meg å legge til at det ikke automatisk betyr at Sivilombudsmannen har en høy andel av klager som de behandler og gir klager medhold i, men det betyr at Sivilombudsmannen har en viktig rolle som ombud på velferdsområdet allerede.

Så har flertallet i Stortinget bestemt at man skal utrede hvordan Sivilombudsmannen kan styrke både sin rolle, kompetanse og kapasitet som ombud for arbeids- og velferdsforvaltningens brukere. Det kan nok være klokt å gjøre, men rent historisk er det litt spesielt som et vedtak, for normalt er det regjeringen som tar utredningen. Men nettopp fordi Sivilombudsmannen er en annen type institusjon utenfor forvaltningen, har Stortinget valgt en annen løsning, slik representantene for flertallspartiene har redegjort for.

Sivilombudsmannen er jo Stortingets ombudsmann for forvaltningen, og derfor har flertallspartiene valgt å be presidentskapet om å gi oppdraget til det utvalget som nå gjennomgår Stortingets kontrollfunksjoner. Det betyr også at med et slikt vedtak vil ikke regjeringen komme tilbake med en utredning, for hvis presidentskapet ønsker det og det blir vedtatt, er det Harberg-utvalget, som Stortinget selv har nedsatt, som vil utrede det.

Ellers vil vi selvfølgelig følge det som flertallet vedtar.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Lise Christoffersen (A) [19:12:48]: Selv om saken har tatt en litt overraskende vending, er det i og for seg interessant å vite hva statsråden mener om selve saken. Han sier i sitt svarbrev til komiteen at regjeringen vil utrede om et Nav-ombud er et egnet tiltak for å styrke brukernes rettssikkerhet. Betyr det at statsråden egentlig ikke er helt overbevist om at det er fornuftig å opprette et slikt Nav-ombud?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [19:13:16]: Det betyr at statsråden, altså jeg, som alle andre – i hvert fall de aller fleste – statsråder, er forpliktet av en regjeringsplattform, og der står det at man skal utrede Nav-ombud. Samtidig er det sånn at vi består av partier, og de har funnet sammen med Fremskrittspartiet om et flertallsforslag som gjør at det nå blir et Nav-ombud.

Lise Christoffersen (A) [19:13:40]: Jeg takker for svaret. Noen ganger er det mer interessant enn ellers å lese mellom linjene i det som blir sagt.

Nå sa jo statsråden selv at det ikke blir noe av at regjeringa kommer tilbake med en samlet vurdering. Statsråden sa seg faktisk enig i at det som nå har skjedd, ved at flertallspartiene løfter saken ut av regjeringas hender og inn i Stortinget, er en svært uvanlig framgangsmåte. Man blir jo litt nysgjerrig på hvorfor ting skjer på den måten, og jeg lurer på om statsråden kan eller vil svare på hvorfor det i denne saken åpenbart er en konflikt mellom statsråden og regjeringspartiene i Stortinget, og hva denne konflikten egentlig består i.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [19:14:30]: Det er veldig enkelt å svare på. Det er ikke noen konflikt mellom meg og regjeringspartiene. Det er i og for seg det som skjer utenfor denne sal, men på helt vanlig måte har vi fraksjonsmøter, og når vi leverer saker til Stortinget eller det kommer et Dokument 8-forslag, forhandler regjeringspartiene med forskjellige partier. Det er ikke så lenge siden Fremskrittspartiet gikk ut, det er bare et par måneder siden, så det er det partiet som står oss nærmest, og som vi naturlig søker til i de alle fleste saker.

Det er også naturlig at når stortingspartiene og regjeringspartiene har blitt enig med Fremskrittspartiet om at man vil legge det til Sivilombudsmannen – som, hvis en spør meg helt personlig, jeg tror kan være en ganske god idé, rett og slett – så er det litt rart å be regjeringen komme tilbake med en utredning av hvordan det skal legges til et organ som ligger under Stortinget. Så det er egentlig helt logisk. Jeg skjønner at representanten spør, men det er et ganske oppkonstruert spørsmål.

Lise Christoffersen (A) [19:15:33]: Takk for svaret.

Jeg er vel ikke helt enig i at spørsmålet var veldig oppkonstruert. Jeg synes det fulgte på en måte som var en logisk konsekvens av det som har skjedd i saken.

Nå hadde jeg egentlig tenkt å spørre om statsråden hadde noen formening om hva som ville vært den beste måten å organisere et ombud på, enten etter modell av pasient- og brukerombudet eller under Stortingets ombudsmann for forvaltningen, men nå kom statsråden meg i forkjøpet og sa at Sivilombudsmannen er et egnet sted.

Da lurer jeg på: Ser ikke statsråden noen betenkeligheter med at Sivilombudsmannen faktisk da kan risikere å måtte behandle klager som kommer inn i saker som Sivilombudsmannen tidligere har vært inne og gitt råd i?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [19:16:23]: Også her er det problemstillinger som må avklares og diskuteres. Representanten antydte egentlig at hun ville vite hva jeg personlig mente. Jeg må innrømme at jeg har hatt et veldig agnostisk, pragmatisk og åpent forhold til hva som er den beste modellen for et Nav-ombud. Det er fordeler og ulemper med forskjellige modeller. Fordelen med Sivilombudsmannen – og så vidt jeg forstår har det også vært kontakt med Sivilombudsmannen – er at det er et organ som er helt uavhengig vis-a-vis forvaltningen. Det er et organ som har kompetanse på Nav-saker fra før.

Det er litt uvanlig, men slett ikke problematisk på noen som helst måte at Stortinget selv, eller en komité i Stortinget, skal utrede fordi det er Stortingets eget organ. Jeg antar at de også da vil se på de eventuelle problema-

tiske sidene ved det. Men som sagt er ikke dette en bestilling til regjeringen, som er vanlig, dette er en bestilling som Stortinget gjør til seg selv.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [19:17:31]: Det burde være unødvendig å be om et Nav-ombud, for vi kan jo ikke ha ombud for all offentlig forvaltning, det ville gå over alle grenser. Men kravet om et Nav-ombud vokser fordi Nav fungerer dårlig. Det er veldig mange som er misfornøyd. Og vi vet at for å få bedre drift, for å få bedre kvalitet, må det være samsvar mellom myndighet og ansvar. Det er en enstemmig komité som i forbindelse med Innst. 197 S for 2019–2020, jf. Prop. 52 S for 2019–2020, sier at en ønsker å gi Navs fagfolk i førstelinja i kommuner og bydeler tilbake myndigheten til å avgjøre alle midlertidige Nav-tytelser.

Mitt spørsmål er: Når og hvordan vil statsråden gjennomføre dette?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [19:18:28]: Først må jeg nesten stille spørsmål tilbake om vi ser på de samme merknadene, for jeg tror representanten viser til Innst. 234 L for 2019–2020, og også da Prop. 72 L for 2019–2020. Jeg ser for det første ikke noe vedtak fra Stortinget og heller ikke noe i Stortinget som sier at man skal rokke ved det som har vært klart siden Nav-reformen, nemlig en arbeidsdeling mellom Nav-kontor og Navs forvaltningsenheter. Det vil jeg også mene er en veldig dårlig idé. – Så er det etablert.

Spørsmål nummer to: Er det en god idé at lokale Nav-kontor har fullmakter, kan være kreative, kan bestemme og ha myndighet til f.eks. å følge opp dem som faller utenfor arbeidslivet? Ja, det er en god idé, og det skisserte også regjeringen i Meld. St. 33 for 2015–2016, Nav i en ny tid.

Men det er to forskjellige ting.

Solfrid Lerbrekk (SV) [19:19:39]: Det som er enden på denne visa her i dag, er ei meir positiv haldning frå regjeringa til eit Nav-ombud enn det som har vore tidlegare. Då lurar eg på: Kva er årsaka til denne endringa? Er det EØS og trygdeskandalen? Er det påtrykket frå svært alvorlege konsekvensar av enkeltvedtak i samband med arbeidsavklaringsordninga? Eller er det enkelt og greitt eit anna fleirtal i Stortinget som gjer at endringane skjer no?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [19:20:14]: Det må rett og slett historikerne gå inn og se på. Men jeg nevnte tidligere i dag at jeg satt i arbeids- og sosialkomiteen fra 2009 til 2013. Da var det et annet flertall i denne salen. Da var det diskusjoner om Nav-ombud. Så det er ikke sånn at diskusjonen om Nav-ombud plutselig dukket opp i går, eller plutselig dukket opp i 2013, da Solberg-

regjeringen kom inn. Den har vært der lenge. Så de som har lyst, kan gå inn og nøste opp i alle trådene om hvorfor det ikke ble noe Nav-ombud fra 2009 til 2013, eller før det, da vi hadde den store Nav-reformen, hvor det i høyeste grad var mye folk var misfornøyd med. Men nå har det vel også, som jeg sa i mitt innlegg, blitt aktualisert med EØS-saken.

Og så er det vel så enkelt som at regjeringspartiene og Fremskrittspartiet har tatt ansvar og nå gjennomfører politikk. Vi har sagt at vi som mindretallsregjering skal være åpne for å finne gode løsninger i Stortinget. Det har regjeringspartiene og Fremskrittspartiet her gjort og gjennomført noe som ikke tidligere flertall har klart å gjennomføre.

Presidenten: Replikkordskiftet er då omme.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Karin Andersen (SV) [19:21:29]: Da kan jeg kanskje bidra litt til den historietimen. Det er SV og Fremskrittspartiet som har vært forkjempere for et Nav-ombud helt fra starten av. Men det var altså sånn at Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti i 2013 fremmet et forslag om et Nav-ombud etter modell av Pasi-ent- og brukerombudet.

I 2013, nærmere bestemt den 18. juni, uttalte daværende arbeids- og sosialminister Robert Eriksson at han var veldig glad for at dette hadde kommet inn i regjeringserklæringen, for dette hadde han kjempet lenge for. En annen, ganske sentral representant fra et regjeringsparti uttalte samme dagen:

«Vi har bl.a. vært enig i behovet for et Nav-ombud – ikke for å få et ombud etter modell fra f.eks. barneombudet, men etter modell fra pasientombudet – som skal være en slags fasilitator for dialog, for å bruke en uttrykksmåte som kanskje kunne kommet fra Utenriksdepartementet, mellom bruker og system.

Mange saker kunne kanskje unngått å komme til klagebehandling dersom man hadde hatt en litt bedre dialog – man kunne satt seg ned med en tredjepart og løst det på den måten istedenfor å gjøre det til en langtrukken klageprosess.»

Hvem sa dette? Det var veldig kloke ord. Jo, det var nåværende arbeids- og sosialminister Torbjørn Røe Isaksen. Dette sa han altså i 2013. Det ene er at det her er et så dundrende stort flertall at det er aldeles ubegripelig at dette ikke har kommet før. Det andre er at ideen om at det er Sivilombudsmannen som skal ha denne funksjonen nå, er veldig, veldig rar og helt i strid med det ministeren sa den gangen, og med det flertallet som nå sitter i regjering, mente den gangen. Det de mente da, var mye klokere enn det som blir vedtatt nå. Det man tren-

ger, er nettopp det Torbjørn Røe Isaksen sier i forslaget sitt: en fasilitator også i det daglige arbeidet.

Jeg har jobbet med dette lenge. Før hadde man et brukerombud i Kristiansand kommune. Det var modellen da vi begynte å jobbe med dette. De satte seg ned sammen med Nav og brukerne og løste veldig mange saker. Der var det også sånn at Nav til og med ringte til dette brukerombudet og ba om hjelp, og de løste mange saker sammen – mindre klagebehandling, mer fornøyde brukere, tryggere brukere og også tryggere Nav-ansatte, som fikk hjelp til å løse noen av konfliktene som ligger der.

Jeg mener bestemt at denne ordningen må organiseres slik som Pasient- og brukerombudet, etter den modellen, og slik både Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti før har foreslått i Stortinget, og ment var den beste løsningen.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [19:24:46]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i pasientskadeloven (forskriftsheimel om menerstatning mv.) (Innst. 248 L (2019–2020), jf. Prop. 36 L (2019–2020))

Presidenten: Etter ynske frå helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Tore Hagebakken (A) [19:25:34] (ordfører for saken): Denne saken handler om forslag fra regjeringa om endringer i pasientskadeloven, som gir Helse- og omsorgsdepartementet lovhjemmel til å fastsette en egen forskrift om utmåling av menerstatning ved pasientskader. Hjemmelen omfatter også forskrifter som på enkelte punkt fraviker reglene om menerstatning i skadeerstatningsloven.

Videre omhandler saken forslag om at Norsk pasientskadeerstatnings vedtak om tilskuddsplikt for private helsetjenester blir tvangsgrunnlag for utlegg. Det siste stiller en samlet komité seg bak.

Den første delen av regjeringas forslag sier Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV nei til. Vi hadde håpet å få flertall for å sende dette tilbake til regjeringa, slik at vi

først kunne fått en bred gjennomgang av hele pasientskadeordningen, dens lovverk og praksis. I stedet velger regjeringspartiene full kollisjonskurs med pasient- og brukerorganisasjonene. Vi, de tre rød-grønne partiene, mener det er uheldig at det er slik åpenbar uenighet mellom høringsinstansene og departementet om hvorvidt en ny forskrift vil innskrenke rettighetene til menerstatning ved pasientskade. Ja, komiteens høring viste unison motstand. For eksempel mener Kreftforeningen at endringene representerer en betydelig svekkelse av pasientenes rettigheter. Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, FFO, er klart imot. Personskadeforbundet mener det er uheldig og uhensiktsmessig med en egen forskrift og en egen medisinsk invaliditetstabell for menerstatning i pasientskadesaker. Det er også flere tunge argumenter for at Stortinget ikke skal vedta dette.

Da vi ikke får flertall for å sende saken tilbake, ber vi om at voteringen legges opp slik at vi kan stemme mot denne delen av innstillingen. Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, FFO, kaller det flertallet i denne sal nå gjør – altså regjeringspartiene og støttepartiet Fremskrittspartiet – for et vesentlig tilbakeslag for pasientskadeordningen. Jeg frykter at FFO har rett.

Mari Holm Lønseth (H) [19:28:17]: La meg først få takke saksordføreren for godt arbeid i saken.

Hvis det er slik at man får en skade i fordøyelsessystemet, om man får en skade på kjønnsorganet, eller om man får en eller annen form for smertetilstand, risikerer man i dag at hvor stor menerstatning man får, er avhengig av hvem det er som behandler søknaden. Det er fordi det regelverket vi har i dag, er utformet med tanke på typiske yrkesskader. I invaliditetstabellen for yrkesskader er ikke alle disse lidelsene med, og dette er bare noen av eksemplene. Utmålingene kan da også bli forskjellige til tross for at skaden gir en tilsvarende funksjonsnedsettelse.

Høyre vil at alle skal ha krav på lik vurdering av sine søknader om menerstatning, helt uavhengig av hvor de bor, og hvem det er som behandler søknaden. Derfor har også regjeringen tatt tak i dette, og i denne saken vil vi antakelig gi regjeringen hjemmel til å lage en egen forskrift for utbetaling av menerstatning for pasientskader. På den måten kan vi også sikre at mennesker får lik behandling. For Høyre er det nå heller ikke tid til å sitte og vente på nye utredninger og nye utsettelse for dem som nå har krav på forutsigbarhet og likebehandling i denne typen saker.

Jeg har også lyst til kort å kommentere noe som kommer fra Arbeiderpartiet. Som det framgår av proposisjonen, er regjeringen og Norsk pasientskadeerstatning enige om at menerstatning ved personskade oppgjør bør utmåles likt, uavhengig av ansvarsgrunnlag, og

at en felles forskrift og en revisjon av invaliditetstabellen er mulig og kan bli brukt for hele pasientskadeområdet. Det er ingenting som er til hinder for at dette senere blir samlet i en felles forskrift eller i en felles tabell. Det skriver også regjeringspartiene og Fremskrittspartiet kan være hensiktsmessig å vurdere på sikt, mens en helhetlig gjennomgang, som det også blir tatt til orde for, vil forsinke arbeidet med likebehandling for personer som skal ha utbetalt menerstatning.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Bent Høie [19:30:43]: Pasienter som blir påført betydelig og varig skade som følge av svikt i helsetjenesten, har rett på menerstatning. Beregningen av menerstatning er langt på vei standardisert. Alle som har en bestemt sykdom eller skade, skal få fastsatt den samme prosentvise invaliditetsgraden. Erstatningssummen tar utgangspunkt i en fast prosentandel av folketrygdens grunnbeløp. Fastsetting av invaliditetsgrad og beregning av menerstatning ved pasientskade bygger på yrkesskadeberegningen med tilhørende invaliditetstabell.

Regelverket er utformet primært med tanke på tilstander som oppstår ved yrkesskade. Invaliditetstabellen er i liten grad blitt oppdatert i takt med den medisinske utviklingen og er mangelfull for pasientskader. Jeg mener det er viktig at det er lett å få oversikt over hvordan menerstatning skal utmåles ved pasientskader.

Menerstatning ved personskadeoppgjør bør utmåles mest mulig likt, uavhengig av ansvarsgrunnlag. Det beste ville derfor ha vært en felles forskrift og en felles revisjon av invaliditetstabellen. Jeg vurderer at det ikke er realistisk å få til dette innen rimelig tid. Jeg mener at behovet for å få på plass et oversiktlig regelverk for pasientskadesaker gjør at det bør gis en lovhjemmel for en egen forskrift om menerstatning for pasientskader. Dette er ikke til hinder for at reglene senere kan samles i en felles forskrift, eller at det gis en felles invaliditetstabell. Jeg ønsker ikke at beregninger av menerstatning skal løsrives fra den alminnelige erstatningsretten og skadeerstatningsloven. Forskriftshjemmelen bør også omfatte regler som avviker fra skadeerstatningsloven. Forskriften skal sikre likebehandling av pasientskader, at beregningene av menerstatning blir forutsigbar for pasienten, og at erstatningen baserer seg på oppdatert medisinsk kunnskap.

Flere høringsinstanser mener at den nye forskriften vil innskrenke rettighetene til menerstatning ved pasientskade. Jeg er ikke enig i den framstillingen. Forskriftsutkastet innebærer i hovedsak en videreføring og en presisering av gjeldende rett.

Jeg har dessuten foreslått at det skal være en viss adgang til å fravike hovedreglene der dette vil gi et urimelig resultat for pasienten. Når det er sagt, vil jeg selvsagt vurdere innvendingene fra høringsinstansene nøye i det videre arbeidet med forskriften.

Jeg er glad for at komiteens flertall støtter regjeringens forslag om en lovhjemmel for en egen forskrift om beregning av menerstatning ved pasientskader som også kan utfylle og avvike fra reglene i skadeerstatningsloven.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Tore Hagebakken (A) [19:33:38]: Kreftforeningen mener at utmåling av menerstatning må skje etter de samme reglene som i erstatningsretten for øvrig – jeg hørte også hva statsråden sa – og ser ikke at det er hensyn som endrer på dette grunnleggende prinsippet. Kreftforeningen hevder – og dette er mitt hovedpoeng – at de foreslåtte endringene representerer en betydelig svekkelse av pasientenes rettigheter. Mitt spørsmål til statsråden er:

Bekymrer det statsråden at Kreftforeningen så til de grader ser annerledes på dette, eller mener han at Kreftforeningen rett og slett tar skikkelig feil?

Statsråd Bent Høie [19:34:19]: Jeg skulle gjerne ha sett at Kreftforeningen var enig i mine vurderinger, nemlig at dette ikke svekker pasientenes rettigheter, tvert imot. Jeg mener at dette er viktig for å sikre pasientenes rettigheter og for å sikre at pasientene raskere får avklart disse spørsmålene. Disse tingene henger sammen. Dagens tabell tar utgangspunkt i yrkesskader. Det betyr at det oppstår en rekke skader i helsetjenesten som tradisjonelt sett ikke oppstår i yrkeslivet. Det betyr at det i de sammenhengene må gjøres individuelle vurderinger, og det er ikke det samme standardiserte grunnlaget som det er i forbindelse med de andre skadene. Det gir rom for tilfældigheter, men det gir også pasientene betydelig ventetid for å få avgjort sine saker. Så jeg mener at det vi nå gjør, vil styrke pasientenes rettigheter. De blir mer likebehandlet, og det vil forhåpentligvis også bidra til raskere saksbehandling i disse viktige sakene.

Tore Hagebakken (A) [19:35:19]: I innstillinga framgår det at flertallet ber sin egen statsråd – rettere sagt «regjeringen» – om å følge med på om forskriften har «utslåtte konsekvenser». Utslåtte konsekvenser handler jo om rettferdighet, utbetalinger og om folks liv. Er saken i utgangspunktet godt nok belyst og utredet?

Statsråd Bent Høie [19:35:49]: Ja, det mener jeg. Men, som jeg også sier, de innvendingene og synspunk-

tene som kom fram i høringen, skal vi selvfølgelig være nøye med å ta med oss i det videre arbeidet med forskriften. Jeg håper at arbeidet med forskriften også vil bidra til å trygge mange av dem som har hatt innvendinger mot disse endringene, gjennom den prosessen som nå pågår, for jeg mener at det ikke er grunnlag for en del av de bekymringene som har kommet fram.

Tore Hagebakken (A) [19:36:15]: Dette er mitt siste spørsmål, og det blir litt variasjon over samme tema.

Det gjorde inntrykk i høringen å høre disse organisasjonene som var så veldig tydelig imot. En organisasjon som heter Sammen for et bedre NPE – altså pasientskadeerstatningen, som statsråden er godt kjent med – har ca. 800 medlemmer med mangeårig erfaring fra pasientskadesystem og helsevesen. De mener at lovprosessen burde bli satt på vent til en grundig og objektiv konsekvensutredning er gjennomført.

For siste gang: Hvorfor har statsråden det så veldig travelt og velger denne konfliktlinjen med disse organisasjonene?

Statsråd Bent Høie [19:37:00]: Fordi jeg mener at dagens ordning er veldig uheldig for pasientene. Det er for mange pasienter i dag som risikerer ikke å få den erstatningen de skulle hatt, fordi deres skade ikke er en del av personskadetabellen. Dermed er de vurderingene som gjøres, etter min vurdering for tilfeldige, fordi det er for stor risiko for for stor variasjon. Det bidrar også til at det tar lang tid. For noen av disse pasientene – og det vet vi veldig godt, at det dessverre i forbindelse med en del av saksbehandlingen, og også av andre grunner, har tatt lengre tid – er det viktig å få den erstatningen på et tidspunkt da en kan ha glede av erstatningen.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.
Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [19:37:45]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Nasjonal helse- og sykehusplan 2020–2023 (Innst. 255 S (2019–2020), jf. Meld. St. 7 (2019–2020))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: Arbeiderpartiet 25 minutter, Høyre 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Senterpartiet 10 minutter og Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet de Grønne og Rødt 5 minutter.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil ti replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte

tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Camilla Strandskog (H) [19:38:34] (ordfører for saken): Først vil jeg takke komiteen for godt samarbeid om Nasjonal helse- og sykehusplan. Det har vært gode og konstruktive diskusjoner, og vi har fått til bred enighet i flere spørsmål.

Det er samtidig fint å se at innholdet i planen får solid støtte i komiteen. Vi står overfor store utfordringer fremover. Da er det godt å vite at vi kan stå sammen om de brede og langsiktige tiltakene som regjeringen nå har lagt frem med denne planen.

Det overordnede temaet i planen er hvordan vi skal løse fremtidens helseutfordringer på best mulig måte med de ressursene vi har, både menneskelige og økonomiske. Det er et stort spørsmål, og utfordringene har ikke blitt noe mindre krevende etter den situasjonen vi har vært i de siste månedene. Jeg tror ikke vi helt kommer til å ha oversikt over nøyaktig hvor krevende det faktisk kommer til å bli, før det har gått en stund. For vi har en situasjon med en ekstremt lav oljepris og høy arbeidsledighet. Vi har nullrente for første gang i vår historie. Det kommer til å bety noe for inntektssiden av statsbudsjettet fremover. Og det betyr at alle sektorer, også helsesektoren, må finne måter å levere like gode tjenester på i fremtiden med mindre ressurser enn vi er vant til.

Men det er også mye å glede seg over, for den norske helsetjenesten har levert, og den har levert godt. Vi har håndtert koronapandemien på en svært god måte så langt. Det betyr ikke at alt har vært perfekt. Så vil det senere komme en tid for evaluering, men jeg mener likevel vi skal være stolte av hva helsetjenesten og samfunnet ellers har prestert i denne tiden.

Det er viktig med god beredskap, og hvor god beredskapen vår var, er en opplagt del av den evalueringen som skal komme. Men helsetjenesten er så mye mer enn håndtering av en ekstrem situasjon som den vi har vært inne i nå. Det er kreftbehandling, hjerteoperasjoner og rusomsorg. Det er samarbeid mellom kommuner og sykehus. Det er bruk av ny teknologi og enklere digitale løsninger for både pasient og helsepersonell. Selv om vi nå står midt oppe i en pandemi, er det her de store og krevende oppgavene vil være fremover.

For vi har store utfordringer foran oss. Vi blir flere, og vi blir eldre. Vi får flere kroniske sykdommer, og flere vil leve lenger med disse sykdommene og vil trenge behandling lenger. Ny medisinsk teknologi gir nye muligheter til å behandle sykdom, men det koster samtidig mye. Utgiftene til legemidler tar en stadig større andel av sykehusenes budsjetter.

Samtidig forventer vi som pasienter mye mer av helsetjenesten og av den kommunale omsorgstjenesten. Den utviklingen vi ser innenfor legemidler og ny teknologi, øker våre forventninger ytterligere.

Vi kommer også til å få et stort behov for flere hender i helsetjenesten. SSB anslår at vi vil ha behov for nesten halvparten av veksten i arbeidsstyrken fremover i helsesektoren. Jeg tror de fleste skjønner at det ikke er mulig. Da går vi tom for folk.

Dette er bakteppet. Det er disse utfordringene vi må løse fremover, og det krever at vi tenker annerledes om mye.

Den aller største og kanskje mest krevende utfordringen er tilgangen på helsepersonell. Vi kommer til å få flere pasienter per ansatt fremover, og det er ikke en situasjon vi kan bemanne oss ut av. Det har vi ikke nok folk til i dette landet. Vi må derfor tenke annerledes. Vi må gjøre det mer attraktivt for flere å jobbe heltid, vi må ha en større innsats for at flere skal ønske å jobbe i helsetjenesten livet ut.

Og så må vi bli flinkere til å bruke hverandres kompetanse mer effektivt. På flere sykehus er de nå allerede i gang med å jobbe i team. Det er en god måte for å sikre at alle får brukt kompetansen sin best mulig, så det må vi gjøre mer av.

Det er særlig sykepleiere og helsefagarbeidere vi vil trenge mer av i årene som kommer. Det er også disse gruppene som får aller mest oppmerksomhet i Nasjonal helse- og sykehusplan.

Sykepleiere skal få gode muligheter til videreutdanning og kompetanseheving. Vi skal øke antallet studieplasser innenfor sykepleie på en rekke felt. Flere av utdanningsløpene skal videreutvikles, og det skal opprettes nye masterutdanninger. Det skal legges livslange karriereløp for sykepleiere. De skal vite at de er regnet med, og arbeidsgiver skal ha en plan for kompetanseutviklingen for dem. Sykepleierne er navet i sykehusene, og det passer veldig fint å gi dem litt ekstra oppmerksomhet i dag, på den internasjonale sykepleierdagen.

Helsefagarbeiderne får også litt ekstra oppmerksomhet i planen. De har en helt naturlig plass på sykehusene. De er tett på pasienten, gir god omsorg og har mye helhetlig arbeid rundt pasienten. De kan bidra til å avlaste sykepleierne, slik at de får færre oppgaver. Vi trenger flere helsefagarbeidere, og derfor opprettes det nå lærlingkontor for hvert helseforetak. Sykehusene har behov for flere helsefagarbeidere i fremtiden, og da må de også være med på å utdanne dem, ikke bare ta dem imot når de er ferdig utdannet.

Vi kan ikke løse alle utfordringene vi står overfor i helsesektoren, uten å ta i bruk ny teknologi. På Kalnes sykehus i Østfold har ny teknologi fått bukt med problemet med feilmedisinering av pasienter. Ved å skanne

pasient og medisinbeholder har det blitt nesten umulig å gi pasienten feil medisin.

Det finnes mange måter å bruke ny teknologi på for å skape en bedre helsetjeneste for pasienten. Fremtidens sykehusbehandling trenger ikke å foregå inne på selve sykehuset. For noen pasienter kan det være en belastning å reise til sykehuset og få behandlingen der. Det kan være små barn som har det best hjemme. Det kan være folk med lang reisevei, eller folk som er sårbare for infeksjoner. Vi må se på sykehusene som mer enn bare bygg. Ved å flytte behandlingen hjem til pasientene gir vi pasientene frihet, og vi gir dem mer og bedre tjenester.

Et eksempel på dette er Nordlandssykehuset, som nå følger opp dialysepasienter hjemme. Pasientene kan få behandling hjemme istedenfor å reise inn til sykehuset flere ganger i uken. Pasienten registrerer målinger på en app på mobilen samtidig som det automatisk innhentes data fra vekt- og blodtrykksmålinger. Dette bidrar til at nyresykepleieren på sykehuset raskere får oversikt over tilstanden til pasienten enn når det samles inn manuelt.

Vi kommer til å snakke mer om persontilpasset medisin fremover. Biologien vår er forskjellig. Forebygging, diagnostikk, behandling og oppfølging kan nå i stor grad tilpasses disse biologiske forholdene hos hver og en av oss.

Systemet for nye metoder har rom for å forbedre hvordan vi får økt bruk av persontilpasset medisin i helsetjenesten. Derfor har regjeringen gitt helseregionene i oppdrag å se på nettopp dette.

Det er ikke bra når pasienter opplever å være kasteballer mellom ulike instanser i helsetjenesten. Dette er en særlig utfordring i skjæringspunktet mellom sykehus og kommunehelsetjenesten. Samhandlingsreformen har hatt sine barnesykdommer. Det har lenge vært behov for bedre samarbeid mellom sykehus og kommuner.

Et av de viktigste tiltakene i Nasjonal helse- og sykehusplan er helsefellesskapene. KS og regjeringen har nå inngått forpliktende avtaler om samarbeid, og det er et veldig godt utgangspunkt. Jeg tror det kommer til å bety mye for tilliten mellom kommuner og sykehus, og det igjen betyr en bedre og mer sammenhengende behandling for pasientene.

Vi står midt i en krevende periode for det norske samfunnet og helsetjenesten spesielt. Jeg vil rette en stor takk til dem som har stått på de siste månedene. Dette er ikke over. Samtidig som vi skal håndtere den krevende situasjonen vi står oppe i, skal helsetjenesten sørge for at folk får hofteoperasjonene sine og kreftbehandlingen, god rusomsorg og akuttjenester. Denne planen handler om innholdet i helsetjenesten, hvordan vi skal levere

enda bedre tjenester gjennom bedre bruk av den kompetansen vi har, bedre samarbeid og bedre bruk av ny teknologi.

Jeg gleder meg til debatten i dag.

Ingvild Kjerkol (A) [19:47:37]: Arbeiderpartiets mål for helsepolitikken er likeverdige helsetjenester. Vår felles helsetjeneste skal være tilgjengelig for alle, uansett hvem du er, størrelsen på lommeboka, eller hvor du bor. Vi i Arbeiderpartiet prioriterer en faglig helsetjeneste der kompetente fagfolk leder an i utviklingen på norske sykehus. Det er hodene, hendene og ansiktene som møter pasientene. Det er en helsetjeneste som er dimensjonert for kriser, og som er klar for et økende antall eldre og flere med kroniske sykdommer, og som gir god, effektiv og tilgjengelig behandling, både for somatisk og psykisk sykdom. Og så er det en innovativ helsetjeneste som raskt tar i bruk nye metoder og teknologi, og som har en moderne, digital infrastruktur, hvor informasjon om pasienten flyter dit den trengs, for å gi pasienten best behandling og oppfølging.

Norge er langstrakt, med store geografiske avstander og mye vær. Jeg kom fra Trøndelag i dag – med bil med vinterdekk – jeg kjørte ikke helt hit, da, jeg kjørte til Værnes. Vi i Arbeiderpartiet har brukt mye tid på å reise rundt og lytte til fagfolkene våre, og ett budskap går særlig igjen. Det er bekymringer for intensivmedisin og kompetanse til å ta vare på de sykeste pasientene på sykehus. Mangelen på intensivsykepleiere er påpekt overalt hvor vi har vært, og regjeringens nasjonale helse- og sykehusplan, som vi behandler i dag, er for lite konkret på hvordan vi skal sikre tilstrekkelig personell i årene som kommer. Her leverer ikke regjeringen på de store utfordringene. Planen svarer heller ikke på de reelle utfordringene som finnes innenfor de tre hovedområdene det var varslet at planen skulle dekke, nemlig samhandling, psykisk helsevern og den akuttmedisinske kjeden. Det er oppsiktsvekkende at regjeringen ikke har prioritert det arbeidet høyere, og det står i kontrast til alle uttalelsene.

Innstillingen inneholder så å si ingen referanser til den spesielle situasjonen Norge står i akkurat nå. Denne innstillingen er i hovedsak skrevet før pandemien traff Norge. Helsekrisen har blitt en realøkonomisk krise også som følge av fallende oljepris og at samfunnet 12. mars nærmest gikk i en «lockdown». Vi har nå 10 pst. arbeidsledighet. Det er dårlig nytt for folkehelsen, og mange sårbare mennesker har nå vært overlatt til seg selv lenge. Tilgangen på smittevernutstyr har vist seg å være prekær, både på sykehus og i kommunene, og tilgangen til legemidler også. Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap har advart mot pandemi og le-

gemiddelmangel som sannsynlige beredskapshendelser med store konsekvenser. Arbeiderpartiet har fremmet flere forslag i Stortinget for å avbøte situasjonen med særlig legemiddelmangel, og vi står også bak forslag om det i denne innstillingen.

Omstillingen i helsetjenesten under pandemien har ført til at mange har fått planlagt behandling og undersøkelser utsatt, noe som vil skape utfordringer i tjenesten vår framover, men innsatsen til de dyktige fagfolkene i helsetjenesten er vi alle takknemlige for. Det har vært en krevende periode med høy arbeidsbelastning, men pandemien er ikke over, og vi har fortsatt en krevende periode foran oss. Sommermånedene er utfordrende i en normalsituasjon, og i år blir de enda mer krevende. WHO understreker hva som må prioriteres i håndteringen av en pandemi: redde liv, minimalisere forstyrrelser i samfunnslivet og beskytte samfunnsøkonomien. Greier vi ikke det, vil forskjellene øke.

Psykiske og fysiske helseplager rammer ulikt. De med minst ressurser har også størst sannsynlighet for sykdom og plager, og for Arbeiderpartiet er det grunnleggende urettferdig. Økende forskjeller i helse må møtes med en solidarisk politikk og en sterk offentlig helsetjeneste.

Den forrige nasjonale helse- og sykehusplanen var jeg også med på å behandle. Den handlet mye om struktur. Etter en litt kronglete behandling slo Stortinget tilbake Høyre-regjeringens litt teoretiske tilnærming til sykehusstruktur, og da påla Stortinget regjeringen å sentralisere det man må, for å sikre kvalitet og fagmiljø, men også å desentralisere det man kan, for å sikre nærhet i tillegg til kvalitet og fagmiljø. Stortinget påla regjeringen å sørge for at de større regionsykehusene la ut mer planlagt behandling til de minste akuttisykehusene. Det er dessverre ikke fulgt opp av regjeringen etter fire år, og det er med en svekket tillit til regjeringens evne og vilje til å følge opp Stortingets vedtak at vi behandler denne nye planen.

Et av høyresidens vanligste talepunkter i debatter om sykehus har vært helsekøene og at Høyre-regjeringen har fått disse ned ved hjelp av fritt behandlingsvalg, i praksis en fri etableringsrett av private tilbydere, riktignok akkurat nå koblet ut i krisetid. Men helsekøene, eller rettere sagt ventetidene, begynte å gå ned allerede i 2010. Helseministeren mener nok at det er hans fortjeneste, men veksten her er stort sett i form av poliklinisk behandling og tidligere utskrivning, som er et resultat av samhandlingsreformen.

Nå ser vi at utviklingen snur. Ventetidene har begynt å stige igjen – før pandemien – og i tillegg har regjeringens sykehusbudsjetter år for år blitt strammere og var i år på sitt laveste. Manglende samhandling er en utfordring for helsetjenesten. Pasienter blir for ofte kaste-

baller i systemet. Samhandlingsreformen var en rettingsreform. Det krever kontinuerlig arbeid. Her har regjeringen dessverre sviktet, og kommunene har fått svarteper.

Oppfølgingen av samhandlingsreformen fikk knusende kritikk fra Riksrevisjonen i 2016, og det er ikke godt nok samarbeid mellom primær- og spesialisthelsetjenesten. Sykehusene gjør det de er pålagt, dagbehandler mer og skriver ut fortere, men kommunene har ikke blitt tilsvarende styrket med kompetanse for å behandle sykere pasienter. De senere årene har kort liggetid blitt et mål på både helsepolitisk suksess og hvordan sykehusene lykkes. Sykehusene blir målt på liggetid, og den er betydelig redusert de siste årene.

Men registrering av liggetid i sykehus sier ingenting om hvordan det går med pasienten etter sykehusoppholdet. VG hadde før jul flere saker der pasienter har blitt flyttet mellom ulike institusjoner og hjem som kateballer. Regjeringens forslag om helsefellesskap tilfører verken mer ressurser eller nye beslutningsstrukturer, og kommunens innflytelse på helseforetakene forblir den samme. I en melding som hevder å bygge opp om pasientene som trenger helsetjenesten mest, altså alvorlig syke barn, pasienter innen rus og psykisk helsevern, kronikere og skrøpelige eldre, burde en ha prioritert konkrete virkemidler heller enn å oppfordre til mer samarbeid.

Så vil andre fra Arbeiderpartiets helsefraksjon gå nærmere inn på de ulike delene av tjenesten. Jeg skal stoppe her med mitt innlegg, men jeg vil ta opp de forslagene som Arbeiderpartiet står inne i i innstillingen. I tillegg vil jeg nevne noen forslag som vi ikke står inne i, men som vi kommer til å støtte. Det er forslag nr. 24, fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, det er forslag nr. 28, fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, og så står vi inne i løse forslag som andre representanter vil ta opp i sine innlegg. Så opplyser jeg om at vi også kommer til å stemme for et løst forslag som vi ikke står inne i selv, forslag nr. 36 fra Fremskrittspartiet.

Presidenten: Da har representanten Ingvild Kjerkol tatt opp de forslagene hun refererte til, samt gitt en stemmeforklaring i tilknytning til en del andre forslag.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [19:57:24]: For Fremskrittspartiet er det alltid kvaliteten og tilgangen på helsetjenester som står i fokus. Når vi i dag debatterer Nasjonal helse- og sykehusplan, må det være med utgangspunkt i hvordan vi sikrer trygghet for våre innbyggere og frihet til selv å kunne ta de valg man mener er best for seg og sin familie.

Nasjonal helse- og sykehusplan var nesten ferdigbehandlet i helse- og omsorgskomiteen da koronapande-

mien slo inn over Norge og regjeringen stengte landet. Regjeringen vil bli målt på hvordan de benyttet de ukene de kjøpte seg. Hva gjorde de for å sikre seg tilgang til smittevernutstyr, legemidler og sykehuskapasitet? På et tidspunkt vil evalueringen av dette komme, men jeg kan allerede nå konkludere med at regjeringen ikke kjøpte all kapasitet som fantes i privat sektor, og det mener Fremskrittspartiet er kritikkverdigg.

Privat sektor hev seg rundt for å bli med i koronadugnaden og stilte sykehus disponible, men regjeringen takket nei. Private aktører ønsket å donere smittevern-utstyr, men regjeringen svarte ikke. Eksisterende leverandører av medisinsk utstyr opplevde dramatiske valutasingninger og transportkostnader som økte opptil ti ganger. Disse private aktørene ønsket å komme i dialog med det offentlige helsevesenet som de leverte utstyr til, for å diskutere pris på leveranse av varer, men fikk ikke svar. Denne dramatiske situasjonen vil vi komme nærmere tilbake til under evalueringen av regjeringens arbeid med å sikre den norske befolkningen trygghet og gode tjenester, også under pandemien.

Jeg vil i dag trekke fram tilgang til legemidler spesielt. Norge er nesten 100 pst. avhengig av import av legemidler. 80 pst. av råstoffene i hele verdens legemiddelindustri kommer fra Kina eller India. I mars vedtok India eksportrestriksjoner på 26 farmasøytiske virkestoffer og dermed også medisinene som blir laget av dem, dette for å sikre egen befolkning i koronapandemien.

Når verden er i krise, tenker nasjonalstatene først og fremst på egen befolkning. Norge står da i en spesielt sårbar situasjon, ettersom vi er helt avhengige av import av kritiske legemidler. Fremskrittspartiet mener derfor Norge bør ta noen grep for å sikre bedre beredskap og produksjon her hjemme i Norge. Private aktører og smarte hoder rundt om i landet kan utvikle morgendagens medisiner. Vi kan bygge opp en ny helseindustri. Gjennom et offentlig-privat samarbeid kan vi sørge for verdiskaping, arbeidsplasser og redusert sårbarhet og sikre nødvendig beredskap i krisetider.

Norge har altså både samfunnsmessige og økonomiske fordeler av at det eksisterer en solid norsk legemiddelindustri. Fremskrittspartiet står derfor sammen med alle partiene, unntatt regjeringspartiene, i å foreslå å få på plass en beredskapsmodell for norsk produksjon av viktige legemidler, herunder antibiotika, og komme tilbake til Stortinget med en egen sak om det.

Det ligger mye bra i Nasjonal helse- og sykehusplan på mange områder som blir synliggjort. Fremskrittspartiet er fornøyd med at det er flere nye tiltak som trekkes fram i planen, bl.a. helsefellesskap. Sykehus, kommuner og fastleger må samarbeide bedre om pasientene og sikre at de ikke faller mellom flere stoler. Fremskrittspartiet har bidratt til at også de ideelle sykehusene får sin na-

turlige plass i helsefellesskapene, i tråd med flertallsinnstillingen i komiteen.

La meg gå gjennom sykehusstruktur og de nye prinsippene som helseministeren har valgt å legge til grunn ved planlegging av særlig fødeavdelinger. Da helseministeren i januar konkluderte med at værforhold, lange avstander og lokalpolitiske ønsker skulle være mer sentrale argumenter for sykehusstruktur, må det prinsippet også legges til grunn i andre regioner. Fremskrittspartiet fremmer i dag derfor forslag om å etablere akutt- og fødeavdeling i Alta og sikre at fødeavdelingen i Kristiansund består også etter at det nye fellessykehuset er bygd.

Allerede i 2017 ønsket Fremskrittspartiet en utredning av sykehusstruktur i Vest-Finnmark, som ble stemt ned av Stortinget. Da Fremskrittspartiet satt i regjering, ble det satt i gang en utredning av hvilke helsetjenester som kan etableres ved Klinikk Alta. Denne utredningen skal legges fram om kort tid, og da må den faktisk legges til grunn for videre utvidelse av helsetilbudet ved Klinikk Alta. Videre må dette tas med og påvirke dimensjonering av det nye sykehuset i Hammerfest. Disse tingene må ses i sammenheng for å sikre et best mulig helsetilbud.

Fremskrittspartiet aksepterer ikke at Alta, Finnmarks største by, skal stå uten en fødeavdeling. Med lange avstander og krevende værforhold står altså en stor andel av befolkningen i Finnmark uten et reelt godt fødetilbud. Jeg håper at regjeringen og Arbeiderpartiet nå lytter til lokalpolitiske ønsker og de historiene som i dag fortelles om liv som nesten har gått tapt, og om redselen mange gravide kjenner på når tusenvis av innbyggere i Finnmarks største by ikke har fødeavdeling og et akutttilbud.

Fremskrittspartiet fremmer også forslag om å etablere faststasjonert ambulansefly i Kirkenes og er glad for at Arbeiderpartiet støtter det forslaget i dag. Etter mye om og men kan vi også glede oss over at regjeringen endelig har lyttet, og at dette da kommer på plass.

Videre foreslår vi i Fremskrittspartiet at sykehuset i Kirkenes skal ha intensivvirksomhet på nivå 2, slik at innbyggerne i Øst-Finnmark som får nødvendig behandling, kan få behandling av hjerteinfarkt og respirator når det blir nødvendig.

Våre forslag vil styrke helsetilbudet i hele Finnmark, og det får vi i dag bare håpe at regjeringen og Arbeiderpartiet støtter oss i.

I Kristiansund er det selvsagt også en diskusjon om fødeavdelingen. Jeg har vært på besøk på sykehuset i både Molde og Kristiansund, og jeg ser jo at sykehuset i Molde i dag er nedslitt. Det tar ikke godt nok vare på personvernet til kritisk skadde pasienter, og Fremskrittspartiet er opptatt av at det skal bygges et nytt fellessykehus for Nordmøre og Romsdal. Men det vi ikke klarer å

forstå, er hvorfor fødeavdelingen i Kristiansund skal legges ned. Denne regionen er folkerik, har lange avstander og krevende transportmuligheter dersom fødeavdelingen legges ned.

Det er flere som er avhengig av gode helsetilbud, og som fortjener god oppfølging. En stor undersøkelse gjort blant synshemmede, gjennomført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, viser at en svært stor andel av gruppen er deprimert, langt flere enn det er i befolkningen ellers. I tillegg er det langt flere innenfor den gruppen som er ensomme. Nå under koronapandemien har ikke denne situasjonen bedret seg. Til tross for dette finnes det i dag ingen psykologer eller psykiatere som har spisskompetanse på å gi bistand til blinde og svaksynte. Dette tilbudet må på plass, og jeg er glad for at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er enig med oss i det. Det er heller ikke vanskelig å få på plass et slikt tilbud. Gaustad sykehus har et tilbud rettet mot hørselshemmede. Dette er en nasjonal behandlingstjeneste som gir direkte oppfølging til både hørselshemmede og personer med kombinert hørsels- og synsnedsettelse, og har fagpersoner som følger opp de to gruppene innen psykisk helsevern rundt i landet. Fremskrittspartiet ønsker at det skal etableres et tilsvarende tilbud for synshemmede, som legges i tilknytning til dette tilbudet for hørselshemmede. De har bekreftet at de ønsker å ta på seg en slik oppgave, og det bør derfor være uproblematisk å få til.

Fremskrittspartiet ønsker å avvikle de regionale helseforetakene og fordele oppgavene mellom en nasjonal styringsenhet og de enkelte helseforetakene. Vi mener det nå er på høy tid at man fjerner det fordyrende og byråkratiske mellomleddet og heller prioriterer midlene der midlene bør prioriteres, nemlig til pasientbehandling.

Til slutt vil jeg berømme hele helse- og omsorgskomiteen for å ha samarbeidet godt om en konkret utfordring som har oppstått i en ny sammenslått kommune, i Holmestrand. Nye Holmestrand kommune har den siste tiden diskutert hvilken sykehusstilørighet den nye kommunen skal ha. Gamle Sande kommune har vært vant til å bruke sykehuset i Drammen, mens den øvrige delen av den nye kommunen har brukt Tønsberg. I arbeidet med Nasjonal helse- og sykehusplan har hele helse- og omsorgskomiteen kommet fram til en felles enighet om at dette må kommunen faktisk få lov til å bestemme selv, og kommunen selv ønsker en delt sykehusløsning. Det sørger da hele helse- og omsorgskomiteen i dag for at nye Holmestrand kommune skal få lov til.

Helt til slutt vil jeg ta opp de forslagene Fremskrittspartiet er en del av eller har fremmet alene. Det blir kanskje en diskusjon i løpet av debatten om fødeavdelingen

i Kristiansund, og jeg kan på forhånd varsle at vi subsidiært der vil støtte forslag nr. 22, fra Arbeiderpartiet.

Presidenten: Representanten Åshild Bruun-Gundersen har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Kjersti Toppe (Sp) [20:06:27]: Senterpartiet meiner at det er behov for ein overordna nasjonal helse- og sjukehusplan, men Senterpartiet etterlyser ein forpliktande plan som sikrar folkevald styring over utviklinga. Det gjer ikkje denne planen. Helse- og sjukehusplanen som er fremja, manglar f.eks. ein overordna investeringsplan.

Senterpartiet ønskjer å avvikla helseføretaksmodellen og innføra ein ny finansieringsmodell for sjukehus. I dag er helseføretaka underlagde rekneskapslova og må finansiera nødvendige investeringar gjennom overskot på driftsbudsjettet. Denne finansieringsmodellen bidreg mange plassar til omfattande kutt i driftsbudsjettet, og til at nye sjukehusbygg konsekvent vert underdimensjonerte.

Helseføretaksmodellen med innføring av marknadsøkonomiske prinsipp og høg grad av innsatsstyrt finansiering legg til rette for sentralisering og privatisering av tenestene. Senterpartiet meiner at vi treng ei ny retning i spesialisthelsetenesta, der vi styrkjer dei offentlege sjukehusa og sikrar desentraliserte tilbod. Vi meiner at denne nasjonale helse- og sjukehusplanen ikkje sikrar det.

Regjeringa fremja denne planen før koronapandemien ramma Noreg, og planen inneheld ikkje noka beskriving av kva som må til for å rusta helsetenesta vår mot ein pandemi. Det har i dag vorte kjent at norske sjukehus i midten av mars praktisk talt stod tomme for smittevernutstyr, behaldninga med munnbind var berre for fire vekers normal bruk. At helseføretaka våre ikkje har sørgt for ein slik grunnleggjande beredskap, er eit politisk ansvar.

Eg vil ta opp Senterpartiet sine forslag i innstillinga. Eg vil òg ta opp to forslag som er fremja i salen i dag. Det er forslag nr. 34, på vegner av Arbeidarpartiet, SV og Senterpartiet, om å be

«regjeringa fremme en ny nasjonal helse- og sykehusplan så snart evalueringen av myndighetenes håndtering av koronaviruspandemien er gjennomført. Planen må særskilt omhandle nasjonal helseberedskap både i spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten, og beskrive hvordan helsetjenesten skal forebygge og styrke beredskapen for alvorlige helsekriser som pandemi og legemiddelmangel».

Det er òg forslag nr. 35, på vegner av ein samla opposisjon – frå Framstegspartiet til Raudt, altså fleirtalet – om å be regjeringa

«snarest mulig få på plass en beredskapsmodell for

norsk produksjon av viktige legemidler, herunder antibiotika, og komme tilbake til Stortinget med en sak om dette».

Det var varsla frå regjeringa at denne planen skulle ha tre hovudsaker. Det var samhandling, prehospitale tenester og psykisk helsevern. Senterpartiet vurderer at ingen av desse hovudtemaa er grundig nok behandla. Det vert i stor grad vist til nye utgreiingar og utviklingsplanar. Helsedirektoratet og dei regionale helseføretaka skal greie ut det framtidige kapasitetsbehovet i psykisk helsevern. Helseføretaka får i oppdrag å vurdere dei prehospitale tenestene og den akuttmedisinske kjeda i dei komande utviklingsplanane sine. Dei 19 helsefellesskapa skal fremja innspel om betre samhandling til neste helse- og sjukehusplan. Vi meiner at dette burde vore ferdig greidd ut og vore ein del av den politiske planen vi skal vedta i dag. No utset ein det kanskje viktigaste, nemlig dimensjoneringa av helsetenesta vår, ut i nye utgreiingar.

Regjeringa føreslår å innføra helsefellesskap. Desse kan bidra til betre samarbeidsarena, men vi meiner at det ikkje åleine løyser samhandlingsutfordringane i norsk helsevesen. Det tilfører verken meir ressursar eller endra vedtaksstruktur. Frå før er det lovfesta at kommunar og sjukehus skal inngå samarbeidsavtalar, og det er tydeleg konkretisert kva desse skal handla om, alt frå innlegging til utskrivning av pasientar. Avtalane skal gjennomgåast årleg med tanke på nødvendige oppdateringar og forbetringar. Eg forstår ikkje kvifor regjeringa ikkje har sørgt for at desse samarbeidsavtalane verkar og vert oppdaterte. No vert altfor mange eldre pasientar kasteballar i eit virvar av eit system av utskrivingsklare pasientar, liten sengekapasitet på sjukehus, økonomisk motiverte flyttingar og manglande kapasitet i kommunane.

Dagens sjukehusfinansiering med stor grad av stykkprisfinansiering og betalingsplikt på utskrivingsklare pasientar byggjer ikkje opp under samarbeid, men kan forverra det. Det skal altså mykje meir til enn nye helsefellesskap for å ordna opp i dette. Eg meiner det er kritikkverdige at regjeringa ikkje har følgd opp samhandlingsreforma og har stemt ned forslag om evaluering. Men Senterpartiet er glad for å få fleirtal for eit forslag om at ideelle sjukehus og ideelle distriktpsyrkiatriske senter kan verta inkluderte i dei nye helsefellesskapa som skal opprettast.

Nasjonal helse- og sjukehusplan skulle òg handla om psykisk helsevern. Også her meiner vi at planen er for lite forpliktande. Regjeringa har ikkje eingong ei meining om kapasitetsbehova, og det skal greiast ut vidare.

Den gylne regelen vert ikkje følgd opp. Senterpartiet føreslår, saman med Arbeidarpartiet og SV, å setja ein

stoppar for vidare nedlegging av døgnplassar i psykisk helsevern inntil den varsla utgreiinga om framtidig kapasitet er levert. Vi føreslår òg igjen ei eiga stortingsmelding om dette viktige området i norsk helsevesen.

Det tredje hovudtemaet i sjukehusplanen er altså prehospitale tenester. I kommunane opplever ein mange plassar at helseføretaka fråskriv seg ansvaret og dyttar det over på kommunane. Brannstatistikken for 2018 viste at brann- og redningsetaten rykte ut på over 6 000 helseoppdrag i 2018, og at dette er det hyppigaste oppdraget utanom brann. Bilambulansenesta har fleire og fleire oppdrag, men utan at det har kome fleire ambulansar. Mange helseføretak planlegg for kutt i ambulansetilbodet, responstidsmåla vert ikkje nådde. Senterpartiet føreslår i dag saman med Arbeidarpartiet og SV å be regjeringa forskriftsfesta responstid for blåstyenestene, og at det vert sett krav til utstyr og fagleg kompetanse i tenesta. Framstegspartiet kan skaffa fleirtal for dette forslaget i dag.

Senterpartiet fremjar òg forslag om å greia ut akutt-hjelparfunksjonen. Bakgrunnen er at akutthjelparar som er kommunalt finansierte, gradvis får større og større ansvar og i realiteten vert ei erstatning for det statlege tilbodet. Senterpartiet er glad for at det er fleirtal for eit forslag om å be regjeringa kome tilbake til Stortinget om ei sak om basestruktur for luftambulanzen, som skal omfatta både Innlandet og Vinje/Bykle. Vi har vore klare på at det skal og må opprettast ein luftambulansebase i Vinje, eventuelt i Bykle, og legg til grunn at saka vi får, ikkje er nok ei utsetjing av dette.

Helse- og sjukehusplanen handlar ikkje om fødsels- og barseltilbodet. Det er uakseptabelt i seg sjølv. I 2018 vedtok Stortinget å be regjeringa sikra ei trygg og framtidsretta fødselsomsorg ved å sikra dagens fødeinstitusjonar. Forslaget frå Senterpartiet om å sikra at ingen av dagens fødeavdelingar eller andre fødetilbod vert lagde ned, vart stemt ned av Framstegspartiet og regjeringspartia så seint som i januar 2020, men fekk då støtte av Arbeidarpartiet.

På Nordmøre skal det no byggjast nytt sjukehus. Senterpartiet har heilt sidan låneløyvinga vart behandla i Stortinget i 2017, òg gått inn for eit avdelingssjukehus i Kristiansund med føde- og barselavdeling. Vi føreslår i dag det same som vi gjorde i 2017 og i 2019, at fødeavdelinga i Kristiansund ikkje vert lagd ned. No manglar vi berre Arbeidarpartiet sine stemmer for å sikra at ingen av dagens fødetilbod vert lagde ned – som altså Arbeidarpartiet stemde for i januar.

Senterpartiet fremjar òg forslag saman med Framstegspartiet om å utvida spesialisthelsetenestetilbodet i Alta med ei fødeavdeling og nødvendige akuttfunksjonar – òg det same forslaget vi har fremja i Stortinget før. Det skal leggjast til grunn at det vert bygt nytt sjukehus i

Hammerfest, og at desse skal samarbeida i ein nettverksmodell.

Fødsels- og barselsomsorga i Noreg er under sterkt press. Vi har ny forskning som viser samanhengen mellom reiseveg til fødeinstitusjon og uheldige hendingar. Risiko for ikkje planlagd fødsel utanfor institusjon vert femdobla ved reisetid på over ein time. Førstegongsfødande med over ein times reiseveg har 50 pst. auka risiko for å få potensielt livstruande komplikasjonar. Kvinner med ikkje planlagd fødsel utanfor institusjon har om lag tredobbel risiko for at barnet dør i samband med fødsel. Slik ny kunnskap om risiko for lang reiseveg til fødsel må bety at ein må tenkja nytt om fødselsomsorga i Noreg. Ei betre følgjeteneste vil aldri kunna erstatta det å nå fram i tide. At Stortinget landar på å ikkje leggja ned fødeavdelinga på Helgeland, er bra, men det er uforståeleg at nærleik til fødetilbod berre skal gjelda nokre plassar i landet, ikkje andre plassar. Vi har eit langstrekt land, og vi meiner det skal bu folk i heile landet. Då treng vi ny politikk for fødselsomsorga. Det kan vi få til om vi får fleirtal for forslaga i dag.

Presidenten: Da har representanten Kjersti Toppe tatt opp de forslagene hun viste til.

Nicholas Wilkinson (SV) [20:16:47]: Vi var ikke forberedt da pandemien traff Norge. Norge hadde bare smittevernutstyr for noen uker med normalt forbruk da pandemien traff.

Sykehusene våre blør penger. Ideologien om at helsepersonell må få en tvangstrøye som innsatsstyrt finansiering er, har gjort at sykehusene får mindre inntekter når vi er i en pandemi. Sykehusene trenger mer inntekter når vi er inne i pandemien. Dette systemet virker ikke.

Vi har en frontlinje i kampen mot viruset – helsefagarbeidere, sykepleiere, leger, portører, rengjøringspersonell og mange andre. De har jobbet dag og natt. Takk til dem for at de har trygget landet vårt!

Vi kan også klappe for dem, men en klapp er ikke det de trenger. De – og vi – trenger flere hele, faste stillinger i helsevesenet, med gode lønns- og arbeidsvilkår. Vi trenger flere folk på jobb. To av tre helsefagarbeidere og sykepleiere jobber deltid. Flertallet av dem har ikke fått tilbud om økt stillingsprosent i koronatiden. Ett sykehus har gått til sak mot fire sykepleiere for å hindre at de får heltidsstilling. Da har vi et stort problem.

Riksrevisjonens undersøkelse av bemanningsutfordringene i helseforetakene viser at vi hadde store problemer også før pandemien traff Norge. Sykehusene sliter med å rekruttere helsearbeidere og har ingen plan for hvordan. De sliter med å beholde helsearbeidere. Vi trenger å bygge opp folk, ikke bruke dem opp. Vi trenger flere faste, hele stillinger i helsevesenet.

Vi hadde også problemer med å få tilgang til viktige medisiner. Nå er det enda verre. SV har jobbet for at det blir produsert medisiner og smittevernutstyr i Norge, før pandemien traff Norge. SV var nesten helt alene. Jeg er stolt av og glad for at vi får flertall for norsk produksjon av viktige legemidler, herunder antibiotika. Endelig kan Norge styrke en industri som trygger pasienter og kan føre til flere arbeidsplasser.

Det er én medisin som er grunnmuren for hele helsevesenet, og det er antibiotika. Vi har glemt hvor mye antibiotika har betydd – og betyr – for menneskene på jorda. Hvis vi mister antibiotika som virker, kan et skrubbsår og en lungebetennelse ta livet av oss. Antall bakterier med antibiotikaresistens øker dramatisk. I EU dør årlig 25 000 av antibiotikaresistens, og i India dør mange titusener av barn hvert år. Flere sykehus i EU har bakterier som er immune mot alle antibiotika.

I løpet av de siste 30 årene har vi ikke funnet nye antibiotika. Da bør vi bruke mindre antibiotika og spare dem til bruk som livsviktig medisin til dem som trenger det mest.

Antibiotikaresistens kalles helsesektorens klimakrise. Dette er en av de største utfordringene i moderne medisin. Bruken av bredspektret antibiotika i Norge er fortsatt høy, så jeg håper at de andre partiene vil støtte forslaget fra SV. Jeg tar opp forslaget SV står bak alene. SV vil stemme subsidiært for forslag nr. 22.

Presidenten: Da har representanten Nicholas Wilkinsons tatt opp det forslaget han refererte til.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [20:22:13] (komiteens leder): La meg starte med å takke saksordføreren for et meget godt arbeid med denne planen.

Vi lever i en verden hvor ting skjer fort. I tiden fra denne meldingen ble lagt fram og til behandlingen i Stortinget, har korona ført oss bort fra den normale hverdagen vi alle kjenner til, og over i en tid hvor en pandemi legger begrensninger på både hva vi gjør, og hvor vi beveger oss.

Helsevesenet vårt står i en særlig framskutt posisjon når en pandemi rammer samfunnet. Regjeringens mål om å flate ut kurven har bl.a. vært viktig for å hjelpe helsevesenet, slik at de får muligheten til å behandle alle som trenger det. Særlig de ansatte i helsevesenet har gjort en formidabel innsats de siste ukene. Når landet nå er på vei tilbake til en litt mer normal situasjon, er det viktig at de så langt det lar seg gjøre, også kommer til en normalsituasjon i helsevesenet.

For å ha muligheten til å håndtere en rask økning i antall smittede har flere planlagte operasjoner, undersøkelser og lignende den senere tiden blitt utsatt. Å få gjennomført disse så raskt det lar seg gjøre, er viktig, slik at pasientene får den hjelpen og behandlingen de både

trenger og har rett til. Dette vil kreve sitt i helsevesenet vårt, men jeg er trygg på at det vil la seg løse innenfor gitte rammer.

Koronapandemien har også vist oss hvor viktig det er med et sterkt internasjonalt samarbeid. Norske myndigheter har samarbeidet tett med både internasjonale, europeiske og nordiske myndigheter de siste ukene. Å være flere sammen om helseberedskap er en styrke også for Norge.

Helsevesenet er til for pasientene. Denne planen har også et mål om at alle skal sikres mer helhetlige og sammenhengende helse- og omsorgstjenester – uavhengig av hvor tjenesten ytes, og hvem som yter den. Målet er at alle skal få den hjelpen og behandlingen de trenger.

Helse-Norge består av et mangfold av aktører, og det er viktig at det fortsetter å gjøre det. Dessverre opptrer de ulike aktørene ofte mer som parter enn partnere, og helt siden samhandlingsreformen har det vært jobbet med å sikre mer samarbeid og samhandling. Den gode utviklingen i riktig retning fortsetter også gjennom denne planen. Det er mye som blir bedre når vi samhandler godt, og det tror jeg også gjelder helsevesenet.

Helse- og sykehusplanen foreslår at det opprettes helsefellesskap som skal ruste partene til å bli partnere gjennom mer samhandling. Det at helsevesenet – uansett hvem og hvor – kan se, følge med og vite hva som er neste steg i ens behandling, vil gjøre det tryggere og forhåpentligvis enklere å være pasient. Informasjonen blir bedre og lettere tilgjengelig. Det er færre som blir kateballer i systemet eller opplever at ingen dører fører fram til riktig behandling.

I de nye helsefellesskapene framheves det at ideelle og private aktører må finne og ha sin naturlige plass. Særlig viktig er dette for de ideelle, sykehusene og DPS-ene. For å ivareta den gode samhandlingen i hele landet er det også et viktig moment at det skal være rom for lokale tilpasninger i helsefellesskapene, slik at hver region kan bygge videre på egne behov. At dette sikrer de ideelle aktørene plass, som både sykehus og DPS-er, er veldig bra og en styrke for utviklingen framover.

Helsefellesskapene vil også være en viktig arena for deling og læring av kompetanse og bidra til at helsevesenet drar nytte av utviklingen andre steder i helsevesenet. De viktige spørsmålene å stille blir: Hva kan vi lære av hverandre, og hvem kan vi dele denne kunnskapen med?

Å bli foreldre er et stort øyeblikk for alle som opplever det. Det er viktig å føle seg trygg og ivaretatt gjennom alt som skjer gjennom svangerskap og fødsel, og at helsetjenesten er i nærheten når man trenger den. En viktig del av den offentlige helsetjenesten i Norge er likeverdige helsetjenester til gravide og fødende – uansett hvor.

Norge er og skal fortsatt være et av verdens tryggeste land å føde i, og vi må ta vare på og foredle den gode og trygge fødselsomsorgen vi har. Derfor vil vi bl.a. sikre fødeavdelinger og fødestuer utenom de store kvinneklinikkene, slik at alle har nærhet til et fødetilbud.

Regjeringen har også varslet at de skal gjennomgå tiltak som kan forbedre fødetilbudet, og jeg ser fram til hvilke gode tiltak som vil fremmes basert på denne gjennomgangen.

Carl-Erik Grimstad (V) [20:27:32]: En ny nasjonal helse- og sykehusplan representerer på mange måter en milepæl i landets velferdstilbud. I den foreliggende planen er det særlig forholdet mellom primær- og spesialisthelsetjenesten og nyskapningen helsefellesskapene det er grunn til å vektlegge. Pandemikrisen har økt betydningen av en best mulig samhandling mellom nivåene i norsk helsevesen, men også forsterket behovet for internasjonalt samarbeid, særlig innenfor EU-fellesskapet. Venstre har også framhevet behovet for å se nærmere på et utvidet nordisk samarbeid når det gjelder helseberedskap.

Den foreliggende planen legger føringer for satsinger i helsesektoren i perioden 2020–2023, altså halvveis inn i neste stortingsperiode. Framskrivningene som ligger til grunn for planen, har et over ti år lengre perspektiv. En debatt om planen her i salen er derfor en invitt til å si noe om partienes langsiktige primærpolitikk. Når jeg personlig i tillegg leder Venstres arbeid med å fremme et utkast til partiets helseprogram for neste stortingsperiode, vil jeg på denne måten signalisere deler av den retning jeg mener partiet bør gå i innenfor denne sektoren.

Venstres helsepolitikk bygger i all vesentlig grad videre på den politikken som er utmeislet gjennom plattformene på Jeløya og Granavolden. Utgangspunktet er et sterkt offentlig helsetilbud og stor grad av samarbeid mellom ideell og privat sektor. Pasientens helsetjeneste, som har vært det bærende prinsipp for den nåværende regjeringen, må videreføres. Etter Venstres syn må dette innebære at vi innenfor forsvarlige økonomiske og faglige rammer desentraliserer tjenestetilbudet så mye som mulig. En slik tankegang, som innebærer kritiske avveininger, setter ofte lokale og statlige myndigheter på prøve. Av og til vil en for radikal desentralisering av tjenestetilbudet kunne føre til en totalt sett svekket kvalitet. Andre ganger er det en kjensgjerning at spesielle geografiske forhold gjør at vi må strekke oss lenger enn de økonomiske – kanskje også administrative – betraktningene skulle tilsi.

Situasjonen i Alta har for Venstre vært svært viktig gjennom forhandlingene på Jeløya og Granavolden. Det er ingen hemmelighet at mitt parti innad i regjeringen

kontinuerlig har gått først i toget, ofte alene, for et betydelig bedre helsetilbud i kommunen. Grunnen til det er Altas posisjon som vekstområde, kommunens befolkningsstørrelse og spesielle geografiske og samferdselsmessige utfordringer. Derfor er jeg særlig stolt av punktet i regjeringserklæringen om et styrket tilbud til Klinikk Alta, og for å ha frontet forslaget om at regionreformen bør lede til at Finnmarkssykehuset blir en del av Universitetssykehuset Nord-Norge. At befolkningen skal få dekket en vesentlig større del av behovet for sykehustjenester, som det heter i plattformen, mener Venstre ikke ennå kan kvitteres ut av regjeringen, slik det kan se ut som i en komitémerknad.

Det er ingen andre partier som over tid og med så stor innflytelse har tatt på seg å føre en så konsekvent politikk til fordel for Alta-samfunnet. Det er vanskelig å se for seg en parlamentarisk situasjon der det er mulig å oppnå mer for Alta enn ved et sterkt Venstre innenfor rammene av en blå-grønn regjering. I dette arbeidet har Alta Venstre gjort en formidabel innsats. Et sterkt Venstre i kommunen er den beste garantien for et langsiktig og godt helsetilbud i området.

I et annet perspektiv finner jeg det nødvendig å omtale en annen sak av lokalpolitisk karakter som jeg er litt forundret over at helse- og omsorgskomiteen har fremmet vedtak om i dag. Det gjelder saken om pasientstrømmen fra Holmestrand kommune. Skal den dirigeres nordover, til det nye Drammen sykehus, eller sørøst, til Tønsberg og Sykehuset i Vestfold? Forslaget, som vil få flertall, er en delt løsning, slik at befolkningen i Sande betjenes av Drammen og kommunen for øvrig av Tønsberg. Det er kanskje fornuftig, men jeg kan ikke se det annerledes enn at Stortinget på denne måten har fraveket et viktig prinsipp nedfelt i helseforetaksloven. Saken er ikke styrebehandlet i Helse Sør-Øst, der det trolig ville blitt lagt vekt på de utfordringer som en slik delt løsning stiller den utvidede kommunen Holmestrand overfor, bl.a. ved at kommunen nå blir nødt til å forholde seg til to helsefellesskap.

Foretaksmodellen har åpenbare svakheter ved seg. Det kan bli nødvendig å se nærmere på den i neste stortingsperiode, men jeg anser det som viktig at forhold knyttet til pasientstrømmer, oppbygging av spesialisthelsetilbudet, økonomi mv., underkastes en mye sterkere faglig vurdering enn det som her har vært tilfellet. Jeg tror dette vedtaket kommer til å gå inn i historiebøkene som et godt eksempel på stortingsregjereri.

Til dem som spør meg om min holdning til dette har med bekymring for Sykehuset i Vestfolds økonomi og spesialistkompetanse å gjøre: Svaret er ja. Dette utelukker selvsagt ikke at vedtaket kan vise seg å være berettiget, men i motsatt fall er det viktig at kommunen har handlingsrom til å endre på situasjonen.

Ingjerd Schou hadde her overtatt president-plassen.

Statsråd Bent Høie [20:32:50]: Nasjonal helse- og sykehusplan er regjeringens strategi for å skape pasientens helsetjeneste på en bærekraftig måte. Den første nasjonale helse- og sykehusplanen avklarte sykehusstrukturen i Norge. Nå setter vi retning og rammer for utviklingen av spesialisthelsetjenesten og samarbeidet med den kommunale helse- og omsorgstjenesten.

Da jeg la fram meldingen i november i fjor, var ikke covid-19 oppdaget ennå. Håndteringen av viruset har naturlig nok tatt det meste av oppmerksomheten både i helsetjenesten og i samfunnet de siste månedene, og det vil trolig også påvirke oss de neste par årene. Da kan det være lett å tenke at Nasjonal helse- og sykehusplan, som Stortinget behandler i dag, er utdatert. Det stemmer ikke. Jeg vil heller si tvert imot. Utfordringene som vi la til grunn i Nasjonal helse- og sykehusplan, er der fortsatt. Vi blir flere, vi blir eldre, og vi forventer mer av helsetjenesten. Samtidig er det en grense for hvor mye mer helsepersonell vi realistisk kan få tilgang til.

Dette gjør det krevende å forene ønsker og muligheter innenfor de ressursene vi har til rådighet. Pandemien som vi nå står i, endrer ikke dette bildet. Den forsterker bildet. Det er mange utfordringer, men det er også veldig mange muligheter. For å realisere pasientens helsetjeneste på en bærekraftig måte må vi utnytte de mulighetene som teknologien gir, bruke kompetansen hos de ansatte best mulig og løse oppgavene på nye måter. Med en av de beste helsetjenestene i verden har vi et godt utgangspunkt.

I pasientens helsetjeneste skal pasienten kunne være en aktiv deltaker i egen behandling, men også i utviklingen av helse- og omsorgstjenestene. Pasient og pårørende skal bli sett og hørt. Kommunikasjonen mellom pasient og helsetjeneste skal være forståelig. Samvalg skal være en selvfølge, og innbyggerne skal kunne kommunisere med tjenestene digitalt.

Pasienter skal oppleve en sammenhengende helse- og omsorgstjeneste på tvers av sykehus og kommuner. Sårbare pasienter med sammensatte behov skal oppleve en tjeneste som opptrer i team rundt dem. Etableringen av de 19 helsefelleskapene skal bidra til en mer sammenhengende helse- og omsorgstjeneste og et mer likeverdig partnerskap mellom kommuner og sykehus. I helsefelleskapene vil representanter fra kommuner og sykehus, brukere og fastlege sammen utvikle og planlegge tjenester for sårbare pasientgrupper og finne løsninger tilpasset de lokale behovene.

Hvor mange sykehus og kommuner de ulike helsefelleskapene består av, vil variere. Komiteen er opptatt av at ideelle sykehus skal inkluderes i helsefelleskape-

ne, og det er jeg helt enig i. Dette har vi hele tiden lagt til grunn. Nøyaktig hvem som stiller i hvilke utvalg, må en bli enig om lokalt. Regjeringen og KS er enige om at helsefelleskapene skal prioritere fire grupper i sin felles planlegging: skrøpelige eldre, barn og unge, personer med alvorlige psykiske lidelser og rusproblemer og personer med flere kroniske lidelser.

Krisehåndteringen har gjort det vanskelig å komme i gang med det formelle arbeidet med etableringen av helsefelleskapene og den konkrete planleggingen av tjenestene til de fire pasientgruppene, men mitt inntrykk er veldig klart: at mye av samarbeidet som har oppstått i disse månedene rundt håndteringen av covid-19-pandemien, både fra kommunene, fra sykehusene og med fylkesmennene involvert, nettopp har bygd på prinsippene i helsefelleskapene, og at hele denne tenkingen nå derfor er tatt i bruk mange steder. Jeg er helt sikker på at de erfaringene som gjøres nå, vil være verdifulle i det videre arbeidet med å etablere helsefelleskap og bidra til å bringe sykehus og kommuner tettere sammen, og det vil også være en styrke i beredskapsarbeidet.

I pasientens helsetjeneste er det et mål at spesialisthelsetjenesten skal komme nærmere pasienten. Framover vil sykehusene i mindre grad være et hus pasienten kommer til, og i større grad en tjeneste som kommer til pasienten. Vi vil skape det utadvendte sykehus hvor spesialister på store sykehus også bistår kollegaer på mindre sykehus, spesialister fra sykehus samarbeider med kommunens helsepersonell på kommunal arena, og sykehusene hjelper pasienten hjemme eller ved hjelp av digitale løsninger. Dette har betydning for hvordan sykehusene opptrer i helsefelleskapene.

Psykisk helsevern er et fagområde som løftes i meldingen. Vi gjennomfører tre hovedgrep. Vi skal anslå bedre hva befolkningen har behov for, og hvordan tjenestene bør organiseres for å dekke dette behovet. Vi vil prioritere kvalitet og innhold. Det handler bl.a. om å spørre pasienten om hva som virker, og innføre det som virker, raskere. Vi skal videreutvikle tjenestene ved å ta i bruk nye behandlingsformer, digitale løsninger og mer teambasert arbeid.

I Nasjonal helse- og sykehusplan setter vi en klar retning for bruk av teknologi i helsetjenesten. Vi skal utnytte muligheten teknologien gir for å flytte tjenester hjem til pasienten, bruke våre felles helsedata og kunstig intelligens for å utvikle bedre helsehjelp og legge til rette for mer personilpasset medisin. Å flytte flere tjenester hjem kan bidra til økt mestring for pasientene, et mer tilpasset tilbud, at tegn på forverring fanges opp tidligere, og bedre smittevern. Mindre tid brukt på reise og venting betyr mer frihet for pasientene og bedre ressursbruk i tjenesten. Også her ser vi at bruk av video og

andre digitale løsninger i tjenesten har økt drastisk de siste ukene som følge av covid-19-pandemien. I april ba jeg helseregionene om å ta i bruk digital hjemmeoppfølging og nettbasert behandling der det er mulig. Vi må sikre at de positive endringene som skjer nå, blir varige og en integrert del av tjenesten også når krisen er over.

Regjeringen vil sørge for tydelig styring og koordinering av digitaliseringstiltakene. Målene for pasientbehandling skal være førende for gjennomføringen av digitaliseringstiltak. Igjen ser vi at meldingens vektlegging av digitalisering har vært en viktig del av beredskapen i denne situasjonen.

Covid-19-situasjonen har også understreket hvor avgjørende det er å ha tilstrekkelig helsepersonell med riktig kompetanse for å håndtere denne typen kriser. I planen beskriver vi at hvis vi fortsetter som i dag, må antall årsverk ifølge SSB øke med 35 pst. mot 2035. I så fall må nesten halvparten av veksten i arbeidsstyrken i Norge gå til helse og omsorg. Det sier seg selv at det ikke er mulig. Derfor er vi nødt til å vri ressursveksten vekk fra bemanning, som er en knapp ressurs, til investering i kompetanse og teknologi, sånn at vi kan redusere framtidige behov for økt arbeidskraft.

Sykehusene må drive både personell- og kompetanseplanlegging for å kunne møte behovet i tjenestene. Det betyr at de må vite hvor mange hoder de kommer til å trenge, og hvilken kompetanse de ansatte trenger. Det er særlig sykepleiere og helsefagarbeidere vi vil mangle. Dette er gruppene som får mest oppmerksomhet i denne planen.

Vi vil øke utdanningskapasiteten for sykepleiere og heve kvaliteten på videreutdanningene. Det passer det godt å si i dag, på verdensdagen for sykepleiere – og det gir meg også en god anledning til å gratulere presidenten med dagen.

I revidert nasjonalbudsjett foreslår regjeringen 260 mill. kr, tilsvarende ett årlig opptak på om lag 4 000 flere studenter, av disse om lag 1 500 studieplasser i helse- og sosialfag. Plassene er fordelt på bl.a. medisin, sykepleie og videreutdanning i sykepleie.

I Nasjonal helse- og sykehusplan slår vi fast at helsefagarbeidere skal ha en plass i sykehusene. Sykehusene har også et viktig ansvar for å sikre at det utdannes nok helsefagarbeidere til kommunale helse- og omsorgstjenester. Derfor stiller vi krav om flere helsefaglæringer og opprettelse av opplæringskontor i alle helseforetak.

Noen vil kanskje påstå at nasjonal helse- og sykehusplan er utdatert fordi den ikke dekker beredskapsområdet. Her er jeg også uenig. Meldingen gir flere svar på hvordan vi skal ruste oss for framtidige kriser. For å respondere på kommende utfordringer må vi ha nok folk med riktig kompetanse, tett samarbeid mellom

kommuner og sykehus, og vi må videreutvikle den akuttmedisinske kjeden.

I planen omtales også nasjonal helse- og beredskapsplan som det overordnede rammeverket for helse- og omsorgssektorens forebygging og håndtering av alle typer kriser og katastrofer. Enhver krise og pandemi vil arte seg ulikt, og behovet for tiltak vil variere, men det vil uten tvil være læringspunkter fra covid-19-pandemien, og det må vi selvfølgelig komme tilbake igjen til.

Både kommuner og sykehus gjør en imponerende innsats i håndteringen av pandemien. Krisen har beslaglagt mye kapasitet både i tjenestene og i etatene, som har forsinket noe av gjennomføringen av Nasjonal helse- og sykehusplan. Samtidig forsterker dette behovet for å gjennomføre tiltakene, og det vil være en viktig prioritering for regjeringen også på veien ut av krisen.

Presidenten: Presidenten takker for gratulasjonene. Det blir replikkordskifte.

Ingvild Kjerkol (A) [20:43:21]: Jeg vil også benytte anledningen til å gratulere sykepleieren med dagen.

Vi er nok alle imponert over den omstillingsevnen som er vist i norske sykehus, hvor man har endret driften på dager og uker, prosesser som man normalt ville ha trodd skulle ha tatt måneder og år, og kanskje år heller enn måneder. Det vi ser, er at måten sykehusene er finansiert på, gir noen utfordringer i en slik krisesituasjon. Sykehusene har jo en innsatsstyrt finansiering som representerer ca. 50 pst. av finansieringen, hvor man får penger etter hvor mange pasienter man behandler. Den rød-grønne regjeringen hadde en lavere andel av denne typen finansiering, og regjeringen valgte å øke den igjen. Jeg ser også at man i revidert nasjonalbudsjett styrker basisfinansieringen med 5,5 mrd. kr. Så mitt spørsmål til helseministeren er om han ser annerledes på det å belønne per behandlet pasient når man nå har erfaringer fra denne krisen.

Statsråd Bent Høie [20:44:32]: Nei, det gjør jeg ikke, for det vi ser, er jo nettopp at vi har muligheten til å skape trygghet i helseforetakene ved at de vil få dekket sine kostnader. Det viser vi gjennom revidert budsjett, som vi legger fram i dag, og det har også vært budskapet til helseforetakene hele veien, at de skal iverksette de nødvendige tiltakene i denne krisen.

Samtidig er det helt riktig at også sykehusene har hatt inntektstap som følge av at de har hatt anledning til å behandle færre pasienter. Den delen er noe vi er nødt til å følge med på og komme tilbake til når vi har bedre beregninger, men dette er det selvfølgelig også mulig f.eks. å kompensere sykehusene for.

Nå er vi i en situasjon der sykehusene er nødt til å øke aktiviteten sin igjen for å ta tilbake mange av de pa-

sientene som nå har måttet vente. Jeg mener at det å ha redusert innsatsstyrt finansiering da vil svekke muligheten til å lykkes med det arbeidet.

Ingvild Kjerkol (A) [20:45:34]: Jeg hører jo at man har veldig troen på å gi økonomiske insentiver – som det heter – i måten sykehusene drives på, men i måten sykehusene samhandler med kommunene på, har man ikke valgt den samme logikken. I planen har man et økt fokus på samhandling gjennom disse helseforetakene, men man har heller ikke denne gangen valgt å se på økonomiske virkemidler som skal bedre samhandlingen mellom sykehus og kommune. Vi vet at brorparten av pasientene trenger ressurser fra den kommunen de bor i, og at man ofte er inne på sykehuset 10–15 ganger i løpet av et år. Det var jo disse pasientene denne planen skulle løfte, men her har regjeringen altså ikke sett verdien i den samme logikken som man snakker varmt om, for å stimulere økonomisk drift.

Statsråd Bent Høie [20:46:39]: Det er helt riktig at når det gjelder det å ha god aktivitet i sykehusene, mener vi at det å ha en andel av inntekten som er knyttet til pasientaktiviteten, bidrar til høy aktivitet og til å redusere ventetidene. Men vi har nok mindre tro enn Arbeiderpartiet på at det å bruke penger er det som får til et bedre samarbeid mot kommunene. Derfor valgte vi veldig raskt å avvikle den ene delen av de økonomiske insentivene som Arbeiderpartiet innførte for samhandling, nemlig at kommunen skulle betale spesielt for eldre pasienter som ble lagt inn på sykehus.

Så har jeg også sagt at når vi nå høster erfaringer fra helsefelleskapene, vil det også være en fordel å kunne ta vekk den betalingen som kommunen i dag – gjennom krav – gjør for pasientene som blir liggende på sykehus, og at en heller kan ordne dette i fellesskap. For vi ser at denne typen insentiver ofte får sidevirkninger som ikke er positivt for samarbeidet, ved at en ser på hverandre som parter istedenfor som partnere.

Ingvild Kjerkol (A) [20:47:47]: Det er flere gode eksempler på god samhandling som er nevnt i planen som statsråden har lagt fram, der finansiering og felles finansiering av tiltak er en utfordring. Er man heller ikke villig til å se på mulige dedikerte pengepotter for å fremme denne typen samhandlingsstrukturer? Vi har Pasientsentrert helsetjenesteteam i Tromsø, og de jobber veldig godt. Det er prosjektfinansiert, og vi vet at så lenge det er et prosjekt, har man lave skuldre, men når man skal gå over i en varig drift, med gode resultater, er det vanskeligere å få til samfinansiering. Det er denne typen økonomiske stimuleringsmidler Arbeiderpartiet etterlyser. Det å analysere gårsdagens løsninger er ikke vårt ønske, men å fremme den sømløse tjenesten som

finnes mellom sykehus og kommune, for veldig mange veldig syke pasienter.

Statsråd Bent Høie [20:48:50]: Jeg utelukker ikke at det også kan være gode prosjekter som får støtte, men vi kommer ikke til å løse samhandlingsutfordringene gjennom enda flere piloter og prosjekter. Dette er jo nettopp noe av det som er utfordringen: Hvis en samarbeider bare med utgangspunkt i de situasjonene der en får prosjektstøtte, eller at det i utgangspunktet er pengene som skal styre om en lykkes i samarbeid, vil vi aldri komme videre. Det er noe av det jeg opplever har vært utfordringen med tenkningen i samhandlingsreformen, som var veldig fokusert på juridiske og økonomiske virkemidler, mens det i helsefelleskapene er vårt mål at en i fellesskap skal se at det som tjener både sykehusene og kommunene, faktisk er at en sammen gjør den beste jobben for pasienten. Det vil også være det som er økonomisk mest bærekraftig for hele samfunnet. Hvis en klarer å få til den felles forståelsen, mener jeg vi kommer det nødvendige skrittet videre, og da kan ofte økonomiske insentiver virke mot sin hensikt.

Ingvild Kjerkol (A) [20:49:54]: Nå var det akkurat mitt poeng at man ikke skulle gå videre med prosjektf finansiering, men sikre en økonomi som gjør det varig fornuftig å samarbeide om de sykeste pasientene.

Men jeg har et annet spørsmål, og det er med henblikk på den forrige nasjonale helse- og sykehusplanen, der Stortinget veldig tydelig påla regjeringen å sørge for at planlagt behandling i større grad flyttes ut av de store regionsykehusene der det er mulig, til mindre akuttssykehus, som er avhengige av å ha et visst volum planlagt behandling for å opprettholde sine mer akutte funksjoner som det er bestemt at de skal ha. Det ser statsråden ikke ut til å ha lyktes med. Men jeg har lyst til å beholde den positive tonen og spørre helseministeren om han har noen gode eksempler på at dette er blitt virkelighet siden forrige gang Stortinget behandlet Nasjonal helse- og sykehusplan.

Statsråd Bent Høie [20:50:53]: For det første er jeg helt enig i at i den forrige helse- og sykehusplanen var nettopp et av hovedgrepene fra regjeringen – ikke fra Stortinget, men fra regjeringen – å si at framtiden i Norge fortsatt inneholder en desentralisert sykehusstruktur, der de mindre sykehusene er avhengige av de store, men der de store sykehusene også er avhengige av de mindre. Derfor ble teamorganisering av sykehus introdusert som et hovedgrep i den planen, og jeg er glad for at Stortinget sluttet seg til det.

Så mener jeg at vi har sett at en i mange sammenhenger nå er mer opptatt av nettopp det perspektivet. Mens de store sykehusene tidligere nok i mye større grad

var opptatt av at det beste ville være om mest mulig av oppgavene ble flyttet til dem, ser vi nå at det har vært en helt annen ro rundt de mindre sykehusene. Det skyldes jo nettopp at en har fulgt opp den tenkningen.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [20:52:09]: Jeg har merket meg hva regjeringspartiene har uttalt i denne saken fra talerstolen. Kristelig Folkeparti har bl.a. sagt at alle skal ha nærhet til et fødetilbud, og representanten fra Venstre gikk vel ganske langt i å erklære seg selv som den beste garantisten for at innbyggerne i Alta skal få det beste helsetilbudet.

Regjeringens helseminister, Bent Høie, har jo også, tidligere i år, lagt vekt på nye prinsipper for sykehusstruktur, hvor avstand, værforhold og lokalpolitiske ønsker skal legges mer vekt på. Betyr det at regjeringen nå går inn for å støtte Fremskrittspartiet og Senterpartiets forslag om å etablere en fødeavdeling med nødvendige akutfunksjoner i Alta? Og hva er egentlig regjeringens mål med å sikre et forsvarlig helsetilbud for innbyggerne i Alta?

Statsråd Bent Høie [20:52:58]: For det første er de prinsippene som representanten trakk fram, ikke nye. De ble slått fast i forrige nasjonale helse- og sykehusplan, og det er den måten sykehusstrukturen ble planlagt på også da Fremskrittspartiet var en del av regjeringen.

Det er sånn at i Alta har man et fødetilbud, og jeg er veldig opptatt av at det fødetilbudet består og utvikles videre, for det er en viktig del av den tryggheten som er lokalt. Så har vi også nå, som oppfølging av den enigheten som var mellom dagens regjeringspartier og Fremskrittspartiet, en arbeidsgruppe som jobber med å se på hvilke andre oppgaver som kan legges til Klinikk Alta. Jeg er sikker på at der vil en også komme fram til ytterligere oppgaver som vil styrke tilbudet til befolkningen i Alta. Men å ha en fødeavdeling i Alta samtidig som en har en fødeavdeling i Hammerfest – det er det ikke nok fødsler til i Vest-Finnmark. Så hvis vi går i den retningen, vil vi i realiteten i kort tid stå uten fødeavdeling både i Hammerfest og i Alta.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [20:54:06]: Hvis avstand, værforhold og lokalpolitiske ønsker skal vektlegges mer, som helseministeren også nå bekrefter, kan man jo begynne å lure på hvordan innbyggerne i Nordmøre og Romsdal skal håndtere det svaret, for der sitter altså Helse Midt og har varslet at de skal legge ned fødeavdelingen i Kristiansund nå. Nå, altså lenge før det nye fellessykehuset skal stå ferdig, skal de legge den ned. Fremskrittspartiet og Senterpartiet har i denne saken også foreslått at sykehuset ikke bare skal videreføres til det nye bygget står klart, men også etterpå. Der er det

over 300 fødsler i året, og jeg lurte veldig på hvorfor helseministeren ikke ønsker å sende styringssignaler til Helse Midt om at fødeavdelingen i Kristiansund skal bevares til sykehuset står ferdig, og være en del av det nye fellessykehuset for Nordmøre og Romsdal.

Statsråd Bent Høie [20:54:55]: Det er nettopp fordi en i dette området hadde en veldig grundig og veldig lang prosess med diskusjon om hva som var den beste sykehusstrukturen for Nordmøre og Romsdal. Der var det bred enighet om at den beste løsningen var ett felles sykehus. Det det var uenighet om, var hvor det felles sykehuset skulle ligge.

Nå er en i gang med byggingen av det felles sykehuset, og det vil også innebære at en får et felles fødetilbud. Det har ligget som en forutsetning hele veien, og det mener jeg vil gi et bedre tilbud enn det som en har i dag, og det har også vært en del av grunnlaget for at en også lokalt ganske bredt har ønsket seg et felles sykehus for Nordmøre og Romsdal.

Når det gjelder spørsmålet om en skal opprettholde begge fødeavdelingene fram til det nye sykehuset står ferdig, ser jeg at det er det flertall for i Stortinget i dag. Jeg vil da bare understreke at Stortinget ikke kan frata den lokale ledelsen ansvar for at ethvert tilbud til enhver tid skal være forsvarlig. Det har ikke Stortinget mulighet til å overprøve.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [20:56:00]: Takk for svaret.

Det er jo ingen politiske partier, meg bekjent, som er uenig i at det nye fellessykehuset skal bygges, men det skal jo, i planleggingen av det, fortsatt være et helsetilbud og en klinikk i Kristiansund med ulike helsetilbud for befolkningen der. Da er spørsmålet om fødeavdelingen i Kristiansund skal videreføres – og det er jo ikke bare for innbyggerne som bor i Kristiansund kommune, men det er jo omkringliggende kommuner som får lang reiseavstand.

Jeg synes det er urovekkende å få de signalene Bent Høie nå gir, om at han fortsatt vil la Helse Midt få lov til å styre dette, til tross for hva Stortinget i dag vedtar. Jeg vil bare få en bekreftelse på at Bent Høie oppriktig mener at det vedtaket Stortinget gjør i dag om å videreføre fødeavdelingen i Kristiansund, ikke nødvendigvis blir fulgt opp fra regjeringens side.

Statsråd Bent Høie [20:56:49]: Selvfølgelig blir vedtaket – hvis det blir gjort i dag – fulgt opp. Det jeg understreker, er at en da må ta utgangspunkt i at hvis den lokale ledelsen oppfatter at et tilbud ikke er forsvarlig, kan ikke et stortingsvedtak overprøve det. Det er alltid sånn at det er den lokale ledelsen som til enhver tid har ansvaret for at et tilbud i helsetjenesten er forsvarlig, og

er det ikke forsvarlig, skal det stenges. Jeg er veldig opp-tatt av å understreke dette, så vi ikke skaper et press på ledere i helsetjenesten om å opprettholde tilbud som en anser som uforsvarlige, for det kan få ganske dramatiske konsekvenser for pasientene.

Kjersti Toppe (Sp) [20:57:47]: Det var ei spesiell replikkveksling nettopp. Dersom ein les risiko- og sårbarhetsanalysane frå Helse Møre og Romsdal og om kva som er farleg når ein skal oppretta det nye sjukehuset, så rår ein frå å slå saman avdelingane på førehand fordi det då er ein stor risiko for å mista kompetanse og øydeleggja fagmiljøa. Det er det som no held på å skje. Så eg vil spørja statsråden om han faktisk meiner det han seier, og truar med kvalitet, når det nettopp er det at ein skal leggja ned fødeavdelinga ganske snart, som gjer at fagmiljøa forvittrar og rekrutteringa vert vanskelegare på fødeavdelinga, bl.a. i Kristiansund.

Statsråd Bent Høie [20:58:38]: Selvfølgelig mener jeg det jeg sier, og jeg vil tro at det jeg sier, ikke er noe overraskende for noen. Det som ville være overraskende, var om representanten Toppe var uenig i det jeg sa, nemlig at den lokale ledelsen ikke har et ansvar for at tilbudet til enhver tid er forsvarlig, og at de, hvis de opplever at et tilbud ikke er forsvarlig, da kan gjøre noe med det, på tross av hva Stortinget har vedtatt. I så fall vil det være overraskende i denne saken hvis Toppe er uenig i det.

Kjersti Toppe (Sp) [20:59:08]: Eg er ikkje uenig i det. Poenget er at statsråden legg andre føringar i svaret sitt, der han truar med kvalitet. Det er jo helseforetaket sjølv, ved at dei vil framskynda nedlegging av ei fødeavdeling, som gjer at tilbodet eventuelt vert uforsvarleg, fordi det då skaper usikkerheit om arbeidsplassar, og dermed gjer at fagmiljøet kan forvittra og rekruttering vert vanskelegare. Det er det som er poenget mitt, og eg synest faktisk statsråden må retta opp i det han seier, for han legg ganske sterke føringar no på at det som Stortinget eventuelt vedtar, vil føra til at det ikkje er eit forsvarleg tilbod. Det meiner eg statsråden har ingen grunn til å seia. Så eg vil igjen be om å få eit svar frå statsråden, om at det Stortinget faktisk vedtar i dag om fødetilbod, skal følgjast opp ute i helseforetaka.

Statsråd Bent Høie [21:00:14]: Jeg bekreftet i mitt forrige svar at jeg kommer til å følge opp det, men jeg understreket også at hvis dette forslaget får flertall i dag, er det noe sjeldent som skjer i Stortinget, nemlig at en tar eksplisitt stilling til ett konkret tilbud i en helsetjeneste. Det er ikke vanlig at Stortinget gjør det. Da er det min plikt som statsråd å gjøre Stortinget oppmerksom på at selv om Stortinget velger å ta stilling til ett konkret

tilbud ved et sykehus, fratar ikke det den lokale ledelsens ansvar for at det tilbudet som drives, til enhver tid er forsvarlig, og at det ikke er slik at det at Stortinget har tatt stilling til ett tilbud, gjør at en kan strekke forsvarlighetskravet. Det er en viktig påminnelse i en situasjon der en veldig fort, når Stortinget gjør den typen vedtak, lokalt kan oppfatte at en eventuelt er pålagt å strekke den typen krav. Det er min plikt å understreke at det er en ikke.

Nicholas Wilkinson (SV) [21:01:21]: Gratulerer til alle sykepleierne i Norge!

Sykehuset Østfold har gått til sak mot fire sykepleiere som vil ha hel stilling. Hva vil helseministeren gjøre for at flere kan få hele, faste stillinger i helsevesenet med gode lønns- og arbeidsvilkår?

Statsråd Bent Høie [21:01:46]: Det jeg vil gjøre med det, er det jeg har gjort, nemlig å gi helseforetakene i oppdrag å legge til rette for en heltidskultur. Det ser vi også heldigvis at har gitt resultater. Flere og flere får hele stillinger og større stillinger i sykehusene våre.

Så har regjeringen også gjort lovendringer for å gi større sikkerhet knyttet til det å få hele stillinger. Hvordan de nye lovendringene praktiseres, kan det bli uenighet om mellom partene, og da har vi den typen mekanismer som representanten refererer til, for eventuelt å avklare den typen uenigheter. Det er ikke en sak som jeg er part i, og vi må også ha respekt for at partene i en slik situasjon kan ha ulike tolkninger av den loven som vår regjering innførte, og at den eventuelt blir prøvd gjennom en sak.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Tore Hagebakken (A) [21:02:54]: Mye har skjedd, og skjer, med de prehospitale tjenester. Mulighetene er mange og store, om vi satser. Vi forbinder jo ordet «innovasjon» aller mest med næringsutvikling, men ordet hører definitivt også med når vi prater om ambulansetjenesten. Den faglige utviklingen er imponerende i denne svært viktige delen av helsevesenet. Dagens pasienter får avansert behandling før de ankommer sjukehuset. Vi har i dag prehospitale behandlingsopplegg for akutte sykdommer og skader som før bare kunne gis på sjukehus, som ved symptomer på akutt hjerteinfarkt og hjerneslag. Moderne teknologi kan også fungere veldig fint i forbindelse med å få oversikt på ulykkesplaser.

Situasjonen i de prehospitale tjenestene spriker. På den ene siden er det en svært positiv, innovativ utvikling, som jeg sa, men på den andre siden er det all mulig grunn til bekymring. Vi ser at ambulansetjenesten har vært for dårlig prioritert, og flere helseforetak plan-

legger eller har gjort kutt i ambulansetilbudet. Oppdragsmengden bare øker – vi blir jo stadig flere mennesker her i landet – mens ambulansene blir færre. De siste 15 årene har oppdragsmengden økt med 46 pst. Det er synd at regjeringspartiene og Fremskrittspartiet ikke har prioritert de prehospitale tjenestene høyere. Ikke minst er det grunn til å se spesielt på situasjonen i Distrikts-Norge. For noen uker siden var en kommunelege i Gudbrandsdalen ute og uttrykte veldig bekymring for utviklingen.

Regjeringa er nødt til å komme tilbake til Stortinget med forskriftsfestet responstid på blålystjenestene, som fastsetter hvilke responstider som skal gjelde, og hvilke krav som skal settes til utstyr og faglig kompetanse i tjenestene, slik vi fra de rød-grønne partiene har foreslått i innstillinga. Det er for store variasjoner rundt i landet, sjøl om jeg vil berømme svært mange dyktige medarbeidere i denne tjenesten.

Regjeringa må også ta tak i basestrukturen for luftambulansen. Det er uakseptabelt at vi fortsatt har områder i landet som ikke nås av legebemannet ambulanshelikopter innen den anbefalte responstiden på 45 minutter. Det gjelder området jeg sjøl representerer, altså deler av Innlandet. Det gjelder videre deler av Nord-Trøndelag, deler av Øst-Finnmark og deler av Telemark og Aust-Agder. Jeg vet at det er tatt noen grep, men Stortinget må få seg forelagt en egen sak om dette, som må omfatte Innlandet og området Bykle/Vinje. Det er her utfordringene nå er størst. Dette må senest skje i forbindelse med neste års statsbudsjett. Vi er rett og slett utålmodige.

Vi skal som samfunn stille opp for dem som trenger oss mest. Det er et kjennetegn for Arbeiderpartiets politikk. Men da er det også særlig viktig at vi stiller opp, slik at folk har tryggheten når de trenger det aller mest, og når det gjelder aller mest.

Sveinung Stensland (H) [21:07:15]: Når vi eller dem vi er glad i, blir syke, forventer vi at hjelpen er nær, og det er den som oftest også. De aller fleste av oss bryr seg ikke om hvorvidt regningen i ettertid blir sendt til staten eller til kommunen, eller hvem som i det hele tatt gir nødvendig helsehjelp. Vi har alle lest om noen – eller kanskje vi kjenner noen – som har opplevd å bli sendt frem og tilbake mellom sykehjem og sykehus. Vi kaller dem gjerne svingdørspasienter. Helsetjenesten har noen kunstige skiller, og noen opplever å være kasseballer i systemet. De er syke, de er kanskje gamle, og de har ofte flere sykdommer på en gang. Det de har til felles, er at helsetjenesten ikke er tilpasset den enkelte. De opplever gjerne at systemet står i veien for en smidig behandling.

1 pst. av pasientene står for 22 pst. av ressursbruken i norske sykehus. Det kan vi gjøre noe med gjennom bedre behandling der pasientene bor. Samarbeidet mellom kommunene og sykehusene må bli bedre. Det tar vi tak i i denne planen gjennom etablering av helsefelleskap for kommunene og sykehusene, en felles plattform for å planlegge og utvikle samarbeidet. Helsefelleskapene vil hjelpe svingdørspasientene og bidra til at alle valg som gjøres, er til beste for pasienten.

Andre pasienter opplever kanskje at ordene som brukes, eller beskjedene som gis, ikke er forståelige. Det er umulig å si hva som er viktig for en hvis en ikke forstår hva de rundt en snakker om. Klart og forståelig språk er avgjørende for at alle skal kunne bli hørt og møtt på en bedre måte.

For sårbare pasienter med sammensatte behov er problemet gjerne at helsetjenestene de får, er oppstykket. For dem vil det gjerne være bedre å bli møtt av et ambulant tverrfaglig team. Andre igjen kommer seg kanskje ikke til sykehuset eller ville fått bedre tjenester om sykehuset kom hjem til dem. En viktig del av denne planen er derfor at helsetjenesten i større grad møter pasientene hjemme, der de bor. Helsetjenester som før krevde fysisk oppmøte, kan i flere tilfeller utføres der pasienten bor, ved hjelp av teknologi. Sammen vil alle disse tiltakene bidra til at vi kommer nærmere pasientens helsetjeneste, der pasienten alltid settes først.

Denne våren har vi virkelig fått se hvor god helsetjenesten vår er. Jeg er, i likhet med de fleste, svært imponert over og takknemlig for den innsatsen alle deler av helsetjenesten har gjort og fortsatt gjør, nå som vi står i en vanskelig situasjon. Noe av det jeg vil berømme, er hvordan kommunene har snudd seg rundt og sørget for god behandling, effektiv legevakt og ikke minst skjerming av de eldre, selv om det har gitt noen leie utslag av ensomhet og isolasjon.

Pandemien har også ført til at debatten om Nasjonal helse- og sykehusplan har vært preget av beredskap: akuttberedskap, fødetilbud, forsyningsberedskap og ikke minst pandemiberedskap. Det er forståelig nok; det handler om folks trygghetsfølelse og vår evne til å håndtere det uventede. Pasientens helsetjeneste betyr også en god akuttberedskap, og det handler mest av alt om å bli behandlet av erfarent og kompetent helsepersonell når en først trenger det.

Vi må ikke glemme at mesteparten av aktiviteten i spesialisthelsetjenesten ikke foregår innen akuttmedisin. Mye av det som foregår, er planlagte inngrep og behandling av kronisk sykdom. Innenfor de fleste sykdomsgrupper er medisinen i rivende utvikling, spesialiseringen fortsetter i tråd med det. Dette er kanskje mest fremtredende innen kreftbehandling, men det foregår

en hurtig utvikling innenfor mange deler av helsetjenesten.

Når en blir alvorlig syk, leter en ikke alltid etter det nærmeste sykehuset – en vil til det beste. En vil ha rutine, erfaring og ekspertise. Dette betyr ikke at en skal legge ned flere sykehus, men det betyr at en skal spesialisere flere avdelinger. Alle kan ikke bli best i alt, men alle kan bli best i noe. Jeg mener god oppgavefordeling og mer spesialisering er viktig for å skape gode sykehustjenester i hele landet. Når vi diskuterer fremtidens sykehus i Norge, skal pasienten være hovedpersonen.

Som flere har vært inne på, markeres i dag den internasjonale sykepleierdagen, og sykepleierne skal ha honnør for den jobben de gjør. Det er en forutsetning for gode helsetjenester på alle nivåer. Og som en kollega skrev til meg i dag: Hva skulle vi gjort uten sykepleiere? Ikke alle kan presidere stortingsmøter, president!

Men jeg vil også slå et slag for helsefagarbeiderne, og det gleder meg at denne gruppen gis mye oppmerksomhet i planen. Regjeringen tar i planen til orde for å opprette opplæringskontor i alle helseforetak for å få på plass flere lærlinger, og det er virkelig noe å satse på.

Det er fint at alle partier stiller seg bak Nasjonal helse- og sykehusplan. Gjennom denne planen får vi et godt grunnlag for bedre samarbeid og nye måter å jobbe på – til beste for norske pasienter.

Kjell-Børge Freiberg (FrP) [21:12:20]: Den nasjonale helse- og sykehusplanen setter søkelyset på flere ulike områder. Man setter pasientbehandlingen høyt, og man er opptatt av å sikre kvalitet og ikke minst gode tjenester.

Mange pasienter har tidligere ventet altfor lenge på behandling, mens det var ledig kapasitet på både offentlige og private behandlingssteder. Fremskrittspartiet har i flere år jobbet for å styrke pasientenes rettigheter og pasientenes frihet til selv å kunne velge hvilket behandlingssted man ville benytte seg av. Dette ble også gjennomført ved fritt behandlingsvalg.

Fremskrittspartiet mener at det ikke finnes én grunn til at mennesker skal stå i helsekø når det finnes ledig kapasitet hos private aktører. Fritt behandlingsvalg ble innført nettopp av hensyn til pasientene. Ved utgangen av august 2019 hadde over 25 000 pasienter kommet raskere til helsehjelp eller fått velge seg til den institusjonen de mente hadde det beste tilbudet.

Mange pasienter har over lang tid ventet på behandling, mens det har vært ledig kapasitet. Slik kan vi ikke ha det. Ventetiden og den usikkerheten det skaper, har vært frustrerende for mange. Derfor er alle tiltak som bidrar til at folk får behandling raskere, et gode, og noe som vi var med på å prioritere da vi satt i regjering, f.eks. gjennom å slippe private aktører til.

Fremskrittspartiet ønsker ikke at man skal ha en to-delt helsetjeneste, der bare de som har råd til det, kjøper seg ut av køen. Fritt behandlingsvalg gir alle pasienter mulighet til å få raskere behandling og selv velge hvor behandlingen skal utføres.

Persontilpasset medisin vil kunne sikre at pasienter får en mer treffsikker behandling. Vi trenger et system som er fleksibelt, og som kan ta inn over seg den enorme utviklingen som skjer på dette området. Integrering av kliniske studier i pasientbehandlingen er en forutsetning for at flere pasienter faktisk deltar i kliniske studier. Det krever likevel en endring i både kultur og interne prioriteringer. Man må se kliniske studier og pasientbehandling i en nærmere sammenheng, særlig i lys av utviklingen innenfor persontilpasset medisin og forventningen om å nyttiggjøre seg virkelighetsdata.

I denne planen gir man en klar retning for hvordan spesialisthelsetjenesten skal nyttiggjøre seg teknologien, og hvordan nasjonale virkemidler må justeres for å understøtte akkurat dette. Det er lagt mye vekt på å bruke teknologi og nye arbeidsformer for å flytte tjenester ut av sykehusene og nærmere eller hjem til pasienten. Det er bra fordi det faktisk betyr mer frihet til pasienten.

Kunstig intelligens kommer til å utvikles mer og mer, og man kommer til å ta i bruk mer av dette de kommende årene. Bruk av kunstig intelligens sammen med store helsedata kan bidra til bedre helsetjenester og i tillegg gi et bedre grunnlag for forskning og ikke minst innovasjon.

Digitalisering skal ikke være et mål i seg selv, men det skal være et verktøy for å kunne utvikle et enda bedre og mer utviklet tilbud til pasientene. Det må alltid være det som står i sentrum for det man foretar seg. Fremskrittspartiet støtter regjeringen i at dersom målene i denne planen skal nås, krever det at vi tenker annerledes om måten vi jobber på. Det er ikke til å legge skjul på at nettopp digitalisering er et viktig verktøy for å nå disse målene.

Tuva Moflag (A) [21:17:20]: Tilgang til akuttisykehus og fullverdig fødetilbud er kanskje noe av det som vekker aller mest følelser i debatten om nasjonal helse- og sykehusplan. Hvorfor? Jo, fordi det handler om livets mest sårbare og magiske øyeblikk. Det handler om hjelpen vi får hvis det har skjedd en alvorlig ulykke, eller vi blir rammet av akutt helsesvikt, som slag eller hjerteinfarkt. Og det handler om barn som blir født, om kvinner som skal gjennom en av de største oppgavene i livet.

Akkurat nå, mens vi står her, blir det født et barn i Norge. Mellom 150 og 160 barn blir født på et norsk sykehus i dag, ca. 20 av dem bare noen trikkestopp unna oss her i Oslo. To av dem blir født på Gjøvik. I Kirkenes er

det ikke sikkert at det er en fødsel i dag, men da er det ganske sikkert det i morgen. I Kristiansund blir det nok født ett barn i dag, mens det i Molde kanskje er ett eller to.

Spørsmål om sykehusstruktur er ikke enkle. I disse vurderingene vil Arbeiderpartiet gjenkjennes ved at vi er kompromissløse når det gjelder kvalitet. Vi står for at det i enkelte tilfeller betyr at man må påregne en noe lengre reisevei til sykehuset. Det viktigste for oss er at kvinner skal føde trygt. Vi mener at dagens struktur er god, og står ved de kvalitetskravene vi innførte da vi satt i regjering. Det skal være kvalitet og ikke økonomi som styrer fødetilbudet i Norge. Her har ikke høyreregjeringen levert. La meg gi tre eksempler:

Når folk venter på et nytt sykehus, kan man ikke starte den prosessen med å legge ned fødeavdelinger av økonomiske hensyn. Fødeavdelingene i Kristiansund og Molde skal bestå til sykehuset på Hjelset står klart. Noe annet er brudd med det Stortinget har vedtatt.

Kvinner som bor langt fra sykehuset, må få med seg jordmor i ambulansen. Men mangel på styring og finansiering har ført til at denne tjenesten ikke er god nok. I fjor avdekket VG at 77 kommuner ikke har denne tjenesten på plass. Norske jordmødre skal ikke jobbe på dugnad. Arbeiderpartiet krever full stilling for alle jordmødre, som sikrer tryggheten og den faglige kvaliteten for fødende kvinner i distriktene.

Kvinner som har født, må få ligge på sykehus til de er klare for å reise hjem – ikke effektiviseres bort i en stadig strammere sykehusøkonomi. Vi mener at førstegangsfødende som ønsker det, bør sikres minimum tre dager på barselavdeling eller sykehushotell etter fødsel.

Arbeiderpartiet er skuffet og overrasket over den mangelfulle omtalen av fødetilbudet i denne nasjonale helse- og sykehusplanen. Vi har ingen oversikt over hvilke avdelinger som klarer å oppfylle målet om én-til-én-bemannings, og det tas ikke grep til tross for at det er avdekket stor svikt i følgetjenesten for gravide.

Arbeiderpartiet mener det er på tide med en ny gjennomgang av fødetilbudet i landet her. Vi må sørge for at det tilbudet vi har, og det tilbudet vi planlegger å utvikle videre, er i tråd med faglig oppdatert kunnskap. Dette er også bakgrunnen for at Arbeiderpartiet, sammen med SV og Senterpartiet, ber regjeringen utarbeide en stortingsmelding som ser på helheten i fødetilbudet. Vi ber om at denne meldingen må ta for seg nærhet til fødetilbud, kvalitet og bemanning på fødeavdelingen, oppfølging før og etter fødsel, finansieringssystemet for jordmødre og overgangene mellom spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten.

Som jeg sa innledningsvis, er Arbeiderpartiet kompromissløse på kvalitet. Det er de dyktige fagfolkene som er avgjørende for kvaliteten i norsk fødselsomsorg.

Vår bekymring er at mange av disse fagfolkene nå sier at de vil forlate posten sin fordi arbeidspresset er for høyt. Tre av ti jordmødre ved Stavanger universitetssjukehus har sagt at de vurderer å slutte, fem av ti jordmødre ved Drammen sykehus, seks av ti jordmødre ved Ahus – det er de samme tallene som vi ser ved St. Olavs hospital i Trondheim. Dette er alarmerende tall.

Vi i Arbeiderpartiet har gjennom våre alternative budsjetter vist at vi tar kampen for et bedre tilbud til alle landets fødekvinne på alvor. Vi vil ha slutt på praksisen der fødeavdelingene får mindre betalt når fødslene har gått bra, for vi trenger den beredskapen på plass hvis den neste fødekvinne får komplikasjoner. Vi vil gi alle jordmødre i kommunene full stilling fordi følgetjenesten kan være det som avgjør om kvinnen får en trygg fødsel eller ikke. Vi vil stoppe den kroniske underfinansieringen av sykehusene våre fordi det ikke er greit at kvinner blir holdt igjen hjemme så lenge at de ender opp med å føde utenfor sykehus.

Avslutningsvis vil jeg også benytte anledningen til å gratulere alle sykepleiere, inkludert presidenten, med dagen!

Presidenten: Takk for gratulasjonen!

Tellef Inge Mørland (A) [21:22:31]: Nasjonal helse- og sykehusplan peker på veien videre de neste fire årene for vår felles helsetjeneste. Et sentralt område i så måte er psykisk helsevern. Koronaepidemien har utfordret helsetjenesten vår på nesten alle måter, også innenfor psykisk helsevern og rus. Det er bra at statsråden har forsøkt å gi signaler om å skjerme dette tilbudet så godt som mulig, men vi vet likevel at aktiviteten har falt, at lavterskeltilbud har blitt stengt, og vi risikerer at flere derfor får større utfordringer nå og i tiden framover, og i verste fall vil vi kunne finne dem igjen i selvmordsstatistikken.

Det er bra om flere får god hjelp der de bor, men noen trenger også mer omfattende oppfølging og hjelp. Sengeplasser innen psykiatrien har de siste tiårene blitt bygd ned med flere tusen plasser. Det har vært en riktig dreining at man har gått fra spesialisthelsetjenesten til kommunen, og at folk kan få en oppfølging der de bor, men vi må spørre oss om ikke dette nå kanskje har gått for langt, eller i hvert fall langt nok. Under denne høyreregjeringen har vi altså fått 800 færre sengeplasser i psykiatrien.

NRK kunne i januar i år melde om at Sykehuset Østfold fikk inn så mange pasienter innen psykisk helsevern at de måtte ta i bruk kontorer for overnatting. Tilitsvalgte varslet at de så pasienter som ble skrevet ut altfor tidlig og ansatte som sluttet fordi de ikke orket lenger. I november 2018 meldte NRK at psykiatrisk klinikk ved Sandviken sykehus i Bergen hadde hatt over 300

korridorpasienter det året. Da uttalte klinikkdirektøren i Helse Bergen at «det å ligge i en korridorseng er skrekkelig, men hvis alternativet er at de tar livet av seg, er det bedre». I tillegg vet vi at f.eks. Finnmarkssykehuset på grunn av manglende økonomi har måttet avvikle oppsøkende team innen psykisk helsevern, tiltak som kan forebygge behov for nettopp innleggelse.

Allerede i fjor fremmet Arbeiderpartiet forslag om å stoppe nedbyggingen av ytterligere sengeplasser. Andre opposisjonspartier hadde lignende forslag. Løfter gitt om den gylne regel er ikke blitt fulgt opp av denne regjeringen. Det går ut over noen av de mest sårbare. Og sammen med SV og Senterpartiet fremmer vi i dag nye forslag rundt å stoppe denne nedbyggingen av sengeplasser, i tillegg til en reell opptrappingsplan for psykiatrien. Dessverre stemmer regjeringen og Fremskrittspartiet imot, på tross av at helseministeren i sitt innlegg er tydelig opptatt av denne gruppen.

Et annet felt som jeg har lyst til å snakke litt om, er rehabilitering. Helsedirektoratet kom i 2018 med en rapport om rehabilitering. SAMDATAs analysenotat nr. 8/2018 sa bl.a.:

«De siste årene har det vært en gradvis reduksjon i antall pasienter som har mottatt rehabilitering i spesialisthelsetjenesten.»

Samtidig fastslo rapporten at det er vanskelig å spore tilsvarende oppbygging i kommunehelsetjenesten, som for rus og psykiatri. Det er bra dersom flere kan få god hjelp der de bor, men det ikke bra om – og når – flere faller mellom to stoler. God rehabilitering er bra for livskvaliteten til den enkelte, og i mange tilfeller er det også svært lønnsomt for samfunnet når folk kan klare seg bedre selv, når folk kan stå lenger i arbeid. Jeg er bekymret for at denne regjeringen ikke tar habilitering og rehabilitering på stort nok alvor, verken i ny nasjonal helseplan eller i dagens forslag til nytt revidert nasjonalbudsjett.

Koronaepidemien skaper også nye behov for mer rehabilitering. Både lunger, hjerte og den fysiske og psykiske helsen kan få en alvorlig trykk for dem som blir hardt rammet av viruset. Da jeg for kort tid siden stilte helseministeren et skriftlig spørsmål om regjeringens plan for opptrening av denne gruppen, var svaret hans – kort oppsummert – at dette hadde ikke han eller helsevesenet tid til å jobbe med akkurat nå. Med regjeringens forslag til kommuneøkonomi i revidert blir i hvert fall ikke kommunene satt bedre i stand til å ta dette løftet, og vi risikerer bare at enda flere som trenger god opptrening, faller mellom to stoler: den statlige og den kommunale.

Til slutt vil jeg snakke litt om legemiddelmangel. Vi har hatt en eksplosiv økning på det feltet de siste årene, fra 191 tilfeller i 2016 til 1 245 tilfeller i år, og vi forventer

en ny økning i inneværende år. Arbeiderpartiet fremmet i fjor et eget forslag for å ta tak i det som handler om sårbarhet i forbindelse med legemiddelmangel. Dessverre stemte regjeringen og Fremskrittspartiet ned det forslaget. Jeg ser at det nå vil bli tatt noen grep i revidert budsjett. Det er bra at man nå følger opp noen av de forslagene Arbeiderpartiet hadde i fjor. Det er synd at vi har mistet et år på veien. Jeg synes også det er synd at regjeringspartiene i dag ikke støtter de forslagene som opposisjonen fremmer for å ta ytterligere tak når det gjelder å ruste oss mot den sårbarheten vi nå står overfor, med tanke på legemiddelmangel i tiden framover.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Hege Haukeland Liadal (A) [21:27:42]: Er det én ting vi kan huke av på blokka som positivt etter de siste ukenes krevende situasjon, er det at mange unge mennesker ser på helsesektoren og ønsker seg et utdanningsløp innen ulike felt i sektoren, og det er bra. Ungdom har innsett hvilken viktig innsats og betydning helsesektoren har hatt for samfunnet, og de ønsker å bli en del av den viktige funksjonen i framtiden. Da må vi evne å følge opp med studieplasser innenfor hele tjenesten vår.

Mangelen på sykepleiere er stor. Altfor mange forsvinner fra yrket, og da er det også et politisk ansvar å se til hvorfor det skjer. Pandemien har vist oss at mange sykepleiere som er i annet arbeid, har meldt seg til tjeneste. La oss spørre dem hva som skal til for at de blir. Det er ikke så mye verre enn det. Muligens vet vi mange av svarene på forhånd. Det kan handle om for stort ansvar fordelt på for få kolleger på hver vakt, det kan være lønn, og det kan rett og slett være for krevende turnus. La oss i hvert fall ikke gå glipp av den sjansen nå som vi har den. Samtidig burde vi benytte anledningen til å takke for en ekstraordinær innsats.

I likhet med statsråden ønsker jeg meg en mer utadvendt spesialisthelsetjeneste. Barn som er kronisk syke, eller blir akutt syke, kan oppleve at sykehus virker skremmende. Det at spesialisthelsetjenesten i framtiden muligens har et mer barnevennlig perspektiv på behandlingen, er ønskelig. I likhet med helseministeren ønsker vi å se på om vi kan behandle flere syke barn hjemme med ambulerende team, team som reiser rundt. Vi er i gang, men vi må ville mer.

Hvis spesialisthelsetjenesten skulle blitt mer utadvendt, ville jeg som voksen ønske meg mer moderne former for kommunikasjon. Jeg tenker ikke først og fremst på elektronisk journal, det er et eget kapittel som også må bli mer brukervennlig, men det er ikke mange år siden det var utenkelig med chat eller webmøter for bankvesenet. Konfidensielle opplysninger om kunder

og de forhold en har til sin bank, er ikke helt ulikt det en tenker om spesialisthelsetjenesten.

Avslutningsvis: Gratulerer med sykepleierdagen! Florence Nightingale ville ha vært 200 år i dag. Ekstra gratulerer med dagen!

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [21:30:53]: En av årsakene til at jeg engasjerte meg politisk, var helsetilbudet til innbyggerne i den mest folketunge delen av Finnmark, eller mer korrekt: manglende helsetilbud til innbyggerne. Det har ført til at jeg blir kontaktet av mange fortvilte pasienter og pårørende som har følt det på kroppen og er utrygge.

I går snakket jeg med en dame som fortalte at de var blitt oldeforeldre til en nydelig, velskapt gutt, og det er de så utrolig takknemlige for. Jeg vil gjerne gjenfortelle historien hennes og håper helseministeren og representantene fra Arbeiderpartiet og Høyre evner å sette seg inn i situasjonen og reflekterer over hva de ville ha gjort dersom historien hadde gjeldt noen av deres nærmeste og kjære, og at de føler fortvilelsen og utryggheten mange kjenner på som følge av et manglende helsetilbud – noe som Høyre og Arbeiderpartiet kan bidra til å forbedre.

For fem dager siden, den 7. mai, var det, som svært ofte, kolonnekjøring over Sennalandet, fjellovergangen mellom Alta og Hammerfest, en fjellovergang som har hatt 48 stengninger og 86 kolonnekjøringer fra 1. oktober i fjor og fram til i dag. I tillegg har strekningen på rv. 94 fra Kvalsund til Hammerfest hatt 30 stengninger og 16 kolonnekjøringer i samme periode.

Barnebarnet deres kom til Alta nærsykehus som førstegangsfødende og hadde allerede 2 cm åpning. Jordmoren forsøkte å få tak i sykebil, men de var allerede på tur til Hammerfest med andre pasienter, og ingen var tilgjengelig. Jordmor ber dem da om å kjøre med privatbil til Hammerfest, en strekning på 140 km, i uvær med kolonnekjøring, uten jordmor eller annet helsepersonell tilgjengelig, kun en engstelig ung far som har nok med å følge baklysene på brøytebilen. Den unge barnefarens hadde aldri kjørt over Sennalandet før. Livredde venter de på neste kolonne og vet ikke når den går, mens den unge vordende moren har sterkere og sterkere rier. De hjemme var også livredde. Oldemor følte seg helt maktesløs og gikk over 4 000 skritt i stuen før det unge paret nådde fram til Hammerfest. Man vet jo aldri hva som kan skje en førstegangsfødende. Da det unge paret kom til Akkarfjord, gikk vannet, og forståelig nok ble de enda reddere. Heldigvis nådde de fram. Da var fødselen godt gang, og de måtte sette epidural umiddelbart. Situasjonen var veldig kritisk.

Statsminister Solberg oppfordret i sin nyttårstale i 2019 nordmenn til å lage flere barn, og statsministeren mente det var grunn til å spørre seg om det var for vanskelig å få barn tidligere. Nå har jeg beskrevet virkeligheten i Finnmark i 2020, en virkelighet som gjør at mange kvinner kvier seg for å føde flere barn – en situasjon som altfor ofte er regelen og ikke unntaket.

Det er i stor grad flaks som gjorde at dette gikk bra. Den eneste bønningen den nybakte oldemoren ville jeg skulle formidle, er: Please, la oss få fødeavdeling i Alta. Dette er galskap.

Nicholas Wilkinson (SV) [21:34:38]: Jeg vil rose alle partiene – Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Arbeiderpartiet – som er med på å sikre at barn skal ha mer kontroll på sin egen informasjon når de møter psykologer og psykiatere.

Å dele personlige og tunge hemmeligheter er vanskelig for alle. Fire av fem av PsykiskhelseProffene i Forandringsfabrikken forteller at de ikke har fortalt det aller vondeste som kan være den egentlige grunnen til at de trenger hjelp. En viktig grunn er at de er urolige for at informasjonen kan gå videre, forteller de. Det betyr at hjelpen de får, blir langt mindre nyttig. Da må systemet bli bedre så flere kan få bedre hjelp.

Hele komiteen ber regjeringen sørge for at det er trygt for barn å dele vonde erfaringer, og at barnet skal ha kontroll på sin egen informasjon. Hele komiteen er enig i at det må bli grundig opplæring i unntaksbestemmelsene, og det må legges til rette for at helsepersonell har både tid og rom til å gjøre disse viktige vurderingene.

Noen ganger krangler vi så busta fyker på Stortinget. Men her, nå, har vi jobbet sammen for å sikre og hjelpe barn.

Tellef Inge Mørland (A) [21:36:45]: Ordet «Babcock» har det siste året skapt et enormt engasjement, mye kritikk og også bekymringer hos befolkningen, særlig i Nord-Norge. Men luftambulanseskrisen vi har stått i, viser også hvor mye denne helsetjenesten betyr for folks trygghet. Norge er et langstrakt land. Heldigvis har vi en ganske godt utbygd luftambulansetjeneste, men det finnes fortsatt noen flekker på kartet der det tar for lang tid når sekundene teller.

Det ser ut til at regjeringen nå tar grep og styrker helikopterberedskapen i nord med en permanent base i Kirkenes. Det er positivt. Da gjenstår Innlandet og de indre delene av Agder og Telemark. Bykle og Vinje er to kommuner med noen av de lengste avstandene for ambulanshelikopter i dag. Det er to kommuner med forholdsvis få fastboende, men med tusenvis av hytter, særlig på Hovden og Rauland. Bare Hovden kan bli en by på omtrent Grimstads størrelse i høysesongen – hytteinn-

byggere som står på ski, kjører slalåm og driver med aktiviteter som er bra for folkehelsen, men som også har noe høyere risiko for ulykker.

Jeg er derfor glad for at det i komiteen ser ut til å være et flertall som vil fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om basestrukturen for luftambulansen i Norge, som må omfatte Innlandet og Bykle/Vinje, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2021.»

Dessverre er ikke regjeringspartiene med på dette forslaget. Jeg håper de likevel vil følge det opp lojalt dersom det blir vedtatt i Stortinget denne uken, for saken handler om folks trygghet for liv og helse. Ikke bare Setesdal og Vest-Telemark, men store deler av Sør-Norge vil kunne få glede av en luftambulansebase i Vinje eller Bykle, da et helikopter der også vil kunne tjene som backup for andre deler av Sør-Norge.

Det er også distriktspolitikk. I en tid der avmakten i distriktene har økt, der responstiden for ambulansetjenesten er en utfordring, og der sentralisering oppleves som en trussel, vil det være et viktig signal om at det også satses på gode helsetilbud der avstandene dessverre er lange til nærmeste sykehus. Folk er like viktige uansett hvor i landet de bor, og folk blør like raskt i Bykle som i Kristiansand eller Oslo.

Jeg håper vi i dag – eller på torsdag, når vi skal stemme over saken – kan komme et skritt videre med å gi de delene av landet som ikke har god nok og rask nok tilgang på akutt helsebehandling, bedre beredskap gjennom å satse videre på luftambulansetjenesten.

Presidenten: Neste talar er Jon Georg Dale, deretter Tor André Johnsen. Nei, nestemann er Bengt Rune Strifeldt – men med Jon Georg Dale fyrst. Vær så god!

Jon Georg Dale (FrP) [21:39:38]: Eg begynte å lure på om eg hadde gjort noko gale allereie før eg fekk ordet!

Presidenten: Du får sjansen.

Jon Georg Dale (FrP) [21:39:42]: Tusen takk for det, president.

Etter fleire år og gjentekne fakkeltog og demonstrasjonar sist Arbeidarpartiet leia ei regjering i dette landet, mot forslag om å leggje ned viktige akutt- og fødetilbod, fekk vi endeleg verktøyet Nasjonal helse- og sjukehusplan. Det gav Stortinget ei moglegheit til å sjå på struktur og organisering av helsesektoren samla, på ein måte som gjorde at ein kunne vareta viktige omsyn alle plassar i landet for å ta vare på dei viktigaste tenestene som folk treng nærst seg.

Om ikkje alle vil iallfall dei aller fleste vedgå at mange tenester kan ein spesialisere og dels sentralisere. Men tenester som er akutte, er definerte som det fordi folk i dei fleste tilfella ikkje kan velje. Det handlar om å kome fort til eit nødvendig tilbod for å vareta liv og helse, anten det gjeld akuttfunksjonar eller det gjeld, som f.eks. i Kristiansund, fødetilbod.

Etter at Arbeidarpartiet i årevis har brukt kvar valkamp til å peike på først den eine og etterpå den andre som ikkje vil sikre fødetilbod i Kristiansund, er dei nesten som forsvunne frå debatten i dag. Ein kan seie mykje rart om Høgre, men Høgre har vore ærlege på standpunktet dei har hatt der, heile tida. Det Arbeidarpartiet i dag nok ein gong gjer, er at dei, etter å ha kjekka seg i årevis, stikk av i dei få tilfella Stortinget har moglegheit til faktisk å ta grep i denne typen avgjerder. Representantane frå Møre og Romsdal har ikkje vore å oppdrive i heile dag, dei er som sokne i jorda. Men eg er heilt sikker på at vi kjem til å sjå dei når det nærmar seg val igjen.

Det er slik Arbeidarpartiet har drive sjukehusdebatten, i fylke etter fylke, altfor lenge. Men i dag er dei tilstrekkeleg avslørte – tekne med buksa nede, om ein vil. Problemet med det er at det er lokalbefolkninga som har trudd på dei, som dessverre må bere belastninga – i fleire tilfelle, så også i Kristiansund. Konfliktane kjem til å fortsetje, år ut og år inn, fordi Arbeidarpartiet ikkje brukte anledninga når dei hadde ho. Argumentasjonen og retorikken fungerer på førstesida av Tidens Krav og i valkamp, men ikkje i møte med verkelegheita i Stortinget.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [21:42:52]: Det har over lang tid vært flere saker knyttet til manglende helsetilbud i Alta. For Fremskrittspartiet er innbyggernes trygghet det aller viktigste. Helseministeren har gjort det klart at geografi og lokalpolitiske hensyn skal veie tyngst, og de signalene fra ministeren tok Fremskrittspartiet på alvor. Det er derfor sjokkerende at det ikke ser ut til å bli støtte for å etablere akutt- og fødeavdeling ved Klinikk Alta gjennom behandling av denne saken.

Vi var skuffet da Fremskrittspartiets ønske om en utredning av sykehusstruktur i Vest-Finnmark ble stemt ned i Stortinget i 2017, men når helseministeren har lagt andre prinsipper til grunn for sykehusstruktur i andre deler av landet, øyner vi nytt håp.

Fremskrittspartiet fremmer derfor forslag i Stortinget om å etablere akutt- og fødeavdeling i Alta. Jeg merker meg at det mest sannsynlig ikke vil få flertall, og det reagerer jeg på. Fremskrittspartiet tok tidlig til orde for å sikre et godt tilbud for innbyggerne i Vest-Finnmark gjennom å etablere føde- og akuttfunksjon ved Klinikk Alta.

Jeg er ikke overrasket over at Arbeiderpartiet ikke blir enig med seg selv, og at nasjonale politikere går imot lokale, men jeg er veldig skuffet. Arbeiderpartiet har ordføreren i Alta, likevel svikter de lokalbefolkningen og sine egne på denne måten.

Arbeiderpartiet har drevet med dobbeltkommunikasjon i denne saken i lang tid. I mars sa nestleder Skjæran at de ikke kom til å støtte noen av våre forslag. I april sa helsetopp Kjerkol fra Arbeiderpartiet at de kom til å støtte noen av forslagene. Nå svikter de befolkningen i Vest-Finnmark og sine egne lokalpolitikere.

I 2008 vedtok Helse Nord innføring av nivådeling av intensivvirksomhet i regionen. For Finnmarkssykehuset innebar det vedtaket at Hammerfest sykehus skulle ha intensivvirksomhet på nivå 2, mens Kirkenes skulle ha intensivvirksomhet på nivå 1. På grunn av avstand og klimatiske forhold er det svært viktig at sykehuset i Kirkenes også kan utføre respiratorbehandling over flere døgn i påvente av transport eller fram til det tidspunkt hvor pasienten ikke har behov for respiratorstøttende behandling.

Vi er veldig fornøyd med at vårt forslag om at sykehuset i Kirkenes skal ha intensivvirksomhet på nivå 2 får flertall i Stortinget, sånn at de er rustet til å utføre de nødvendige tjenestene når behovet er der. Det er en viktig seier og en trygghet for befolkningen i Øst-Finnmark.

Fremskrittspartiet har også jobbet godt og lenge med å få etablert et permanent ambulanshelikopter i Kirkenes og et jetfly stasjonert fast i Tromsø. Vi er derfor fornøyd med at helseministeren har lyttet, tatt vår bekymring på alvor og gitt bestilling til helseforetaket om å etablere et permanent ambulanshelikopter i Kirkenes. Det vil bedre tilbudet betraktelig og skape trygghet for innbyggerne ikke bare i Kirkenes, men i hele Øst-Finnmark.

Jeg skulle gjerne hatt Arbeiderpartiet med på å støtte forslaget, som kunne gitt trygghet og bedret tilbudet betraktelig for innbyggerne også i Vest-Finnmark.

Tor André Johnsen (FrP) [21:46:00]: Det er viktig for enhver nasjon å sørge for beredskap, trygghet og sikkerhet for befolkningen. Det ivaretas ikke bare ved å ha et godt og sterkt forsvar og politi, men også ved å ha et godt helsevesen og tilgang på tilstrekkelig med medisiner og vaksiner.

Etter hvert som verden har blitt mer og mer global, har nasjonal produksjon og lager av både medisiner og vaksiner blitt lagt ned eller redusert til et minimum. Det har gjort oss veldig sårbare, og tilgangen på medisiner har også blitt begrenset på grunn av stor etterspørsel globalt og begrenset produksjon. I dag er både Norge og store deler av Europa avhengige av å få mye medisiner fra Asia. Store avstander og lang transport har gjort oss

ytterligere sårbare, men det er først nå i krisetider vi virkelig ser hvor sårbare vi faktisk er, og hvor avhengige vi er av enkeltprodusenter og enkeltnasjoner for å sikre det norske folk tilstrekkelig tilgang til nødvendige medisiner og vaksiner. Heldigvis har dette nå blitt synliggjort på grunn av koronakrisen, og det er viktig å sørge for tilstrekkelig kapasitet i Norge både når det gjelder produksjon, og når det gjelder lager av viktige medisiner og vaksiner.

Det er flere aktører i Norge som kan bidra til nasjonal produksjon, én av dem er tidligere Nycomed, nå Curida, i Elverum. Jeg har selv besøkt bedriften ved flere anledninger, med forskjellige statsråder, også helseministeren og statsministeren. Jeg stilte nylig et spørsmål til helseministeren om i hvilken grad det pågår en dialog mellom norske myndigheter og Curida om et samarbeid for å sikre produksjon av viktige medisiner og vaksiner i Norge. Jeg fikk bekreftet at det via helseforetakene og Legemiddelverket er opprettet en dialog med Curida om hvilke muligheter Curida har for å kunne sørge for lokal produksjon i Norge.

Det er gledelig å konstatere at vi har en helseminister som forstår viktigheten av å gjøre oss mindre sårbare og mindre avhengige av import, og at ministeren har sørget for at det allerede er etablert dialog med norske aktører som kan sikre produksjon av legemidler i Norge. Men det er viktig at det ikke bare blir dialog. I Fremskrittspartiet er vi utålmodige. Derfor har bl.a. vår fremragende helsepolitiske talsperson, representanten Åshild Bruun-Gundersen, fremmet flere forslag – sammen med opposisjonen for øvrig, noe vi setter pris på – og vi forventer da handling, og vi forventer konkrete resultater for de forslagene vi fremmer. For det er viktig med progresjon i disse sakene, slik at vi kan få på plass en avtale for å få starte produksjon i Norge, bl.a. hos Curida i Elverum.

Erlend Larsen (H) [21:48:56]: Samhandlingsreformen, som ble innført i 2012, og de mange pakkeforløpene som er innført av denne regjeringen, har vist at samarbeidet mellom sykehus og kommuner ikke alltid har fungert så bra som det skal. Mange pasienter har rapportert om overganger fra sykehus til kommunale helsetjenester som ikke har vært så sømløse som vi ønsker at de skal være. Derfor lanserer regjeringen gjennom Nasjonal helse- og sykehusplan 19 helsefellesskap. Gjennom helsefellesskapene skal sykehus og kommuner se på hverandre som partnere og ikke som parter. Helsefellesskapene skal bli arenaer hvor sykehus og kommuner skal møtes for å finne gode løsninger som skal gjøre helsetilbudene enda mer helhetlige, og overgangene sømløse.

Så viser det seg at helsefelleskapene noen få steder i landet kommer i konflikt med kommunereformen og nylig sammenslåtte kommuner. Holmestrand er et eksempel på det, hvor de som bor i tidligere Sande kommune, så ut til å skulle bli overført fra sykehuset i Drammen til sykehuset i Tønsberg, noe innbyggerne oppfatter som både unaturlig og uakseptabelt. Dette har vi i Høyre stor forståelse for. Vi er også opptatt av at kommunene så langt som mulig skal gjennomføre gode beslutninger lokalt. Derfor hører vi på kommunestyret i Holmestrand, som ønsker en delt løsning, og er med på komiteens forslag, hvor det bl.a. står at «Stortinget ber regjeringen legge avgjørende vekt på lokalpolitiske ønsker».

IKT-sikkerhet er særdeles viktig. Datainnbruddet Helse Sør-Øst ble utsatt for for to år siden, viste at nettverket ikke var så sikkert som det skal være. SV og Senterpartiet foreslår at kun staten skal få drifte IKT-systemer, og gir dermed inntrykk av at kun staten kan ta vare på nødvendig IKT-sikkerhet. Det er ikke slik at ansatte i kommuner og stat er mer til å stole på enn ansatte i det private næringsliv. Det er nok av eksempler på utro tjenere både her og der. Det viktige er ikke om det er offentlige eller private som utvikler og drifter IKT-systemene våre, men at de som jobber med dette, er sikkerhetsklarert, og at de arbeider under et godt sikkerhetsregime. Vi trenger private leverandører for å sørge for innovasjon og nytenkning.

Regjeringen beskriver i Nasjonal helse- og sykehusplan flere tiltak for å styrke IKT-sikkerheten. Det står bl.a. at det skal bli en tydeligere nasjonal styring og koordinering av IKT-utviklingen. Det står også i planen at det digitale sikkerhetsarbeidet må ses i sammenheng med det øvrige arbeidet for samfunnssikkerhet. Det er derfor avgjørende at alle aktører, både offentlige og private, samarbeider om å møte de digitale sikkerhetsutfordringene.

Det er Direktoratet for e-helse og Nasjonal sikkerhetsmyndighet som har det overordnede ansvaret for IKT-sikkerheten til helsevesenet. Det er da likegyldig om leverandøren er ansatt i det offentlige eller i det private.

Kjersti Toppe (Sp) [21:51:48]: Senterpartiet meiner at vi må ha ei ny retning i fødepolitikken i Noreg, der vi set krav til kvalitet, men der vi er bevisste på at god kvalitet ikkje er det same som at ein har ei stor fødeavdeling. Stortinget gjekk dessutan bort frå ei sånn samanlikning i 2008–2009, med den førre stortingsmeldinga – det skulle ikkje lenger vera basert på talet på fødande, men ein skulle setja kvalitetskrav til tenestene ut frå om det var klassifisert som fødestove, fødeavdeling eller fødeklinikk, slik at ein skulle vera sikker på kvalitet uansett om det var 300 fødande eller 3 000 fødande. Dette

har jo fungert, det er mange lokalsjukehus med gode fødeavdelingar som ikkje har så mange fødande. Det kan vera berre ein time mellom desse sjukehusa, men det fungerer, og folk er fornøgde. Det er jo faktisk ved dei store fødeklinikkane ein i dag kan vera mest bekymra for kvaliteten, òg på grunn av at det er veldig mange fødande, beteninga er lita, og dei tilsette er forholdsvis få.

Så har det vore ein hard debatt spesielt mellom Framstegspartiet og Arbeidarpartiet i dag. Eg er einig med Framstegspartiet i at det er uforståeleg at Arbeidarpartiet ikkje vil gi kvinner på Nordmøre same nærleiken til fødetilbodet som det som dei ønskjer og har gått inn for bl.a. på Helgeland. Ein har òg frå Arbeidarpartiet si side berre for nokre månader sidan røysta for forslag om at ein ikkje skal leggja ned fødetilbod i Noreg.

Men til Framstegspartiet vil eg seia at det òg er uforståeleg at dei på Helgeland kjempa for å leggja ned fødeavdelinga, altså berre ha eitt fellessjukehus, mens det er ein heilt annan politikk frå Framstegspartiet si side på Nordmøre og i Alta. Det hengjer heller ikkje i hop. Det kan jo ikkje vera sånn at ein har forskjellig sjukehuspolitikk alt etter kor ein har det sterkaste lokallaget, det må vera ei overordna retning på sjukehuspolitikk og på kva politikk ein har for fødselsomsorga.

Så til det som helseministeren tok opp i replikksvaret sitt. Eg vil igjen visa til ROS-analysen for nettopp fellessjukehusa som var heilt klar på at det ikkje var bra å byggja ned avdelinga og leggja ned avdelinga før det nye sjukehuset var på plass.

Erlend Larsen (H) [21:55:01]: I Nasjonal helse- og sykehusplan står det at befolkningen er godt dekket av ambulanshelikopter. Om lag 98 pst. av befolkningen nås av legebemannet helikopter innen 45 minutter. Det er en betydelig bedre dekning enn målet om 90 pst. Planen sier også at det er enkelte befolkningsrike områder som ikke nås av legebemannet helikopter innen anbefalt tid.

Komiteens medlemmer fra regjeringspartiene merker seg at det fremdeles er områder i Norge som ikke nås innen kravet om utrykningstid for ambulanshelikopter. Det har vært demografiske endringer siden basestrukturen ble vedtatt, noe som tilsier at basestrukturen bør vurderes på nytt. Komiteens medlemmer fra regjeringspartiene ber derfor regjeringen om å foreta en ny vurdering av eventuelle nye baser for ambulanshelikopter.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [21:55:55]: La meg først oppklare en sak fra Senterpartiet: Når det kommer til Helgeland, var Fremskrittspartiet tydelig på at man ønsket å samle planlagte operasjoner til ett fellessjukehus for å sikre kvaliteten der. Vi ønsket også å sørge for en fødeavdeling i Mo, sør for Korgfjellet, og i Brønnøy. I Hel-

geland vil det også være god dekning når det gjelder fødetilbudet.

Jeg har lyst til å ta litt tak i det Venstres representant tok til orde for, for det må jeg si jeg ble svært overrasket over. Det gjelder den delte sykeløsningen i Holmestrand. Holmestrand er en sammenslått kommune bestående av tre gamle kommuner som har hatt et forhold til to forskjellige lokalsykehus. I helse- og omsorgskomiteen har vi blitt enige om at hvorvidt det er denne måten organisering av sykehustilhørighet skal foregå på, skal bestemmes lokalt, så hvis Holmestrandts kommunestyre enstemmig ønsker å fortsette med en delt sykeløsning, der innbyggerne i den nye, sammenslåtte kommunen til enhver tid kan bruke det nærmeste lokalsykehuset, skal de få lov til det. Men det representanten fra Venstre var tydelig på her, var at det var han sterkt uenig i. Så det vi trenger svar på – det gjør vel de som har ansvaret for votingen også – er om Venstre kommer til å stemme imot den enstemmige innstillingen fra helse- og omsorgskomiteen.

I tillegg var Venstres Carl-Erik Grimstad veldig tydelig på at Venstre skulle være en garantist for et godt helsetilbud i Alta. Det vi da også trenger svar på, er om Venstres stortingsgruppe da vil støtte det forslaget Fremskrittspartiet og Senterpartiet her fremmer. Det ville glede meg. Venstre er dessverre ikke store nok til at det til sammen utgjør et flertall; vi er fortsatt avhengig av noen større partier. Men det ville også være oppklarende å få vite det.

I dag avgjøres framtidens fødeavdelinger – her og nå, i denne saken. Arbeiderpartiets ordfører i Alta har garantert et sykehus i Alta i 2023. Hun har til og med uttrykt at hvis ikke Helse Nord bygger fødeavdelingen, skal hun stå klar med spaden, hvis hun fortsatt er ordfører. Innbyggerne som stemte på Arbeiderpartiet i Alta, har blitt lurt. I Kristiansund sitter en annen ordfører fra Arbeiderpartiet. Nå må de sitte og se på denne live-sendingen og se at Arbeiderpartiet alene er ansvarlig for at det ikke blir fødeavdeling i Kristiansund. Innbyggerne bør merke seg at man ikke alltid skal lytte til hva de sier, men se på hva de gjør.

Vi får ikke flertall for alle våre forslag i denne salen, dessverre. Det vi får flertall for, er å videreføre en fødeavdeling i Kristiansund fram til fellessykehuset i Møre og Romsdal står ferdig. Men Bent Høie, helseministeren vår, har dessverre uttrykt at vi ikke kan fortelle innbyggerne våre at de kan være trygge på det, for hvis Bent Høie mener at kvaliteten ikke er god nok – noe han for så vidt sitter med alle verktøyene til å gjøre noe med, i den ene eller andre retningen – blir det likevel ikke videreført.

Presidenten: Representanten Bengt Rune Strifeldt har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [21:59:11]: Helseministeren hevdet i replikkvekslingen at det ikke er nok fødsler i Vest-Finnmark. Det er kanskje feil å blande inn fakta i debatten, men jeg velger å gjøre det likevel. I regionene Alta, Karasjok, Kautokeino og Loppa er det 284 fødsler i året. Om man legger til de nærmeste kommunene i Nord-Troms, som vil få kortere reisevei enn i dag – i dag må de til UNN, Universitetssykehuset Nord-Norge – til Alta, økes fødselstallet til over 350. De er faktisk også innenfor den samme regionen etter regionreformen. Det vil gi en betydelig kortere reisevei for folk i Nord-Troms. Til sammenligning har regionen rundt Hammerfest 203 fødsler og Kirkenes sykehus, som har en fullverdig fødeavdeling, 228 fødsler. Så det er fødsler nok til å kunne etablere en fødeavdeling også i Alta.

Carl-Erik Grimstad (V) [22:00:20]: Det kommer kanskje som en overraskelse på representanten Bruun-Gundersen at Venstre kommer til å stemme med regjeringen, men slik er det altså.

Når det gjelder Holmestrand, var mitt poeng at vi ser på dette som en del av grunnlaget for beslutningene som må tas i helseforetakene. I henhold til helseforetaksloven er dette en sak som må utredes skikkelig før man tar stilling til det. Jeg bare gjentar det jeg sa i mitt innlegg, at jeg oppfatter dette som stortingsregjereri. Forslaget kan være bra, det, det kan være helt greit, men problemet er at nå investerer vi altså 3 mrd. kr i Tønsberg – og bygningene er snart ferdige. Hvis man tapper sykehuset i Tønsberg for økonomi, går det fort den veien at spesialisthelsekompetansen følger i samme retning, og det kan ikke jeg som representant for den delen av Vestfold finne meg i uten videre. Jeg håper på den annen side at dette skal ordne seg til det beste for alle parter.

Så kan jeg ikke unnlate å legge merke til at ingen har tatt til orde for, når man snakker om å sende pasientene nordover til Drammen, at det ikke engang finnes en avkjørsel fra E18 og inn til det nye sykehuset i Drammen. Det burde man kanskje ha tenkt på før man begynner å dirigere pasientstrømmen nordover.

Når det gjelder Alta, er det interessant at Fremskrittspartiet i regjering ikke løftet en eneste finger for å styrke akutt- og fødetilbudet der. Men straks Fremskrittspartiet er ute av fengsel, kommer støtten. Det var litt sent.

Ingvild Kjerkol (A) [22:02:28]: Jeg skal ikke dra ut debatten, men etter at Fremskrittspartiets representanter har svingt seg til de store høyder på talerstolen, er det noen presiseringer som må på plass. Politikere bør vurderes ut fra hva de gjør, ikke bare hva de sier.

Arbeiderpartiet lovet Klinikk Alta da vi hadde helseministeren. I dag står Klinikk Alta ferdig – en styrking av spesialisthelsetilbudet i den befolkningsrike delen av

Finnmark. Selvfølgelig – hadde vi startet på null i Finnmark, kunne sykehusstrukturen sett annerledes ut. Det gjør den ikke. I Øst-Finnmark har vi et splitter nytt Kirkenes sykehus, og i juni er det markert spadestikket i jorda for nye Hammerfest sykehus.

Arbeiderpartiet ønsker å utvikle spesialisthelsetilbudet i Alta. Vi ønsker også at Alta blir vurdert som en naturlig lokalisering når man går videre og styrker psykiatritilbudet til finnmarkingene. De har i dag et dårligere tilbud enn resten av landet. De har ikke mulighet for akutt plassering. Dette har Stortinget ganske omforent lagt på plass også tidligere.

Når det gjelder Kristiansund, er det en vond og bitter strid. Det vokser opp folk som ikke husker noe annet en sykehuskrig på Nordmøre. I 2010 besluttet daværende regjering at man skulle samle de to sykehusene, Molde og Kristiansund, til ett felles sykehus, og helseminister Bent Høie plasserte sykehuset på Hjelset i 2014. Saken har vært gjennom både rettsapparatet og Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité.

Jeg har lyst til å avslutte med noen refleksjoner. Hva er det som gir en likeverdig helsetjeneste? Jo, det er faglige kriterier, faglige krav. Da sikrer vi at man får den samme tjenesten i hele landet. Og så er det tilgangen på fagfolk. Det er en begrenset ressurs. Disse gode fagfolkene våre kan heller ikke jobbe 24 timer i døgnet 365 dager i året.

Jeg har sett på både Senterpartiets og Fremskrittspartiets sykehusbudsjett, og det er ikke plass til flere akuttsykehus i noen av dem. Det er heller ikke plass til flere studieplasser for at vi skal kunne skaffe oss flere av disse fagfolkene som skal fylle de eventuelle nye akuttsykehusene.

Så jeg mener at politikere må bli vurdert ut fra det de gjør, ikke bare det de sier. Og når Fremskrittspartiet beskylder Arbeiderpartiet for å bli tatt med buksa nede, må jeg bare minne Fremskrittspartiet om at de glemte buksa si i regjeringskontorene.

Presidenten: Representanten Åshild Bruun-Gundersen har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [22:05:30]: Jeg blir i hvert fall nødt til å minne representanten fra Venstre om at Holmestrand ikke tapper det nye sykehuset i Tønsberg for pasientgrunnlag. Gamle Sande kommune har vært en del av befolkningsgrunnlaget for dimensjoneringen av Drammen sykehus. Disse delene av nye Holmestrand kommune har også nå forskjellig

legevaktordning, og de som bor nærmest sykehuset og legevakten i Drammen, bruker legevakten i Drammen. Det ville være absurd hvis innbyggerne i gamle Sande skulle dra til legevakten ved Drammen sykehus, men måtte sendes til sykehuset i Tønsberg hvis de skulle ha behov for videre innleggelse – når de allerede var på et sykehus! Derfor er en delt løsning fornuftig, og jeg er glad for at Venstre egentlig har korrigert alt de sa innledningsvis, og at de støtter komiteens innstilling også om en delt sykehusløsning i Holmestrand.

Når det gjelder Alta, foreslo Arbeiderpartiet i sin tid Alta nærsykehus. Klinikk Alta kom til under en regjering med Fremskrittspartiet og Høyre i, og Fremskrittspartiet har ved flere anledninger kjempet for Alta sykehus. Nå er det en historisk mulighet til å gjennomføre det. Representanten fra Venstre har mulighet til å støtte oss i det.

Presidenten: Representanten Kjersti Toppe har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Kjersti Toppe (Sp) [22:06:53]: Til representanten Kjerkol sitt siste innlegg og at Senterpartiet sitt budsjett ikkje inneheld ei slik satsing som vi ønskjer: Det er ikkje riktig. Vi har saman med Arbeidarpartiet mykje meir midlar til sjukehus enn det regjeringa har, og det er heller ikkje slik at det å byggja eit nytt stort sjukehus vert billigare enn å ha to mindre sjukehus. Ein kan ikkje dokumentera ein slik gevinst, tvert imot kan det heller visa seg at det vert dyrare, altså ei stordriftsulempe. Dette hadde vi ein grundig gjennomgang av ved førre behandling av Nasjonal helse- og sjukehusplan. Vi meiner at beredskap skal løna seg og ikkje at innsatsstyrt finansiering vert vidareført ned på avdelingsnivå, eller på kvart enkelt sjukehus. Det vil òg gjera at det vert lettare å vidareføra dei små fødeavdelingane.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [22:08:01]

Innstilling fra valgkomiteen om endringer i de faste komiteers sammensetning (Innst. 264 S (2019–2020))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandla. Ber nokon om ordet før møtet vert heva? – Det har ikkje skjedd, og møtet er heva.

